

63-4
L 51

1905.

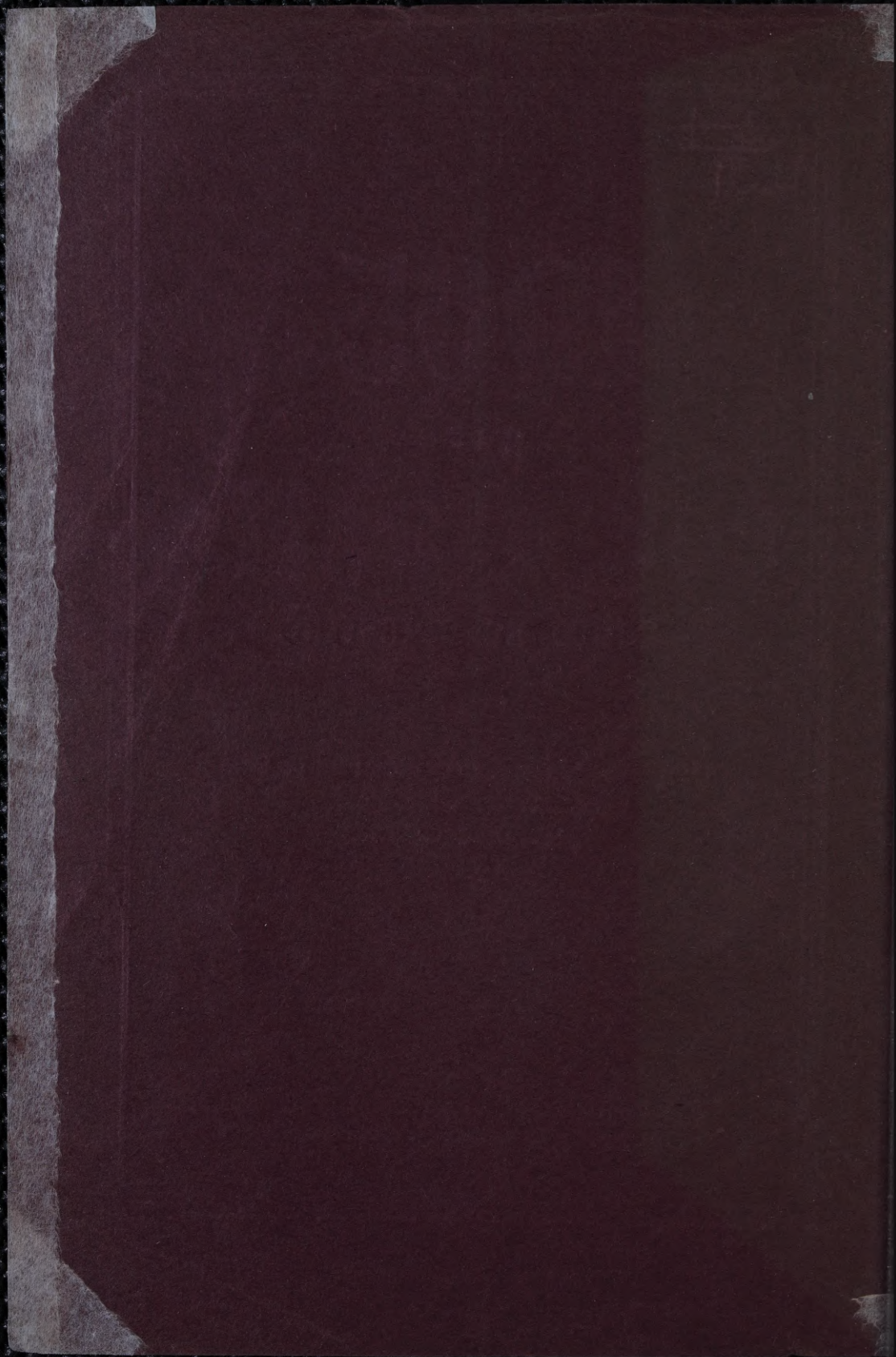
gada

revoluzija

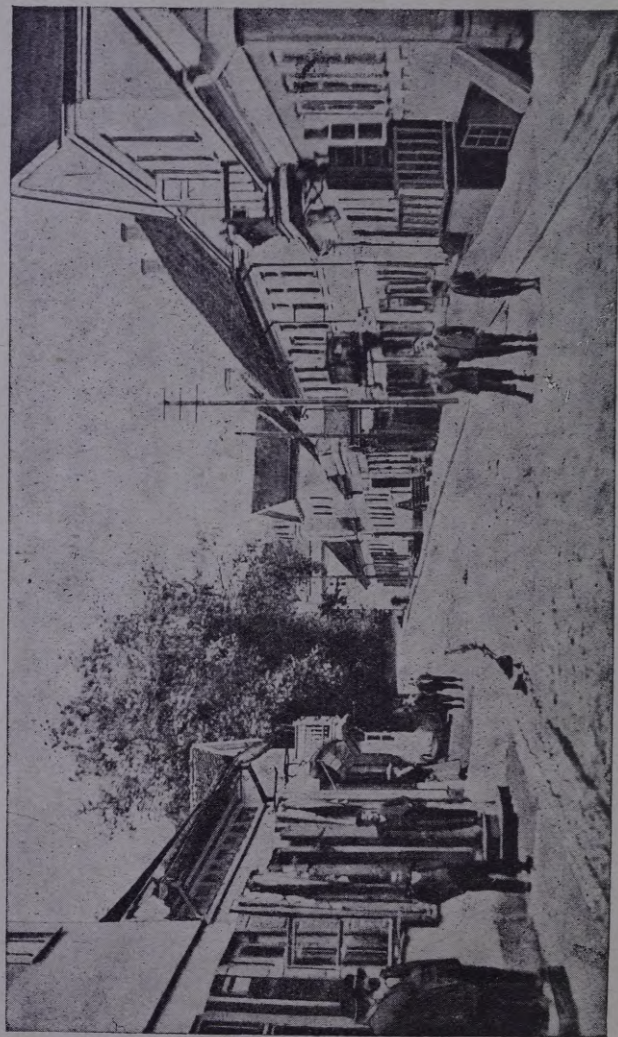
Talšos un apfahrtne.

Pehz azuleezmeeku nostabsteem un ta laika
dokumenteem sarakstijis
E. Dšintarkalns.

Wairumâ
Rigâ Waltera-Kapas un Vetas grahmatuizâ,
Talšos pee isdewejeem J. Gluhdas un bdr.



1862



Leclā cēla Daugavpils pirms 1905. gada.

63-4

51

dulel

L
9

1905.

g a d a

rewoluzija

Talšos un apfahrtņē.

Pehz azuleezineeku nostahsteem un ta laika dokumenteem
šarakstijis E. Dsintarkalns.

Wairumā Nigā

Walterā-Napas un Letas grahmatnizā.

Cespeesta Talsos, 1927. gadā,
S. Gluhdas un b-dru grahmatu speestuvē.

Dzīvības Nostāde
BIBLIOTEKA

~~96-2.556~~

0304063524

pārb. 21 IX 2004 J.O.

lpp. parb. 22. 06. 2002 J. Orde

Gewads.

Talsu pilsehtina ar sawu apfahrtni noweetota Kursemes nomalē, kas peekļaujas pee Rīgas juhras lihtscha. Deeli, beeschi leetoti satifsmes zeli, pa kureem drihsuschecs spehti, kas iswed politistkas problemas, eet zaur ziteem Kursemes nowadeem, bet muhsu Talsi stahwejuschi aishween politiskā un sabeedriskā aishwehja. War minet 1291. un 1659. g., kad Talsus un aplahrtni peemelleja wehstures „pirkstis”. Pirmā minetā gadā leishchi usbruhl Talsu meestam un to islaupa, bet otrā — schini darbā fazenschas potu un sweedru kara spehts. Ceelajā Kreewijas 1905. g. rewoluzijā starp Latwijas pilsehtām Talsi eenam loti spilgtu weetu. Newis tamdehl, ka rewoluzijas wilnis ihe buhtu fazehlees sewischki augsti, bet gan tapehz, ka Talsi loti dauds zeeta, pahrdshwoja tahdas schaufmas, tahdas neweena zita Latwijas pilsehta neperedscha.

No schām liktenigām deenām pagahjuschi diwdesmit gadi. Sistas rehtas gandrihs wifas jadsifuschas, nodedsinaiee nami atkal uszelti no jauna. Protams, noschautee no mironceem naw uszehluschees, un schis robs naw aispildams. Domehr pasaules kara upuru slaits dauds leelats, pahrdshwojumi dauds spehzigaki un ilgstoschaki, tapehz „peektais gads” nogrimst aishween wairak aismirstibā.

Bet tas naw peelaischams. Peektā gadā dauds pahrdshwojām, sawā sinā ne mafak lā pasaules karā. Bati tauta mehginaja karot, mehginaja eewest zitadu eefahrtni, nekā lihds tam laikam likumi to bija noteikuschki. Tapehz „peektais gads” mums weenmehr peeminams. Wehlakee peedshwojumi 1905. gada atminu gan stipri dsehjuschi. Bet wehl jaglahbj, kas glahbjams. Atminas jaatsihmē, jahahrto un jarauga jastahdit notikumu nepahrtrauktas gaitas ainu. Schini noluhkā pagahjuschā gada rudenī eeweetoju usajzinajumu weetejos laikrakstos „Talsu Wehstnesi,” „Kursemes Balsi” un „Talsu Dshiwē,” lai azuleezineeki par peekto gadu eefuhtitu man sinas. Klauschinaju ari pats pehz personām, kas schahdas sinas spehtu sneegt. Un jaleezina, ka schim pasahkumam sekmes bijuschas. Dauds wairak gan man bij schini sinā noderigas personas jausmeklē pascham, nelā nahza pee manis. Tas gan jafaka, ka ja pee tahda aishgahju, tad sinas leegtas netika, ja til bija sinamas. Waj nu tas bija wiss, ko stahstija, gan zits jautajums. Dala krita gan us aismirstibas birku, bet ja ko stahstija, tad ar aishrautibu, juhtu uspluhdunu, pahrdshwojot no jauna schausnu ainas. Siche lai atkauts atsihmet to wahrbus, kas sinas sneeguschki, ar ta laika nodarboschanos.

Jahnis Adamowitschs, skolotajs Stendes pamatskolā,

Šchanis Sneedsiņš, galdneeks Talsos, Tūkuma eelā,
 Fridis Kalviņš, pastneeks Talsos,
 Šarlotte Šamšone, (ds. Šilberge), namihp. Tūkuma eelā 13,
 Marija Kundiņa, skolotāja atraitne, Tūkuma eelā 11,
 Vilis Griķmanis, skolotājs Talsos, agrak Laidišes skola,
 Ģirts Bezveeks, tirgotājs Talsos, Tūkuma eelā 1,
 Kristaps Lihņops, tirgotājs Leelā eelā 7,
 Behrtulis Morizš, namihp., Dundagas un Žeema eelu štuhri,
 Jānis Šakniņš, Talsu pagosta rakstvedis,
 G. Šakniņa, eepreekšējā meita,
 Dawids Lagšbiņš, Talsos, Kreemu ragā,
 Kristaps Dabšis,
 Reinis Bihlands, Talsu pagasta namā,
 D. Libertals, tirgotājs Talsos,
 Marija Rašmane, Talsu muiščā,
 Anšis Gruhbis, Talsu polizijā,
 Jānis Ģinters, Nurmuiščas pagastā,
 Emils Ahbels, rakstvedis Talsos pee adv. Šokamša-Šauēs,
 Juris Damsčkalns, Valdegales muiščā,
 Anšis Dreimānis, skolotājs Talsu Ģirkēla privātskolā,
 Ģrizis Ģirkēlis, privātskolas preekšneeks,
 Andrejs Šihlis, waldības elementārskolas preekšneeks,
 Jānis Šandarts, tirdsneezības skolas preekšneeks,
 Jānis Daugis, Slehtas pagasta rakstvedis,
 Lemberge, Lihbagu Wenzēlu mahju šaimneeze,
 Milda Kahrklina, eepreekšējās meita,
 Teodors Šandmanis, skolotājs pee pilšehtas skolas,
 Matišs Dupurs, podneeks Talsos, Pastendes eelā 12,
 Teodors Mahlmeisters, pasta eerednis Talsos,
 Jānis Oščkalns, rentejā Talsos,
 Teodors Andersons, rakstwesča palihgs Nurmuiščā,
 Vilis Wilkrists, kaleja dehls Pastendes muiščā,
 Šwālds Behrškālns, šahrtibneeks Kaleschos,
 N. N. Šabilneeze (luhbsa neminet),
 Juris Wāsilneeks, skolotājs Nogales pagastskolā,
 Nikolajs Šreidenfelds, Wānšenes pag. rakstwesča dehls.
 Šchanis Drawiņš, skolotājs Valdegales pagastskolā,
 Anna Ģirkēle, skolotāja Ģirkēla kundse Talsos,
 Vilis Bergmanis, skolotājs Laidišes pagastskolā,
 Karlis Ščprunkš, Štendes Alšchnu šaimneeka dehls,
 Teodors Šanders, Ščkehdes Šahlu mahju šaimneeka dehls,
 Jānis Štāprāns, skolotājs Talsu pareištizigo draudšes skolā,
 A. Ščnitwalde, namihpāščneeze Talsos,
 Jānis Linde, grahmattirgotājs Talsos,
 Krišs Ošolins, tirgotājs Talsos,
 Ģrizis Lihšentals, Behtinu šaimneeka dehls,
 Ģrizis Šeldmanis, galdneeka dehls.

Scheem sinu dewejeem issalama firsnigalā pateiziba; ta nahlas ihpafchi teem no wineem, kuri sneegufchi sewifchki issmefofchas un pilnigas sinas, kuri raknajuſchees pa ſawu atminu, zeldami no tureenes laulā wiſu, kas til uſ liktenigo gadu atteezas. See wehl jausrakſta otru reiſi. Tahdi buhtu: D. Lagſbinſch, Kr. Dadſis, J. Damschalnſ, Fr. Zirkelis, J. Sandarts, J. Waſilneekſ.

Wehrā nemti ſchahdi literariſti un ziti awoti :

- 1) Waſtſ arkiwſ, kur atrodas ſchandarmerijas protokoloti, Taſſu aprinka preeſchneeka eeſuhtijumi par apzeetinatām perſonām, pagafſtu eedſihwotaju luhgumi dehl apzeetinato atſwabinaſchanaſ.
- 2) Daſchi „Zihnaſ“ numuri, kuri iſnahluſchi 1905. un 6. gadā.
- 3) 1905. gada proklamazijas, kaſ uſglabatas Miſina bibliotekā.
- 4) Waſtſ biblioteka Rīgā.
- 5) „Düna Zeitung“ 1905. un 6. gada gahjums.
- 6) „Deenaſ Lapa“ un „Baltijas Wehſtneſiſ“, tee paſchi gada gahjumi.
- 7) Baltiſche Revolutionſ-Chronik. 2 daſaſ.
- 8) Die Lettiſche Revolution. 2 daſaſ.
- 9) Janſonſ-Braunſ. „Baltijas rewoluzija.“
- 10) J. Lindeſ rakſtſ ſchurnalā „Domas“ 1925. gadā par Taſſu rewoluziju 1905. g.
- 11) О причинахъ безпорядковъ въ Прибалтійскихъ губерняхъ. (Anonima broſchura).
- 12) Geſuhtiti dokumenti no 1905. g. (No Slehtām).
- 13) Kreewu ſchurnaliſta Wladimirowa rakſtſ awiſe „Русское Слово“, 1906. g.
- 14) Rewoluzijas muſeja dokumenti.

Sche, ſinamſ, naw wiſſ, kur waretu ſmelt ſinaſ par Taſſu notifikumeem 1905. gadā. Laba teefa materialu atrodama Kreewijā, tā kara teefu aktiſ, generalgubernatoru rihtojumi u. z. Ari dalibneeki iſllihduſchi, jo emigrejuſchi uſ Ameriku (Blumbergi, Zeluliſ, Otmanſ, Birkenbergſ), Angliju (Dankumkalnſ) un zitureeni (Schulzſ, Lahziſ, Linde, Steinbergſ), miruſchi (Mikelfteini, Bihlupſ).

Manſ noluhſtſ bij taſ : kraht, wahlt un kopot wiſu to, kaſ no peektā gada wehl wahzamaſ un glahbjamaſ, lai neiſgaiftu taſ, kaſ ar ſatru deenu wairak iſgaift. Zik tahtu taſ man iſdewees, buhſ redſamaſ no turpmaſām rindām. Eſmu til zentees ſinaſ ſakopot, ſaſſunot, peeſekot klahſt nodatu par Taſſu un aplahrtneſ dſihwi 19. g. ſimteni, tā ari par nemeeru gadijumeem ſchini gadu ſimteni.

Maſirbē, 1926. gada wafarā.

S a r a k ſ t i t a j s .

Nemeeru gadijumi Talsu apwidū 19. g. simtenī.

Daudsi peeturas pee ušlata, ta šhejeenes latweešchi allasch biju-
šchi toti meermihligi zilweli un pirmš 1905. g. waj nu pašemigi
nefuschi wergu smago nastu, waj bijušchi weenmehr meerā ar to, to
kungi un waldbiba nospreeda. Domehr tas tā nebuht nawa: wehstu-
res fakti leezina to zitu. Jo tuwal peeejam latweešchu dšihwei, jo
wairaf weenmuliba suhd, redsam zilwelus ar meesu un afinim, ar
šawu gribu un šaprašchu, kas dšihwē sewi grib peepildit. To pat
war šazit par wergu laikeem, kurus wišā wišumā neaifšerschu.

Sahlšchu ar Kuršemes peeweenoschanu Kreemijas leelwalstij 1795.
gadā. Dihšs tam laikam, t. i. pa herzogū laikeem, šhejeenes latwee-
šchi peespeestu kara klaušibu nepasina, jo herzogam kara spēhla gan-
drihš nekahda nebija. Wajadšibas gadijumos uštahjās gan brihw-
prahtigee. Pehz 1795. g. nu bija zitadi. Ratram pagastam bij ja-
dod šinams noteitšs škaitš rekruschu, kurus parasti kehra, jo katrs,
zil tif spēhja, no šcha deenasta iswairijās. Tā tā deenasta laiks bij
loti garšch, pats deenasts neifšakami smags, tad nokertos un aifwe-
stos apraudaja tā mirušchus.

1798. gadā Talsu aprinki notika šchahds gadijums. Puiši Tomu
no Engures Sunišchu mahjām, 22 gadus wezu, nokehra un aifšuhiti-
ja „kreewos.“ Winišch aifbrauza toti druhmā gara stahwolli. Pul-
ku, kuram winišch tila peeslaitiis, aifšuhitiija uš Holandi, karot pret
Franziju. Toms isbehga un wašaru pawadija Engures mešchos.
Ratā šinā, šahds no pašinām winam ari buhs peegahdajis ehdeenu.
Bet kreewu keišars Pawils noteiza toti stingrus šodus deferteeru šeh-
pejeem un winu pabalstitajeem, tā ari eesahla deferteerus kert un
šodit, kapehž, seemai eestahjotees, Sunišchu Toms bija atradiš par
labatu ušškehrtš sew wehderu un nobeigtees leelās molās. Engures
draudšē tani pašchā gadā otru deferteeru, šahdu šwešchu puifš, atra-
da nosalušchu rudsu laudšē, kad to wehlā rudeni šahla west rija
šchahweschanaī un kulšchanaī.*)

Šchee tragiskee gadijumi naw weenigee, kas uštrauza katra paga-
sta eedšihwotaju prahtus. Pa rekruschu kerschanas laiku jaunee puif-
šchi šehpās pa mešcheem, kroploja lozektus, nozehrtot pirkstus waj
išdurot azi. Eenehma stipras šahles, kas isdedšinaja eelšchas un
padarija šlimigu uš wišu muhšchu. To wišu darija tapehž, lai tikai
nebuhtu jaect eenihštajos kreewos. Wehl pehž Aleksandra II. refor-
mas, kad kara klaušibas laiks bija stipri šahšinatš, rudenos rekrus-
ščhus iswadija ar waimanām un škalām raudām.

Lai gan deferteerus un winu pabalstitajus stingri šodija, tomehr
to škaitš naw gahjis mašumā, bet stipri pawairojees. No Talsu
pilšteesas grahmatām redšams, ka 1823. gadā Talsu aprinki šakerti
un nodoti kara eestahdēm 63 deferteeru. Šchis škaitš daudš to ru-
nā! Ta laika šhejeeneetis naw wis tahds bijis, kas beš pretrunas
padewees šawam liktenim. Wina dwehšēlē norišinajuschās stipras

*) J. Brandts. Engures kronika 1790—1800. g.

zihnas par sawam samihditam zilweta teesibam. Domajams, ka sawa dshwes weeta wansch ar nebuhs bijis la manekens, kuru war sumit, sedit un stumdit pehz zitu patitas.

Manas domas apstiprina tas paschas Talsu pilstunga grahmatas. 1823. gada Talsu aprinki sakerti 45 behgli, kas aisbehguschi no saweem pagasteem. Behglu gan sakerts masat la deferteeru, tomehr pateesiba behglu buhs bijis dauds wairat. Tikai scho stahwolliis dauds weeglats par pirmejo, un behglis weeglaki war to labot, pahrejot atpakal us wezo dshwes weetu, kamehr deferteeram tas nekahdi naw eespehsams. Schee gadijumi rahda, ka Talsu aprinki pagahjuscha gadu simtena sakuma starp weetejeem eemihneeseem wisai beeschi nahza preefscha gadijumi, kas ustrauza prahtus, sazehla nemeeru, kas ispaudas weena waj otra weida.

Wehl war atsihmet, ka 1823. gada Talsu aprinki apzeetinati 14 schihdi dehl klaidonibas un sahdsibam, wiswairat sirgu sahdsibam. Schihdi pluhda us schejeeni no leischeem, mainija sirgus, ispildija baroneem daschabus usdewumus, bet beeschi tos peekehra ari pee nedarbeem. Schini pascha gada sakhs schihds wahrda Jankels, pirmo reisi minets ka Talsu pilsehtinas schihdu tautibas eedshwotajs.

Peegreesifimees konkratakem sakeem. 1808. gada Talsu draudse izzehluschees nemeeri jaunuu dseesmu grahmatu eeweeshanas dehl. Talsineeki schini gada naw gribejuschi saprast, kadehl wineem jashkiras no sawas wezas „mihlas“ dseesmu grahmatas un japehrk atkal jauna, zita. Waj ta nebij ta pati grahmata, kura wini ar mokam bija mahzijuschees lasit, dseedat un dseemas pat kaluschi galwa, jo bes sinama daudsuma dseesmu praschanas mahzitajs winus neeswehtija, nelaulaja? Ta tak bij ta pati grahmata, no kuras pa swehtdeenam mahjas bij jadseed un kur eescha bij garee pahitari, kas katru swehtdeenu bij jaatkahrto. Talsineeki ar leelu sparuu un stuhrgalwibu turejas pee wezas grahmatas uu neklausija, ko mahzitajs stahstija par jaunuu grahmatu.

„Tur jau winam sawa pekna ir, ka tas Almenda mums tas grahmatas slawe; nepeeteek winam ar sirgu mainishanu ween, kuras ari pee dseesmu grahmatas mihshanas. To mehs nepeelausim. See ir kungu niki!“

Uaw ihsti sinams, ka schis konfliktis beidses, bet kungeem galwas sahpes wansch buhs gan darijis, jo semneeki ilgi turejuschees pee wezam dseesmam. Tad ar grahmatu dahwinajumeem un mahzot eeswehtameem behrneem pehz jaunus grahmatas, waj ari peeletojot zitu sakhu lihdsekli, beidsot jaunaa, 1806. gada isdota grahmata eeguwusi pilsonu teesibas Talsu draudse.

Dauds nopeetnals gadijums ir karsch pee Ahrlawas hasnizas 1818. g. Bi pasludinata brihwiba, kas lautgan faktiski dewa deesgan mas, tomehr jaunus eerosinajums bija. Ahrlawa schis eerosinajums ispaudas loti sawada weida. Pehz jaunisdoteem noteikumeem bija scheid jaiswehl peezi teesneschi, ko ari isdarija, bet tanta tos atsiht negribeja un nepeelaida winus pee amata swehrasta. Kad tas

bij nolikts isdarit, kauschu bars eelenza basnizu un tur nelaida eefschâ ne mahzitaju, ne swehrinamos. Allika swehreschanu us zitu swehtdeenu, bet tad sche notikusi ihsta kauja. Jahjuschi kauschu pulkâ baroni ar pazelteem sobeneem, bet pehz nostahsteem stipri puischi baronu Stempeli, kusch jahjis us stallo, balta firga, pahrsweeduschchi ar wifu firgu pahr basnizas walni. Ari schoreis draudse uswarejusi. Tad tikuschchi issautti saldati un titai ar scho palihdsibu jaunee „teesas lungi“ nodewuschchi swehraustu. Laudis esot teikuschi: „Lihds schimmums bija weens kalla lungs un mums gruhti klahjâs, bet nu nahls peezi jauni kalla lungi klah, to mehš nepeelaidisim!“

Domajams, ka scho teesneschu wehleschana Ahrlawâ buhs notikusi ihstâ kundsislâ garâ: barons buhs israudsisis kandidatus un wehleschanâs peeleeotojis stipri sawu eespaidu. To nu ahrlawneeki nebuhs gribejuschi pazeest, tapehz eesahluschi karot. Naw tizams, ka zitur schahds eespaids nebulu parahdijees, bet „brihwee“ ahrlawneeki to buhs uskehruschchi wisajak un zeeti nonehmuschtees pret scho eespaidu un pret jaunee lungu rolas puischeem, lahds pat waldbiba santzionê, israhdit apfinigu pilsoau pretestibu.

Wairati ahrlawneeki aiswesti us Daugawgrihwas zeetofni, pehz tam aissuhtiti us Sibiriju. Leela dala saehma titai pehreenu, zaur to wiuu brihwibas gars buhs masinajees, wismas eerobeschojotees ar eelschligeem pahrdsihwojumeem. Domehr gadijums walboschâs aprindâs alstahjis tik „fatreezoshu“ eespaidu, ka nahloschâ gadâ pilsteesu pahrzet no Randawas us Talseem, tuwaki nemeerneeku pereklim, lai waras eestahdes spehtu ahtrati un droshaki rikotees. Dsihwe tanis laikos nebuht tik meerigi nenoriteja, kâ muhsu deenâs zilweks to parasti domâ, un waldbibas representetajeem nebuht nenahzâs weegii sawu amatu pahrwaldit.

Swarigati saresehgitjumi noteet pagahjuschâ gadu fimta peezdesmitos un wehlaos gados. Wispirms japeemin „lihbeeschu dumpis“, kas sawâ laika sawitkoja wisu Lejas-Kursemi un par to rakstija kreemu un wahzu presê, bet par to ta laika latweeschu laikraksti „Latweeschu Awises“ un „Mahjas Weesis“ kaunigi noklusê, jo notikumš parbauds leels un ahrlahrtejs. Pat Fr. Karfluwalks sawâ apzerejumâ par lihbeescheem „Sehtas, Dabas, Basaules“ 7. burtnizâ no 1892. gada scho swarigo notikumumu peemin tik garâm ejot, warbuht ari zensuras apstahllu dehl, kas nelahwa par to tuwak isteiktees un jau'ajumu noskaidrot. Der palawetees pee scha dumpja tuwaki. Kahds weks lihbeetis Masirbes zeemâ, Peteris Stalls stahsta:

Kad Dundagas leelstungs Karlis Satens usnehmis waldischamu, tad kuhlin paaugstinajis lihbeeschu sain. neekeem renti tahdâ augstumâ, ka naw bijis eespehjams renti samakst. Lihbos radusees leela weenprahtiba, ka rente naw maksajama, pat papreekschu pee waldbibas jaunostaidro jautajums, lam seme ihsti peeder, jo lungi juhrmalâ naw neds karojuschchi, neds to rikojuschchi. Ja jau zitur sah runat un domat par muishneeku teesibu apschaubamibu us schejeenes semi, tad juhrmalneeki to war wispiltgati usrahdit. Rodas lihbeem ari toti energisks wadonis, kahda Kollas šaimneela dehls, Rihs Schuhbergs

wahrdâ, kas apbraukâ juhrmalu un wisur panahî weenoschanos, ka jaunuslîktâ rente naw maksajama, pretestibu nelahdu neisrahbit, ne-meeru nelahdi neispauft, tîfai weenprahîgi teift: „mehs tahdu renti nespehjam maksat“.

Pee ta ari zeeti turejuschees. Tad tschetri lihbeeschi, kûri tureti par barwescheem, aîswesti uf Dundagu un eelîkti zeetumâ. Bes galwena wadona Nika Schuhberga wehl janemti Brenkorps no Jaunzeema, Ruhkens no Bitraga un Lehmans no Waides. Uf Dundagu no Kuldigas atbrauzis wirspilstungs leetu ismelleet. Issaukti wîfi 70 lihbu saimneeki par leezineekeem. Papreetsch isklauschina arestetos, tad saimneelus. Isklauschina tschetrus — un kungi saht melot, ka pirmee teikuschî zitadi. Tad Schuhbergs, kûrsch ari turpat sehdejis, lehjis augshâ un droshî sazîjis kungeem azis:

„Kungi, kâ juhs drihsteeet melot? Juhs eseet no gubernatora suhtiti leetu isklauschinat, bet ne sagrofit. Tas zilweks, kas isgahja, teiza tâ: mehs nespehjam wairak maksat, bet mehs gribam sawas mahjas paturet“.

„Tad juhs wîfi eseet dumpineeki, ja tâ weenprahîgi sakeet“, pîlstungs bahrgi ussauzis.

„Mehs neejam dumpineeki, bet nesaprotam rentes paaugstinaschanu“, lihbi weenâ balsi atbildejuschî.

Zahlakâ isklauschinaschana tomehr noteet lehnakâ garâ.

Pehz tam suhta kara spehka nodaku uf juhrmalu un ta sche saht pastrahdat waras darbus. Tâ Waides zeema Schonagu mahju saimnezi, kura gul uf gultas seewas raises, israuj ahra un eezet ratos, lai westu uf Dundagu. Schahdu darbu isskaidroja tahdâ sinâ, lai taulu promozetu uf waras darbeem un tâ kareiwjeem rastos eemeffs peeleetot eerotshus. Bet tauta nodomu nopratusi un klusejusi.

Schuhbergu palaisch wakâ, bet trihs deenas eepreetsch winu isklauschina kahds barons. Wairak reises leek preeshâ, lai atfalas no lihbu tautas wadona ruhpeem un peenahkumeem, tad dabuhs tehwa mahjas uf muhschigeem laikeem par brihwu. Protams, Schuhbergs naw peerunajams.

Tomehr drihfi pehz tam Schuhbergu ar trim mineteem beedreem atkal arestè, eeflehdî kehdes un kahjam aîdsfen uf Kuldigu, kûr eefloga zeetumâ. Kuldigâ winus pratina kâ dumpineeku wadonus, par kahdeem tee neatsihstas, jo lihbu leetâ allasch runajuschî patrefibu.

Kuldigas pîlsteesa issludina awises, ka tschetri lihbu dumpineeki tîtschot palahrti. Ari mahjitajs Bernewizs to paschu pasino Masirbes basnizâ no lanzeles. Kadineeki, ari ziti, apraud wisus tschetrus par nogalinateem.

Wîfi tschetri tomehr pahroodas mahjas. Ir nostahstîs, ka sche ispalihdfejîs Krishjahnîs Waldemars, kûrsch to wasaru nepasihîs apzekojîs juhrmalu. Lai newehrstu uf sewi wehribu, winsch nehîsajîs lihdsî daiftu, ar to mehrot spehku. Ametees Waldemars Masirbes zeema malâ, tahdâ masâ mahjinâ, un pee wina gahjuschî „spehku mehrot“. Bet pateefibâ stahstit par sawu dsihwi un listeni. Issstahstijuschî ari par dumpja leetu un tschetru lihbu smalschanu Kuldigas

zeetumâ; tâpat par sinu, ka apzeetinateem draudot nahwes sods. Luhguschî Waldemaru nelaimigo labâ to darit, to tas ari apfolijees. Un pateescham, nahwei nolemtee drihfi ceraduschees pee sawejeem. Lihbi wehl schodeen tiz, ka Waldemars winu wadonus isglahbis no nahwes.

Somehr Schuhbergu ilgi meerâ neatstahj, jo lihbu leeta nemas negreeschas us tahdu pusi, kâ to waldoschâs, noteizoschâs sferas wehlejšâs. Schuhbergu sanem weenu paschu, aiswed us Wentspili un pee pilsteefas kapâ ar 50 rihschu fiteeneem — lihdsj asinim, lihdsj galainai meesai, bet tad atkal palaisch wakâ.

Ar asinainu kressu Schuhbergs dodas us Peterburgu, lai ministrija rahditu, kâ winsch sche tizis kapats. Schuhbergs galwas pilseh-tâ dabu labu palihgu, kas sâstahda luhgumralstu keisaram par lihbu tautas glahbschânu, kâ ari apraksta wisu notikumumu gaitu, kas ar winu un lihbeem darits,

Schuhbergu peelaisch pee keisara reisê ar Rigas generalgubernatoru, kusch tam blakus stahwejis keisara preeschâ.

Schuhbergs luhdsj par lihbu tautas glahbschânu no posta un isnihzinaschânâs. Winsch luhdsis ari par latweescheem.

Keisars bijis Aleksandrs II., kusch peenehmis rakstu un usbewis generalgubernatoram scho leetu bes laweschânâs nemt preeschâ. Pehdejais to ari zeeschi apšola pilbit, sanemot no keisara weenu norakstu, Schuhbergs otu.

Schuhbergs pahrbrauz mahjâ un saka lihbeem, ka drihsumâ sâgaidams wihrs, kas pamatigi ismeklêš wisu lihbu leetu. Lihbi atdsihwojas. Paet trihs, ischetras nedelas, bet ismekletaja nawa. Schuhbergs ar trim beedreem brauz us Rigu pee generalgubernatora peeprafit, kur palizis ismekletajs.

Schuhbergs eeeet pili pee generalgubernatora un jauta: „Kur palituschî tee wihri, kuras juhs keisara preeschâ apfolijat subtit pee lihbeem ismeklet winu suhdsibas? Waj tee Deelupê noslihtuschî?“

Schuhbergs tâ usbudinats, ka pat peesper kahju pee semes. Wina trihs beedri domâ: Schuhbergs traks, nu mums ees flikti.

Generalgubernators Sumorows atbild koti laipni:

„Mihtee dundadsneeki, pagaideel! Wehl man naw bijusi eespehja pee juhsu lectas kertees, bet drihfi to ismekleschu. Gjat tik meerigi us mahjâm“.

Schuhbergs ar beedreem ari pahrbrauz mahjâs. Somehr winus drihfi atkal apzeelina. Tad no barona nahzis lihbeem preeschlikums:

— Waj juhs par trim lapeikâm rentes gadâ negribeet paturet mahjas? — Lihbi atbildesuschî, ka nê. Ja sâzitu ja, tad Schuhbergam ar beedreem draudetu nahwes sods. Wineem gan wajasdeja atbildet ar ja, bet lai atlaischot sanemtos brihwâ, — tâ spreesch Peteris Stalts.

Tagad eesahlâs latweeschu eepluhschâna lihbu starpâ: rudeni usreiza mahjas un pawasari pa Turgeem nahja weetneeki, kas mahjas apšaimneekojâ. Petera Stalta tehws bijis Rahpu mahju šaimneeks

Masirbē. Par weetneeku atnahzīs lahdš radineekš, kursč teizis: „Nu juhs tikseet isnihzinati!“

Behz tam mahjas isdewa us renti ziteem un daudsoš gadijumos latweescheem.

Schuhbergs nedrihšteja mahjās dšihwot, jo winu melleja rokā. No Kuldigas winam peenahl slepena wehstule, ka winu nopeelni nems zeeti. Schuhbergam japasuhd. Kolkā pašchlait lahdē leellaiwu ar butēm, lai brauktu us Rigu. Schuhbergs leel preekschā dot winam weetu tihnē ar butēm, lai no wina nepaliktu nelahdas pehdas. So ari dara, un winsch nokuhst Rīgā. Dtrā deenā polizija klahst un meklē pehz Schuhberga. Bet nu par wehlu.

Schuhbergs dšihwoja Peterpili un dewa aisween aisrahdijumus lihbu tautai.

Sche ispauschas, war teikt, weselas tautas nemeers ar pastahwošcho kahrtibu. Tautai rodas wadoni, wina usnem zihnu, bet nespehj un neprot to nowest lihds wehlamām beigām. Lihbu „dumpis“ ilga weselus diwus gadus un par winu rakstija Peterburgas wahzu awise, lihbus un winu prasibas aisstahwot, un „Baltische Monatschrift“a, lihbu istureschanos un prasibu nokritisejot. Leelu eespaidu notikumš radija Lejas-Kursēmē un it ihpaschi Dundagā, kur ar nepazeetibu gaidija konfliktā rezultatns, pa dakai kritisejot lihbu stuhrgalwibu un tumredsibu. Tuwaki pee pascheem notikumeem bij gaischaki redsamas kluhdas, kas no lihbu puses tika peelaiostas, kā ari zeli newehlamu šeku nowehrschanai.

Behz pahris gadeem dundadsneeki ussahla leetu, kurā tee nehma wirsroku. Wini sahla suhdsjetees ar baronu un suhdsibu winneja. Sche eet runa par „magasinas leetu“, kas sawā laikā sazehla leelu troksni, un it ihpaschi gawiles, jo bija notizis nedširdets brihnumš, ka latweeschu prahtš nem pahrswaru par baronu. Klaušchu laikos baroni Kursēmē pahrsinaja starp zitu ari pagastu labibas krahtuwes jeb magasinas, kur beeschi ween rihkojās pehz saweem eeskateem, bes jeblahdeem norehkineem. Dundadsneeki ar sawu duhschigo un sapratigo pagasta wezato Adamowitscha tehwu to eedroschinajās prasit — un pat zaur teesu, usrahdot nelahrtibas barona rihzibā un šaimneekoschanā, tā kā pehdejam bij jaatmaksā pagastam prahwa suma, kad tas pahrnehma magasinu sawās rokās. „Dischahrliš“, pehz dundadsneeku wahrdeem, spahwis sehveli, bet paschi dundadsneeki, saateekot wiswareno baronu, turejuschi galwas augstaki un wairs tik semu naw klanijuschees Dundagas šatrapa preekschā.

Dundagā eesahkās jauna dšihwe, ko ari Juris Maters konstatē. Sahla runat par „muhsu pagasta waldibu“, „mehš tā nolehām“, „mehš to darisim“, kurspretim nedaudš agraki un kas wiseem wehl bij atminā: kungs tā grib, leelskungs tā wehlas, zeenigais un schehligais atkaujāt mums to un to. Radās jauns gara stahwoklis, zitatš šlats us dšihwes apstahleem, jauni projekti, idejas. Peedewa drosmi un usmudinaja wehl „Peterburgas Awises“ ar saweem raksteem. Radās tahds zentigs, nepeekusis darbineekš tautas isgihltibas

druwâ lâ Ernsts Dinsbergis, kursch isleetoja sawas spehjas strahdams deenâm un naktim. Gan politists pahrspehks Dinsbergi aisrahwa no Dundagas, tomehr tas dundadsneekus neisbaidija, bet peespeeda statitees us fahschgito dsihwi nopeetnaki, rofigi darbotees beedribâs, beeschi peeminet wahrduš :

Uš kungeem zeret wiš ir welt',
Lee newar muhs wairs godâ zelt.

Kopâ ar Dinsbergi aresteja ari Frizi Feldmani no Dalseem, kuru palaida wakâ Jehlabmeestâ us eelas. Schis jau bija zitads wihrs nekâ agrakee „skolmeistari,“ kuri kungeem tuwojotees godbijigi nonehmanâ zepuri, pat dsiki patlanidamees winu preekschâ un nobutschojot augsta wihra roku, kuri basnizlungu tureja par nemaldigu pedagogisku padomdeweju un beeschi apwaizajâs pee ta, zik bibeles stahstu un pantu behrneem pa seemu jaekak.

Feldmanis bij beidsis Terbatas seminaru un tapehz bij baudijis zitadaku isglihtibu nekâ irlawneeli. Tas bij manams fewischki, tad sahka isnahkt „Peterburgas Awises.“ Wirsch scho laikraustu bij flawejis un eeteizis tahdu personu preekschâ, pret tureem to bij bihstami darit. Naw domajams, ka pee teem buhtu japeestaita ari ta laika Talsu mähzitajs Johans Tilings, kas atradees starp teem retajeem luteranu draudschu waditajeem, kurii spildija Kr. Waldemara luhgumu draudsēs no kanzelēm aisrahdit pateejos apstahklus Nowgorodas kolonijâs, lai atturetu weetejos bessenneekus no pahrmehrigas aispluhšanas us tureeni. Feldmanis ari bij „isleeelijees“, ka laiki grosischotees un wezâ spalwa buhs janomet.

Lai gan Feldmani drihši ween „isnehma no apgrošibas“ Talsos, tomehr sinams eespaids bij radits, kas apstahkneem peeweenojotees raka aisween dsitaku grahwi starp waldoscho uu pahrwaldamo schkiru.

Tahdu apstahktu Talsu aptahrtnes dsihwē sanahza wairaki. Sche pirmâ weetâ waram minet weetejo muišchneeku sawado mehleschanos isnihzinat waj pahrzelt semneeku mahjas us zitu weetu, lai eerihkotu tur malu muišchas. Schahdu soli muišchneeki peetopa aif wairak eemesleem. Fewischki schis domas loloja „wina efselenze“ Pastendes barons Teodors v. Hahns, kursch sawâ laikâ bij Talsu muišchneezibas zeenigs preekschstahwis, pat winas lepnums, jo iswirsijâs pat wišu Kursemes muišchneezibas preekschgalâ, eenemdams ilgu laiku semes marschala amatu. Schis bij ihsts magnats. Rattru sestdeenu Pastendē notika masâ sabrauhšana, bet reisi mehnesi leelâ. Rattru sestdeenu pee wina eeradâs bes sahda eeluhguma aptahrtejee muišchneeki un tad kopigi „jauti, jautri un leetderigi“ pawabija laiku. Reisi mehnesi sapluhda plaschakâ sabeedriba no tahlakâs aptahrtnes un us fewischkeem eeluhgumeem. Tapat tila turets ihpaschs galds un peestahjamâs istabas daschadeem wahzu lautibas wandersekteem, kas ari wareja ehst un dsert pehz firds patitas. Lai wišas schahdas dsihres peenahzigi apgahdatu, tad Talsos us to bija spezialisejees ihpaschs tirgotajs Schajs Poperts, kursch pat brauzis us Leipzig un no tureenes muišchneekem starp zitu webis pihpes,

nakts mizes un alu. Poperts pat schahdi usleelijis Pastendi, ta weena pati patehrejot wairal zukura nelà wijs apriankis kopà nemot. Pehz effelenzes nahwes apstahkti gan mainijuschees, bet Popertam gan neko dauds par sliktu: dšihwe Pastendē gan aplufufi, bet pirmo wijoli fahlfufi spehlet Nurmuischa ar „wezo Oli“ preeschgalà, tam ari naudas nelad naw trubz's. Kas gan scheem bramaneem un dšihwes traneeem naudu gahdaja? Domaju, ta lastajis to finàs bes ihpaschas minešchanas.

Bet nu tuwaki pee leetas. Jaunàs muischas bij labs eenehmu-mu awots. Rada ari tà aifwehni pret augoscho semneezibu. Talsu tuwumà zelas Grentschmuischa, Jaunmuischa un Remplini, bet suhd waj teel pahrzelti: Tiguti, Udceni, Puhteti, Birsneeki, Jaunsemji, Nahztaleji, Maki, Nusini u. z. Tigutu mahjas weetà wehlat pazeh-làs Oltes Firsa pils, Udeenu mahjas ata wehl tagad redsama aif Grentschu muischas, bet kuplà leepa larlà schaipus Lautmuischas reis stahwejuji pee Puhtelu mahjas wahrteem. Wina daudj ko pee-redsejuji. Sinam-, ari to, tà isgahja pa wahrteem pel,dejee mah-jas laudis, tà pehz tam atnahza no Pastendes puses kalpi ar zir-wjeem un wisu fahla ahrdit, plehst; nozirta ari tokus, bet nesin, kapehz leepu alstahja. Leepa atminas ari tos lailus, tà preesch po-stišchanas dšihwe bij ritejuji. . . . Wijs tas radija sinamu nemeer-u pret muischneekem, tà schahdu darbu nolehmejeem.

Nurmuischà notika wehl sarešgitalas leetas. Tar schini laikà, t.i. 60 un 70. gados pagahjuschà gadšimtà atnehma wiltus ze-là mešcha ptawas. Sche jadod mašš pašlaidrojums. Dšimtsbuhšchanas laikos latweešchi mehdša teikt: Mehs esam jawa kunga laudis, mehs preesch wina strahdajam, bet seme ir ari muhsu seme un mešchs ari muhsu mešchs. Tikai juristu un schowinistu galwàs bij iskristali-sejušes doma, it tà bāroneem ween wijs peederot. Praktikà redsam pawifam ko zitu, wišmaf pee mums Lejas-Kursemē. Sch: semneeks eetaiša lihđumus, kur ween winam patihkas, neprafot neweenam ne-lahdas atkaujas; gana lopus aplahriejos mešchos un pošch tanis plawas; tapat zehrt malku un bakkus šawàm wajadsibàm; dur resnakos kokos drawas un wahz no teem medu. Schahdi drawas koti Dunda-gà paštahweja lihđs mahju eepiršchanas laitam, tad tikai tifa no-wiltas štingras robesčas starp semi un zilwekeem, starp to, kas peeder muischneekam un semneekam. Klauschu un rentes laiki ussta-tami par pahrejas laikeem un par latweešchu semneeku emanzipazijas šladiju, tos atdalot no semes. Lai gan muischneeki no waldibas bij iskaulejušchi scho atbrihwoschanas isteizeenu eetilpinat 1817. g. brihw-laišchanas altà, bet pateesibà semneeku atraušchanu no semes isda-rija daudj wehlat. Lihđumus un mešcha jeb bandu plawas isnihi-zi-naja rentes laikos. Un Nurmuischà tas notika schahdà fahrlà. At-brauza no Wahzsemes mešchkungs Sehgunšs, jo wezais bija par daudj šalabis ar weetejeem eedšihwotajeem. Sehgunšs fahla eewest jaunū fahrtibu. Rahdu pawasari wišch šasauz plawu ihpaschneekus un leet wiueem preeschà malsat koti neezigu nomas naudu. Schee at-fatàs. Wišch šasauz otru gadu un jau labaki šagatawojees. Seh-

gunsts jata, ta plawas jaregistrè, waldbiba to prasot, ta tās no meich-
jargeem jausskata, kapeh3 schim ari wajadsiga atlihdsiba, winsch sub-
tiischot zilwekus, kas plawas isposis, jo tās peeauguschas, katrs
jau ta newarot, jo daschs aischahjis dsihwot no jawam plawam tah-
lu projam. Daschi jau teef pahreelinati un ir ar meeru „dru-
stu“ maksat. Redsjedami, ta maksja uaw leela, nahkoschā gadā jahk
maksat wisi. Daschus gadus gan pastahwejusī masā maksja, bet
wehlat ta tikusi stipri paaugstinata. Tagad daschi eezirtuschees un
naw wairs ne grascha maksajuschi, bet jau bijis par wehlu: jau
renti maksajuschi, tā tad atsinuschi, ta naw ihpajchneeki. Wehlat
Zehgunsts plawas jahzis list issolē un par agrafajam teesibam naw
wairs rehkinajees.

Tā stahsta kahds wezs nurmuischneeks, lam schahdā zelā tikusi
nolaupita tehwu tehwa plawa, to weena paaudse mantojusī no ot-
ras, un mantojumu dalot plawas tikuschas nowehrletas, tā ari tikus-
schas pahrdotas. Protams, plawu atnemischana issaufusi leelu ne-
meeru un schahutumu, un reisi Zehgunsts pat tizis no nurmuisch-
neekseem nopehrt3. Wehlat Zehgunsts leelije3, ta „wezais Ute“
par pehreenu bagatigi samaksajis, winsch ar meeru, lai perot, ja tihk,
wehl reis.

Ruhgtumu Nurmuischas nowadā pawatwoja wehl ziti fakti.
Wispirms jau rentes paaugstinaschana. Daschi nurmuischneeki ture-
jās pee domām, ta baronam naw teesiba paaugstinat renti us mah-
jam; to warot tikai waldbiba. Jo seme agrak bijusi kopiga un ta-
gad tikpat barons kā semneeks klau3ot keisaram. Tapeh3 tif pehde-
jam ir teesiba isdot noteikumus, kas regulē un noteiz rentes leelumu
un maksaschanas kahrtibu. Ja tas neteef darits, tad noteef nelikum-
iba un ta janowehrsch. Daschi Nurmuischas jaimneeki par scho
leetu ilgi juhdsesjās, gribeja isdarit labumu wiseem latweescheem; tā
wini isteikuschees, muhs wehl behrnu behrni atminēs un slawēs, pat
mums uszels Nurmuischā peemineeki. Wezās teesu aktis wina wahr-
di fastopami, bet jaunā paaudse par scheem teesibu zihnitajeem nekā
wairs nesin. Kad wisjās instanzēs leeta bij saudeta, wehl eesneedsa
luhgumu us keisara wahrdu, bet ari tas tika noraidits.

Druhms bija tad gara stahwoklis Nurmuischā un apfahrtnē, jo
us juhdsibu bija tikuschi leelas zeribas. Siche zihnijās latweeschu
semneeziba pret wahzu muischneezibu, un, sinams, pehdejā uswareja,
jo kreemu waldbiba tā gribeja. Ta weenumehr turejās muischneeku
pusē — tā sahka spreesst weetejee.

Nurmuischas barons flehpās pa ahrsemēm, bet Nurmuischā sahla
degt meschi, 1883. g. julija mehnesi 13 reises. Waldbiba eezehla
ihpajschu komisiju apstahktu un degschanas eemeslu noskaidroschanai.
Pee sahdeem slehdseneem schi sawadā komisija nah3a, apfahrtejeem kau-
dim palika nesinams. Warbuht gubernatora arkivos tee buhtu at-
rodami, tikai nurmuischneeki nomanija, ta barona rihziba paleet pee-
llahjigata: weeglati no wina iskautet schagarus, malku, bakus, waj lopeem
isdabut ganibas. Bet wispahrejs kara stahwoklis starp Nurmui-
schas baroneem un Nurmuischas tautu turpinajās un nobeidsjās tif

ar kara spehta atsuhtišchanu us ſchejeeni un gubernatora eeraschanos. Zeeta bija kluwufi pawifam nopeetna. Tā ſauzamais „Engures dumpis“ bij nolkuwis wiſaſakā ſtahwolli. Bet ſche nu jaſahl no eefahkuma.

Pagahjuſcha gadu fimtena peeždefmitajos gados ifraka kanali, ar to Engures eſera lihmeni ſtipri paſeminaja un eſera mala pret eefſchfemi plata ſtrihpā atbrihwojas no uhdena. Gefahkumā tur bija ſtaignums un uſ ſcho ſtrehmeli negreeſa leelu wehribu, bet drihſi to weetejee ſemneeki ſahka plaut. Un ſahka plaut, kurſch tiſ ween gribeja, jo wiſeem peetika. Sahka nahkt ari muifſchas laudis. Uſ teem ſtatijās greiſi, waj tad muifſchai plawas truħkſt, bet weetām tee plahwa ari. Tad nahza no Nurmuiſſchas un ari ziteem eſera peekraſtes baroneem, lahdu ir ſeptini, aiſleegums ſemneekeem plaut. Tas nu bija kā uguns patulās. Kā, mums aiſleegt plaut! Engures eſers taſ ir brihwesers, kur katrs war ſwejot un medit ziſ patihkt, kā ari needras plaut. Tā tad ta ſeme ſem uhdens ari bija brihwa ſeme, gar kuru neweens barons neinteresejās. Tur, kur mehs plahwām garās needras, taſ neweens mums newar leegt plaut iħſako ſahli. Katrā ſinā, ſche mums taiſniba un mehs nepadoſimees ne par ko. Diſina muifſchas laudis prom. Baroni ſuhdſeja daſchus plahwejus un, protams, winneja. Par to nurmuiſſchneeki un ziti plahweji wairs ne-uſtrauzās. Pilsteefjās taſ ſehdeja tee paſchi baroni, un krautlis krautlim taſ azis neknabhj. Plahwa meerigi taħlaſ un dſina muifſchas laudis prom, toſ ſanidami: „Nefaanas, waj jums zitur naw kur plaut, waj juſu riħklei wehl nepeeteek? Juħs jau tā wiſas ſemes ſagraħbuſchi un kur bijis brihws uhdens, brihws eſers, ari tur juħs nefaanatees lihſt muħſu ſtarpā. Ir gan teem muifſchneekeem nepeepildama ehſgriba uſ wiſu, kaſ peenahlas ſemneekam. Ja juħſu lungeem jel ziſ buhtu goda juħtas, tad jau gan wini juħs ſchurp neſuħtitu. Raunatees jel juħs wairak un greeſchatees atpaſak!“

Un muifſchas kalpi greeſjās ari atpaſak, eeguhdami leelaku zeenibu aplahrtneſ kauſchu azis, nekā diſchziltigee un ſkolotee baroni, kuru mantas kaħribai neeſot nekahdu robeschu; naw ari teem ne ſirdſapſinas, ne goda juħtas.

Nurmuiſſchneeki gahja ari pee labakeem Rigas adwokateem un ſabeedriſkeem darbneekeem, kā pee Kriſchjahna Kalnina, Webera un ziteem. Schee wineem dema padomu, kā iſturetees, lai baroni neguhtu wirſoku. Sahka uſaizinat plahwejus no taħlakeem arwideem, un Engures kraſtmalē ſaradās fimteem un pat tuħlſtoſcheem plahweju. Muifſchu laudis nedriħkſteja wairs ne rahditees. Pilſkungs iſſinoja pa pagasteem un mahzitaji ſludinaja no kanzelem, kā peħz teefas ſpreedumeem ſemneeki patwarigi nedriħkſtot plaut noſuſinatā Engures eſera malā, bet laudis teem netizeja: tee wiſi no baroneem uſpirkti un danzo weħz wimu ſtabules. Beenahza Manafeina rewifija. Nurmuiſſchneeki ſawas behdas un apſpeeſchanu ſihkti iſſtaħſtija ſawā luhgumraſtā, nobeidſot to ar ſirſnigu luhgumu peħz kreewu teefām, eeſtaħdem un kreewu tautibas guber-

natora, kas ween tikai spehs winaus pasargat pret muischneeku pahrestibam.

Nurmuischneeku zeribas peeauga stipri ween leelas, kad pehz Manaseina rewisijas sahla rakstii laikrakstos par agrako eestahschu likwideschanu un kreemu eefahrtas eeweschanu. Nu nahts bespartejiski zilweti, kas rihklofees pehz pateesibas. Bet zeribas drihji isgaisa, kad jaunās eestahdes pateescham nodibinajās. Pilsteesu atzehla un pilstungs barons Haudrings aisingahja, bet ta weetā 1887. gadā atnahza aprinka preeschneeks barons Strombergs, tapat gadu wehlat par meerteefnesi Talsos eeradās barons Heikings. Tā tad tee paschi wehschi, tikai kulites bija zitas.

Bet gubernators buhschot kreems, gan tas tos sawaldis. Sawaldija gan, bet ne tos, par kureem nurmuischneeki domaja. 1889. gada wajarā sewischi daudsi plahweju dewās gan kahjām, gan braufschus us Enguri. Jelgawā atbrauz gubernators Sipjagins, un wina pirmāis jautajums Talsu aprinka preeschneekam:

— Rapehz juhs sche eseet?

— Sagaidu juhs, efselenze.

— Bet juhsu aprinki tal dumpis, laudis darot prellikumigus darbūs, neklaupot juhsu un teefas rihkojumeem.

— Teescham tā, efselenze.

— Suhlin atpatat us sawu Talsu aprinki un gahdajeet, ka laudis wairis nedumpotos.

Talsu aprinka preeschneeks wehl to gribejis teitt, bet energisks rotas mahjeens tam aismehris muti un peespeedis atstahat sagaiditaju baru, nahklofcho goda meelastu un zitas jaukas leetas. Ar behdigu firidi wiasch dewees atpatat us Talseem, wisu zetu lausidams galwu, to ar scheem latweeschu dumpineekeem eefahlt, jo polizija nebij spehjiiga pret plahweju bareem neko isdarit. Ja kahds no polizisteeem eeradās un bahrgeem wahrdeem pawehleja atstahat plawas, tad us tahdu negreesa ne masako wehribu, bet plahwa meerigi tahlat. Ja tahdu mehginaja areftet un aiswest, tad ziti to atswabinaja — lai ne-trauzejot darba.

Ishdejos gados faradās wairat tuhftoschi plahweju, pat no Wentspils un Kuldigas aprinkeem. Atbrauz drihji pehz eeraschanās Jelgawā ari pats Sipjagins un redsi krahfchno, grandioso plauschanas ainu. Wisa esermala tschum un kust no zilwekeem. Beelists darba flats, kas war eelihgsmot firidi. Domehr Sipjagina azis kwehlo dusmās. Wiasch naw scho darba kauschu puse, kuri allst pehz sawa semes gabala, to waretu preesch sewim apstrahdat, lai nebuhtu muhscha deenu jaeet kungu plawā un laukā.

Gaiditais kreemu gubernators aishrauz, un drihji atnahlt tschetras rotas kara spehla, kas eenem zetus, talus un nostahjas kehde pee plaujāmām weetām. Patrukas us zeleem greesuschas atpatat tatra gahjeju un brauzeju us plawām, bet kehdes pee esermalas pat schahwuschas. Tad plahweji un seena dsihwotaji behdigi, galwas nokahruschi gahjuschi us mahjām, domadami, ka ari no kreemu waldivas pabalsta un pahrstahwjus neguhs.

Schahds atfinums netika aismirsts un „peektā“ gadā parahdija, kahds potenzials spehls tautā slehpās. Atraišidamees wafā, trauzās schis spehls peeleeetotecs tahdā wirsecnā, kahds preelſch ta bija gluſchi dabifks. Otru reisi schis spehls atraiſijās paſaules tara laikā, tad wiņſch padfina ic muiſchneekus, kas nefahwa brihwesera malā ſeenu plaut un iſdomajuſchi likumus, ta ſchahds darbs ir nelikumigs, — ir gubernatorus, kuri noſtahjās muiſchneeku puſē. Bet tad ne weeni, ne otri tahdu warbuhtibu neparedſeja: gan jau tas darba zilwels nomeerinaſees un apmeerinaſees ar to ſtahwokli, kahdu lungi preelſch wina iſſpreedis. Bet tā nenotika wiſ.

Uſraſtkiiju ſcho Engures dumpja leetu pehz wairal perſonu noſtah ſteem. Wiſs war buht, ta ſchee noſtahſti neſaeetas ar aklim, kas gul gubernatoru un zitu eeſtahſchu kanzeleju artiwos. Ja tit Engures dumpja leeta tur buhs uſglabajuſees, tad, protams, derēs no artiwu putelkeem zelt deenas gaiſmā. Man tagad no ſwara bij atſihmet to eeſpaidu, kahdu ſchi leeta tautā bij radijufi un kā tauta to iſtehloja. Tauta pehz ſaweem uſſkateem to iſtehloja un noglabaja ſawā apſtau un atſiņu apzirkni lihdsi ziteem pahrdiſhwojumeem, pawairojot duſmas, netizibu gan pret perſonām, gan pret eeſtahdēm.

II.

Sabeedriſtā dſihwe Talsos ar apkaimi pirms rewoluzijas.

Kahdu muhſu deenās ſaprotam ſabeedriſto dſihwi, kad mehſ uſ ſinamu noteikumumu pamata waram ſanahkt kopā, apſpreest un kopā iſweſt kahdu darbu, — tahdu dſimtsbuhſchanas un klauſchu laikos nere-dſam. Latweetis trd nebij pilnteeſigs zilwels, tam buhtu atwehlets pildit un peemehrot ſew wiſu to, to war darit ziti zilweki. Pilntee-ſigais, pat pahrpilnteeſigais bij barons, kas wiſa nowada wahrdā iſdarija ſabeedriſtās un politiſkās ſuakzijas. Latweeſcheem bij jae-robefchojās ar mahju un ſahdſchu dſihwi — un lunga darbeem.

Wiſpapreelſch par ſcheem darbeem. To bija neiſſatami dauds un mums atleek tikai brihnitees, kā ta laika zilwels wareja wiſus weikt. Katram ſaimneekam bij jaapſtrahdā ſinami ſemes gabali lunga lau-los, jaſuhta beſ tam il nedefas wairal zilweku muiſchas darbos, ja- iſdara preelſch lunga wiſadas braukſchanas, preelſch tam atkal bija jatur ſemiſchts zilwels waj paſcham ſaimneekam jadodas lunga gaitās, kas ari nereti notika, jo tahdas plaiſas ſtarp ſaimneeku un gahje-jeem, kahdi wehlaſos laikos attihſtijās, nebija, — dauds mallas ja-ſazert un japewed, ſeeweetēm jaeet ſtrahdat wiſadi mahjas darbi. Ar wahrdu ſakot, ta laika latweeſcha dſihwes mehrkis un uſdewums — ſtrahdat preelſch barona un wairot wina laizigo mantu. Wina pa-ſchu raudſija apmeerinat ar to, ta preelſch wina buhs ſakrahtas man- tas debefis, pehz nahwes, kad tam labi klahſees. Lai nu kā, bet lat-weetim pa ſtarpām wajadſeja gahdat ari par paſcha uſturu un, lai apmeerinatu ari dabas praſibas ſchini ſinā, ſaeet kopā, mehginat pawadit laiku un uſjautrinatees. Tahda nu reiſ ir zilweta daba.

Nekahdā ſinā naw domajams, ta latweetis muiſchas darbos buh- tu zentees eelikt wiſas ſawas ſpehjas un iſrahdit gribu paſtrahdat pehz

eefpehjas wairaf. Glufchi otradi, muischas strahdneeks darija wifu pehz eefpehjas gaufti un nowilldamees, taupidams sawus spehtus un darbu, lai buhtu zitu deenu ari ko strahdat, jo no darba tà ka tà neif-behgfii. Sche nu dauds nostahstu par latweeschu attapibu un asprah-tibu daschadu lihdselku atraschanà, fà peemahnit wagarus un fungus.

Plaut kungu plawà bijis pawisam weegls darbs. Trihs, tichetri zirteeni un atkal isstapts jabruzino, un tà ween. Wairaf laika pagahja bruzinaschanà, nekà plauschanà. Ja wagarš sahla bahrtees, tad sahfas biffchmeschà eeschana. Ufreis ifrahdas, fa wairaf plahwe-jeem wehders naw sahrtibà: wainu melle pee leelas plauschanas, waj flahbàs putras. Tikai isstapti noleet uf zina, bet wihrs pasuhd kruk-mos waj tuwejà meschà. Un kas par brihnumu — tik drihfi ahrà wis nenahl. Atnahl, paplauj un atkal meschà eeschà. Daschi gan plauj schà tà, bet smejas, gaididami, fà nu wagarš reagès uf schah-du parahdibu. Beechi ween wagarš wairs nemas nebahràs un raudsija palihdsjet ar kahdàm nebuht drapèm. Leetoja ari, protams, stip-ras drapes, t. i. kokus, bet schis lihdsellis beechi ween bij abejàs pufès greefigs sobens: pahrmahzitais melleja pehz gadijuma, kad wa-retu slepeni eekost. Un waj tahdu nebij? Sinams, fa bija.

Waru wehl minet schahdu asprahdibu. Muischas firdneesteem ja-brauz filmschà, lai muischas kuhtij atwestu pataischus. Rudens deenà bij jasaplauj kreetns wesums un janogahsch muischas laidarà. Sirdsneeki aifbrauza uf meschu un litàs uf ausi kreetni noqulet. Uf pusdeenas laiku tik sahla plaut un kraut ratos. Bij janokrauj stip-ri sawillts wesums. Jo jahntneeks wesuma stingribu pahrbaudija: kad brauza laidarà, tad kehàs pakafas bomja wirwès, mehginadams homi noraut wehl uf leju. Ja homis buhs nowelkams, tad wede-jam koki. Lai jahntneeks to newaretu ifdarit, tad sem bomja palika statles, un fils bija uftschubinats tik gar wesuma malàm. Atweda tik treschdaku no wesuma, bet jahntneeks homi kufinat nespehja.

Bee apgabala darbeem bija jastrahdà zitadafi.

Ja mehš nemam wehrà schahdu ifturefchanos pret kunga darbu, tad ari pa datai fapratifim wezo wihru leezinajumus par to, fa agrafos laikos zilweki bijufchi dauds jautraki, weefmihligaki, besbehdigaki. Humors fprehgat fprehgafis. Godibas un talki bes kahdàm jozi-gàm padarifchanàm nekad neifpalika. Sinams, naw jaafmirft dfeedafchana, kura ari bij „drufzin“ wairaf modè, nekà muhsu deenàs. Dapat dfejneeku, bet ihwaschi dfejneetschu bijis stipri dauds. Daschàs mahjàs wifì dfejnojufchi un dfeesmàs un fimbolos ween runajufchi. Bijufchi ari leeli stahstitaji, kuri pa gareem feemas wafareem nede-lam zauri warejufchi stahstii gan teikas, gan pakafas, gan nostahstus; behrni klaufotees aifmirfa wifu aplahrtni. Fa bij brihnifchfiga gara bariba, kas wehrda if fcheem dfejnas awoteem. Nefkolota tauta radija leelus mahkfas darbus, tik par noscheloschenu koki daudsi no fcheem darbeem gahjufchi fudumà. Prahtà nahf nostahfti par schah-dàm trafulibàm un pahrgalwibàm fenos gruhfos laikos.

Kahdàs mahjàs dfer kahfas, wairaf deenas. Kahseneeki sahft waizat Maslauku Andrejam, kapehz wina wezene neefot kahfàs,



Talsu štats 1860. gadā.

Paslaidrojumi pee Talsu štata 1860. g.

1. Basnizās ahrejšis išštats tagad žitadats, jo ta divi reišes pahrbuhweta : 1873. g. ņeenas paaugštinas un eetaiši fori, bet 1888. g. išbuhweta krusa weidā un altara telpa štipri pagarinata; no attehla redšams, ka tornis ari pahrbuhwets, jo tagad augshejee logi apali ar štundena rahditajeem.
2. No basnizas pa kreiši redšams wežais ehrgelneeka nams, kursch štahwejšs pee Dširnamu eelas, tamehr tagadejšais atbalštās pret to ar galu.
3. Tahlaš pa kreiši redšamas wejšdširnawas, kuras nodega 1922. g. Žeeschi pee tām peeklaujas dširnawneela Šhateja nams; tomehr parša wehl nam, kuru eerihko titai wehlatee ihpašchneeki Heikingi. 1926. g. wašarā, rotot elektrišta labela grahwī, kalnā ušrakti almenu un keegetu buhwju paleekas; domajams, ka ordena laikos ņche atradusees pišs.
4. No basnizas pa labi aiš kokeem redšams Grunšta weešnizas nams, tanis laikos wišai populars; wehlaš namu nopirka štolotajs Fr. Žirkelis, un 1905. gadā namu nodedšinaja; muhsu deenās grunšlaukumu išleeto tirdšneezibas wajadšibām.
5. Sem basnizas kalna pee ešera redšams Martinela alušbruhšis, no kā dašchi Talsu ešeru bij ņahkuschī ņaukt ņchā bruhweta wahrdā; agrali tur bija Rona un Henzelta ahdu gehretawas. Tad ešeru ņauza Rona wahrdā.
6. Ešera gals ari išštatas žitadats, kā tagad : Blumberga nams wišai mašinsch, Kalmejšera nams nepeeklaujas pee Hirschberga nama, pehdejšā tanis laikos mitinajās muišchneeku klubs ar ņahli un štatuwi augshejšā štahwā; pats par ņewi ņaprotams, ka weešniza ņche ari nedrihšteja truhli; wehlaš Hirschbergis ņche eetaišija liķeeru ņabritu, bet muhsu deenās ņche eerihkota ņweeštņiza.

waj neefot lahda laite usnahlfufi, ka tif us wezàm deenàm atkal neefot us gruhtàm lahjàm, jo par pašchu wezi galwot nebuht newarot: tam arween untumi esot usnahlfufi.

-- Rà? Mana seewa jau lahsàs ir.

— Bet kà tad mehš winu neredšam? Waj fur pakritufi?

— Nè, wina glufchi wejela.

— Mehš to netizam, parahdi sawu wezeni.

Maslaufs aiseet un pehz lahda brihtina wed istabà sawu balto fehwi, preefchà stahdidams par sawu wezeni. Smeekli un sobgalibas saht pluhst no wišàm pušèm un tif drihfi nebuht nerimstas. Bet naht atkal fas jauns preefchà. Ustlihdufchi patlaban dimi nabagi, wezitis ar wezeni, fas luhds dahwanas. Uttal asprahtigi jautajumi un tahdas pat atbildes. Se eenahf istabà bakteris ar sawu palihgu, kureem jaismekle, waj lahds naw bihštami faslimis, it sewischki jaunais pahris. No ismekleschanas war atrirktees tif ar labàm, trahpigàm atbildem. Te jaeet wiseem wehšchi kert: Wehšcha šaimneeku ar wina laudim padšen pallehfi un tad welk no alàm laukà, ziteem jaeet us bitšàm, t. i. jazihštàs u. t. t. u. t. t.

Schahdu brihnischki gu gara pašauli jauza un duhnoja mahzitaji, no weenas pušes to nizinadami, no otras — ustahdamees ar pah-tareem, bauschteem, nesaprotameem isteizeeneem, fas bij jaeefak galwà. Pehz ilgata laika eedarbibas dascham labam latweetim wina garigais „es“ stipri pahrwehrtàs un to pataifija par leelu pahtarneetu.

Alnahza rentes laiki, latweetis paleet swabadaks un pilnteefigaks. Winam wairs naw jakaipst muischas darbos, bet war jau pahreet dsihwot pat us pilsehtu. Bet weena nelaime winu wišur pawada, proti krogš: tas nometees blafus basnizai un atwehrtš katru deenu, lamehr „nams ar gaili“ atwer sawas ar dselši apfaltàs durwis tif reis nedelà, krogš stahw pee kruzžeta, pee muischas, pee zeema, it wišur, it wišur. No wina isbehgt naw eespehjams. Wišur šafodamais dšehreens, par to nouda jamafsà, fas posta weselibu un dsihwi. Bit dauds afaru naw isleetas krogu deht, bet ari lahsti par teem, fas krogus zehlfufi un peegahdaja welnischkos dšehreenus. Bet bija ari sčee zilwezes negehli redšami un tauštami turpat azu preefchà, jo gandrihs katrà muischà atradàs dimas ruhpneezibas eestahdes, brand-wihna un alus bruhšis, bet krogus zehla funga laudis un amatneeki. Starp Talseem un Dundagu bija dewini krogu, starp Talseem un Tukumu šesčpadšmit. Un wišur sehdeja tauštami, meegaini krogetaji, kuri ar lahràm azim noraudšjàs us eenahzeju un ar azim miršschki-nadami pamudinaja us pašaulšchanu un dšerschanu. Tà tad bij kults, to pat mahzitajš basnizà nedrihštēja waj negribeja apkarot, peewedot notikumumu Rahnas lahsàs par attaisnojumu. Patika jau ari pašcheem eemest, pee lam tif koti bij peeradufchi studentibas laika. Warbuht špreeda ari šchilabdi: peedšehrušchu zilweku weeglaf waldit, wina galwa jau „rixitigi“ nestrahda. Ari šaimneeziškà šinà wišsch allasch buhs no lungeem atkarigs, un tapehz padewigs un beeschaki kritis pee ro-fas un swahrku stehrebeles.

Mehš wehl tagad stahwam sem krogu laifu lahsta. Rà mantojums

mums janēs: ijdšihwes lahre, eemeschana, meelasti, balmutiba, kildgriba. Jo mums sinams, ka agralā latweescha raksturs, kad froga eespaids tā wehl nebija eedarbojees, usrahdiņa dauds simpatislakās ih-paschibas neka tad, kad latweetis bij zauri gabjis frogu skolū.

Grūhti mums atraisštees no schās skolas smagojām ietām.

Bet laifeem mainotees, mainās ari latweeschu stahwolkis. Latweeschi sahļ apsinatees kā tauta, kam ari sawas garigās wajadsibas. Wini sahļ beedrotees un darbotees pee tā saulteem isrihlojumeem. Pirmee soli wišai primitiwi, bet preeks par laut ko sarihkoto wišai leels, jo peeruhda, ka ari mehš ko waram. Muhsu apgabalā pirmee isrihlojumi notikuschi Sabilē 70 tos gados, kad Birkelis ar Bischlewizu tur nodarbojās kā skolotaji. Dashedreis sarihkojuschi diwas israhdes pat weenā deenā, tuhlin pehž basnižas deewkalpojuma un watarā. Gan mahzitašs Kupfers wiņu darbu dehwejis par kalposchānu welnam, tomehr skatitaju truhlums naw bijis. Raksturigi, ka daschi spehletaji nahkuschi us mehginajumeem pat trihs juhdses tablu, bet skatitaji israhdes — no dauds tahlakeem apwideem. Jo teatra israhde starp ta laika pahrtikuscheem latweescheem bij wesels notikums.

Ar 80-eem g. Birkelis ar Bischlewizu pahruahļ us Talseem pee weetejās aprinkā skolas par skolotajeem, bet par skolas preekschneeku pahruahļ wehlat slawenais walodneeks Karlis Mihlenbachs. Tā kā latweeschu nebij dauds, kas waretu ta laika beedribā jeb klubā eestahtees, tad dibina tahdu kopā ar wahzeem. Apstiprinajums atnahļ til pehž pahris gadeem — 1885. gadā. Tomehr schi pirmā Talsu sadraudsiņa beedriba iswehrschas par gluschi wahzišku, un latweescheem, t. i. apsinigajeem, naw nekahda preeka tur peedalitees. Tee drihši ween sahļ domat par otras, demokratislakas beedribas dibinaschānu — un tahdu ari panahļ 1887. g. Schis Sadraudsiņas beedribas preekschneeks pirmo gabu bija Karlis Mihlenbachs, bet teatru un jautajumu wataru waditajs Frijis Birkelis. Beedriba pehž ta laika garschas un eespehjamibām sahļa strahdat. Rihkoja teatra israhdes, tur publika dabuja labi pasmeetees un issklaidroja schahdus, tahdus jautajumus: Ko nosihmē mehnescha wahrdi? Kas spehļ stipraki mihlet, wihereetis waj seeweete? u. t. t. Dashedreis uusstahditi ari politiskas waj sozjalas dabas jautajumi, bet tee tad wairaf apskatiti no humoristiskās waj atwehletā wirseena puses.

Schinis gados Talsos tirdsneeziba atrodas schihdu rokās, isnemot daschas masas bodites. Pat ar latweeschu grahmatām tirgojas tilai Dows ar Hirschmani. Dowam reis jautajuschi, waj tam neesot grehks tirgotees ar luterānu dseesmu un luhgschānas grahmatām, tad winsch meerigi atbildojis:

„Tas man weene alge, waj es pahrdode filkes, waj grahmate, preeksch manes tas til ir preze, ar kure juhs waret darit pehž patites: waj plehst kope, waj skaitet luhgschānes“.

Dows ar Hirschmani meerigi turpinaja pahrdot latweeschu zilweeteem „feines singes, smules stahstes, labes grahmates“ lihds tam laikam, kad Jahnim Lindem bij eenahzis prahtā eejauktees scho schihdu

darbâ un atwehrt grahmatu tirgotawu. Tas bija 1900. gadâ. Bet tad drihs Talsos sâhka puhst zitadi wehji.

Atgreesifimees wehl pee 70. un 80. gadeem. Augstakâ sâbeedriba Talsos bij wahzu un wisa noteifschana bij muischneeku rotâs. Talsi pa leelakai datai zelti us muischneeku semes un apbuhwes noteikumus dikteja wini. Par meesta preetschneeku ilgu laiku bija wiku padewigais kalps Wilhelms Kronbergs, kursch atraidija, istapdams baroneem, no waldibas pilsehtai peedahwato prahrû jemes gabalu 40 puhrweetu leelumâ, to wehlat dabuja pareistizigo dr. wdse. Tâ tad, ja kahds no jauna Talsos gribeja dabuht kahdu semes gabalinu apbuhwei, tad bij jagreeschas waj nu pee Pastendes waj Murmuischas barona, isluhdsot to it lâ schehlastibu un peenemot preelschâ diketos noteikumus.

Peemedischu daschas raksturigas ainas no ta laika baronu dsihwes un atteezibâm pret eedsihwotajeem.

Uptahrtnes baroni laiku pa laikam sabrauzja Talsos us sawâm kirspeles konferenzem. Ugrak wini sawas sapulzes notureja tagadejâ Hirschberga namâ blakus pilsehtas waldei, bet wehlat Kadifa jeb Talsu weefnizâ. Wezais Wirzawas, tad Raugas Hahns, kursch Talsos bij nopirzis namu, atnahkdams us schejeeni ar trim maissem naudas, pa sapulzes laiku garlaitojâs, sehdeja pee loga un meta laiku pa laikam us tirgus lautumu kapara naudas gabalus schihdu puifâm, kas leelâ daudsumâ tur bij salafijuschees. Wezais barons no firds smehjâs, tad puifas rahwa weens otram kahdu naudas gabalu no rotâm lautâ waj pat pahrgahja us pluhstchanos. Kad sehni pahrgahjuschi leelakâ ekstasê, tad wezais barons leel julainim nokarsset kapara naudas gabalus gluschi karstus un tad ismet pa logu lautâ. Gjektis dauds leelaks. Uri ziti baroni peenahluschi pee loga un rehiz pilnâ kallâ, kamehr nelaimigee behrni kahri ker pehz naudas gabaleem, bet tuhlin isjweesch no rotâm ahra, tâ weens pehz otra, lihds wisseem rotas juhrtst un deg. Apkehrigatee saht uskert naudu ar swahrku sterbelêm.

Bitreif „Ahns“ eet pastaigatees pa Sauntalseem un reds tur wairal wihreeschus us eelas sarunajamees.

„Ko juhs, deenas sagki, stahwat bes darba!“

„Mehs, zeenigs lungs, labpraht strahdatum, ja til kahdu darbu waretum dabuht“.

Wezais brihtinu padomâ, tad saka:

„Nahzeet man lihds, es jums, wasankeem, darbu schodeen doschu“.

Wezais barons nekautrejâs leetot stiprus isteizeenus.

Sr seemas laiks un safnidzis dauds sneega. Tad neweens eelas no sneega netihrija. Wezais Hahns peewed wihrus pee sawa nama, eedod wineem lahpfas, lai eet tihrit eelu, eebrauzamo zeku un pagalmu no sneega. Lihdsjâs wina namam, tur tagad ahrista Sabikowa nams, stahwejusi sema budlele, apdsihwota no nabadfigas schihda gimenes. Wezais barons pawehl razejeem sneegu mest schai mahjinai wirsû. Schihda behrni brehz, seewas waimarâ, bet sneega kalns ap buhdu zetas arween augstak un augstak. Drihsti waimanas

eelſchâ wairs naw ſabſirdamas, jo ſneegs jau aiſſneebſis weetâm jum-ta widu.

Darbs leelas padarits, jo eela un pagalms notihriti. Tad ſtrahd-neekeem jaeetur puſdeena, pehz tam toſ wehl pazeenâ ar iſcharku. Pehz puſdeenas wehl doſſhot zitu darbu. Un tas bija buhdeles at-raiſchana no ſneega. Katrs ſtrahdneeks pehz beigta darba ſanehma rubli, bet iſbaiditâ ſchihda gimene ari nepalika beſchâ. Bailes lai-tam tila tâ ſamaſſatas, ka ta katrâ ſinâ buhtu bijuſi ar meeru, lai ſcho prozeduru wehl atfahrto.

Tâ winos laifos baroni rotajâs ar ziteem zilwekeem, neatſihdami winos zilweku juhtas, gluſchi kâ ar ſuni waj ſaki.

Bet ir zilweki, kas toſ laikus ſauz par „labeem“ laikeem. Waj tahdi nu dſihwoja baronu aiſwehja, waj kâ ſchejenceſchi mehdi ſazit lihdiſigos gadijumos: wineem tahda ſtruhwe truhkſt.

Uſſinigafee latweeſchi ſtaigaja ar nofahrto galwu. Ideali nepee-pildijâs. Stolâs ſahkâs neganta pahkreemoſchana, un tâs noſlihde-ja uſ toti ſema lihmena. Semſte netika eeweſta, un latweeſcheem par dſihweſ gaitu nebij netahda noteiſchana. Wini redſeja, ka tah-da neſchehliga wara toſ ſtumj tumſchâ mahloni. Leelas, ta wiſs pa-galam. Dauds roſchainas zeribas liſa uſ Manafeina rewijiſju, bet ta bij notikuſi, rewijiſjas wairs naw gaidamas, bet gariga nakts arween ſtiprat mahzas wirſu. Kur raſt iſeju? Waj padotees ſchim nahwejo-ſcham wilnim un paſuſt no ſchis paſarles kâ latweeſcheem? Daſchi jau gahja pa ſchahdu zeku, un iſlikâs, ta wini jutâs wiſai labi. Wiſmas ahriſgi. Waj wiſai tautai eet pa ſcho zeku? Waj glah-bina naw netahda?

Saimneeziſkâ ſinâ walbija tas pats Deems. Muſſchigâ atkariba no uſpuhtigajeem baroneem, waj tu eſi kalps waj ſaimneeks. Weens teet turekſ par darba kuſtoni beſ jebkashu kulturelu wajadſibu atſih-ſchanas preeſch wineem, otrs — laba ſlauzamâ gowſ, kas nes baro-nam kreinu pelnu. Jo ſaimneekam bij dſihwe tâ jaeefahrto, lai ſpehtu nomakſat leelâs maſſaſchanas kungam par labu. Ja neſpehja, tad tahdu laiku zeeta, iſſuhzot pehdejo ſulu; kad wairs nelâs nebij gai-dams, tad tahdu beſ ſchehlaſtibas iſuhtrupeja, lai peedſihtu ſakrahju-ſchos paradus, un ziti nahza weelâ, kas atkal ſwihda un gudroja, kâ tiſ eeturet maſſajumu terminâs.

Tâ, wiſpahri nemot, aiſgahja gabi garigâ un laiſigâ badâ.

III.

Sozialdemokratu nodakâs darbiba Talſu apfahrtnê pirms 1905. gada.

Talſu pilſehtina ſawahdi uſbuhweta. Papreelſch kalnâ pee ſen-tſchu, tad pee brunineeku pils peeklahwuſees; pehz tam ſahka ſlihdet pa peegahſem uſ ieju, noraka ſchahs peegahſes un uſpildija eſera di-benu. Kur ordena laifos wikaſja eſers, tur muſſu deenas uſzelti pahris deſmits namu. No weena eſera raduſchees diwi. Sewiſchki pee weena Talſi peeklahwuſchees, peesleedamees zeeſchi gandrihſ no wiſâm puſem. Wiſa Talſu dſihwite atſpogutojas eſera netihrajos

uhdenos. Un waj Talsu dsihwe ir tihra? Un waj jel kur tahdà atrodama, pat schaubas, waj jeb tahdreis tahdu fasneegs? Domehr idejisku zilweku ari Talsos netruhtst, tà to rahdija 1905. gada notikumi. Newajaga ari domat, tà Lindulis to dara, aprakstot „Domàs“ Talsu revoluziju, ta Talsi buhtu meetpilš mibas pereklis pirms peetà gada, un wairat nekas zits. To jau isllehds ween tas fakts, ta astondešmitos gados sche darbojās Karlis Mihlenbachs, kas tà walodneeks un sinatneeks stahdams weenà no pirmajam weetàm. Winu taf mehs nekahdà sinà newaresim peeskaitit pee meetpilšoneem, tapat Feldmani, Petersonu, Zirkeli, kureem bij saws eekschejs uguns, kas toš pazehla pahri parasteem itdeenibas jautajumeem.

Domehr tahdu nebija, kahdi parahdijās ar jaunà gadšimta sahlumu. Schee bija sozialistu mahzibas peekriteji, kuri sawās atfinās bija dauds tahlatu gahjušchi, nekà eepreekschejee darbineeki. Newar teikt, ta eepreekschejee nebuhtu revoluzionari, bet wineem truhla stingras organizazijas, ihpatnejas atfinas, kas nodomus palihdsētu realijet.

Schi jaunà wirseena sahlums atteezinams us 1900. gadu, kad Zahnis Linde pahrmahza us Talsēem un sche atwehra pirmo latweeschu grahmatu weikalu. Linde atrada pahris domu beedrus, Juliju Raschemiru, Ernestu Kattalnu un 1902. gadà wini nodibina latweeschu sozialdemokratijas partijas Talsu komiteju, reisē ar Leepajas un Wentšpils komitejām. Isnemot Rigas komiteju, schis ir pirmās, kas us latweeschu teritorijas izelas. Komiteja attihsta rošigu darbibu, peegreeschot sawai mahzibai jaunos eeredaus, it ihpaschi laulstrahdneekus. Schini sinà Talsos fewiškchi eewehrojams Raschemirs, weetejās pareištizigās draudses skolotajs, kam bija ahrfahrtejas dahwanas eedabuht jauneeschus sawu domu sferà. Wirsch leetu weda toti diplomatiski. Pehz kahda wina mahzetta nostahsteem, Raschemirs agitaziju weda apmehram schahdi.

Tas bija parasti pehzpusdeenās, kad Raschemirs uswedinaja kahdu eet ar winu kopà pastaigatees ahrpus pilšehtas. Papreeksch farunas grosijās ap ildeenischkeem jautajumeem, par kanzelejas darbu, par jaunò preekschneeku, kas atnahzis un isleetas fewiškchi stingrs. Jaunais zilweks redsedams, ta wina farunu beedrs ir spehjigs nopeetni jautat un nopeetui spreest, pats pahreet us wispahrigeem temateem un saht jau filosofet:

„Un muhsu preekschneeks til ap p. 11-teem eerodas kanzelejā, paraksta papirus, paplahpà ar kahdu privatpersonu, fewiškchi no baronu dsimuma, un pehz stundas, dauds ja diwas, atkal aiseet, pat pahrstatus un sinojumus fastahda sekretars. Bet algu sanem leelaku tà wifititi ziti wina kanzelejas eeredai kopà“.

„Un juhs domajeet, ta tas naw labi, ta tà nepeederas?“

„Sinams, ta tà nepeederas, kas strahdà, tam jasanem ari alga“.

„Bet juhsu preekschneeks taf skaitas pee muischneekteem un teem jau wajadšigas preekschrozibas un privilegijas.“

„Ramdeht tās wajadšigas“, jauneklis saht jau eekaišt un dedšigi turpina: „Waj privilegijas to peedob zilwetam, kahdu labu ihpaschibu lai? Waj privilegijas padara to gudratu, mahzitatku? Nebuht

nè! Drihsak otradi, làs pataiša zilmekus gkehwas un slinkus. Ja buhtu manà warà, tad es wifas primilegijas, tschinas un ordenus atzeltu!"

"Tad juhs tam peekrihtat, ta tagadejà walfs eelahrta nepareisa un netaisna?" Raschemirs nopeetni jautà.

"Ja, to atsihtu", jaunais eerednis pehz ihsas apdomaschanas atbild.

"Un ta buhtu juhsu nopeetna wehlešchanàs, lai to grofitu?"

"Taisni to wehlos".

"Bet juhs taf sinat, ta ar wehlešchanos nepeeteef, lai faut to labotu, jo wif labi nodomi nowed tikai uf elli. Jagrib ari fo darit".

"Kas tad buhtu jadara?"

"Sche nu jadara loti dauds, lai buhtu panahkumi. Domehr papeeksch jateef skaidribà, waj panahkumi war jel mäs buht. Kà juhs domajeet sawà prahtà: kahdu zilweku war buht wairak: tahdu, kas meerà ar tagadejo eelahrta, waj tahdu, kas buhtu ar to nemeerà? Schis jautajums loti swarigs, tapehz padomajeet labi un tad til man atbildeet."

"Man schheet, ta nemeerigo buhs wairak," mahzeklis ne wifai drofschi atbild.

"Schimbrihscham winau naw wairak, bet war buht gan, t. i. tahdu apfinigu, aktiwu, degoschu. Kas tikai isrumajàs, peemehram, kà mehš tagad, tas wehl naw nelas. — Jo kas uf mani sika: Kungs, kungs, tas wehl debesu walfstibà neteef. — Kas ir wairak pehz skaita, strahdneeku waj kungu? — Katrà sinà strahdneeku, Raschemirs patš atbild, lai paahtrinatu runas tempu un kaldinatu jau tà karsto dselši. — Kas wairak, maso eeredau waj leelo, kas mas st ahdà, bet janem leelas algas? — Protams, ta maso wairak. — Un kas wairak, kapitalistu, kas zitus ismanto, issuhz, waj proletariata, fo ziti ismanto. — Bes schaubàm, ta pehdejo dauds wairak. Tà tad, ja nostahditu zilweku pret zilweku, tad nemeerà esoschu ar muhiu tagadejo dsihwes eelahrta, ar tagadejo waldibu, kas schahdu greifu eelahrta atbalsta un fo tagadejee waras wihri no sawas pufes atbalsta, buhtu nesalidhsinami dauds wairak. Bai leetu labat jiwim nošaidrotu, tad isteikim winau atteezibu skaitkos. Ja apspeedejus apsihmesim ar weenineeku, ar kahdu skaitli tad warcsim apsihmet apspeestos?" Raschemirs nopeetni jautà.

"Teiksim ar trihs", mahzeklis nedroschi sata.

"Par mas, manu mihto; schis trihs wismas jadubulto, waj pat janem trihsahrtegi, jo weenà fabrikà ween pee dascheem kungeem tuhstoscheem strahdneeku. Waj atkal kahdà muischà barons ar saweem nedaudsajeem rokàs puischeem pret simleem kalpu un zitadu gahjeju. Beenemsim labat desmittahrteji. Ja schee desmits nostah tos pretim sawam weenam, waj to waretu pahrwaret?"

"Ja buhtu weenadi apbrunoti, tad ja. Bet ja weens buhs apbrunots un desmits nè, tad apbrunotais weegli pahrspehs un tiks ar wineem drihfi ween galà".

"Schàs jau loti prahtigas un pamatigas domas", Raschemirs turpina. "Bet wehl weena nepatihkama leeta: daudsi no scheem des-

mits apbrunoteem eet tam apspedejam palihgâ un palihds zituz apspēestos noturet arweenu joprojam schahdâ stahwofli. Waj te buhtu kas lihdsams, waj kas darams?"

"Waretu tã lihdsset, ka schahdeem akleem nesazitu tif ween: Tehws peedodi teem, jo tee nesina, ko dara, — bet atgreestu us ihstã zefa, t.i. atdaritu azis, lai wini nojehgtu, pret kuru eerotschi jagreesch."

"Atkal weens prahtigs wahrds. Bet sche nu, brahlit, jafata, la scho atgreeseju darbs wijai gruhts un ristants, pee kam felas war buht tahdas, ko zilweks ar wahjakeem nerwem nepanes. Sche jabuht us dauds ko gatawam. Naw rat jabaidas palift par fara wihru, usnemt zihnu, buht isturigam zihnã un nowest zihnu lihds galam."

"Man schkeet, ka es buhichu schahdas zihnas spehjigs. Es manu, ka mana griba noskaidrojã un augtin aug; esmu gataws us wisa ka; bet waj panahkumi ari drihs buhtu manami un redsami?" jauneklis pusnetizigi jautã.

"Panahkumi bes schaubãm buhs, jo pat uswaretais guhst panahkumus, ja tif ar sparã dodas zihnã. No neweifsmen jafmet mahziba, kã turpmaã isturetees. Karu parasti nebeids ar weenu kauju. Un pirms fara ir ilgs kareiwju sagatawoschanas un apmahzibas laifs. Kareiwji jawerwẽ un jafagatawo. Man schkeet, ka weenu muhsu jaunajam fara pulkam esmu peeweenojis klast un pirmo apmahzibu demis. Nahkofne rahdis, kã apmahziba ees us preekschu."

"Un juhs efeit tahds kareiwju werwetajs jaunajam fara pulkam?"

"Ja, tahds esmu. Schodeen muhsu pulkã eerakstu juhs, rihtu zitu. Tã muhsu pulks ar katru deenu wairosees un arweenu ahtraf un ahtraf, jo peeaizinã ne tikai es, bet ari juhs un ziti jauni beedri."

"Ari es, to darijchu labpraht"

"Bet ar wisleelako apdomu un prahtu. Ne katru tif weegli un ahtri dabuht rokã kã juhs, jo ne katrs ir tif attihstijees un zauri jutis dsihwes netaisnibu. Un kas wehl jaewehro: mums jarihkojas konspiratiwi, jo ejam pret pastahwoscho eekahrtu. Tai labi noorganisets un labi atalgots aparats muhsu kerschanai un isswejoschanai no jabeedribas laulkã. Par muhsu farunu neweenam ne puschklehsta wahrda un wehlat juhs fanemseet instrutzijas, kã rihtotees."

Schahdas farunas notika daschadãs warijazias, aishwen atsterot dsikalus jautajumus: par semi un semes renti, naudu, weelihdsibu u. t. t.

Zilwekem jamahzotees no bitem, kuras strahdã zihrtigi kopigu darbu, gahdã par kopeju mantu un kad trani tam wairs naw waja-dsfigi, tad dsen no sawas jabeedribas prom.

Tã jaunai mahzibai tifa peegreesti: Eduards Lahzis un Karlis Bekulis no alkizes walbes, Augusts Klimpmanis, kas strahdaja nodokla inspektora Sihlaka kanzelejã nu to uftureja kahrtibã, jo Sihlaks pats bij koti pawirschs un laifs darbineeks. Klimpmanis strahdaja ari zitur un ja pehz kahdam deenam atkal eeradãs pee schã augustã un atbildigã eeredna, tad kanzelejã parasti atrada schahdu ainu: papiri isswaiditi, it kã kas buhtu darits, bet pateefibã gluschki nefas. Bagahja labs laizinsch, kamehr rakstus un eefneegtãs nodemu blan-

fetes šakahrtoja, tad tik pehž tam wareja stahtees pee kahrtejeem deenas darbeem. Bet Sihslats pats gabja iſjahdinat ſawu ſtihwo kleperi. Kad pahrradās mahjās, tad parakſtija no Klimpmana ſagatavotoš papirus, toš nebuht nelasot zauri, tik pee meena otra eemtot pa jautajumam. Ar to wina deenasta darbi bija nobeigti, un to ſchis zihtigais krona eerednis tahtlaſ darija, ap ko groſijās wina domas, to wehlaſ ſawā weetā redſeſim.

So wairal jaunajai organizacijai peenahza beedru, jo aiſweent ta rihtojās uſmanigakti. Ar kuru katru neeelaidās wis tahtdās ſarunās, tā augſtak minets. Tas jau bija ļoti riſtanti. To wareja darit tik ar tuwu paſihſtameem zilwekeem, par kuru klusu zeeſchanu war galwot waj ari ſinat, ka panahlumi ſarunām buhš.

Bet kā peedabit pee ſawa pulka ſweſchus waj maſaſ paſihſtamus zilwekus? Ar tahtdeem eelaiſchotees intimakās ſarunās war eekriſt. Sche jarihlojas zitadati.

Darija tā. Sinamam zilwekam peeſuhtija proklamazijas waj nelegalas broſchuras un tad nowehroja, kā wiſch pret tām iſtureſees. Ja wiſch it kā nejauſchās ſarunās iſteifſees tām peekrihtošchi, tad wehl war peeſuhtit zitas un pehž tam eelaiſtees ſarunās. Ja kahts proklamaziju ſaturu noſoda, tad naw wehrts ar tahtu eeſahkt pihtees. Bat ar pirmās kategorijas zilwekeem jaſturas wiſai wairigi un ne katru peekriteju war uſnemt partijā. Jaredeſ kahts ſtahwoklis un rakſturs. Daſcham pehž ſawa ſtahwoſka partijā grubti ko darit un kritiſkā brihdi waj tik nemetis kaſchofu uſ otru puſi. Sche, ſinams, ari rakſturs kriht ſtibri ſwarā.

Literaturu, t. i. broſchuras un proklamazijas, Taſu pulzinam pirmā laikā peegahdaja Girts Behrſtalns, kurſch mahzijās Maſtawas konſerwatorijas kontrbaſes klaſē. Tur wiſch bija zentigš pulziņu dalibneekš un kad brauza uſ dſimteni, tad weenmehr ar kreetnn „zeema kululi“, t. i. pilnu tſchemodanu ar agitazijas lapinām. Brauza tām paſaſ ari uſ Rigu waj pagatawoja paſchi.

Partijā wehl peenahza klaht: diwi Dantumkalni, Jahnis un Julija, brahliš un mahſa, kuri wehlaſ emigreja uſ Angliju, ſkolotajš Waldmanis un Bukudahrſs, brahti Schanis un Oſlars Blumbergi, Emils Ahbels, Nikolajs Zelis, Juris Damschlalns, tad Dahwis Lagſdinaſch, Kriſtaps Dadišs, brahti Mikeliſchteini, Pihlaps, Schulšs u. z.

Wišbeeſchali ſapulzejās pee Lindes, jo pee wina wišmaſaſ wareja kriſt aišdomas: grahmatweikalā taſ katram ir darischanas. Wišs weikalā, Grinſchteina namā pee Leelās eelas, kur tagad Fridrihſona nams, biš neleelas telpas, kur komitejas wadoni un tuwakee beedri ſanahza kopā. Iſdehra ari pa pubelei alus un tehrſeja par iſdeeniſchām leetām. Se uſ reiſi, pehž dotās ſihmes ſchahdas ſarunas apkluſt un kahts ſahſ no ſoziaलिſtiſka redſes ſtahwoſka paſkaidrot kahtu degoſchatu jautajumu. Iſzetas pat debates, tomehr domu ſtarviba naw leela — wiſeem war zela wadoni Erfurtes programa un Marſa pamatlikumi. Nolemj ari: kaht un tā kaiſit proklamazijas, kas uſwilkš ſarkano karogu, kurſch braukš pehž literaturas, waj paſcheem neeerihlot hektografu u. t. t. Daſchi no ſcheem jautaju-

meem bija noteikti wispahrejā reglamentā, tomehr sikhumus noskaidrot majadseja.

Partijas beedreem saistofchi bija schahdi noteikumi: wispahrejā dsihwē isliitees par mas pasihstameem, par tahdeem, lam naw kopeji usflati un intereseš, pat jastrihdas un jazet mahstligas kildas sawā starpā: tad neweenam neeenahls prahtā, ka wini ir domu beedri. Kur tas naw majadfigs, naw jarahdas par dsihwes kritifetajeem un pretineeseem, jo wilkeem droshati kautt lihdsi, zitadi wineem war usnahkt domas: kapehš schis nelauz, waj tas jel mas peederas muhsu sugai, sahls wehl wirsū brukt. Us eelas fateelotees nedrihkt šasweizinatees, pat jaskatas us otru pusi, lai nowehrotajs neredsetu draudsiņu waibstu. No šapulžem nelad naw jaet pa weenu zelu un weenā laikā, naw ari jarahda wirseens no kureenes nahl. Šabuht usmanigam, asprahtigam, jaskatas us to, ka neekristu un neegahstu zitus.

Beedru naudas matšaja 10 kapeitas mehnesi, kas spehja matšaja ari wairak. Genahza prahwas sumas; par 1903 gadu atsihmetš, ka Talsu komitejai eenahlumī 150 rub., isdewumi 145 rub. Tani pašchā gadā Seepajas komiteja dod 241 rubli, bet isdewumus praša 238 rub. No scheem škaitteem redsaw, ka Talsu komiteja daudš sparigati, mišmas naudas wahstšanas sinā, rihtojusees par Seepajas komiteju. Neslatotees us to, ka Seepaja eedsihwotaju flaita sinā pahrsneedš Talsus 20 reises, ka Seepajā daudš fabrikas ar fimteem strahdneeku, kamehš Talsos tahdu pawisam truhkt, Talsu komitejas budschets nelo daudš neatšchiras no Seepajas budscheta. Ša ar to pašchu mehru buhtu mehrojama wina šajuhsma un revoluzionarais preeks, tad redsetum leelo pahrakumu talsineeku pusē.

Tomehr, neslatotees us schahdeem Talsu komitejas panahkumeem, to 1904. gada kongrešā apweeno ar Tukuma grupu, neslatototees us talsineeku pretestibu. Tas nebuht nenahza Talsu grupai par labu, jo radās tilai leeks formalisms un šareschgitala pahrwalde. Sawadi tas, ka tukumneeki nepretojās schahdai apweenošchanai, bet to žentās isdabut zauri. Ari tas leezina talsineeku darbiba par labu.

Pahrwalbes eekahrta prašija, ka beedri jasadala pulžinos, katrā pulžinā ne wairak par 15 beedru. Talsos un apfahrtinē tee minami ar schahdeem nosaukumeem: Dsehsneeki, Seemelblahsma, Molwers — Talsos, Balteeschi — Kreewragā, Witni — Talszeemā, bet Waldegalē — Plawneeki un Apmaleeschi. Katram pulžinam bija šaws pahrsinis, lam pulžinsch bij jawada. Katra atsewischka pulžina lozellim newajadseja sinat, kas eeeet zitos pulžinos, lai buhtu leelaka droshiba pret nodewibu un eekrišchanu. Ša atbrauza ari kahds runatajš no zitureenes, tad nedrihsteteja taujat pehš ta wahrda, jo tahda ihpašchiba peederas til speegeem.

Kahds pulžina lozellis wehl spilgti atminās, ka Kattalns sawu pulžinu wadijis. Wina pulžina nahtoscheem dalibneekem bija jaet nakts laikā us Škoru mešchu ais schihdu kapeem. Pehš šapulžeschanas Kattalns turejis dedsiņu runu, kura grosijusees ap partijas beedru teescheem peenahkumeem. Us wairateem jautajumeem bijis ja-

atbild ar spehzigu ja. Tad Rakkalns pašludinaja, ka komitejas wahr-
dā winus usnem partija. Zeremonija beidsjās ar lopeju spehzigu
issauzeenu, kas ka sībena stars pahršchekla nakts klusumu:

Nost ar kapitalismu!

Nost ar patvaldību!

Lai dsihwo sozialdemokrattija!

Rakkalns bij weens no darbigateem pulzinu wadoneem. Wiasch
šawus laudis beeschi pulzinaja, šaidroja sozialisma mahzibas un
usdewa isdarit daschadus usdewumus. Kad noteiza šapulzi, tad is-
dewa paroli, ar luru tilai wareja nokluht us šapulzes weetu, jo us
zelineem nostahdija šargus. Uminas šchahdas paroleš: peegut,
pee mešchšargo, uhdeni, kalnā. Bij jaisdara mehginajumi, ka usrahp-
tees kofā un tur uswilkt šarogu, ka jataisa proklamazijas. Sewišchi
leels meistars pehdejā darbā bijis masais Oskars Blumbergis, kurich
pat apstaigaja tirgus laulumu un bahša proklamazijas semneetu
wahgos, šeenā, maišos. Reiš tilko neekrita, jo tirdšineeze bija pa-
manijuse un šahfusi kleeht, it ka kohds winai galu daritu. Šaschre-
juschee tirdšineeki šahla laujat, kas tai šahpot, tur wainas. Kad
šewina no leelām bailem bija atšchirbuši un warejusi pateikt kleeht-
šchanas eemeslu, Blumbergis jau bija nosudis.

Par pulzina darbību Lindulis raksta:

„Un tad nu šhini klusajā, meerigajā šarusu diškiti šahla rastees
laidu pa laitam šawadi šawitnojumi. Bija tā, itkā nerahtni šehni
tur mestu eeschā atmentinūs, — papreetschu masus un retus, bet tad
leelalus un beeschaki. Pirmais meteens notika 1. Seemasšwehtku
nakti, 1902. gadā. Luterānu basnizā eglite, ehrgetu pawadibā dauds-
balšigi: „No debešim buhs man atnest.“ Bet no rihta us basnizas
durwim, us namu šeenām, trepēm, pa eelām proklamazijas: deesgan
ilgi jau esat muktoti un meegā midšinati, „deesgan ilgi gaidits us
glahbeju un pestitaju no debešim u. t. t.

„Drs meteens, kas sewišchi lauzineetus stipri šawitnoja, bija
hektografeta proklamazija ar šarikaturu „Kā urhžitajs Grīns pašar
šawu kutscheeri.“ Ahrlawas mahžitajs Grīns, brauzot mahjā no
behruu paštareem, zekā bij šakildojees ar šawu kutscheeri un nogruh-
dis to no buka. Nabaga kutscheeris bij nehmis šawa kunga bahrdsi-
bu til dsiki pee širds, ka eegahjis kahdā šchuhni un pašahrees.“

Šuteresanti atšihmet eespaidu, šahdu proklamazijas atšahja us
to lafitajeem. Bija zilweki, kas no wineem baidijas ka no uguns,
lai šewi nesagahnitu.

„Tur jau Deewa šaimošchana un waldbiba? nezeenišchaw. Kā
war šaukt: Nost ar keišaru, ja keišars no Deewa eezelts un šwaidits
walbineeks? Par wīnu tak šatru šwehtdeenu aišluhds Deewu. Tah-
dus neleeschus wīfus wjadšetu usšahrt, kas šchahdas nelaunibas war
šafabriket un ismehtat apšahrt!“

Tā špreeda par istais meesta eedšihwotajs, kas naw tahlu pašaulē
bijis un redšejis til šawa deguna galu. Wiasch peeradis pee mah-
zibas, ko šludina basnizās, pee tās eeshartas, ko waldbiba dewusi.
Ja šche kas tilku grošits, tad, pehz wina domām, peenahktu pašaulē

gals. Schini pasaulê war jau gluschi labi dsihwot, zauru nedelu war nodarbotees ar pasauligâm leetâm, eemest sawu schnabiti, ja tiht schenki pabrametees ar beedreem, iskildotees ar seewu, bet swebtdeen pawent rokâ dseesmu grahmatu un swinigi kahpt augschâ pa garajâm basnizas trepèm un rahmeem foteem eeeet tauu namâ, tur wiifi greh-ti top peedoti. Tahds grehzineeks nopuhsdamees nosehslas ehrtajâ solâ, usschkir dseesmu, furas numuru reds islittu us melnâs tahpeles eefahmus. Tad eeklausâs, kâ „Deewa musikants“ (tâ eesauza ehrgelneeku Karli Blumbergi) eefahf spehlet dseesmas meldinu, tam spa-rigi fahf lihdsi wilft.

Nahkoshâ nedelâ dsihwi turpina pa eemihtajâm fteedèm tahlat. Waj sche kas jagrosa?

Tâ schini pasaulê war gluschi labi dsihwot, bet winâ buhs wehl labaf.

Tâ isturejâs pret proklamazijâm leelais wairums.

Isturejâs ari wehl zitadati, kas bija droshati. Tee jau prokla-mazijas lasija, bet leelas leetas no tâm gan netureja. Jo tee kungi padauds leeli un stipri. Ko tahda masa lapina war isbarit pret wi-neem! Das titai tahds masf adatas duhreeniusch. Bet labs. Do wineem wajaga. Zitadi tee dsihwotu bes behdâm. Ja schahdam „liberalim“ isflitâs pehz tam, ka kungi jeb dischwihri staigâ ar ne-tit leelâ meerâ pazeltu galwu, kâ preeksch proklamaziju iskaiischanas, tad tas bes schaubâm proklamaziju nopelns.

Paschi kaisitaji preezajâs kâ behrni, tam isdewusees kahda nerah-tniba, eefahstumâ pat baididamees, ka neseko „pehreens.“ Bet kad wiifs paeet meerigi, tad jau fahf domat atkal par zitu „nerahtnibu.“

1904. gadâ Talsu komitejas darbiba atflahbst, bet 1905. gadâ pehz leelajeem generalstreikeem Peterpili. Rigâ un zitur, peenemas atkal itin sparigi. Nepopularais freemu-japanu karsch ari samitnoja kauschu prahtus, tâ kâ dauds stiprat uu beeschat fahka kritiset wal-di-bas rihzibu. Nelegalee darbineeki fahf atkal beeschaki sapulzetees, peewedot jaunus beedrus. Fafahf kas darit — leelistaks un nopeet-naks. Nospreesch pa Seeldeenas Nurmuischas basnizâ isdarit de-monstraziju. Domehr talsineekeem pascheem demonstrazijâ nepeeda-litees, jo winâs waretu pasiht un tâ eekristu. Fausaizina peezi, fe-schi swebchin:eki ar weenu runataju, kas pehz mahzitaja apmulfina-schanas warës ussahkt runu. Un tâ draudsi dabuht us sawu pusi.

Atnahf 17. aprilis, pirmâ Seeldeenas swebhtu deena. Nurmni-schas basniza pahrpildita. Mahzitajs nepareisâ latweeschu walodâ notur deewkalpojumu. Peezi partijas beedri uostahjuschees bajnizas daschadâs weetâs. Ziteem naw ne masakâs jausmas no tam, ka drihfi notiks kas ahrfahrtejs, nedfirdets. Mahzitajs nobei-dsis sprediki un fahf no grahmatas flaitit wispahrejo aifluhgshamu. Kad nobeidf wahrdus „lai tawa schehlasiba bagatigi isgahschas par muhsu kungu un keisaru Nikolaju Aleksandrowitschu“ — atskan wai-raf weetâs spehzigs: nost, nost, nost! Behrlona spehreens nepada-ritu leelatu eespaidu, kâ schee wahrdi. Wiifi basnizeni pa kallu, pa galwu metas no basnizas laukâ un steigschus dodas us mahjâm, it

lā kahds neredfams spēhls wīnūs turp dšhtu. Mahzītājs ari no tanzeles semē un talarā rahpiās augstam walnim pahri, lai jo drihsaki pasuſtu aīš stiprajām mahzītājmuiſčas durwim. Waj ſche wiuſch neiſturejās lā derets gans, kas wilkam uſbruhkot atſtahj iſklichdinatas awis, bet pats mellē droſchibu? „Willeem“ ari nebija nefahds labs fehreens, tikai nedauds awis dabuja ſawā rihklē, t. i. toti maſs pulziņſch palika uſ agitatoru klaufitees.

Swefchineeki paſuda un palika lā uhdeni eetrītufchi. Arefteja daſchus talſfineelus, bet wini wareja uſrahdit, ka noſeeguma brihdi atraduſchees zitur. Wiſſliktaki klahjās Emilam Ahbelim, jo tas bija aīſbrauzis pee radineeem un aīſgahjis paſlauſitees, lā ſarihkojums iſdoſees. Tikai pateizotees tuwejo baſrizenu leezinajumeem, ka Ahbels neefot kleeſis pret keiſaru un naw brauzis ar ihpaſchu noluhku uſ Nurmuiſchu, bet pee radineeem, nabaga Ahbeli atſwabinaja. Zitabi gan buhtu dabujis uſaemtees wiſai garu zefojumu, proti uſ Sibiriju.

Schahdu eſperimentu Talſu aptartnē wairs neatkahrtoja; ſarihkotaji laitam nebuhs bijuſchi meerā ar iſnaktumeem, jo tahdu iſturerſchanos pret demonſtraziju nebija gaidijuſchi. Warbuht atzerejās ari baumas, kas nahza no Nurmuiſchas: ja wehl tahdu reiši ſarihkoſchot ſchahdu trazi baſuizā, tad durwis zeet un tratscha taiſitajus kreetni nomifochot.

Pawafari attihſtija ſtipru agitaziju ſtarp muiſchas kalpeem, lai uſſtahda eſonomiſtkas praſibas, tos papildinot ar dſihwolka un darba uſlaboſšanas noteikumeem. Nodibinajās pulzini Baſtendē, Nurmuiſchā, Wandſenē. Sewiſchki roſigi rihktojās Waldegales pulzina preeſchneeecks Damschkalns, kurſch wairat reiſes pulzinaja muiſchas kalpus Waldegales purwā un apſpreeda praſibas, ko zelt baronam preeſchā. Scho ſapulſchu reals panahkums bija ſtreiks, ko ſarihkloja muiſchas kalpu ſewas kartupeku ſtahdiſchanas laikā. Saſtahdija rakſtu eefneegſchanai baronam ar weſelu rindu praſibu un parakſtitu no wiſeem kalpeem un kalpu ſewām. Strahdā nepahrtraukti lihds brofaſta laitam un wehl ari pehz tā. Up plſti. 9 wiſas ſtahditajas uſ reiſi met meeru un dodas pee barona Firkſa. Weena ſewa iſwelk no afotes papiru un to eedod baronam. Rakſtā minetas praſibas par deputata un algas paaugſtinajſchanu. Peeri ſarauzis barons peenem rakſti. Bet Waldegales Firkſs paſihſtams lā weens no humanateem baroneem, kurſch eelaiſchas ar ſaweem laudim ſarunās. Dſihwē wīnam tuwalā persona — wīna ſulainis. Bet barons paleek barons. Wiſch apſola rakſtu ſtatit zauri. Sarunas, resp. ſtreiks wellas lihds palaunadſim, kad attal ſewas iſeet laukā ſtahdit, jo weenoſchanās notikuſi: barons peeleek kalpeem algā 5 rubki, deputatā diwi puhri labibas, ſewu darba nedelas ſtrihpo.

Schis ſtreiks nobeidſas ar labeem panahkumeem, bet ſawadi, ka tikai nedauds muiſchās ſejoja ſchim labam paraugam. Iſſkaidrojams buhtu ar organiſatoru truhumu, jo zitur dſihwes apſahkli bij grubtati lā Waldegalē. Somehr ſtrahdneeki paſchi neſinaja, lā pee ſtreika fertees. Rakſturigi ari tas, ka Waldegalē ſtreiku iſweda ſeweees.

tes, ne wihreeschi. Waj seemeetem buhtu bijuse wairaf duhschas, leelafa drojme? Azuleezineeks stahsta, ka wihreeschos bijusi masaf weenprahtibas, ka seeweetēs. Pehdejās bijuschas leelā mehrā dumpigafas par wihreescheem.

Rozeschos streikam bija zitadaka daba. Uf tureeni no Talseem isbrauza trihs darbineeki, kuri sapulzinaja pusdeenās laikā, kad wisi kalpi mahjās deendufā, wifus gahjejus un tureja dedsigās runās par prašibu ufstahdišchanu fungam. Zitur wifur to jau sen darot, ka-pehž rozeschneekeem ari laiks mostees un ufstahdit šawas prašibas. Tās nodilteja preelščā, kalpi weenbalfigi peenem un wisi dodās pee barona, lai winsch prašijumus uš weetas ijpilda. Winsch to ari apšola, un agitatori, apmeerinati par panahkumeem, dodās atpafat uš Talseem.

Tomehr ari šchahdi isbrautumi nenotifa beeschi. „Kungi“ parafsti wilzinajās ar atbilschu došchanu, šazidami, lai wisi usgaidot, winsch ar pahrwaldneeku isrehšinaschot, waj muischa špehi ufstahditās prašibas pildit.

Pa šcho laikā wareja aifsuhtit pehž draguneem un tad streikotajeem, bet it šewišchi atbrauzejeem wareja iseet plahni. Streiki notifa tikai nedaudš muischās. Bes minetām wehl Nurmuischā, Sahrzenē un Wandfenē.

Wispahri jafafa, ka 1905. gada wafara Talsu aptahrtne pagahja deesgan meerigi. Pat meschi mas dega, ko gan beeschi redseja noteelam uš Dundagas puši. Up Talseem tautas masa, kura wifā wifumā deesgan inerta, wehl nebij tā šawitnojušees, ka bangu šchlahzeeni špehtu isdarit elšzejus waj ahrlahrtigus gadijumus.

Tomehr laiks darija šawu darbu. Latwijā, ka ari wispahri Kreewijā, weetām zehlās augstās bangas, ko ideju wehji lihš ar dšihwes nenormalibām bij radijuschi. Par šchahdeem šawitnojuumeem rakstija laikrakstos. Šchis tas jau ari bija šafneegts, bet zeribas uš leelakeem eeguwumeem bija štipras.

Leelakaie trauzejums dšihwē bij baroni ar šawām archaistām preelšchrozibām. Lauschu dušmas wisstipraf greesās pret wineem.

„Pret baroneem, pret baroneem!“ Pret šcho zihnas šauzeenu nebij neweenam ko eebilš, isnemot daschus wahzeeschus waj tuwalos rolas puischus. Tautas masa absoluti bija pret wineem.

„Pret waldbibu, pret keisaru!“ Šchis losungs bija rislantaks un prašija dšitaku atšiau. Tapehž winsch nebij tik populars

„Par šozialdemokratiju!“ Wehl masaf peeejams. To šauza tik pulzinau dalibneeki, un tomehr ne wisi apšinigi. Jo wehla, šmagās deenās pat daschi barweschi šlapstijās un iswairijās no ufstahšchanās, ka pahrllezinatam kareiwim jabara. Bet par šcho wehl runafim wehla.

Tautas nemeers, dušmas greeschas wispirms pret baroneem. Nodas lauschu pulzini, kas grib baronus pahrmahzit, kaitinat waj baidit, lai tee no muhju apwarkšchua nosustu. Leelas, ka Talsu aprinkš pirmee šchahdi pulzini eenahkuschi no Dundagas, jo wianu dar-

biba papreetsk ispauschas schàs robeschas malà, tà Tingerè, Bobuschos, Poperwalè, Ahrlawà.

7. augustà nakti fahdi 30 apbrunojuschees wihri, pa datai jahschus, usbruhf Tingeres muischai un pahrwaldneekam prasa pehz eerotscheem, daschus no barona zilwekeem rauj no gultas laukà, atnem wairaf schautenes, pahrmellè wiju muischu, peespeeschdòt pahrwaldneeku wifu israhdit. Pehz tom schis apbrunotais pulls eet uj Wahzu mahjàm, tur ari nonem schauteni, tad us Kurbi, tur meschlungam rekwiisè bifi ar muniziju.

14. augustà usbruzeji eerodas Bobuschos, kopà 18 wihru, tur eelauschas barona dshwojamàs telpàs, falauschot atflehgas, fadausja dshwokka eelahrtu un daschas mantas panem lihdfi. Kad sche wairs naw bijis to darit, tad daschi no eebruzejeem Bobuschos dewuschees us Dreimanu muischu un tur peesawinajuschees weenu rewolweru.

25. augusta nakti teef schauts no muischas parfa us Lubeseres baronu Hahnu, bet schahweens noeet garàm. Lubeserè jau agraf, 9. augustà, nodedsinata muischas rija.

27. augustà Poperwales baronam Schilingam meschà teef farih-tots usbrukums no wairaf personàm. Barons gahjis apstatit sawu fasanu dahrfu, tad meschmalà eeraudsjis wihru ar schauteni. Barons sahjis zaur kruhneem lihst us biseneeka pufi, tad ais fahda atmena eeraudsjis otu apbrunotu zilweku, las us winu jau mehrfejis. Barons nelawejoschi speesch sawu-trihstobreni pee waiga un trihs schahweeni atflan weens pehz otra. Wina pretineeks no fawas buzenes dod pretim, bet schahweeni eeeet tokà blafus baronam. Scha pretineekam nokriht zepure un eerozis istriht no rokàm, bet patš gritodamees, azim redsot, eewainots galwà, nosuhd meschà-Schini paschà brihdi islez no kruhneem treschais, paker beedra zepuf ri un schauteni, ar kureem eemuhf meschà. Bet Schilingam bruhwifü wehl diwi apbrunojuschees „tehwini,“ turi ari dabü pa schahs weenam un, protams, eewainoti pasuhd no barona azim. Tà schi. duhschigais barons tizis galà ar peezeem usbruzejeem.

Tà siuo wahzu awoti. Gruhti tizams, ka pateesibà tà buhtu notizees, tà sche attehlotš. No peewesteem gadijumeem waram taifit schahdus flehdscenus. Birmà usbrukumà mellè til pehz eerotscheem, otrà jau dausa mehbeles un aifnes mantas, tahlaf jau noteef apschaudischandš us dshwibu un nahwi. Usbrukuma objektü — baroni, us kureem gluhu tà us mescha swehreem.

Winu stahwollis kluhst pawisam tragisls.

Jr jau peenahzis 17. oktobris, pehz lam kustiba peenem jaunu sparu, isnahf wairaf deenas gaismä, kapehz rewoluzionarais darbs stipri paplaschinàs.

IV.

Pehz 17. oktobra.

Nojtaneja manifesta wahrdi par brihwibu atsihschanu un preetsk-stahwneezibas nodibinaschanu us demotratistakeem pamateem, neld

Buligina nopakatais projekts. Behdejo bija isspeedis grafs Wite. Pret manifestu isturejās daschadi. Weenteesigalee behrniščligi preezajās par keisara-tehtina šehlastibu, to wiensch jawā labā prahtā nabaga pawalstneekem parahdijis, par ko jaeet basnizā un firsnigi japatēizas Deewam, ka wiensch lozjijis semes tehwa prahtu saweem nezeenigeem behrneem dot tahdu šehlastibas dahwanu. Behz reatzijas uswaras wini atkal tikpat karšli pateizās sawam mihtam Deewinam, ka wiensch nezeenigos brihwibas waltatajus palihdsejis sawal-dit un wisu atkal palihdsejis par labu greeft.

Liberalā pilsonu dala usnehma manifestu tā jaunu soli Kreewijas attihstibas gaitā; us tā pamata radisees jaunās atleezibas un jauni likumi. Wini redseja, ka šchis alts isspeests ar zihnu, bet nu jamet eelschejam karam meers un jakeras pee dsihwes jaunibuhwes. Schai isbuhwei trauzektu wairs nebuhs, jo 17. oktobra alts to nepeelaidis. Tā tad zelsch wafā us jaunu dsihwi, to likumu zelā drihfi ween eegrosis jaunās sleetēs.

Ne tā domaja sozialdemokratu pulzini, bet it ihpaschi zentrs. 17. oktobra alts ir tikai weens eegunvums, kas gruhā zihnā isfrants no pretineekem, tā lahds galas gabals no plehšiga swehra rihtles. Bet reatzijas swehrs naw nonahwets, wiensch tikai apmulkis. Jawed zihna tik ilgi, kamehr scho puhki pahrwar. Tad tikai war buht galeja uswara. 17. oktobris mums atraisa rotas. Dihds schim mums bij jadarbojas nelegali, nedrihtstejam usstahtees atklahtās weetas, bet tagad mehs to mehginasim darit. Uu darija ari.

Talsu komiteja wispirms gahdaja par brihwibas swehtku sarihloščhanu. Komiteja usstahjās atklahti un pulzinaja ap sewi plasčas tautas masas, pat no weenteesigajo aprindām, jo swehtkus swinet naw neweenam leegts un pehz 17. okt. waldija šajuhjima, ne darbi. Par šcheem swehtkeem parahdijās „Deenas Lapas“ 1905. g. 241. numurā sihmigs un smalki aprakstoschs tehlojums, ko dir ari šche pee-west.

„No Talseem. Swehtdeena, 23. oktobris bija mums swehtku deena, lahdu mehs nebijām ne burwigalos šapnos redsejuschi. Tauta preezajās par sawu brihwestibu un gawileja. Winas naidneeki šatoda sobus un schnahza, pat nedrihtsteja bilst ne wahrdina. Tauta waldija scho deenu par muhsu pilsehtinu, un pat wisniskakam eenaidneekam waja dseja leezinat, ka winas waldiba ir wislabafā un wisdroščafā. Swehtdeenas wafaru, 22. okt. Latw. šoz.-dem. strahdn. partijas weetejee preelščstahwi un apsinigalee schihdu beedri šapulzejās Latweeschu šadraudš. beedr. telpās us kopigu apšpreeschanu. Par kahrtibu apnehmās gahdat weeteja Latw. šoz.-dem. strahdneeku partijas organizacija. Iswehleja swehtku komiteju, šastahwošču no peezeem lozektkeem. Nalts pagahja rošigā darbā, schuhdinot karogus, hektografesjot dseesmas u. t. t. Swehtdeenas rihts bija miglains, bet Talsi wiszaur jau sinaja par swehtkeem un gatawojās us teem. Aprinka preelšneeks pats ussahla šarunas ar šoz.-dem. preelščstahwojeem un apsolija pilsehtā nometinatos dragunus pa swehtku laiku aisgahdat no pilsehtas prom un gorodowojus eesprostit polizi-

jas sehtâ. Pa s'wehtku gahjeena laiku weetejâ monopolbode ari tika flehgtâ. Pilschetas madiba aprinka preeschneekam bija tâ tad ar laipnu seju jaustiz teem wihreem, kureem wiensch preesch pahris mehnescheem atpatak negribeja ustizetees pat dot teesibas nehjat rewolweru. Ap pulkst. 12 Grunsta (Dunkela) weesnizas plaschajâ sablê jau stahweja laudis plezu pee pleza un trihzinaja wezai ehtai pamatus sawâm brihwibas dseesmâm. Sektografetâs dseesmu lapinas wairat fimtu eksemplaros tapa rautin israutas, tapat ap 20 olittim farkanas lentas siktum sikhî sagreestas, lai tikai isnahktu katram kaut sikhmite pee kruhtim ko peesprauft. Bija eeraduschees beedri no Sasmatas, Stendes stazijas un Sabiles, tapat ari no laukeem. Ap pulkst. 1 wezais tirgus bija laudim pahrpildits. Rahds soz.-dem. runatajs nolasija 17. okt. manifestu, greefâs pee sapulzeteem ar ihfu usrunu un tad leelâ masa stahjâs rindâs un, brihwibas karogeem pliwintees un dseesmâm atflanot, sabla kustetees pa gresni flagotâm Talsu eelâm. Tahdu skatu wezee Talsi wehl nebij redsejuschi, tahdu „Lai dsihwo brihwiba!“ dsirdejuschi. Wareja skaitit us 3000—4000 gahjeena dalibneeku. Brihwibas sajuhsmiba bija issaukusi sem farkanâ karoga ir wezischus, ir seewas ar behrneem. Nodomats bija apstahtees preti polizijas waldei, bet laukums israhdijs preesch kauschu masas par masu, un gahjeens atstahja Talsu eelas, dodamees us Grenschu muisichas laukeem. Sche kahds otrs runatajs sparigeem wahrb deem zilbinaja krituschos zihnâ deht brihwibas un norahbija, ka ar scho brihwibas deenu wehl muhsu zihna naw beigusees. Runaja ari no schihdu puses — wahziski. Tad gahjeens atkal wirsijâs us pilschetu un wehl reis isttaigaja wisas galwenâs eelas. Pulkst. 7 wakarâ eeradâs no Sabiles musikas koris. Winam preti bija isgahjuschi wairaki simti zilweku. Un musikai un dseesmâm gaisu dimdinot sahltâs atkal jauns gahjeens pa Talsu eelâm. Pilscheta nebij neweens nams, kura logi nebuhtu gaischi. Jauki wina sahltâs, schi sposchâ deena, jauki wina turpinajâs un beidsâs, tad mas pamasam logos isdissa weena swezite pehz otras. Rahrriba bija wisas malâs preeschsichmiga“.

Schis sinojums toti raksturigs. Bes schaubâm, to rakstijis weens no Talsu komitejas lozekteem, jo sin, kas komitejâ spreests un darits. Tomehr raksts nemas neispausch tahdu rewoluzionaru garu, tahdu no soz.-dem. komitejas lozetta buhtu jagaida. Ar deesgan stipru pilsonisku peekrahju.

Nemkim pehz kahrtas. Isnahkt tâ, ka ar manifestu buhtu dotas brihwibas, kuru deht swineti s'wehtki, kahdus talsineeki lihds schim naw ne sapni redsejuschi. Tâ tad peedob par dauds leelu nosihmi manifestam, kahdu ziti soz.-dem. darbineeki tam nepeerakstija. Isleeto tâs telpas sawâm wajadsibâm, par kurâm agrak un ari wehlat isteizâs ar nizinaschannu, par kuru fleegsni neder kahju spert. Radâs pirmâ eespehja un tuhlin spehra kahju, noturot apspreebi sadraudsigâs beedribas namâ. Isnahkt tâ, ka komitejas preeschstahwji buhtu no aprinka preeschneeka peeprafijuschî, lai gorodowojus pa s'wehtku laiku nelaisch us eelas, jo naw domajams, ka wiensch pats no sewis tos buhtu lizis eesprostit polizijas sehtâ. Sawada, pat behrnischiga prafî-

ba. Swehtlus eesahl ar manifesta lasišchanu un to dara lahdš sozjaldemokrats. Brihnumš, las tas par sozjaldemokratu! Behz tam gahjeens jahł kustetees „pa gresni flagotàm Talsu eelàm“, bet tàs bija Kreemijas keisariškas flagas, par kuràm rakštitajš atkal ta juhšmo.

No šwehtkeem waru peewest dasčas episodes. Uš lauka runat nebij weegli, jo bij jaštahw uš kastes, ko atnesa no Grentšhu muiščas kalpu mahjas. Weeta, kur lauschu pulks nostahjās, bij nolaidena, t. i. no Pastendes zela pa labi, pretim kalpu ehrbegim. Daschi baidjās, ka runatajš nenokriht. Papreefšch runaja školotajš Waldmanis, kura runa isnahza stipri aša un ašinaina: wehl zihna naw nowesta lihds galam, wehl kroneti tirani rehgojas no wišam pušem.

Un bendes fehšch gresnaja pili un dšer,
Schind glahses un wihs wiņas laistās,—

Zuhl, schausmiga roka uš seenas jau sib,
Un litena wahrbi tur šaistās!

Jau modusees tauta. Nost warmahlas treez,
Drihš wina teem nospreedis šodu . . .

Apmehram šchahdus wahrds runatajš peewed un nobeids:

Nost ar patwaldibu!

Lai dšihwo sozjaldemokratija!

Sinams, daudši šchahdus wahrds nesaprata. Rà pret zihnu ifturejās pats runatajš, redšams no tam, kad 4. dezembri wajadšigi zihnitaji, tad Waldmanis paleel šlims un naw manams zihnitaju rindās. To par winu šaka weens no galweneem wadoneem, nosaužot W. pat par ptehuru.

Rahds mehginaja runat pee polizijas, Dundagas un Pastendes eelas stuhri, bet nelas neisnahza, wareja issaukt til daschus teikumus. Žiti to mudinaja eet uš lauku.

Swehtli nobeidjās ar deju beedribā. Šanahkuschī schihdi ari. Rahds schihdu jauneklīs sauž: nu mehs wiši esam weenadi, nu wairs starpibas starp mums nawa. Tad peeeet pee školotaja R. kšses un ušajina to uš deju. Tà atšakas, laut gan eepreefšch ar žilu dejojufi: ar schihdu neeešhot dejot.

Japeebilšt ari lahdš wahrds par draguneem. Šee bija Talsos wišu wafaru. Wiņas atšuhitija uš muišchneelu wairakšahrteju luhgumu, ka dšihwe uš laukeem wineem esot nedrošča. Draguni jahdeleja ari pa muišchām aplahrt, apstahdamees šchs weenā, te otrā weetā, baidot žilwekus ar šawu klastbuhtni. Talsos wini bij noweetoli Talsu weesnižas plaščajā sehtā, kà ari otrpus eelai wezajā Ahbrama frogā. Winu bija pušeskadrons, tà ap 45 žilweku un širgu.

Wafaras pirmā pušē bij „godigi“ draguni, kuri ar Talsu eedšihwotajeem eelaidās šarinās, peenehma papirofus, tabaku, korteliti — un lihds ar to ari proklamazijas. Štarp šarunu wedejeem koti beeschī bij soz. demokratu pulžinu dalibneeki, kureem bij ušdots dabuht dragunus uš tautas puši, resp. west agitaziju winu štarpā. Gefahkumā leeta gahja wišai šeknigi: kopigi ušpihpoja, eemeta un kopigi lamaja muišchneekus un waldibu.

Dragunu „newehlamu“ gara štahwołli muišchneeki laikam pama-

nija, jo ſchaubigos dragunus aiſſauza prom un pahrmainija pret ziteem. Cerodolees Talsos, ſchee jau bij naidigi noſka-noti pret wiſeem latweeſcheem la pret dumpineeſteem. Waj tas bij winu wirſneeku nopelnus, waj tee tika eeſpaidoti no ahreenes — grubti ſpreest, bet eeſpaidoti jau bija. Dahwanas, la pirmee, no weenlahrſcheem mirſtligeeem nepeerehema, tomehr apgahdati tika — pat uf labato. Wareja redſet, la zita ſabeedriba dragunus bij nehmuſi ſawâ aiſgahdneeſibâ. Ja to peedahwaja, lamajâs un ſolijâs weſt pee preeſſchneeka. Uf eelas ſchee draguni aiſtika zilwekus. Tâ kahds wihrs nes maifiau ar milteem uf muguras un druſku peedurâs dragunam. Schis iſwell ſobenu un pahrgreeſch maifiu; kahdam zitam ſaplehsch ar ſobenu mehтели u. t. t. Winu wirſneeki, kornets Lugowajs un Termokeno, dſihwoja pa muifſchneeku klubu, dſehra un ſpehleja fahrtis. Termokeno ſagahjâs ari ar dascheem latweeſcheem, la ſkolotajeem Silbreedi un Raſinu.

Zaitu no 17. oktobra lihds 20. nowembrim war eedalit diwos poſmos: pirmâ puſe mihtinu tureſhana un otra puſe nahf klahſt wezo pagawaltſchu gahſhana un jaunu zehſhana. Zafata, la laba dala zilweku alta pehz mihtineem, apſpreedem, pehz jaunu mahzibu ſludinaschanas, gluſchi la iſſlahpuſchi pehz dſihwinofcha uhdens malta. Bija tâ, itkâ kahds aiſſargu dambis bij wehrees un uhdenim bij netrauzeti japluchſt uf iſtaltuſcham plawam un lauteem. Daschi no beedereem pal greeſâs pee komitejas lozekteem, kuzi nu bija ſtahwolka augſtumos, ar preeſſchlitumu iſſaukt pat no Rigas kahds runatajus, reſp. oratorus, kas ſapulzês un mihtinos waretu uſſtahtees.

Drihſi ari eeradâs Upmanis, ſauktis Lejneeks, Rigas politechnikas ſtudentis, kam bij jadarbojas Talsos un aplahrtne. Mums naw ſinams, kahdas inſtrukzijâs winam bij lihds no zentralkomitejas, tomehr pehz wina wahrdeem to pa dakai waram iſmanit. Pehz atminam winſch bijis pagarâ augumâ, kleens, iſſlatijees toti jauns, no 18 gaddeem, kautſchu pateefibâ gadu winam bijis wairaf, ar tilko uſdihguſcham uhſinam, wairaf blonds neta brunets, ſtrauiſch runatajs, ahtri aiſrahwâs.

Lejneekam peebeedrojâs otrs runatajs — Brihwneeks, U. Freimanis (kaut kur no prowinzes), ap 30 gadu wezs, wideja auguma, tumscheem mateem, no dabâs rahms, runaja lehni, bet ſwarigaki, wairaf pahrleezinoſchi.

Schee diwi, daschreis weetejeem aſiſtejot, ſahſta Talsos un aplahrtne noturet ſapulzês. Sapulzi tik peeteiza aprinka preeſſchneekam — un leeta bij darita, pat neeewehroja 24 ſtundu eepreeſch peeteiſchanas terminu. Notureja ari ſlepenas ſapulzês kaut kur meſchâ, nekahdai waldibas perſonai par to neſinojot, pat iſleefot ſargus, lai kahds uradniks neufnahſtu wirſu.

Weens no pirmajeem mihtineem, reſp. ſapulzêm notila ſadraudſigâs beedribas ſahle, Dunteta weefnizâ, kuras telpas winas ihpaichneeks neſen bij pahrbuhwejis un paplaſchinajis, peebuhwedams pee ſahles maſu ſtatuwi. Sche nu uſſtahjâs abi runataji, bet wehl deefgan nedroſchi un nenoteikti, la jau eefahzeji. Runaja tilai par tizi-

bas leetâm, Deemu un bibeli, fewischki par pehbejo, zenschtees to nostahdit siniskâ apgaismojumâ, lâ ari usrahdot pretrunas telstâ. Nunaja ne wisai pahrllezinoschi, tâ lâ scho usstahschanos newareja slaitit par fewischki isbewuschos.

Par ottru sapulzi pastahstischu plaschaki: ta notifa pee Talsu pagasta nama un iswehrtâs par mihtiau, jo aif kauschu peepluhduma to notureja, waj pareisaki, gribeja noturet us lauta, bet draguni nelahwa. Tâ lâ schis mihtiasch norisijnajâs wisai raibi, tad ta lopejo ainu gribu usmest pehz wairaku azuleezineeku nostahsteem.

Ir jaula, faulaina deena, nowembra sahkmâ. Talsos pa Leelo eelu dodas us leju, us Weztalsu pusi diwi jauni zi weli. Apgehrbs teem ne wisai gresus, jo bilschu gali, fewischki weenam, apdrupuschi; ari sabhaki rahda, la gabjeji naw mas staigajusch. Schee ir Talsu aplahrtnes brihwibas sludinataji Lejneeks un Brihwneeks. Ubi soto duhschigi un dseed:

Seltiti ir zaru troni,
Bet skrandâs tehrpti milijoni,
Par semi walda sahpes, bads.
Zeetumos kluſ' kauschu waidi,
Par welti luhgschanas tu raidi
Pret debestim, tad raises mahz . . .

Tad usnem zitu dseesmu:

Kas paschi staigâ dristâs
Un sihdu wehrpj un ausch?
Kas audsê dahrgus wihnus
Un saufu maifi grausch?
Kas bagatneekeem maifi dod,
Bet pascheem jaeet ubagot?—
Tee mehs, mehs tschallee ruhti,
Mehs darba strahdneeki.

Dseedataji dodas pee aprinka preeschneeka, lai peeteiktu winam sapulzi. (Naw sinams, lahda gadijuma dehl aprinka preeschneeks atradees sawâ dsihwolti, bet ne lanzelejâ Sauntalsos, Lukasa namâ: wai nu bija swehtdeena, waj ari aprinka preeschneeks sahlimis, las pehdejâ laikâ beeschi nahza preeschâ. S. Df.). Laudis no aplahrtjeem pagasteem us scho sapulzi jau bij safinoti un tee bareem lasijnâs konâ. Wareja gaidit dragunu eejaukschanos, jo sapulze aif dalibneeku daudsuma newarês notift flehgtâ telpâ, bet generalgubernators Belmanis sapulzes us klaja lauta bij aisseedfis. To paredsot, daudfi bij panehmusch eerolschus lihdsi: gan wezu bifi paslehpis sem swahrteem, gan rewolweru, gan esmu. Seeweetem mehtelu feschâs glabajâs atmentini. „Newar tal lautees no draguneem tramdit semi. Mums tal jaapspreesch sawas wajadsibas. Reisars tal atlahwis, bet Belmanis, ko muischneeki uspirkuschi, to nelauj un suhta mums wirsû dragunus. Mehş tal protam ari pretotees.“

Sapulzi notur us lauta, starp pagastnamu un Sapeeteni. Linde sparigi rihsjojas. — Geradees aprinka preeschneeka wezalais palihgs Detlowstis. Wesela rinda dragunu nostahjuschees pretim pagastna-

mam us Dundagaš eelas. Ustahjas weens no runatajeem un runā par muischneeku privilegeto stahwolli Baltijas gubernās. Runā mihtinu walodā apmehram schahdi:

„Kreewijā walda keisars un muischneeki. Muischneeki ir keisara padewigatee rolas puischi, kas wina preekschā lihšch us mehdera, bet par to isdabujuschi teesibu aplaupit un bendet strahdneekus. Katrs muischneeks ir šawa pagasta issuhzejs: wiensch issuhz ir šaimneeku, ir šalpu. Tapehž muischneeki pakarami tuwataja šara galā” . . .

Tablat Detlowstis naw atlahwis runat. Ja nebeigšot un neisflihdišot, tad draguni tuhlin dosees šapulzei wirsū. Un teeschām, naw wis joki: draguni wisā kehde šahł wirsītees tuwal. Runatajs schigli nolez no galda un eejauzas klaufitajos. Bet šchee tik drihs neisfliht. Draguni šahł strahdat ar širgeem un sobenu mugurām, atšpeeschot laudis pa eelu arween tablat un tablat.

Pee Zeema eelas noteel inzidents. Rahds sweesch keegeli, kirsch ker korneta Lugowoja širga galwu; širgs šagrihlojas un kriht, pee lam Lugowojs ismeschgi kahju. Wehlat wiensch kliboja.

Dragunus komandēja rolmistrs Aleksandrows. Par nepeelaischami mihtstu istureschanos „vuhla“ isflihdinaschanā winau bes kaweschanas jau otrā deenā pahzet us Jelawu. Par mihtinu buhs šihki jo šihki šinots us Jelawu, ihpaschi usšwerot runas štipralos isteizeenus. Kas šin, ka ari tapehž 20-tā nowembri draguni rihlojās zitadātā garā: tā wineen no augščas bij pawehlets un peekodinats.

Zaatšihmē diwas školotaju šapulzes. Birno šasauza J. Štaprans, T. Saudmanis un P. Bebris. Ta tila notureta Sandarta tirdšneezibas školās telpās, Steinberga namā, pretim basnizas trespēm. Galwenais apšpreedes temats: školu pahrweidoschana pehž jaunās programās. Domās dalijās diwas wirseenos. Weens wirseens, ka jaunā programa, kura bij nodrukata atšewišktā grahmatinā un bij redšama šapulze, bes atliščhanas, no pirmdeenas šahłot eewedama, (šapulze notika šestdeenas wakarā). Tapat nekawejoschi japahreet us mahžibu latweeschu walodā. Schahdas domas aisstahweja jaunee školotaji, resp. školotaju palihgi, kā Bukudahršs Garlenē, J. Waldmanis, Fr. Kundsinsch u. ziti.

Wezatee školotaji nebij preti ne programai, ne latweeschu walodai, tik zehla eebildumus pret tuhlišeju školu reformeschanu, kas šaweenota ar šinamām gruhtibām. Šhini wirseenā usstahjās Adamo-witschš, Šarschants, Saudmanis un wehl ziti.

Bukudahršs teiza:

„Muhju pagastškola stahw tablu pakat Wakar-Giropos pirmškolai. Mehš trihs šeemās maš ko špehjam iseet. Behrni paleet nemahžiti, kas bremsē dšihwes attihstibu. Veels šlogs muhšu školās ir kreewu wolabutu kalschana, kas notrulina garu un kawē mahžibas. Tagad dota eespehja mums brihwi isteiktees školu leetās. Muhšu glahbinsch — jaunā, plaišča programa un mahtes waloda, tapehž nost ar šchawro programu un kreewu walodas subriščhanu školās”.

Waldmanis runaja ihši, bet rakšturigi:

„Ka mehš warejuschi šche šapulzetees un tik brihwi isteiktees ško-

lu leetās, par ko nesen muhs bahsa krahtinos, par to mums japateizas sozialdemokratiskai partijai".

Linde ari aisstahweja pirmā wirseena domas.

Sewiški atšimejams fakts, ka šis grupas runatāji it ihpafchi ušwehra latmeeschu walodas nepeezeešamibu skolās: tās naw tikai japaplašchina, bet ari jatuwina behrnam, ko war isdarit tikai ar mahtes walodas palihdsibu.

Šhini sinā zihrtige reformatori bij ari leeli nazionalisti.

Saudmanis, aisstahwot otrā wirseena domas, runaja apmehram šahhdi :

„Pareisi, ka muhsu skola reformejama, ka ta nestahw sawa ušde-
wuma augstumos. Bet muhsu skolās skolotājs naw neatkarigs rih-
lotājs un ušturetājs. Skolas uštur pagastos pagastu šabeedriba, bet
pahrrauga walbibas eezelti pahrraugi. Ja gribam reformas isdarit,
tad jadara šasinā ar pagasta pahrwaldi un behrnu wezakeem. Labak
tā, ka uš pehdejo iniziatīwi. Jo tad skolotājs sewi warēs aisstahwet
waldbibas waj šabeedribas preekščā. Jo jaaiisstahwejās buhs tā kā tā".

Tahdā pašchā garā runaja Šerschantš un Šimermans, peebildot,
ka waldbibas pretestības gadījumā palihga skolotajeem mas ko šaudet,
bet pirmajam skolotajam sawa eedšihwe, atbildiba par skolu. Šche
tatschu starpiba, ja abus isdsen no skolas laukā".

Šahhdas domas jaunajeem nemas nepatika; tika mehtati wahrdi,
kā atpakašrahpuki, inspektoru rokas puischi, brihwibas nezeenitāji u. t. t.

Wini bij pilti, ka wezakee un apdomigafee skolotāji nestahjās uš
tahdā pašchā ahtra tempa revoluzionara zela, kā wini.

Šchi šapulze ari nobeidsjās, ka katra partija palika pee sawa eeskata.

Otrā šapulze notika šadraudšigās beedrikas šahlē, kur par pirmo
jautajumu wairs nedebateja, bet atšina, ka jarihkojās šasinā ar skole-
nu wezakeem un pagastu walbēm. Šche istiršaja mahzibas progra-
mu un eewehleja delegatus skolotāju kongresam Rīgā.

Fr. Rundsinsch iškazijās par tizibas mahzibu skolās, ka ta glu-
šchi reformejama. Lihds šchin galweno wehribu peegreeschot šchihdu
bauschleem un winu tautas tentām. Ja tās mahzot šchihdu skolās,
tad pret to nebuhtu ko eebilst, bet ka muhsu behrneem tee jaeekal pat
wahrds pa wahrdam, tad pret to zelami loti šwarīgi eebildumi.
Šauschti pahršahhdajami un daudš bibeles šahsti atmetami.

Daschi uštahjās pat par to, ka tizibas mahziba pawišam no
skolām ismetama, jo tizibas mahziba newarot buht mahzibas preeksch-
mets, kas peesawinams kā lahda šinibas nosare, bet dwehšeligš at-
šinums, ko newar mahzit, bet likt isjust.

L. Udamowitschs aisstahw tizibas mahzibu kā etisku ašsinu kra-
hujumu, kas katram zilwelam nepeezeešchami jaglabā, jawairo un jalee-
to. Ko lihdsšs zilwelam šinibas, ja truhšs kriterija, kā šinibas dših-
wē jaleeto. Zilwels bes etiška pamata kā laiwa bes šuhres, ko wehšsch
šwaida uš wišam pušem. Lai tas nenotiktu, tad katram zilwelam ne-
peezeešchami peesawinat etiškus dšihwes pamatus.

Par preekschtahwejem uš konferenzi iswehl Rundsina un Šukudahršu.
Nowembra otrā pušē notika šapulzes, resp. mihtini, kur šahka

gabst wežās pagastu waldes un zehla ispidlomitejas. Šchis jau bija tahds darbs, kas bij jadara sļepenibā.

Interesanta bija sapulze Talsu pagastā Jehrū purvā pee Duhnu mahjām. Sasiņoja ar meschtunga pawehstēm, ka buhšcot malkas mescha eerahdšchana. Sapulzejās wifs Talsu pagasts, ir šaimneeki ir talpi. Wisaptahrt meschā bij isstahditi šargi, lai newehlamās personās neekluhtu un pasiņotu laikus par draganu tuwoschanos, ja tas notiktu.

Ufstahjās Brihwneeks, bet wiņsch nerunā wis par malkas leetu, bet par pagasta waldes reorganišchānu. Ja buhš pagasta pahrwalde, kas šastahdita uš taišnigakeem pamateem, netā lihdsšchinejā, kur leelā data peedaliuščees tā desmildatas zilweli, tad buhš ne tilai malkas deeligau, bet ari ziti labumi. Tapehž runatajš leel preeščā wispirms špreest par pagasta pahrwaldi, tahda ta buhtu eefahrtojama pee tagadejeem jauneem, brihweem laiteem un tad špreest par wiseem ziteem jautajumeem.

Leelā data no klastesoscheem, protams, šchim preeščlitumam peekriht.

Leeta til šwariga, ka Brihwneeks neleet wis preeščā eewehlet šapulzes wadoni, bet pats turpina wadit šapulzi. Sinams ari protokolists, kas špreesto atšihmēs.

Brihwneeks turpina:

Ar 17. oktobra manifestu mums atwehrtā jauna, brihwa dšihwe. Mehš pašči waram šcho dšihwi weidot. Jauna dšihwe praša ari jaunus ispidu organus. Kā war jaunu wiņnu leet wežā traukā? Tahds jautajums ufstahdits jaunā deribā. Un tas mums jaušstahda ari šchodeen. Waj warēs wežās waldes weikt wišus jaunus ušdewumus, ko laiks mums ušdod? Protams, ka newarēs. Par to naw nekahdu šchaubu. Tam par labu runā ari tas fakts, ka Buligina walsts dome ari teel pahrorganišeta uš jauneem pamateem. Tā tad, mums ari jakeras pee jaunradoscha darba, kas zels jaunu dšihwes ehku.

Lauštrahdneeki labaki janodroščina, wiseem janoteiz weenadas algas. Wisa pagasta seme jaišsludina par wišu pagasta eedšihwotaju ihpaščumu. Kam šče waldbai wajaga til dauds meschu? Waj Paštendes baronam wajadšiga tahda semes platiba? Janolahrto nodewas uš taišnigakeem pamateem, tā lihds šchim. Leelu jums, šche šapulzeem, preeščā nobalsot, waj wajadšiga jauna pagasta pahrwalde, waj nē?

Brihwneeks runā lehni un pahrleezinoschi, jo šchis pirmāis mehginajums -- gabst wezo waldi, Ja tas neišdodas, tad dauds kas pašaudets. Tapehž jarihkojas ar apdomu, ar prahtu.

Paņahktumi runai labi. Gandrihs waj wiši šauz: jawehl, jawehl! Ar to ari peeteel.

„Mans preeščlitums weenbalsigi peenemts. Ar to lihdsšchinejā Talsu pagasta walde atzelta un mums jawehl jauna. Šil personās wehlet?“

„Dewinas!“ tahds noteikti šauz.

„Waj tam peekrihtat? Preti nawa neweena?“

Srahbas, ta nama.

„Nofauzeet kandidatus jaunai ispildomitejai!“

Daschi šahf domat, kuru šaukt. Ziti tihri apmulsušchi no strau-
jas notikumu gaitas.

„Man jau tahds kandidatu šaraktis šastahdits“, tahds jauneklīs
runataja tuwumā ešauzas. Ziti atweegloti uselpo, ta wairs par
uštahdameem kandidateem nebuhs jadomā.

Runatajs nolaja šaraktu, kas ar wina lihdsšinu šastahdits.

„No šawas pušes waru šchos wihrus eeteikt“, winsch šata : „šhee
buhs taišni tahdi, tahdi mums wajadsigi ; wini ruhpešees par jau-
nās dšihwes eelahrtošchanu. Kas pazet šawu balji pret šcho šaraktu?“
Brihwneeks, katru wahrdu usšwerdams, jautā.

Wišī klusē.

„Tā tad nam neweena, kas buhtu pret nolafito kandidatu šarak-
stu. Es šapulzei pašinoju, ta wini weenbalsigi eewehleti Talsu pa-
gasta ispildomitejā. Gewehleteem pee šarkanā laroga buhs jadod
šwinigs, remoluzionars šolijums, weizinat un padšinat rewoluziju
šarkanā ar sozialdemokratijas prašijumeem un partijas zentralkomiteju.
Behz tam šadaliseet amatus un pahraemseet no wezās waldeš naudu,
mantu un grahmataš. Behz tam buhs šastahjas pee sozialās apgah-
dibas jaulajuma pareiřakas atrišinaschanas, pee nodoklu taišnigalas
ušklašechanas, pee lam truhzigce pawišam jaatšwabina no nodoklu
maksāchanas, bet tahdi jausleek mantigām šķirām.

Pee maksas jautajuma šhodeen wairs neteek, jo wišeeem iřleekas,
ta iřdarijušchi leelu, šwarigu darbu, kas wimu dšihwi šķir diwās
dašās. Wini nupat nolratijušchi wezās, nepilnigas dšihwes pišchtus
no šawām šahjām un špehrušchi pirmo šoli labakā gaiřchakā dšihwē.

Bet kamdeht šchim šolim bij janoteek šehru purmā, aiř wairaf
šargu rindām, tahlu no ziteem zilwekeem ? Waj šche neslehpjas kas
aiřdomigs ?

Tahdas domas usmahzās tiř dascheem. Zeelakais wairums pree-
zajās, ta eewehlejis ihsto pagasta waldbibu.

Wezo pagastu walščhu gahščhana notika gandrihs wiřur weenadi,
pehz weenada iřstrahdata plana, šinams, gan ar katrei-
šeju apstahktu peejaučchanoš. Tā Laidišē pehz eewehleščhanas jaun-
jā komitejā uštahjās ar plaschu runu weetejais školotajs Wilis Berg-
manis, aprahdot jaunās šaimneekošchanas nepezeeščhamibu. Puše no
derigās semes Laidišes pagastā peeder muiščai, bet muišcha nematšā
pagasta kašē netahdas nodewas, kas nahktu tam par labu. Ja mehš
peewillķim baronu klahť tā galweno maksataju, kas tam pehz stahwo-
kta un eenahktumeem peederas, tad Laidišes pagastš šetmigati warēs
apmeerinat šawas wajadsibas un iřklus no tās krihšes, kurā tas, pa-
teizotees nenormalajam nodoklu šadalijumam, šchimbrihščham eestidšis.

No ofiřialā runataja palizis tahds eespaids, ta usdotais šwari-
gais, atbīřdigais darbs naw širds leeta, bet usliķš darbs, kas tam
janodara. Winsch uštahjees ar neiřstu wahrdu, un atkal drihs no-
šudis. Iřlizees tā, ta winsch teikt : Zeekat juhs pašchi galā ar ša-
wām padariščhanām. Ģsmu tiř eezelts kalps, lam japalihds darit

apwehrfums, tad man jādodas atkal zitur, un tā tahlā.

Sahdi eespaidi bija lahdam šapulzes dalibneekam.

Tilai pirmās pagastu valdes gahsa noslehpumaini, šaswehrnee-
zisti, bet kad redseja, ka jauno komiteju wehleschana norit bes trau-
zejumeem un leeseem starrgadijumeem, jahā pahrwehleschanaš isda-
rit atklahtatās šapulzēs. Somehr wareja manit, ka šcho šapulstschu
rihtotaji stipri baidijas no atklahtibas un pasihšchanaš. Loti dau-
dsos gadijumos schis šapulzes, resp. mihtinaš, jo tos pat nekur ne-
peeteiza un deenas lahtibu baidijas usdot, wadija gluschi šweschi
oratori. Bet tanis laitos us šcho apstahkli leelu wehribu negreesa.
Pat usslaweja šwescho, šazidami:

„Schis til malazis! Pa to laitu, kamehr muhsejee tura schahdas
tahdas sepulzites, kur plahtās ar wisadām jaunām, it kā nedfirbetām
mahzibām, te atnahš šweschs un — weens, diwi — isdara tahdu lee-
lu darbu. Schim dauds leelata duhscha kā muhsu Lejneekam un
Brihwneekam.“

Dsitaki paraknatees patā, to tani laikā nedarija.

Rā jaunās komitejas, kuras iswehleja wiswairs meschos, purwos,
daschreis ari allahiti, pahrnehma pagastu mantu un grahamatas? Waj
šche sadurmes un afins isleeschanaš nebija? Tahdas leetas parasti
nenolita. Schi leela pahrgrosiba norisinajās parasti bes nopeetneem
inzidenteem.

Jaunee representejās loti šwarigi, tā: „Mehs no wisas tautas
iswehletee . . .“ — „Uj brihwibas lituma pamata, mehs wispahre-
jā tautas šapulze, no wisas tautas masa?, peemehrojot teescho, aif-
klahto, wispahrejo, personisko balsošchanaš teesibu, ne tā tā juhs,
kas iswehleti nebrihwibas laitos, kad walbija desmitdazilweku teesi-
ba, — mehs wisas tautas wahrda prasam pagasta mantas un grah-
matu atdošchānu muhsu rofās u. t. t.“

Waj schahdeem pahrliezinoscheem wahrkeem eespehjams pretotees?
Kaut kas bij jafaka, un šazijeens parasti isnahza schahds:

„Ja juhs no tautas iswehleti un mums ar waru usstahjeet, tad
jaatdod ween ir“.

War minet daschus atsewischkus gadijumus. Kad jaunā komite-
ja eeradusees Pastendes pagasta walde un peeprašijusi atdot kasi,
tad Kraukis besbailigi atbildejis:

„Mehs tās jums nedodam.“

„Dodeet atflehgas, mehs pašchi panemsim!“

„Mehs atflehgas jums nedodam!“

„Sakeet, kur atflehgas atrodas?“

„Mehs to nedarisim!“

Sahl atflehgas mellet un atrod Krauka bilšču keschā. Kraukis šafa:

„Juhs esat desmits wihri, bet mehs tilai trihs, tad pretim ne-
turešimees, jo tas buhtu no muhsu pušes welti. Warbuht, weenu
otru no jums spehā pahrspehtu, bet juhs par to mani waretu aif-
suhitit us winu pašauli, jo bes eerotscheem neeseet“.

Pateescham, daschi bija ar schautenēm aplahruschees un luhnoiās
nopeetni, druhmi.

Talsu pagasta walde pirmo reisi nebij sanakstusi, bet tad wezeem waldes lozektuem dewa siuu, pastiprinatu ar draudeem, ta eeradās un bes pretoschanās wisu, ko prasija, atdewa.

Daschās weetās ispidkomitejas uswehra, ta winas ir pagaidu eestahdes, eewehletas us ahtru roku. Kad buhs galigi nodibinata jaunā lahrtiba, tad wehleschanas warēs isdarit pehz stingri isstrahdateem noteikumeem. Tagad laiks neatkaujot wisas formalitates eewehrot.

Pirmās ruhpes jaunām komitejām bij iswehlet sew rakstwechus, jo wezee nedereja, tee tak wisi bija reakzionari. Talsu tuwumā islihdsejās tahdā lahrtā, ta daschos pagastos peenehma eestahschu kanzlejstus, kas darbojās sozialdemokratu pulzinos, waj ari wezo rakstwechū palihgus, tuxi parasti israhbijās par daudis wairat progresiweem un jaunā wirseena peekritejeem (wismaf ahreji), tā wezee rarstwechū.

Talsu pagastā peenehma Nikolaju Zeli, kuršch preeksch tam bija pee semneetu leetu komisara par rakstwedi. Talsu komiteja bij jau wedusi farunas ar G. Ahbeli, bet us Zela luhgumu, pirmais atteizās un wehl eeteiza Zeli. Schis solis, warbuht ari wehl ziti, wehlat buhtu bijis Zelim jafamalsā ar dsihwibu, ja tam nakts laika nebuhtu isdeweēs isbeht. Waldegales pagastā eewehleja K. Zekuli, Nurmuischā — T. Andersonu.

Jauno komiteju muhschs Talsu aptahrtnē bij toti ihss, tik daschas deenas, jo ar 5. dezembri tās isbeidsās, tapehz ta leelata data komitejas lozektu bij nosudusi. Tomehr daschus lehmumus bij taisijuschi, kurus wehlat isnihzinaja, lai nebuhtu par peerahdijumu daschu lozektu zegahschanai. Nurmuischā gan tika isllaseti jauni nobokti, tik weens tahdus bij eemaksajis. Laidse ari peenemti daschi lehmumi, Rogalē, Ahrlawā — tapat. Bet atteezigas lapas grahamtās isplehstas. Redsamš, ta pirms isklihschanas gahdaja par to, lai pehdas nepaliktu.

Tā tad apšina bija, ta rihziba naw likumiga.

War teikt, ta komiteju galwenais darbs bija farihkot us Talseem taru, bet par to sawā weetā wehlat.

V.

Dragunu usbrukums kalpu deputateem.

Pasaule sahla apswesteēs us otru pusi. Rā drausmiga straume dsihwe gahsās us preekschu, Daschi schis straumes gaitu sekmeja, ziti lahwās aisrauteēs lihdsi. Bet tas jau weenmehr. Wehrā leekams tagad bija tas, ta 1905. gadā dsihwes ritmam bij neparasti straušsch raksturs. Domaja, ta tahds straujums ir dabists un warbuht ari likumigs, Daudsi nesinaja, ko darit, kas atlauts, kas nawa. Wehlat gan bija redsamš, ta wadoni masal eegahsās, tā daschs labs weenlahrschs mirstigais. Peemehra dehl fazischu: Lejneeku noteesā us 4 gadi spaidu darbos, bet Klimpmani noschauj, to paschu Klimpmani, tuxi Talsu komiteja, tā tad ari Lejneeks, dehweja kopā ar G. Ahbeli par „melnu“. Peenemams, ta Lejneeks, usmudinadams zitus us rewoluzionareem darbeem. arween buhs turejis sawā azu preekschā wahrdus: tā man buhs isturetees, ta eekrihtot sanemtu masalo fodu.

To starp zitu rahda ari eewehrojamais 20. nowembra notifikums. 20. nowembris bij swebtdeena. Klusa peleka, drusku kaliga weh-lā rudens deena. Us Talseem schodeen pluhst diwas straumes. Weena us basnizu, tā parasti, lai gan pehdejā laikā mašat, tā agraf, pee tam mahžitajs Wihbeks un ehrgelneeks Blumbergis isleekas tahdi nerwosi, pehdejam stahw llaht pat seewa, it tā sargadama schkirta koratu grahmatu. Ari pats „Deewa musifikants” til dauds nekšanas, tā parasti. Isleekas zehli nopeetns, ne eedomigi uspuhtigs, tā agrafki redsējam. Wihbelam ari waloda palitufi peemihligata, naw tahda sauša, zeeta; war pat pamanit firnibas pasihmes. Un bahrschanās pawisam peemirsta. Ja dascheem agraf usnahza klepus, tad parasti tam sekoja bahrga peesihme:

„Deewa nams naw preeksh kahsešanas, to isdareet zitā weetā!”

Tahda pascha bahrga istureschanās no schā basnizlunga puses taparedsama, ja pa basnizas laukumu kahds stipraki parihbinaja ratus: spredika pahtraukums, nišns flats us zeku, ihša kodiga peesihme — un mahjeens kesterim, lai trofini likwidetu.

Pret tahdu lahtibas eelureschanu un wehl tahdā weetā tā basnizā deewfalposšanas laikā neweenam nebuhs ko eebilst, pat gluschi otradi — isteikt pateizibu. (Melsa gan, ta eeswehtamo behrnu mahzibas laikā, kas ari notika basnizā, waldijufi pawisam zita lahtiba, tur weenkahrschais stingrums nekā naw lihdsējis, sehni drihs pee ta peeraduschi un stingrajam Deewa kalpam un swebto rakstu tullotajam dauds kas bijis janorij un janopuhšanas: zik ta jaunā pasaulesamaitata!)

Tomehr jawadi, kapehz tagad tahda nepeeredseta lehniba un pedewiba, ta basnizā war tahset pehz patilas waj wajadsibas, pa laukumu war braukt un llaigat zik useet, bet us mahžitaja sejas neparahdas neweens nemihligs waibšs, ne masaka nepatitschanas israhdischana.

Kapehz tahda leela pahrwehrtiba?

Zeeta ta, ta Talsos bij isplatijuschās baumas, ta zelschot jaunu mahžitaju un ehrgelneeku, jo wezee pee jauneem laikeem nederot. Tifamineti pat kandidati: par mahžitaju nahschot skolotajs Andrejs Dihls un par ehrgelneeku namneeks Schanis Bekers.

Zik schim baumām wareja buht reals isuahlums, slehdsams notam, ta Bekers it nemas neprata ehrgeles spehlet, bet Dihlam mehle kluwa lokanaka til ihpaschos gadijumos.

Tomehr bailēm leelas azis, mahza kahds sakams wahrds.

Man jagreeschas stipri atpakaļ un jawehro, turp pluhst otrā gahjeju straume.

Ta nahļ pa wiseem zekeem, eet zauri Talseem garām basnizai un dodas pa Murmuischas zeku us schihdu kapu puši, tur eegreeschas meschā. Sche, Storu meschā, nolikta Talsu apwidus muischu kalpu šapulze. Pulzini jau pee laika to issinuojuschi un stingri peesazijuschi, ta katrā sinā iaeerodas, wismas delegateem, jo šapulze buhschot koti swariga, tai japeerahda muischu kalpu wara un weeniba, šapulzei japspreesch nopeetni ekonomiski jautajumi, jo jaunus lihgumus ar dar-

ba dewejeem us wezeem pamateem flehgt wairs newarot. Schini sinâ wiseem jaweenojas, zitadi nitnâ prelwara war pahrspeht.

Sinams, muischas kalpi klaufija, un delegati eeradâs no 70 muischâm. Bes delegateem bija ari wehl ziti. Sanahza leels kauschu pulks, kas sahka pazeetigi gaidit us sapulzes, resp. mihtina atklahschanu. Gerunajâs ari par draguneem, bet isskaneja domas, ka draguni schoreis nenahschot waj nedrihfteschot nahkt, jo mehs taf esam deputatu sapulze.

Drators jawâ runas eewadâ ari wispirms aifrahda us jautajumu par draguneem, kas redsams, wisus interese. Winsch saka, ka draguneem jaturas prelim, bet wineem parahdotees newar nemt tuhlin kahjas par plezeem un krumhos eelschâ. Tas buhtu nezeenigi, tâ isturotees. Proletariats ir spehts, un winam scho spehtu wajaga demonstret. Tapehz drofschi aistahwet eenemtâs posizijas un, ja wajadsigs, spehtam rahdit pretspehtu.

Behz tam runatajs pahreet us saimneezisfeem jautajumeem, algas un zitâm prasibâm, ko proletariats liktu preektichâ issuhzejeem muischtureem, scheem diwklahjaincem wampireem. Klausitaji eedegas aissween stiprati naidâ pret kungeem, pret burschujeem un wiau aistahwjeem — draguneem waj pastahwoscho tara spehtu.

Te daschi eesauzas, ka draguni jahj pa zelu us kapu pufi. Bes schaubâm, wini nejahs garam. Runatajs sakustas, bet usajzina nekufetees no weetas.

Sche jasaka kahds wahrds par draguneem. Dragunu ofizeeris Lugowojs jau no pascha rihta kuhš sinajis, ka schepat Talsu tumumâ notiks neatlauts mihtinsch. Winsch eeradees pee Detlowsta, kas ispildija aprinka preekschneeka reenahsumus, lai par mihtiau pahrunatu. Detlowstis dewis Lugowojam padomu neeet, jo warot iszelttees sadursme. Israhdijs, ka Lugowojs tomehr weda sawu kara spehtu pret strahdneeku sakulzi. Tani laika issajzija domas, ka muischneeki Lugowoju peerunajuschti us scho darbu un dragunus speziali peedfirdijuschti.

Draguni tuwojas, bet laudis nekustas, til runatajs pabeidsis runat un — nosudis. Draguni isschauj, bet kauschu pulks stahw fastindis. Tee jahj tuwak un saht zirft, ne ar sobena muguru, bet asmeni. Daschi eekleedsas un sakimst. Laudis schausmâs atjehdsas un saht behgt. Draguni strahdâ, kamehr wisi naw isklidinati un meschs naw tihrs.

Par runataju stahsta fetoscho. Kad nolehzis no zelma, tad pasitees sahnuš, pahrmainijis zepuri un swahrkus, pehz kam dewees pahri par leelzelu garam Suktura kapeem us Ahšcha kalna pufi.

Meschâ palika diwi nonahweti un weens smagi eewainots, kas wehlat slinnizâ nomira. Schee bija: Feldmanis un Sakars no Skreitâs muischas un Bihrlis no Duršupes. Slinnizâ wehl sneedsa palihdfibu 7 smagati eewainoteem, par kureem ahrtis Blahse sobgaligi bij isteizees, ka apseent galwas wahtis, isahrsteschot ari paschas smadsenes, tâ ka sahls zitadaki domat. Par schahdeem wahrdeem Blahsem nahzâs wehlat atbildet. Uj kaujas lauta isgahja drihti Detlow-

flis un aprinka ahrstis Sadiłowš. Behdejais naw gribejis smagi eewainoto west us Talsu privato slinnizu, jo tã ka tã drihš nomiršhot. Nabadšnišch wahrtijees pa semi, jo bij dabujis ar sobenu smagu eewainojumu wehderã. Tomehr Detlowškis neatlaidigi us to pastahwejis.

Ɔeradãš ari ziti talsineeki. Starp teem ari pilšehtas skolas skolotajs Balahains, kursch sahka taišit Lugowojam pahrmelumus. Behdejais metees ari tam wiršũ ar sobenu, teikdamš:

„Wšjakaja šwolotšch buhget mae notaziji tšchitat! (Katrš deedelneeks man sahks pahrmelumus taišit).

Ɔermolento metees starpã un sawu beedri nomeerinajis, lai pret wahrdeem isturotees aufstasinigati.

Šcho notikumũ pahrdomajot war rastees wairaf jautajumu. Ra-pehž mihtinu šajauza ņahtu pee Talseem, tã šafot, dragunu azu preekšchã? Waj to labaki nebuhtu bijis noturet lahđã nomales mešchã, teikšim, tanĩ paschã Šehru purwã ar šargeem wisapfahrt? Tad mihtinu buhtu warejušchi nowest lihđš galam un uebuhtu bijis ari upuru. Warbuht, rihtotaji zereja, ka draguni ari šchoreis eerotšchus neleetos. Tas gan maš tizamš, jo Aleksandrowu taf tuhlin degrađeja par eerotšchu neleetošchanu. Warbuht, tagadejais dragunu komandeers Lugowojs tomehr netaišis usbrukumu? No Lugowoja to wisamaš drikšsteja šagaidit, jo wińsch taf bija leels muišchneeku draugs un lahđš pee eepreekschejã mihtina no stuhra meštš keegeliš eemainoja ir wina širgu, ir wina paschu. Tã tad us Lugowoja mihtšfiridibu nebija ko zeret, jo no generalgubernatora bij us štingrato pawehletš peleetot wisafafos lihđšeklus, bet šapulzes ahrpus telpãm neatkaut,

To taf rihtotaji šinaja. Šinaja ari, ka draguni leetos eerotšchus. Bel šapulzi rihto tahđã weetã, kur draguni wisweegliki war aištkuht. Turllaht bes šargeem un noteizot, ka naw jabehg. Pašcham runatajam zitas drehbes pee rofas, lai waretu pahrgehrštees un nepašihu wina šchawšchanã. Ari te šchawšchanas warbuhtiba paredšeta. Negribot janahš pee šlehdšena, ka bijis nodomš, lai šchawšchana notiktu un — lai upuri buhtu, ar mihtina wahrdeem runajot, šarihtotaji prowozeja dragunus us eerotšchu peleetošchanu, lai zaur to issauktu tautas šazelschanos pret draguneem.

Deegreesšimees notikumũ tablakai gaitai.

Kritušcheem šarihto leeliktas behres. Ɔeturtden pahrnes winus us bašnizu, kur mahžitajam jatur ihpašchs aišluhgums. Wišelam japawada ari kahjam us kapeem, kur jaišdara garigais apbedišchanas zeremonials. Glabaschanu noleek us šestdeenu, lai buhtu laika labaki šagatawotees un wairaf šanahktu behru weesu. Šestdeem muišchãs bij noleegts štrahdat, eeteiza ari mahjãš mešt meeru, ko daubsjãš weetãš ari darija. Školãš ari bij noteiktš nestrahdat, bet no rihta atlaist behrnus us mahjam. Waldegales skolotajs tã bij šawã prahtã lehmis, ka ja apbedišchana noteel pehžpusdeenu, tad behrnus skolã war paturet lihđš 12-teem, kad toš šestdeenãš tã kã tã laišch us mahjam. Nebuhtu šajaudẽ weena skolas deena. Kad wińsch tã klãš štrahdajis, atwehruschãs durwis un tanis parahdijees Wal-

degales ispidkomitejas lozellis, kuresch stingrà balsi teizis :

„Waj jums, beedri skolotaj, naw sinams, ka proletaristà waldiba isdemusi pawehli schodeen tautas sebru deenà nestrahdat, bet schàs deenas nosihmi iszelt ar peedalischanos behru manifestazija?“

Skolotajs Drawinsch paslaidrojis, ka winsch swinibàs wehl papschot peedalitecs, bet gribot, lai behrni, mahzotees pehz jaunàs, plaschàs programas, ari zil nezil no tàs waretu isnemt. —

Sastahdijàs schim gadijumam foris, kuresch sahka mahzitees peemebrotas dseefmas. Dseedataju peeteizàs stipri daudj, daschi gan wehlat atstahjàs, motiwedami sawu atteilschanos ar to, ka dseefmu teksti ir par stipreem. Sche peewedu pahris dseefmu, lai lasitaji paschi waretu spreedt.

Par upuri krittät.

Par upuri krittät juhs, zihnidamees
Par semi, no mums isredseto;
Juhs atdewat zihnà it wisu pret to,
Par laimi, par brihwibu swehto.
Gan beeschi ween drehgnajos muhros muhs met,
Muhš spaida ne likums, bet wara;
Kad nospreeda bendes, lai waschàs muhs kas,
Mehš gahjàm tàs schwadsinot barà . . .

Ar kaujas sauzeeneem.

Ar kaujas sauzeeneem us luhpàm,
Ar karstàm firdim krittät juhs, —
Bet juhsu nahwe swehtà, brihwà,
Kà peemina mums dahrga buhs.
Un afinis, kas newainiqas
Uj balta sneega kwehloja,
Tàs neiskwehlos gadu gados —
Tàs kwehlos muhju karogà.
Meers jums! Nu juhsu luhpas mehmas,
Bet winu mehnums skali saufs . . .
Un zihnai tuhstots jauni pulki
No kalpinatas tautas augš.
Bet tew, tu wezà fungu wara,
Breesch tewis mums jau sobens trihts,
Breesch tawàm fleplawàm un bendem
Aust atmatšas un soda rihts.
Kas dšihws, tas ees us afins kauju,
Un pilis kritis, troni gruhš . . .
Jums krituscheem, lai muhscham slawa!
Mehš dšihwee ejam atreebt juhs!

Kori diriget usnehmàs skolotajs Bebris, un dseedataji sapulzejas gan Sandarta skola, gan Talsu weefnizà. Julija Dankumkalne schuwa leelu farlanu larogu, sadraudsigà beedriba nolemj list us lapa wainagu ar atteezigu runu, ko usnemas isdarit beedribas

preelischneets Fr. Birkelis. Uf Zauwinu kapeem zel ihpaschu torni, lai lauschu juhra waretu wifus runatajus labi sadfirdet, lai neweens wahrds neaissetu wehja.

Beenahf seftdeena. Bahr Talseem pahrgulees klusums. Krub-tis smagums, skumjas, ka leela sehru deena. Tauta teescham sehroja.

Up pusdeenas laitu sahl pluhst laudis pilsehta pa wiseem zeteem, kahjzelineem, takeem. Beepildas basniza, laukumi, eelas. Lihkus ifnes no basnizas un fastahdas neredseti garseh gahjeens: musika, dseefmas, deputazijas, mainagi, farkani un melni farogi, pukes, lentes. Gahjeens, ka drausmiga tshuhsta, lotas zauri Talseem. Preeftshgalä sahrkus wifü zetu nes uf rokäm. Draguni uf eelas naw redsami. Tee eeflodfiti kasarmä. Prozesijai garam ejot, wini launi uf to nosfatas. Wini juht, ka lauschu juhra pret teem nosfata-nota un ka kapsehta nosfanos wehl wairaf. Waj wini paschi ari pee tam naw wainigi?

Pehz garigäm funeralijäm weens pehz otra runataji kaphj torni un fala sawu runu. Pa starpäm loris un publika dseed dseefmas.

Papreefsh torni kaphj Lejneeks un runä par zihau, to pasaulä wed mantigäs schkiras ar nemantigäm, proletariats ar burshuasiju. Tagad zihna tit eedegusees, bet mums jau upuri, kas gut schinis melnajos sahrkos. Slawa scheem krituscheem, bet lahsts winau bendem un to kungeem. Par warmahkam nahks soda deena, kad wini saufs un kleege: Kalni krihteet uf mums, pafalni applahjeet muhs! Bet tas wifš welti; tautas dufmas winaus aprihs un saplofšis gaba-lu gabalos.

Slawa un gods krituscheem brihwibas zihnä!

Lahsts winau bendem!

Lahsts pahr teem, kas bendes noalgojuschi un scheem upureem uf-fuhrtijusch!

Birkelis aifgahjejus zilbina, ka brihwibas zihnitajus, kas zereju-schi uf labaku nahkotni. Zai schis upuris, schi sehla, to sche semä guldinam, nes fimtkahrtejus auglus.

Naturefim schos krituschos gaischä atminä!

Wini peeweenojas teem darba laudim, kas gadu fimtenus smala sem kalpibas juhga un krita, falausti no kungu neschehligäs waras.

Weers winau pihschteem!

Silbreedis runä alegoriski un leetischki.

„Mehs esam dsirdeiuschi par tumfscheem tehleem, kas klejo Sibi-rijas druhmajos meschos, eekalti katordsneeku kehdes un zilä kalnra-zeju smago ahmuru, waj smok mitrajos zeetumos, lihds bahlä nah-we atpesti winaus no dsihmes mokäm. Mehš bijäm dsirdejuschi par tahdeem mozekleem, bet nebijam redsejuschi. Schodeen mehš tahdus ari redsam! Mehš skumstam, muhsu rokas nolaischas, bet mums pee scho krituschu brahtu lopejä kapa jadob swehts folijums: to lee-tu, par to wini krita, nowest lihds galam!

Zihnä guhst uswaru!

Zai pehznahzeji sche guhst spehku un tizibu zihnai!

Slawa krituscheem!

Wehl runà Ansbargis un tahds schihds. Runataju naw daudj. Sagaidija wairak rumu. Somehr manifestazija atstahja dsitu eespaidu un bija leels eeguwums revoluzijas leetai.

20. nowembra notikumam nahza palat wehl zitas fetas.

Sadraudsigàs beedribas waldeš lozekleem schis paščas deenas wakarà tika pašnots, ka jaerodotees beedribas telpàs. Up pulksten 5 wini tur eeradàs.

Sahka apspreešt draufnigo gadijumu. Tika isteiktas domas, ka šabeedribai newajadsetu klusēt, bet kaut kà reaget pret dragunu nekāunigo usbrukumu. Balahnins ar Silbreedi leel preekschā nodibinat ihpašču komišju, kas notikumu ismellē un apgaismo. Warēs par to rakstīt pat kreemu laikrakstos. kà šche Baltijā draguni, baronus aistahmejot, rihkojas. Romišju leel preekschā nodibinat pee šadraudsigàs beedribas, tam ari Linde peekriht. No beedribas pušes gan issafās, ka tahdu komišju warot nodibinat pee partijas, jo ta drihsat partijas darishana, ne beedribas: bija partijas šarihkojums ar winas jautajumu istiršaschanu.

Somehr partijas wihri grib, lai ismekleschanas komišju nodibinot pee beedribas, tà buhšot objektiwata, ar plaščaku nosihmi un laudis tai wairak uftizešhotees. Tà ari nolemj. Gewehl Birkeli, Bekeri, Saudmani, Silbreedi, Tihli, Zeli; wehlat peekloopteja klast Lindi un Balahninu. Par komišjas preekschehdetaju iswehl Saudmani, par sekretaru Zeli.

Nolemj šanahkt kopà katru wakarū un isklausichinat azuleezineekus. Wini leezibas usrakstīt uš atsewischkas lapas, ko islasīt teizejam preekschā un tad dot parakstīt. Šau šchowakar apšinot, lai rihtwakar eerodas.

Nahkoshā wakarà pulkst. 6 teescham dašchi eerodas. Leezina wišpahriigi. Draguni šchahwuschi un zirtuschi. Dašchi pret wineem gan pazehluschi nuhjas un koku šarus. Draguni metuscheos wirsū kà smehri. Leekas, ka peedširditi. Satikuschi kahdu zilweku uš zela un no tà prašjuschi rubli degwihnam. Jahjuschi turp dšeedadami un tapat dšeedadami jahjuschi atpakat, kà pehž laba, preeziga darba.

Šehdes noriteja leetiškhi, pat apspreešot daščus wišpahrejus jautajumus, kas ar dragunu rihžibu stahweja šafarà. Uš sehdeem eeradàs ari dašchi kreemu eeredni (Sorens) un zita publika. Dreschdeenas wakarà sehdes nebija, bet par to zeturtdeen gatawojas plaščha un interesanta sehde: tapa šinams, ka wahžu aprindas suhtis wairak preekschstahwus fewis attaišnoschanai, jo šche eepreekšhejās sehdes pahrrunàs nahza pee šlehšseena, ka wahžu šabeedriba toti konserwatiwa, ta nihd jekturu reformu, stahw muitschneeku aišwehja, — un wineem wišeem widuslaidu redšes stahwoklis. Šchi sehde tika notureta beedribas sahlē. Eepreekšch sehdes komiteja šapulzejās atšewischi galu istabinā, lai apspreeštos, kà šhini ahrfahrtejā sehde isturetees. Te Silbreedis ismet pahrmatumus, ka preekschsehdetajs gauši un nerewoluzionari isturotees, zaur ko leetas, kas šaistitas ar 20. nowembra notikumeem, nemaš tà newiršotees uš preekschu, kà waja-

dsetu. Us to Saudmanis atfakās no preekschsehdetaja amata, un Silbreedis leef preekschā ewehlet Lindi, to ari isbara.

Pehz tam drihti šaklās sehde. Linde to raksturo:

„Sables widā stahweja galbs komisijai. Gar sables malām sehdekti publikai, — wiši pilni un klusi kā bāsnizā. Weens pehz otra nahza azuleezineeki pee galda un st hīti, to peedsihwojušchi. Publikā sehdeja ari ismekleschanas teesnešis Roschanskis, kuršch peezehlās un luhdsā, lai komisija ari wiau peenamot kā lozekli, jo tā tad buhtu pirmā tahda teesa Kreewijā: waldiba kopā ar šabeedribu. Komisija ihši apspreesčas un atbild: mehs zeenam juhs kā zilweku, bet zarišlee eeredai mums naw wajadsi. Tā komisija 3 wataros nopratinaja ap 40 zilweku. Tik leela toreis bij muhsu autoritate, ka pat dragunu ofizieri peekahpās un atkhwās ſewi nopratinat, tikai isluhdsās, lai tas nenotiktu publikai.“

Šche pahris peesihmes. Minetā watarā pee lauschu nopratināšanas netika, jo wahzeeschi nahza ar ſawām deklaracijām un uš tām bij jaatbild. No Linde ſaka par „muhsu autoritati,“ tad tai jašihmejās wairat uš ſadraudsiġo beedribu nekā uš ſozialdemokratisko komiteju, jo ismekleschanas komiteja eesahkumā ſastahweja no beedribas waldeš lozekleem un tika nodibinata pee beedribas, tikai wehlat peewehleja Lindi un Balahninu.

No wahzu pušes pirmais luhds wahrdu adwotats Forkamps-Laue. Wišch runā plašchi un wina runas ſaturš apmehram ſchahds:

„Sawu uštahšcharos ſchowatar ſhini ſapulzē, kurā atrodas preekschstahwi no Talsu ſabeedribas dašhadem ſlahneem ſewiškās komisijas wadibā, motiweju ar to, ka gribu dot ismekošus paſlaidrojumus wahzu pilsoniſto ſchkiru redšes ſtahwolka noſlaidroſchanai. Atrodbu par wajadsiġu to darit talabad, ka warbuht, dašchi no klahtesošcheem, un wišpahri muhsu ſabeedribā, ſcho redšes ſtahwolki nepašihst un tapehz muhs, wahzu pilsoniſtas aprindas, redšami pahrprot. Mehs, wahzu pilsoni, wišā wišumā ešam konſtituzioneli demokrati. Mehs atšihstam tautas preekschstahwneežibu un tās preekschrozibas. Mehs nebuht nepeederam pee walšts konſerwatiwajām grupām, kā, azim redšot, dašchi domā. Wišpahri jaſata, ka germanu tautas pehz tizibas un attihstibas Ģiropas ſabeedribā peeder pee progrefiwakeem elementeem, kas atſinusihi kulturās dšihwes preekschrozibas, tās garigās un politiškās dšihwes praſibas. Mehs atšihstam zilweku wišpahrejās teesibas un prašam, lai tās tiktu atšihstas un iſplatitas. Atkahrtoju un ušwexu, mani kungi, ka mehs ešam konſtituzioneli demokrati un ſawu programu atbalstam uš zilweku teesibu pamateem.“

Wareja redset, ka Forkamps-Laue bij leetu nehmiš wišai nopeetni, lai komisijas, resp. latweeschu ſabeedribas preekschā noſlaidrotu un atklahtu wahzu liberatu redšes ſtahwolki un tā nestu ſameerinajumu latweeschu un wahzu ſtarpā. Jo wlašch wehlejās dot tikai paſlaidrojumu, tad runa ſewi ataiſnotu, ja ari ſameerinajumu, kā bij iſmanams, tad nē kā no atbildeem tika redšams.

Šche der ſazit dašchus wahrdus par paſchu Forkampu-Laui.

Wiaſch bija apatſch, parejns wihriſch, plahneem mateem, bet leelām uhhām. Mihleja eedfert un kahrtis paſpehlet, to wiſu iſdarija tiſ wahzu waj muiſchneeku klubā un wahzu familijās. Domehr pahrtika wiſwairs no latweeſchu graſcheem, jo aptahrtejee latweeſchi ſawās teeſiſlās wajadſibās wiſbeeſchali greeſās pee Fortampa. Beſ wina Talſos uſturejās wehl diwi adwokati: barons fon Strombergs, kaſ bij muiſchneeku leetwedis un ſchihds Poperts, kuru leetoja ſchihdi ſawās wajadſibās. Te redſam, ka Fortamps bij materialī eeintereſets, lai latweeſchi wina neturetu par lahdu tur atpaſatrahpuku, no wina nenowehrstoſ, bet ari wehl turpmaſ greeſtoſ pee wina un neſtu ſawus rubliſchus tikai winam. Wehlaſ wiaſch ari nodibinaja Talſos wahzu konſtituzionelas partijas nodatu, wairak reiſes tiſa ſcheit uſſtahdits kā kandidats deputatu wehletajeem uſ Kreewijas walſts domi, bet katru reiſi ſpihdoschi wehlās zauri, ſawahzot ſem par labu tiſ pahriſ desmits balſu.

Rā nahtſchais runatajſ uſſtahjās Schkehdes meſchlungs fon Milers, kurſch uſnehmās ſmago uſdewumu — noſtaidrot muiſchneeku politiſko abezi ſchini ſwulzē, kura pret pehdejeem bij tiſ kraſi noſtana.

Milers ſahk ar to, ka par Baltijas muiſchneezibu paraſti ſabee-dribā walda neparēiſti uſſtati: to tura tiſ par weetejo eedſihwotaju iſmantotaju, nepeegreeſchot wehribu muiſchneezibas kulturās neſeja lomai. Muiſchneeziba ſche iſplatijufi, iſplata un grib uſ preeſchu ari iſplatit kulturu Baltijas gubernās. Ra ſchejeenes ſemneeks ſtahw augſtati par kreewu muſchiku, tad taſ muiſchneezibas nopelnſ. Ra muiſchneezibas lozetteem Baltijas gubernās pēeder leeli ſemes ihpaſchumi, naw par launu, jo uſ teem ſaimneezibu war noſtahdit preeſchſihmigali nelā zitur. Pat jaunlaidu dſihwes teorijas, kā ſozializms, dod preeſchrozibu leeleeem ſemes ihpaſchumeem un lihds ar to wina ihpaſchneeleem preeſch zitam lauſchu ſchkirām.

Milers Talſos bij maſ paſiſtama perſona, tapehž ſche par wina leeki ko teitt.

Wahzeeſcheem atbild, wiſpappreeſch, Linde, aſi, greeſigi, iſnihzinoſchi, atſewiſchkoſ teikumos, jo Linde ſtipri uſtrauzās, kad runaja. Rahds wezſ talſineeks ſtahsta par Lindi ſchahdas atminās. Wiaſch beeſchi ar to ſatizees. Linde tam peefuhtijis nelegalo literaturu, t. i. ſozialistu broſchuras un proklamazijas. Linde tad karſti ſtahwejis par ſozializma eeweſchanu, wezā eelahrta jaſalauiſch un jadibina ſozializma walſts. Taſ labi, ka leelakais lauſchu wairums eſot „balta neaprakſtita lapa," jo tad dſihwes mahſlineeki wareſchot uſ taſ rakſtit, to gribeſchot. Ja mehſ dabuſim waru ſawās rotās, tad wiſu noſtahdiſim uſ jauneem, ſozialiſtiſkeem pamateem. Tad buhſ glufchi zita dſihwe, kur nebuhſ ne lungu, ne kalpu, ne naudas, ne maſaſchanas. Katrs raſchos pehž wina ſpehjam un wiſeem buhſ wiſa deefgan. — Runajot Linde ſtipri ſcheſtitulē un ahtri iſrunā daſchus wahrduſ.

Lindes runas ſaturſ apmehram ſchahds :

„Tr diwejadab paſaules un logiſas : lungu paſaule un darba

lauschu pafaulē, lungu logita un proletareescha domu gahjeens. Mehš nupat dširdejām lungu uffkату paudejus, es gribu pauft darba lauschu domas. Mehš darba laudis lihds šchim esam bijušchi tee firgi, uš kureem lungi jahjušchi. Uš preelšchu mehš tee wairs negribam buht. Taisni otradi, mehš lungus gribam noštahdit firgu lomā un mehš sehdešim uš winu mugurām. To prasa zilweku teefibas un wišu islihdšinoschā taisniba. Mehš esam schkirti laudis: itarp mums un jums nefas naw bijis un ari newar buht kopejs. Sapraschanās naw wajadsiga, jo to juhs lihds šchim neefat gribejušchi. Tagad juhs redsat, ka mehš tilušchi pee wahrda, nu juhs gribat sapraschanos. Gjat ar to pee kaska, kahdu spreedumu wehsture nupat par jums nodod. Tad nedširdeta nekauiba: lungu dakteris, kam wakar peenahzās ahrstet no bendes kalpeem eewainotos darba laudis, launā kahrtā par teem sobojees. Un schodecn juhs gribat sapraschanos. Proletariats par jums, leekuleem, sawu spreedumu dewis.

Most ar sapraschanos!

Most ar muischneezibu!

Lai dšihwo sozialdemokratija!

Sahlē atradās daudši jauno komiteju lozelli, kuri Lindem štati usgawileja, pehz wina runas firdigi applaudejot. Uš wahzeescheem ta atstahja nospedoschu eespaidu, tee iruhmi kluseja.

Pehz tam runaja Zirkelis, ne tit asi, ne tit isaizinoschi. Wiansch eesahka ar tautas atmodas laikmetu, kad latweeschi sahkuschi apsinigi skatitees uš sawu dšihwi un teem dšihwes apstahkleem, kas sche Baltija walbija. Un to wini reds? Dšihwes netaisnibu wini reds! Wahzeeschi isturejās pret mums latweescheem netaisni! Wahzeeschi muhs gribeja noturet „bauru“, t. i. kalpu kahrtā, nelaida pee isglichtibas, pee semes. Man pascham bij uszihtigs skolens, kuram eeteizu apmellet gimnasiju. Tehws aiseet, pehz wezā eeraduma, prasit padomu pee mahzitaja, waj der behlu suhtit tahdā augstā skolā. Un mahzitajs winam saka:

„Nesuhteet, no Deewa puses, nesuhteet! Tahda skola semneeku behrnam tit par samaitaschanu. Semneeks pee arkla peeradis, un pee ta winam saws maifes kumos japelna. Deews negrib, ka laudis staigā no weenas kahrtas otrā. Ko tad daritu muhsu behrni, ja juhs fimus behrnus skoloseet par mahzitajeem, daktereem waj augsteem teefas kungeem? Waj tee lai eet no pafaulēs ahrā, waj lai sahktu eet arklam pakat? Juhs ta! prahstigs zilweks un redseet paschi, ka tā naw labi!“

Tomehr muhsu mahzitajs scho sehna tehwu nepahrleezumaja. Sehns isgahja zauri gimnasijai un istudeja par mahzitaju. Bet wahzu konsistorija un muischneezibas draudschu patroni schim latweeschu mahzitajam nedod wis weetu, tā ka tam japaleel par skolotaju.

Waj tā bija un ir taisniba? Zirkelis nopeetni jautā, lukhoda-meēs wisapfahrt. — Mehš latweeschi gribam, pat noteikti prasam, ka tahdas leetas wairs neatkahrtotos. Tad tahkat.

Muischneekeem ir saws lantags, kur wini apspreesch sawas schli-

ras un ari latweeschu, proti wisaß gubernas wajadsibas. Schini lantagã wini latweeschus nelaisch eelschã. To wini pratuschi ustu-
ret libds schai nebeltai deenai.

Wehl waru runat par zitãm privilegijã. Juhs sineet, ka muischneekem peeder brandwihna un alus pagatawoschanas un fro-
geschanas teefbas, medibas un swejãs preekschrozibas; ari nodoktu
nasta muischneeka lameeschus speesch dauds masaf, kã semneeka plezus,
pehdejã seme ir nodoktu seme, bet lunga seme - brijwseme.

Tapat netaisniba semes leetãs. Muischneeku rotãs atrodas sche-
jeenes seme, un muischneekem to wajadsetu pahrdot katram latwee-
tim, kas tif wehlas semi pirkt un pats apstrahdat. Bet muischnee-
li to nedara, wineem schehl islaist semi no sawãm rotãm, kuras ne-
mas naw peeraduschas pee semes apstrahdaschanas, bet gan pee ren-
schu fanemschanas. Tã latweescheem jadodas swebeschumã semi melleet.
Un wini to tur dabũ. Bet waj sche ar teem rihkojas taijnigi?
Nẽ, un fimtreif nẽ!

Ja juhs gribat ar mums saprastees, Zirkelis pats aiskustinatß
turpina, ja juhs nopeetni wehlatees, lai muhsu starpã buhtu drau-
dsiga un meeriga satikime, ne tahda, tahdu skatãm it ihpãschẽ pehde-
jos mehueschos muhsu Deewsemite, ko par tahdu gruhti faukt, —
tad palihbseet mums schis netaisnibas nowehrft. Ir pat wehl ihfaks
zelsch. Meschtungs fon Milers, runadams muischneezibas wahrda,
grib ar mums saprastees. Sakeet Talsu aprinkã muischneezibai, ka
ihfatais zelsch us sapraschanos muhsu starpã — atteiltees no sawãm
nowezojoschãm privilegijãm, tad eerihkosim sawu dsihwi katrs pehz
pascha spehjãm. Es stahwu par sapraschanos un meerigu kopdsihwi,
bet es stahwu ari par weenlihdfigãm tautas un kãrtu teefibãm!"

Nebuhs leeki par Zirkeli teikt daschus wahrduß, jo winsch nahko-
schos notikumos spehlẽ ari eewehrojamu lomu.

Zirkelis ir ihsts talsineeks, kas dsikli eeaudßis Talsu dsihwẽ un
darijis us weetejo sabeedribu leclu eespaidu. Usaudßis kã rotpelna
dehls Talsu tuwumã Sigulu mahjãs, kuru wehlat Oltes barons no-
ahrdija un tãs weetã nizehla sawu pili. Ar leelãm gruhtibãm, pa-
scham pelnotees, isgãhjis zauri skolãm, pat libds augstskolai. Juta
dsikli lihds tautistai kustibai. 70-tos gados darbojãs Sabile kã sko-
lotajs un sabeedrißs darbineeks, sarihkojot muhsu apwidũ pirmãs
teatra israhdes. Sche tam jau isnahl sadursmes ar Sabiles mahzi-
taju Kupferu, kursch nebij wihschojis eerihkot preeksch saweem drau-
dses lozekschem, kam tif beeschi bij janahk pee wina darischanãs, preeksch-
namã tahdu soliti, kur us basniizungu gaidot buhtu kur apsehstees,
teem tur bija jastahw kahjãs un wehl starp zuhkehdeenu traukeem.
Zirkelis bij lizis pagatawot dimus solus un zaur „pehrminderi“
aissuhtit. Kupfers ais dufmãm bijis sils kã sehwele. „Ko tas
skolmeisteritis gan needomajãs, ka jauzas manãs privatãs darischa-
nãs!“ Kupfers wijadi atreebees: gan no tanzeles pulgodams sko-
lũ, gan teatra israhdes, tãs nolamadams par welna spehlẽm, gan
pret winu usluhbidams Sabiles schihdus un wahzeeschus, tã kã nah-
zãs teesatees pat pilksteefã. No 80-teem gadeem Zirkelis peeder Tal-

feem, kureem seedojis wiswairaf energijas un laiku. Gandrihs defmits gadus ņe strahdā kopā ar Karli Milenbachu, bet kad tas, spēests no pahrkreemofšanas laiku spaideem, pahreet uš ņelgamu, paleet ņe par Milenbacha ņolas turpinataju un waditaju. Kā ņolotajs strahdā Talsos wehlņe baltu deenu, t. i. 1926.g. (No 1926 g. otrās puņes aišgahjis atwalinajumā.) Roņigi darbojees ņabeedriņā dņihwē Bija pahreelinats, ka ne ņlati wahrdi noteiž dņihwes wirņeenu, bet nopeetns, nemitigs darbs. Zirkelis mehdsā teikt, ka laiks rahdis, tas nems wirņofu: waj ņozialdemokratu komiteja ar ņawām idejām, waj pilņoniņā ņabeedriha ar ņaweem uņņateem. Kuru ņwaru kaufsā buhs eeliktas wairaf wehrtibas, to kaufs nowilks uš leju un uņwarēs.

Pehž Zirkela uņņahjās ar runām Saudmanis un Tihls; wiau runās neaņņahstisņu, jo galwenee wirņeeni jau mineti. Beeteižās pee wahrda ari dakteris Blahņe personigā leetā, jo uš wiau ņihmejās Lindes iņteizeens par strahdneeku iņimeeņšanu ņlimnizā. Blahņe apgalwoja, ka wiņņe eņot til jotojees, bet neņā kauna nedomajis.

Blahņes wahrds pawadija ar kodigām peeņihmēm, ka ņlinniza neeņot tirguš laukumš. (Blahņem bij eeradums tirguš deenās ņkalā balņi ar iwejneeku ņewām nemtees, tā ka wiņa pilņehtina ņtaneja) Tapat tagad wairš neeņot agrakee laiki, kad daktera kungs wareja leetot til leelu muti, žil til patika (Darba laudim noteižot ņlimibu, no wina mutes paraņti ņtaneja : ņhīs žilwels ir pahrehdees!).

Pehž ņhīs tita notureta wehl tika wiēna ņehde, jo notikumū gaita ņpeeda nodotees žiteem jautajumeem. Pehdejo ņehdi notureja uš korneta Lugowoja preeņņliktumu dot komiņijai ņawus paņkaidrojums. Ta notika Talsu weeņnizās namā, kur Lugowojs uņturejās, wiņņe tahtu newarot iņeet, jo ņahpot kahta. Sapulzejās iņtabā aiš ņahles. Pee weenām durwim parahdijās Lugowojs, kuruņe tahtaf nenahža, bet tur palika, winam katrā puņē noņtahjās draguns ar ņailu ņobenu rokā. Pa otrām durwim lehni eelihda dakteris Blahņe un luhdsā atkaju uņklaufitees Lugowoja leezibai. Komiņija ņmihnedama to ari atkaha, jo iņtulkoja Blahņes wehleschanos aņiņtet Lugowoja leezibai ar wina ņolidariņeņanos dragunu darbiba.

Preņideja Balahniš, kuruņe žehla preeņņhā jautajumus kreemu walodā.

„Waj juhs, kornet Lugowoj, ņuhtijat dragunš uš meņhu wirņu strahdneeku ņapulzei ?

„Ja, eš ņuhtiju.“

„Waj juhs to darijat uš paņha inižiativi, waj žita ? “

„Tas bija mans eeroņinajums.“

„Ar ko juhs to iņkaidrojot ? “

„Tāi iņpilditu generalgubernatora pawehli, atteežofchos uš ņapulžēm.“

„Waj jums pawehlets ņhant uš ņapulži ? “

„Kad mums uņbruhl, ja.“

„Kā, 20. nowembri jums uņbruka strahdneeki ? “

„Ar rungām un nuhjam.“

„Waj juhs eepreelsch mehginajat sapulzi zitadâ weidâ isflihdinat?“

„Tâ nedariju.“

„Rapeh3?“

„Muhs sanehna ar rungâm un meh3 peeleeotojâm samus eero-
tschus. Wineem rungâs, mums sobeni un schautenes.“ Lugowojs
usbudinajees atbild. Preelschfehdetajs wehl grib jautat, ka sobenu
peeleeotoshana no wifu dragunu puses ne ar ko nebij attaisnojama,
jo rungu leelakai dakai sapulzeteem nebija, bet ziti atrunâ, kâ neat-
maksajâs.

Preelschfehdetajs wairs jautajumus preelschâ nezet un sehdi flehdi.

VI.

Melnâ jotna nahf!

Now. mehn. beigâs Talsu apfahrtnê raffturigas ar beescho eero-
tschu atnemschanu mantigajâm aprindâm. Wiswairs tas notika nati.
Mahju parasti eelenza bars nomastojuschos wihreeschu. Rahds
eebahsa schauteni pa isspektu loga ruhti un pahrwehrtâ balsi pa-
wehleja nekustetees ne no weetas. Rahds zits rahpâs pa zitu
logu eelschâ, pahrmelleja mahju un atnehma wifus eeroitschus. Gan-
drihs weenmehr usbruzesi sinaja, zit un kahdeem eerotscheem wajaga
atrasstees. Bija gadijumi, ka ja tif dauds eerotschu neusgahja, zit
bija paredsets, tad zeeschi usstahjâs, apsihmejot pat eerotschu isstatu,
peeleeotojot pat draudus un parauga schahweenus. Tas allasch lih-
dseja, prastais atradâs un tifa peegahdats. Schahweeni nahza
preelschâ, bet lihds afins isleeschanaï gandrihs nekad netifa.

Usbruka un atnehma eerotschus baroneem, meschkungeem, mesch-
fargeem, muischu arendatoreem, faimneekeem.

Daschreis leeta norifinajâs wifai meermihligâ un laipnâ garâ, kâ
wehlat stahstija kahds muischas rentneeks.

Wehlâ wafarâ pee wina eerodas trihs apbrunojuschees un kâ
nelâ nomastojuschees wihri. Bet wiusch schos pasihst. Dee peh3
eespehjas bahrgâ balsi ussauz, lai atdod abas schautenes.

„Waj, faimini, ar weenu nepeetiks jums, lai man ar atleetas,
ko fewi aissargat.“

„Mehs juhs aissargafim!“

„Bet ja jums, kungi, eekristu prahtâ mani ar papluzinat, ko tad
lai eefahlu?“

„Juhs iau lab3, falihdfig3 zilweks, meh3 juhs pasihstam, juhs
jau neisejat us sawu strahdneeku plehschanu. Warat buht drofchi,
no muhsu puses jums aistitschana nenahks!“

„Tad nemat ari abas, es jums tizu, pee jums — wihrs un
wahrd3. Bet waj newaru peedahwat ari smehki un wafarinâs; war-
buht tahlu zetu nahkufchi?“

„Bapirofi gan mums noderês, bet par wafarinâm — paldeem3.
Mums jasteidsas, jo jaisdara wehl zitur apzeemojumi. Naw jau ari
nemas tahlu zetu nahkufchi. Meh3 jau sinam, fur naw gahjeens par
welti, fur war ko famedit.“

„Preefch kam tad jums ihsti schahda manta wajadsiga?“

„Mehs gatawojamees uf leelam medibam“

„Bet ja nu tee lauwas, tigeri, lahtschi dodas jums wirfu un saplo-
ja gabalos?“

„Ja swehrus nemedi, tas ir, wiaus neapfchauj, tad no wineem
nekad neteekam wata. Bet nu ardeewu, kaimin! Baldees par man-
tu. Kad newajadses mairs, tad atnesifim atpakal!“

„Urdeewu, zeemini! Laimigu zeku!“

Rahda barona muischa Talsu tuwuma eerotschu atremschanas
prozedura isnahk wifai tragiska. Ta ka preefschtungs Jgens schini
muischa koti bailigs zilwezinsch, tad lai scho kalpu dsineju (winam ir
bijusi palama „Kantschuks“, jo allasch klejojis ar kantschuku rokās)
kreetni sabaiditu, pee wina farihlo usbrutummu pehz amerikanu breef-
mu stahstu parauga. Leetu wada barona kutscheeris R., kursesch schim-
brihscham Talsos eenem eewehrojamu posteni un pasihstams wifa
apriaki.

Tolait minsch kontureja ar sawu baronu. Barons, Talsos eebrauf-
dams, beefchi eegahdajās labo partiju broschuras un lapinas, kas ne-
reti nahza no Andreja Neebras spalwas, lai isdalitu saweem deen-
dereem un kalpeem, lai wina prahtus nogreestu no tam auschigam
leetam un melu sinam, ko kauschu musinataji, tas ir sozialisti, sawas
besdewigās un bestaunigās proklamazijās sludina un laudis kuhdina.
Kutscheerim pehz schahdas wehrtigas mantas bij jaarseet uf graham-
tu weikalu, ta jaatnes un ruhpiigi janoweeto kaleschas sehdeka laste.

Bet kutscheerim pascham bij saws wedamai², ko gan baronam
nedrihsteja rahdit. Jo minsch peegahdaja muischai preteja wirseena
literaturu, kas bij jaisdara koti usmanigi. Talsos kahda schkuhniti,
koti konspiratiwa meeta, atradas nelegalas literaturas noliktawa, pee
kuras bij saws pahrsinis. Lai literaturu dabutu, tad uf tureeni
suhitija schihda puiku ar sihmiti, uf kuras parasti atsihmeja:

50 garas naglas,

75 pakawu naglas,

100 rinkus, waj ari zitadaki.

Pahrsinis saprata, ko katra „nagla“ nosihme, ruhpiigi prasito eesai-
no, eedod schihdu puikam, kursesch ar to drofschi eet pa eelu uf wees-
nigas eebrauzamas weetu, dodas pee barona kaleschas un fainitiss
schigli nosuhd kutscheera bulas turwi.

Schihdu puika ari bij paschu zilweks un mehms ka siws. Wa-
jadsjeja tikai eegreestees pee wina tehwa kurpneeta un pateikt:

„Man Mendels drusku jaisfuhtha!“

Tehws parasti tuhdat sauza:

„Di, Mendel, strej!“

Tehws sinaja, ka dabus dseramnaudu.

Pehz tam barons ar kutscheeri brauz uf mahjam. Barons sehsh
nopeetni, pats ar sawas meefas smagalo datu fargadams tas dahr-
gās sahles, ar ko buhs isahrstet muischas laudis ar pehdejā laika
tik beefchi isplatito lipigo sehrgu. Garā wintsch sewi meerinaja, la

sahles buhs stipras un porzija peeteekofchi prahwa, ka slimibu ap-
tured. Zif tad buhtu atkal labi!

Muhsu baronam nebij ne jausmas no tam, ka wina kutscheeris
wed leelu porziju pretfahlu wina sahlem. Ko saku — pretfahles —
gisti, leelu spaini gists, lai wina labos apafschneelus jagiftetu wehl
wairaf. Un zilweli us gists tif kahri!

Nelaimigo baron, tawas sahles tuhlin ismetis lautâ, bet tawi zil-
weli kahri ussuhls gisti.

Man jaatwainojas, ka amerikanisko usbrukumu peemirsu. Scho
gahjeenu sahnis, kas aisween pee tahdeem usbrukumeem noteef, ture-
ju par wajadsigu tapehz isdarit, lai raksturotu personu, kas apraksta-
mâ leetâ spehlès tif eewehrojamu lomu.

Kutscheeris faka Igenam, ka wiasch redsejis schaubigas personas
pa parku loschnajam, ka tif nedomâ ari sche nonemt schautenez, kas
jau daudsâs weetas noteefot. Barons sakustas, lâ no odses dselts
un luhdsoschi pastatas us kutscheeri. Behdejais apfola schini nakti
pee wina palikt un wajadsibas brihdi aissargat. Tomehr aisharifa-
detees nebuhtu par kaunu. Nisfeef logeem preeschâ flehgus, dehtus
un zitas leetas. Usaizina daschus kalpus, lai nahf palihgâ aissarga-
tees — nenahf, pascheem jasargajot sawa manta un dsihwiba. Neko
darit, japaleef dimatâ ar kutscheeri.

Baigi laiki. Sewischki baigi tad, ja ko sawadu gaidam noteef-
kam, teilfim, schauschanu, eerotschu atnemfchanu, eerotschu tureschanu
pret krukstim, waj pat wehl ko kaunaku. Barons pee tam apfina-
jâs, ka daschreis kahdus stiprakus wahrdus bija teizis, sihmedamees
us weenu waj otru kalpu, bet tahda jaw bija lungu istureschanâs pret
„baureem.“ No tehwa wiasch bija mahzijeas wehl asaku isturescha-
nos. Tagad, teiza, wairs neefot tee laiki, lâ agraf. Tagad wairs
tâ nemarot. Wiasch jau zenshotees ari sawu dabu sawaldit, bet da-
ba eedfinta, to nemar wis tâ grosit. Rapehz tad efmu par baronu
pasaulè nahzis, ja nedrihftu pehz baronu instinktâ dsihwot?

Tagad pat, sehdi aisharifadejees un wehl kopâ ar kutscheeri.
Schande, Herr Baron fon der Igen — pats us sawu adresi notschul-
steja. — Ja, ko darit! Nepanesami laiki peenahfusch!

Ja kas tif drusku eegrabejâs, barons tuhlin sarahwas. Kutschee-
ris wiau meerinaja, lai neustrauzotees, jo, laitam, dsihwibu neat-
nemfshot. Wiasch gan efot dsirdejis, ka revoluzionari Igenu nesla-
wejot un us wiau sobus greefshot, bet waj nu tif traki buhschot?

„Bet waj tad barona kungs neprotot Deewu luhgt? Tak beeschi
brauzot pee mahzitaja, kurfch ir baronam labu labais draugs? Kovâ
ar Deewa kalpu taf to darot? Kahrtis tatschu ar wiau nespehlejot?“

„Wairaf gan kahrtis spehlejam, nekâ Deewu luhdsâm“, barons
wakfirdigi un it lâ noschehlodams atfinâs.

„Waj tad to neprotat?“

„Protu gan mas, mehs baroni gar tahdam leetâm nenodarboja-
mees. Tas mums nemas labi nepeestahw.“

„Bamehgineet tagad, gruhât brihdi Deewa luhgschana palihdsot“,
kutscheeris usstabi.

„Tad bareet juhs ari,“ barons aptehräs. (Mesen ari winsch bija sahjis saukt kutscheeri ar juhs). — „Mehs taf abi sche gaidam usbrukumu“

„Muhfu stahwollis tomehr daschads“, pretojas kutscheeris. — „Juhš gaidat usbrukumu, es us sawu personu nē. Jums war atnemt eero-tschus, bet man naw to nemt. Juhš no revoluzionareem eerakstiti melnā grahmata, es nē. Waru jums tagad, kur mehš atrodamees sem tschetrām azim, pateikt, ka esmu pee wineem labi peerakstits, pat pats turu winau kanti, jo pats ari esmu revoluzionars. Kas tad esmu es? Barona juns. Muischas barons (muischā bija diwi baroni, barons Jgens, kà preelstungs un barons J. kà muischas ihpash-neeks) pat saweem funeem tauj wairal watas, nekā man. Un preelstcham juhs efeet? Preelstch kalpu dsihshanas un treelstchanas.“

„Kā juhs dsihwojat? Kā neere taukos. Pat newihshojat Deewu luhgt un winam patenzinat, ka winsch juhs tahdā stahwollis eezehlis. Tagad buhtu ari par mehlu. Tagad, pehz mahzitaja wahrdeem, welns trako pa pasauli. Nu, mehš esam wina puishchi, kalpi, behrni. — Labi, tee mehš esam! pastara gals klastu, un welns waldis par pasauli — un mehš lihds ar winau. Mehš juhs tagad kalpinasim un mozisim.

Es wahzeeti danzinashu
Pa karsteem keegeleem;
Jo wahzeetis augsti lehza,
Jo patuhru uguntinu.

Tā dseedaja muhfu tehwu tehwi sawās dseefmās, eedami muhshu deenu juhsu smagajos, neisbeidsamos un neisdaramos darbos. Tagad mehš sahksim winau wehlejumus ispildit, lai to preti dotu muhfu sent-scheem un ari mums pascheem par 7 simts gadu nodaritām pahrestibām. Un warbuht schowakar buhs schis atdojshanas eesahkums. Esmu apmeerinats, ka wareschu to skatit, jo sinu, ka jums usbrukums schowakar notiks“.

Barons stahweja sastindsis, ka sahls stabs. No kutscheera tahdus wahrduš nebija gaidijis. Schis jau gluschi apsinigs zilweks. Waj tas waretu buht, ka muischā wisi kalpi schā noskanoti. Tad jau wisam beigās.

Kā jau breesmu brihdi, baronam smadsenes strahdā neparasti aht-ri un intensiwi. Winsch aschi apkeras un issauzas:

„Kutscheer, juhs esat noseedsneeks, jo nemat usbrukumā dalibu!“

„Dalibu nenemu, til sinu par to. Juhš paschi mani ar sawu is-tureschanos esat padarijuschi par revoluzionaru un esmu jarehmis sinas, ka grib atnemt juhsu gresnās schautenes. To pat no jums neslehpju. Un lai juhsu personai nelas nenotiktu, pat atrodos juhsu tuwumā. Ja mani negribat, es waru aiseet“.

Barons brihtinu domā.

„Labal paleezeet. Bet par schowakaru farunām un notifumeem neweenam ne wahrda. Redsamš, ka muhfu saule noreet“.

„Nekas, japeerod ari pee nakts tumsas. Kā muhfu tehweem par politisku tumsu ween bij jadsihwo. Deesgan . . .“

Spehjsch siteens pa logu, it kà ar bises pehdu . . . Barons no-

bahl un peespeeschas pee muhra seenas stary diweem logeem. Rujpa balfs pawehlojchi nokleeds, lai atwer flehgus un eelaisch eelschâ. Gelschpuse neatbild ne ar masatu skanu, jo kutscheeris stahw meerigi un tik nowehro baronu.

Atskan daschi schahweeni, tad brihtiau atkal klusums. Selundes wellas kâ muhschiba. Barons diird sawas firds pufsteenus. Galwâ dauja ahmuri. Nekad muhschâ winsch naw atradees schahdâ mukfiski baigâ stahwolli. Ja israhdis pretintureschanos, war isnahlt afins isleeschana. Tad labati ihfts usbrukums, fini, ka tew no teefas ja-aiffstahwas.

Kas tad tas? Atskan foli uf behnineem. Tâ tad pa behnina logu wini tur uslahpuschi rn pa trepèm nonahks lejâ. Vestijas, zil labi wini pasihst un isleeto mahjas eefahrtojumu. Tâ tad farikades mas ko libdseja.

Istaba eenahf tschetri nomafloujischees wihri.

„Ah, te jau augsti dšimuschais barons Igens ari stahw. Mehš juhs mellejam un juhsu eerotschus. Kur tee dabujami?“

Barons nesaka ne wahrda.

„Juhš, augsti dšimuschais barona lungs, netureet par wjadfigu ar mums „baurcem“ eclairtees farunâs, bet mehš peespeedifim juhs to darit“, saka weens no usbruzejeem, kâ leefas, wianu wadonis, no-nemot kantschuku no seenas.

„Gerotschus mehš ari paschi dabufim, labi sinam, kur tee glabajas, bet eevreeksch parunafimees.“

„Tomehr labaki, ja bijes mums azu preelschâ. Uri wisa mahja japahrmetle, ka naw kahds kur passlehpees. Redfams til muhsu „Ihlens“.

„Lailafjob, ej, atnes no gala lambara bijes, ja tik tās naw zitur kur noslehptas un Bulta lai pahrmelle mahju“, wadonis lomandè.

Drih bijes atnestas un Bulta ari pasino, ka wisa mahja naw neweenas zitas dwehfeles. (Kutscheeris par to bij gahdajis eeteizot, lai gimenes lozekt pahreet uf leekunga mahju; deenastneeki tapat).

„Tagad mehš, Igen, parunafimees“, wadonis eesahla.

Pa wifu scho laiku barons bija stahwejis pee seenas; tagad winsch palahpa foli uf preelschu eebruzejeem preti, it ka nostahdamees wihrs pret wihru. Winsch reds, ka isnahks til wahrdu zihna, tapehš winsch manami fanehmâs.

Turflaht, barons ari nowehroja, ka wadonis rihlojas noteikti un apsinigi. Warbuht isglihtots zilweks.

„Sakeet, barona lungs, zil ilgi juhsu sentschi Baltija?“

Barons tomehr kluse.

„Das taf naw preelsch jums smags jautajums; juhs taf sawus „ahnus“ t. i. sentschus sineet no galwas. Ta taf pirmâ gudriba preelsch jums — sinat sawu sentschu tabeli. Labak sakeet tuhlin, lai kantschuks netiltu pee wahrda.“

„No 1510. gada,“ barons strupi saka.

„Tâ tad 395 gadus Wismas 15 paaudses uu lahdi 60 Igeni. Sineet, baron, leela grehtu nastu gul uf juhsu kameescheem.“

„Sakeet, baron, waj wisi Igeni leetoja schahdu kantschutu?“

„Nè, ne wisi,“ barons zeeschi nosafa.

„Nu, wismas puse tomehr leetoja,“ wadonis noteizoschi saka.

„Waj juhs kantschuku leetojat us zilweku muguràm?“ winsch nopeetui jautà.

„Leetoju,“ barons druhmi atbild.

„Waj juhs, barona lungs, kahdreif no latweescha ari esheet sanehmuschi kahdu fiteenu?“

„Ne-esmu.“

„Jums tahds jasanem. Un wehl atdoscha par wisu Igenu fiteeneem. „Roka“, panem kantschuku un dod weenu zirteenu baronam tani weetà, kur wajaga atrastees wina firdij. Winam jasanem sah-pigs fiteens!“

„Roka“ panem kantschuku, tuwojas baronam, mehri ar azim. „Roka“ leels no auguma, redsams, spehzigis wihrs, kamehr barons mas, kleenisch, tagad stahw sarahwees, zaur ko isleelas wehl mafas.

„Roka“ pazel rolu un fiteens ar kantschuku noblihschek us barona kruhtim.

Winsch sakustas, apwalda sewi, tomehr druflu padodas atpakaf.

Tad wisi tshetri „banditi“ nostahjas weenà rindà barona preekschà.

Wadonis saka :

Latweeschu tauta tagad sazelas pret jums, saweem apspeedejeem. Baroni us mums usguluschees kà slogs, kà sahrka wahks. Juhs eezehluschi un pabalsteet tahdu bubuli, ka keisar, kas juhsu eegribas atbalsta un ustur eekahrtu, tahda jums patihk. Bet mehs sauzam :

Roht ar muishneekem !

Roht ar keisar !

Roht ar juhsu walsts eekahrtu !

Mehs wehlamees zitas eekahrtas, pee kuras weens otu neapspeestu. Meh's juhs apspeest negribam, bet buht jums lihdsigi. Tomehr aifina par nodaritàm pahrestibàm, fiteeneem, bendeschànàm, mozbibàm kwehloja muhsu kruhtis. Tàs prasija gandarijumu. Mums wajadseja kahdam baronam list just to, ko mehs esam jutuschu un weztehwi pa til dauds gareem, tumfscheem gadeem. Meh's dabujàm rokà juhs un jums to gandarijumu dewàm. Meh's juhs wairs neaistifikim. Un wehl wairaf : Talsu un apfahrtnes revoluzionaru wahrda apsolu jums, Lebrecht Igen, ka jums ne mats us galwas netiks aiskahrts, ja juhs nedosatees pret mums atkhahtà zihna. Vai schausmiga pagahntne aismirfta, tagadnei — strihpu pahri un zeresim us zitadaku, labaku nahlotni. Waj paleek tà?“

Barons it kà mechaniski druflu noleezis galwu.

„Ardeewu Igena lungs ! Buishi, panemat schautenes. Mums zihna til sahsumà!“

Ufbruzeji nosuda.

Smags, nospeedoschs khusums.

„Ardeewu, lungs,“ kutscheeris teiza atwadidamees. „Bet waj

muhsu deenàs juhs barona nosaukumu neatmestu? Waj tad uf preekschu nebuhtu labafas isredses dsihwot? Bet ta juhsu pascha darišana. Tagad juhs atstahschu, jo, kà paschi sineet, no usbrufuma jums wairš naw jabaidas!"

Rutšheeris aisgahja. Igi wunsch tomehr muischà nedabuja dsihwot. Pehz 5. dezembra nosuda. Nobrauza uf Ameriku, kur nodsihwoja 10 gadus. Pehz tam kà turigs zilweks atbrauza dsimtenē.

Bet kas ar baronu notifa?

Pehz revoluzijas apspeššanas wunsch tomehr Baltijā nepalika; winam šhe wišas malas bij kluwusčas pretigas. Wunsch aishrauz uf Celschreewiju, kur papreeksch dsihwo kahdà muischà, tad pilšehtà, ahrstedamees no nerwu kaites, no ka wunsch stiprā mehrà zeeta. Wareja manit, ka wunsch kahdreis pahrdsihwojis leelu eefschkigu satrizinajumu. Barons mehdsà teikt, ka latweeschu revoluzija wina wešlibu stipri bojajusi. Sewiški Talsu karsch un degšana. Tam tizeja un tuwak netaujaja. Ari barons pais neelaidàs sihtumos. Wunsch kreemu revoluziju nepeedsihwoja, bet mira preeksch pasaules kara.

Daschi eerotschu rekwiseshanà hii loti eepraktisejuschees. Pa nakti nostaigat un atnemt eerotschus — bij neeka darbs. Tà kahds Wasmanis, Grinselda tirgotawas pahrdewejs, kas dsihwoja Tukuma eelà Boichmana namà, bij sawahzis weselu wesumu un isbalija revoluzionareem, kas tik pee wina greesàs. Mahjās wunsch tās glabajis aif maises zepjamàs krahšns, kurai aifrahšne no preekschas aismuhreta, bet no augščas wareja redset leelu, garu dobumu. Šcho dobumu Wasmanis bij peekrahwis ar atnemtām šchautenēm, pistolēm, revolwereem.

Wehlat Wasmani kahds tuws kaiminsch nodewis.

Pahreefim uf melno šotnu.

Par to wairak nostahstu. Wispahreja aina buhtu šchahda.

Beenahzis 29-tais nowembris, kà wehša, fausa wehlà rudens deena, rndens jau aif muguras, bet seema naw atnahlusi. Drihs tomehr wina muhs pahrssteigs ar šneegu un puteneem. Bet dsihwē wehl wairak pahrssteigumu. Waj ta isgahjusi no sleetēm, kà masà bahnišcha wilzeens, karsch nu kuhlenojas pa dsels slihpereem, bet grahwi tomehr nekriht. Waj paliks bes krišanas? Dsihwes wilzeenu tak newar apturet un tās wagonus uszelt ar šwihri uf sleetēm. Ja nu dsihwe reis eet pa nezekeem, tad tai jaeet kà tahlak. Waj tas waretu buht? Waj šwihri naw ari dsihwes wagoneem? Buhs gan.

Šchodeen uf Talseem pa Tukuma zeku škrej jahtneeks. Šahkts wunsch manits no Strasdes muisčas. Wina sirgs putàs. Ja šateel waj reš kahdu zilweku, tad kleeđs: „melnà šotna nahk!" Un dodas tahlak, neka tuwaki nepaskaidrodams, bet daschās weetàs peemetinadams: „kauj zilwekus un lopus, šchauj, zehrt, dur!"

Jahtneeks eeaulēšcho Talsos un dodas pa Leelo eelu uf leju, kleeđdams un šauđdams: „melnà šotna nahk, melnà šotna nahk! Šchauj, dur, laupa, jau šchaipus Randawas. Šmu no Strasdes

muisčas, atstahju pustautu zuhlu, lai jums sinotu, ka breesmas tuvojas!

Sinotajs eeskreen daschos namos, pee Linder, Talsu pagasta namā, wifur sauž weenu un to pašču. Laudis šatschufftas un skreen us mahjām. Pehbejā laika til dauds pahrsteigumu, tā lai schim netizetu. Talsineeki tiz. Wismaļ leelas tizot. Talsineeki pat eedomajas, ka drihši buhs wina klast, tapehž jaglahbjas no tahdas breesmigas, melnas šotnas. Us reisi wifas eelas tulschas, tur wairs neredš neweenas dšihwas dwehseles, tirgotawu un namu durwis ašweras, logu flehgi zeet, lai gan pulkstiens wehl nerahda diwi pehž pusdeenas. Tā tatschu broschaki. Warbuht šotna aisees wina namam sezen un winsch paliks pee šihwibas. Breesmigi!

Pirmais zil nezil atjehdsjas pilsehtas brandmeistars Schanis Bekers. Winsch tilai šajehds, ka pilsehtai draud breesmas un tapehž wajaga list puhst ugungrehlu tauri.

Bekers dodas pee ugungdsehseju preeschneeka adwolata un barona Stromberga, lai dabutu atkauju šawas idejas realisešanai. Bekers ustraukts stahsta, kahda nelaiwe un posts Talsa pilsehtai gaidami, japuhšch ugungrehla signals, lai ugungdsehsejus dabutu kopā un winus kā awangardu, t. i. preeschpulkku suhtitu šotnai preti. Preeschneeks koti labprahht peekriht schim nodomam.

Bekers, preeschistabā ar baronu Strombergu runajot, tomehr pa atwehrtām durwim otrā istabā pamana wefelu wahžu šabeedribu no kahdeem desmits zilwekem, kuri nebuht naw ustraukšchees, bet omuligi sehšch un tehršē pee alus glahšem.

Dani brihdi Bekeram nebij laika tuwaki pahrdomat par šcho parahdibu, jo wina galwā bij tilai weena zehla doma: šawas dšimts pilsehtinas un tās eedšihwotaju glahbschana.

Schini brihdi Talsos notika brihnums.

Basnizas pulksteni pašchi no šewis eesahka swanit. Lai gan wehlat taujaja patal, waj tahds naw lizis — neweens. To gan peenahza, ka basnizas kalps swanijis, bet kas winam pawehlejis — nē. Kad winam usstahjās, atteiza til — nesinu. Seewinas šahla spreesst, ka Deews pamudinajis, dewis tahdu prahtu, lai swana pilsehtneekem par beedinaschanas un glahbschanas šihmi. Ziti parausta gan plezus, bet ko tahlaku domat — naw laika.

Pilsehtas tulschajās eelās šlan basnizas swani un terkšchina ugungrehlu signalu taures.

Gedšihwotaju širdis trihž kā apšchu lapas.

Pawadits no šchahdām trokšchnainām šlanām, barons Strombergs atstahj filto wahžu kompaniju un dodas pee — Linder. Zit tas šawadi! Ko gan barons pee wina lai meklē? Waj aissaršibu? Nē, jau nē. Winsch leek preeschā:

„Pilsehtai draud leelas breesmas, melnā šotna nahht tai wirsū. Wums wifseem jaaisfargajas, tas muhsu peenahkums. Es organisešchu ugungdsehsejus un pilsonu gwardus, juhs šawus pulzinus un peekritejus. Warbuht, tad kopigeem šehkeem pilsehtu pret šotnineeekem aissfargasim.“

Linde apsola pasiņot sateem laudim, lai sapulzējās pee sprizu nama. (Tā wairaki leezina, pat to šaka, ka pasinojumā Linde apsolijs iedalīt eerotšchus, to dabušchot no tšchekauscha. T. Df.)

Pret wakarū pee sprizu nama leela knada. Laudis jau droschati staiģā un rihojas. Waldmanis pat isjahjis pa Tulumā zetu šotnai preti, lai pahrlēezinatōs, zil tablu jau tā atnahlusi un zil leela, lai nowehrotu winaš spēklus. Tad warēs labati spērest par aisttahweschanos.

Daudsi spēreda :

Ir gan tas Waldmanis droschineels, kas jahj tihri breesmām rihtlē. Un winsch šina ari, kas jadara ! Ihts kara wadons !

Uš lautuma pulzējas ugunsdšehjeji, pilsehtneeki, draguni. Bet tā lai starp pilsehtneekēm isšchir, kas pee baltās gwardēs, kas šarkanos militšchos, lri gan Strombergs uš šchahdu dalischanu pastahw. Atškan komondas sauzeeni :

„Stahjatees gwardos, stahjatees militšchos ! Gwardi pa labi, militšchi pa kreisi ! Schiglaki ! “

Labā wuse sastahjas neleels barinšch, kreisā — nesin, to eesahht. Mihaajas, tairas, bet kahrtibas nawa. Šaka peesihmes, usnuudinajumus, ket leeta tahlakti newirjas. Usnemas pilsehtu apšargat ugunsdšehjeji un pilsonu šargi, pee tureem peebeedrojas pat dāšchi no kreisakeem elementeem, tā Silbreeidis. Linde ari esot pirmo nakti staiģajis ar šchauteni pa pilsehtas eelām.

Domehr kreisee reds, ka šche naw wiau darischana, tapehž atwelkas no ofižialās apšardšibas un organiše to pašchi. To dara ari atšewišchki pilsoni, nama eemihhtneeki kopeji.

Tuwakas šinas šche dabutas par kahdu namu Dundagas eelā. Apluhklošin, tā gatawojās pawadit nakti uš 30. nowembri nama eemihhtneeki. Wispirms apšpreede, kur leelako un dšihwako dalibu nem nama ihpahšchneeze, tura pat isdod kategorisčas pawehles : katrā dšihwolli jawahra uhdens un jatura gatawibā peeteekoschā daudsumā, jausmeklē wiši žirwi un jatura pee rotas, tapat eesmi, dāšchi, šapamee dšelschi; wahrtus aissehgt, aishbarikadet, uš šchuhna augšchas jostahw šargam un jaluhklojas uš eelu, lai laikā pasiņotu šotnas tuwošchanos un waretu isleetet wišus aishšarga lihdselkus.

War redset, ka leetu nehma koti nopeetni.

Tapot nopeetni nehma leetu kreewradšneeki, wišwairs gan kreewradšneezes. Tās bij nolehmušchas eenaidneeku nemas nelaisl uš šawas teritorijas. Rā transcheju isleetoja grahwi starp Kreewragu un Šapeeteni. Tur jau no wakara kreewradšneezes eenehma kaujas liniju. Tikai naw ihtti noteizams, waj winaš wišu nakti šarga deenestu buhs isturejušchas. Tās gan noteikti šinams, ka otrā rihtā transchejās atrasti dāschadi eerotšchi : eesmi, šapamee dšelschi, rungas u . t . t . Šargi tur wairs naw bijušchi.

Pilsehtā modrigi deschureja ar šchautenēm apbrunojuschees wišreeschi, kas pa brihšham usklaufijās, waj melnā šotna til netuwojas Talsu pilsehtinas eemihhtneekēm, kuri pehž til daudš uštraukumeem, tā rahdijās, bij aishgahjuschi pee meera.

Bet waj schini nakti lahds Talsos meerigi guleja?

Ja guleja, tad tee besruhpigee eedsihwotaji, kuri bij aifgabjusch
pee barona Stromberga un par ustrauzoscho wehsti nelikas ne sinis.
Ras wineem melna fotna! Rad tik alus glahses!

Waj pateescham ta b'ja?

Nopeetni un pa dakai tragiski leetas towafar norisijnajs pee
Tufuma leelzeta. Protams, sche pa wisam mahjam isplatijas wehsts
par melnas fotnas tuwoschanos un darbibu.

Newareja taf dihka sehdet un rofas flehpi turet, sewischki pui-
schi un wihri ne. Tee nehma schautenes un gahja us leelzeta pusi,
lai tur zetmalâ gaiditu melnas fotnas tuwoschanos. Ta no Wen-
zeta mahjam ari aifgabja diwi puishi, Kristaps Bruvineeks un wehl
otrs.

Wini sehsh zetmalâ un gaida. No Strasdes puses neta nedird,
ne jahjam, ne brauzam, ne pat junus lauzam. Tur wis klus ka
lapa. Wisi bailes fastinguschi un eelihduschki tur nu kurais: daschs
seewu un behrus aifwedis us pagrabu, zits us kartupelu bedrem,
zits us meschu. Tur tomehr droschati, ka mahjas. Rahds jauns
wihrs no Willu mahjam aifwedis sawu seewu us pagrabu, to tur
eeflehdsis, bet pats ar schauteni wisu nakti stahwejis klast.

Te usreis trofknis no Talsu puses. Sardfineeti scht aufitees:
it ka jaktu. Pareisi: jahj pulzinsch dragunu, laifam ari melnai
fotnai preti.

„Wineem tahds pats nodoms, ka mums,“ spreesch zetmalneeki:
jahj melnai fotnai preti. Sabaki gan jahschus, jo ta drihsaki to sa-
fneegs. “

Bet draguni doma zitadi, wini leet schautenes pee waiga un
mehrke us zetmalneekteem. Tee nu apteras par wehlu, atflan schah-
weeni, un Kristaps Bruvineeks paleet us weetas gutot. Otru tik
eewaino un tus behg projam.

Draguni dodas pakaf. Kruhmos safehduschees wehl ziti, ka
Sweedru fainneeka brahlis, lahds Pawlowitschs un wehl ziti. Schee
ari metas behgt. Gefahlas ihstas medibas, bet zilweku. Draguni
schauj, draud ar pipkam, wizina sobeneem.

Scho medibu isnahkums: Pawlowitschs eewainots, bet fainnee-
ka brahlis safehrts ar pipku, ta tad ne wisi draguni schahwuschi.
Behguschee wehlat apgalwoja, ka wineem ir ne prahta naw nahzis
us draguneem schaut, jo wini gaidijuschki us melno fotna.

Draguni pehz sekmgam medibam salafas atkal us leelzeta un jahj
tahlat. Par brihnumu dragunu pulzina preeschgalâ atradees Puh-
nu barons fon Siwerss, kusch ta tad bijis dragunu scha walara
komandeeris. Nefin, ka schis fakts iststaidrojams? Siwerss gan
agraf deenejis kawalerija, bet sen jau no deenasta bij iststahjees un
tureja Puhnu muischu us renti. Waj winsch ta bij sadraudsejees ar
draguneem, ka tee scho baronu usnehma sawa widu? Waj Siwer-
sam weentahrschi bij usnahkusi „luste“ paschauditees? Ras to ihsti lai
fina?

Bet leeta tomehr schahda.

Andumu trona meschjnis, wezais Baltinisch ari bij aptahris schauteni ap plezu un isgahjis sawas mahjas preeschâ us leelzetu, lai apstatitos pehz melnâs fotnâs, furu wisi schonakt sche gaidija.

Pa zetu no Talsu puses jahj draguni un wineem pa preeschu us sirga dischojas f. Simeris.

Schis usprasa Baltinam:

„Ro juhs ar plinti stahweet us zeta?“

„Gaidu melno fotnu.“

„Ejat droschi mahjâs un guleet labu meegu: mehš efam ta melnâ fotna un jums nebuhs us mums gaidit.“

Baltinisch netizedams isplehsch azis.

„Melnâ fotna taf schauj, kapâ un dedšina!“

„Mehs ari to daram, bet ar teem rasbaineekeem — revoluzionareem. Schee fazehluschees pret waldbibu un muischneeekeem. Meerigus, padewigus zilwelus mehš neaisteekam.

Baltinisch domigs eeeet istabâ.

Draguni Simerisa wadibâ foto pa zetu tahlat, zeeschi raudsida-meess us kruhmeem, waj tur neeraudsis kahdu diwlahjainu „faki“, furu waretu noguldit us weetas.

Beesaju puifis pa zetu strehjis us mahjam un pa Wenzeta logu eekleedfis istabâ:

„Melnâ fotna us zeta, juhsu puifis Kristaps noschauts! Glahbjatees!“

Tas bijis kâ uguns pakulâs. Radusees tuhlin doma, ka jabehg — prom us Talseem, tahlat no fotnâs nost.

Wenzels steigshus eejuhdi sirgu wahgos, eesehdina seemu ar ma-seem behrneem eeschâ. Ari kalpi luhdi behrnus panemt lihdi, paschi kâ nebuht glahbschotees. Rad fotnu eeraudsis, tad gar Beesaju behgshot us meschu. Saimneeks ari tos eekrauj ratos. Sanahf pawisam diwpadsmit zilwelu, gan leelu, gan pusleelu, gan masu. Sirgs pret kalnu nespehj leelo wesumu uswillt, saimneeks stumj no pakafas. Rad teel us leelzeta, tad eedod saimneezei groshus, firsnigi nowehl laimigu aisbraufschanu, bet patz eet atpakaf, jo jafargâ mahjas: sche lopi, wisa eedsihwe, wiss, wiss.

„Schonakt melnâ fotna katrâ sinâ nahks garâm,“ Wenzels nopuhshas: „kâ nu buhs? kâ nu buhs?“

„Wenzel, schoreis nebehdâ! Melnâ fotna jau ir pagahjufi tawâm mahjam garâm, bet ne no tâs puses, fur tawas azis kâ ffatâs, wehledamâs tumsumu zaururbt, bet no otras t. i. Talsu puses.“

Wenzeleene flubina sirgu, zil spehdama, lai jo drihsati nokluhtu Talsos, fur pehz winâs domâm bij droscha weeta. Gegreeschas pirmâ namâ pa kreisi pee sawas pasinas Silbergeenes.

Sche jau ir wahketaji, kas negul, bet nu ar Wenzeleenes un winâs wesuma eeraschanos ustraufums simtkahrtojas. Wairs naw ne masaku schaubu, ka melnâ fotna zeta us Talseem, ka pehz pahris stundâm wina jau buhs klahf.

Ro tad darit? Silbergeenes nams pilsehtas malâ un melnâ fotna ar sawu isnihzinoscho spehku kers to pirmo. Eet zitur? Ja,

kurſch tad ſin, kur tad iſti buhſ droschi. Warbuht ſotna pee Dalſeem nogreeschas uſ zitu zeku un no otras, negaiditas puſeſ uſbruht Dalſeem. Tapeh3 iſtaifit ſehtâ zaurumu, lai breeſmu brihdi iſſkreetu uſ preteju eelu, un nodoteeſ Deewa glahbſchanâ, waj wiſch ſawuſ behrnuſ neſchehloſ.

Pa nakts melnumu muhſu behgti gan azis neaiſdarija, bet tad kluma gaiſchſ un dſihwiba radâſ wiſapſahrt, „tad meege un meera engelſ wiſuſ ruhpiġi eeſlehdſa ſawoſ aplampeenoſ,“ kâ kahdſ wezu laiku dſejneekſ iſſazijeſ un lai laſitaji mau peedod, kâ ſche to neweetâ leetoju.

Sina par melnâſ ſotnaſ tuwoſchanoſ nonahza Nurmuiſchâ nowaſarê. Muiſchâſ kalpi notur apſpreedi: ko ſchahdâ kritiſtâ brihdi darit: waj gaidit uſ to, kâ ſotna eeradiſeeſ Nurmuiſchâ un ſche ſtahteſ tai preti, waj paſcheem doteeſ ſotnai preti. Wairakumu aiſſtahw domâſ, kâ jadodâſ pret ſotnu, ihpaſchi wezee kara wihri, kur apgalwoja, kâ iſto karotaju taktika eſot ta, kâ nepeelaiſch eenaidneeku pee ſawâm mahjâm, bet dodâſ tam preti. Ja kaſ gribot uſwaru, tam janemot iniziatiwe ſawâſ rokâſ un weenmehr eenaidneekſ jatramda. Deem peebeedrojâſ ari jaunee puiſchi, kureem allaſch patila zihnaſ, ſaulini, kâ baſniſaſ frogâ, Diſchmahraſ tirgû un zitur, kur til zilweſi zihniſâſ. Peebeedrojâſ ari eemeteji, jo uſ zela katrâ ſinâ buhſ iſdewiba kreetni uſtaifit garu, jo kâ gan war karot beſ uſprawitas duhſchâſ. Tapeh3 Nurmuiſchâ ar leelu baſſ wairumu nolemj, kâ jadodâſ zekâ negantneekseem preti.

Waj kahjâm? Kaſ lai ſina, zil tahtu jadodâſ. Papraſa no wagara ſirguſ, taſ nezel ne maſakoſ eebildumuſ. Sataiſaſ uſ zeku pamatiġi, jo ta nebuhſ til tahta pabraulaſchanâſ ween. Ko war ſinat, kaſ ſchini brauzeenâ negadaſ? Pirmâ weetâ — eeroziſ, bet katram kalpam jau ſawa „pagale“ ir, waj nu kâ aiſleenejumſ, waj kâ „aiſnehmumuſ“. Ta jaſaprawê, kâ war pareiſi riſkoteeſ. Tad jaeabahſch leeli ſeena maiſi un japeeber auſu kuleſ, lai ſirgu ehdamaſ peetiltu wairakâm deenâm. Gadijumâ, ja ſotnu ſakauj, ta metaſ behgti, lai waretu wairak deenaſ dſihteſ paſat un aiſtreekt labi tahtu, lai wairâſ nedomâ naht uſ muhſu puſi. Tapat maiſeſ kuleſ paſcheem japeelahgo til pat daudſ deenâm, zil ſirgeem ehdamaſ, lai nebuhtu zekâ japehrk un nauda jatehrê.

Jaunalee ſkreen uſ kaiminu mahjâm aizinat puiſchuſ lihbfî braukt. Daſchi ſaimneeki ſuhta puiſchuſ ar ſirgeem. Uſ puſnakts puſi ſataiſſchanaſ nobeigta, noteel ſwiniga atwadiſchanaſ, kâ uſ ko neparaſtu — un kahdaſ deſmitſ leelaſ oreſ (garredetu rati), ar peezeem ſeſcheem eeſſchâ ſehdetajeem katrâ, lehni aiſripo uſ Straſdeſ puſi.

Brau3 leham un wehrigi, kâ jau baigâ gaitâ. Weetâm apſtahtaſ jaſ, paſlauſaſ, jo aiſ ratu riſbona newar kairu troſſni notwert. Bet rihtâ jau Straſdeſ Baltâ frogâ, kur atkal peeſtahtaſ. Appraſaſ par melno ſotnu.

Nemanot to, teel atbildetſ.

„Waj zits kaſ ſchaubigſ naw nowehrotſ?“

„Wakar muischâ kalpi satumpojuschees, negahjuschi wairs strahdat, lai lungi paschi esot, scheem peeteefot.“

Karotaji brauz atfal tahlak. Misbrauz lihds Kandawai, kur sirgi kreetni jaatpuhtina un janoskaidro eenaidneela atraschanas weeta. Waj fotna til nebuhs no Tilta kroga nogreesufees us Zukuma pusi? Tas wijs jadabu rokâ.

Kandawâ wairaf weetas pamatigi istaujâ, bet par brihnumu tur no fotnas neta nesin, pat par nogreeschanos uszita zeta nè. Bet Nurmuischâ skaidri teiza: fotna nahlot no Telgawas un esot jau schaipus Kandawas, debfinot un schaujot. Ugungrehtus ari neredf un par noschauteem ari nedfird. Kas par brihnumu! Wakar wakarâ tahds nurmuischneeks bij atnahzis no Talseem un teizis gluschi skaidri, ko pa Talseem wisi runaja:

„Strafdes muischkungs Nihderjeses, pahrbrauzot no Kandawas, muischâ par to stahstijis un juhtijis nelawejoschi us Talseem muischas kaleju apsinot, ka muhsu apgabalam tuwojas melnâ fotna, ta esot jau schaipus Kandawas, lai laudis war tai pee laila preti stahtees“.

Tâ tad fotna nahlusi zauri Kandawai un bijusi jau Talsu puse. Râ tad tas isskaidrojams, ka Kandawâ un schaipus tās neta par to nesin. Tas taf sawadi.

Melnâs fotnas mekletaji lihds waram paleet Kandawâ un tad dodas us mahju pusi. Kad nahluschi pee Strafdes muischas, tad weena ore eegreesufees muischâ, dabuht no Niderjesesa skaidribu fotnas leetâ. Ziti palika gaidot pee Baltâ kroga. Kad ore atgreesâs, wisi sinkahrigi dewâs tai preti, lai dabuhtu skaidribu.

Tomehr skaidribas nedabuja, jo Niderjesesa neatraduschi mahjâs.

Nelo darit wairs, jabrauz ween us mahjâm.

Nestaidriba par melno fotnu nebija tilai nurmuischneekem ween, bet dascham labam zitam ari.

Nogalê par fotnu nonahza schausnigas sinas. Ta esot Zukumâ. Tur pa eelâm afinis tekot straumem. Bilwelus schauj, dur, lauj, sirgi tos bradâ tahjâm. Apfahrtnes lauti noklatti lihkeem, dsihwi palikuschee sabehguschi meschos. Pilsehtâ deg nami.

Schahdas sinas Nogalê peenahza treschdeen 30. novembri, tad, bes schaubâm, schâs sinas ir par Zukuma zihnâm stary tautas militscheem un draguneem. Ari schini gadijumâ melnâ pretwara, pret luru tauta zihnijâs, tika pahrdeweta par melno fotnu.

Nogales meschkungs ari apstiprinajis sinu par melnâs fotnas plofschanos Rigas juhmalâ, Slokas un Zukuma aplahrtnê.

Nogales ispidkomiteja sasauz ihpaschu sehdi, lai lemtu, ko daritu, ja fotnas darbiba isplahititos Nogales komitejas robeschâs.

Spreech ilgi un nopeetni, jo jautajums ahrfahrtrigi swarigs. Lehmmumu taifa preteju Nurmuischas lehmumam: 1) no mahjâm neat-tahlinates, bet turetees to tuwumâ, 2) schaubigas personas neufbudinat, lai newezinatu fotnas eeraschanos, 3) behrni, wezischi war eet us meschu weenâ weeta, kur tos ihpaschi apbrunoti fargi apfargâs.

Schimbrihscham wehl fotna neeeradâs Nogalê.

Tahdas no manas puses sawahktas sinas par melno fotnu un wi-

nas gaidišchanu Talsos un⁷ daschos pagastos apfahrtnē. Man leekās, ka tagad⁸ par melno šotnu mehš waram nahkt pee daudš leelakas ūskaidribās, nekā nurmuischneeki, kureem, isbrauzot šotnai preti, lai ar to karotu, pašuda ūchās pehdās.

No kahdas pušes nahza ūina par melno šotnu Talsos 29. nowembri 1905. gadā?

Bes ūchaubām, wahzu, resp. muischneeku isperinajums, ko rahdija ūinu awoti un wiinu besbehdiga istureūchanās, kad ziti milšigi uštrauzās. To ūkaidri un gaischi paūaka ūon ūiwersa wahrdi Baltinam:

„Mehš ešam ta melnā šotna!“

Ar kahdu noluhku wahzeeschi isplatija baumas par melnās šotnas nahūšchanu?

„Lai apbrunotais proletariats iūeetu uš eelas, kur to apūchautu“, tā Linde pareiūi formulē.

To leezina barona Stromberga eeraschanās pee Lindes ar preekūūlikumu apbrunot pulzinus, Bruneneeka noūchauūhana un zitu šotnas gaiditaju wajaūhana.

Waj wahzeescheem ūhis manewrs isdewās?

Nepawisam nē! Proletariats palika ūawās mahjās, ūawus spehkus un organisazijas weidu nedemonstreja, ko pretejā puše gaidija. Naw ari peenemams, k¹ nurmuischneeki un ziti ilgi laušija galwas dehl melnās šotnas noslehpumeem. Drihūi ween wiini bij ūkaidribā, ka tikuschi mulkoti, ka ari par to, no kahdas pušes ūchi mulkoūhana nahza. Kreiūo spars zaur to tik peeauga.

Taiūiūim kopsawillkumu par abeem notikumeem, 20. un 29. nowembri.

20. nowembra notikums, tā tahds kam iniziatiwi dewa kreiūee elementi, spihdoūchi isdewās agitazijas un maūu rewoluzionisēšanas ūinā; panahkumi bij leeli.

29. nowembra notikums, ko eeroūinaja labee elemeti, ūcheem gluūchi neiūdewās, pat atūahja preteju eespaidu uš eedūiūwotajeem, paūeliniot wiinu rewoluzionarās teekmes.

Ar ko tas isūkaidrojams?

Lai man buhtu atkauts palikt bes atbildes, jo ta praūitu daudš plaūchakus materialus, nekā ūhini rakūtā isleetoti.

Šhe attehloti tik weena apwidus notikumi, ko ari tikai ušnehmos darit.

Wehl jaatsihmē weena leeta.

Šapulzēs un mihtinos nowembra mehnesi parasti aiūkustinaja starp zitu jautajumu par noguldijumu isaemschanu no krona rentejas. Motiweja ūcho preekūūlikumu ar to, lai wezai zara waldibai atrautu lihbspektus un wiinai nebuhtu eespehja wiūas ūawas maūaschanas isdarit. Nauda eūot waldibas aūinā, ja nu ūhis aūinā maūinasees waj gluūchi aptruhks, tad organisms, ūhini gadijumā wezā waldiba, newareschot kahtīgi darbotees waj pawisam nobeigūchotees. Tā bes jebkahdām aūins isleeschanām, tik dūiūwibas ūulu, proti naudu, atraujot warēs panahkt wezās kahtibas bojā eeschanu.

Wahrdi bij tik pahrlēezinoschi, ka zilweks, kas wehlas no ūirds

jaunās kahrtības nodibināšanas, taisni tika spēests tā rihkotees, lai nogalinātu wezās eekahrtas puhki.

Naudu, pateescham, sahka nemt no Talsu krona rentejas laukā un usglabat zītās weetas: gan mahjās, gan pee pafinām, gan zitur Talsos. Dascham ta rihkojotees wareja iseet schkihbi zitadā finā: nauda mahjās wareja pasušt waj bojatees, bet pašinas naudu neatdot.

Sche ussimeeschu weenu tahdu gadijumu.

Pamudinata no augščā mineteem ašrahdijsimeem, Stendes Schules mahjas šaimneeze nowembra mehnesi nonem no Talsu rentejas šawus eetaupijumus — 500 rublus. Naudu wina šanem feltā un papirā. Šaimneeze šawus eetaupijumus apņemās glabat mahjās. Papira naudu wina eeleet kastitē un dischistabā pabahsch sem šapja. Selta naudu eetin lupatā un pabahsch dahrsā sem laipas.

Nu atkal nauda noglabata. Tagad no ruhpēm par naudu watā, jo tihrais posts, ja nauda ir, bet naw weetas, kur noglabat.

Bet nelaime tahda, ka šaimneeze, ašņemta no itdeenās darbeem, uštraukta no ahrkahrtigeem notikumeem tuwešā un tahlatā aplahrtņē, par šawu naudu gluschi ašmiršt.

Šeenahšt Seemasfmehtli. Šstabas jaušpošč un jaušmasgā. Šaimneeze panem pilnu špaini uhdens un šahl pludināt dischistabas grihdu. Sche ar lupatu kaut ko iswelk no šapja awalščas.

„Deews schehligais“, šaimneeze eesauzas: „te jau mana nauda!“

Wina schigli attaiša kastiti un reds, ka nauda gluschi šamirufi. Bijušī leela schahwešana, lai to pataišitu jaušu. Un to wajadseja isdarit tā, ka ziti mahjeneeki neredš. Žitadi buhtu kauns par šawu weeglprahribu.

Šaimneeze atminās ari par selta naudu un škreen dahrsā raudsit. Bet tanu postu: laipas naw un tās weetā bedre, ko zuhtas israfuščas. Šaimneeze šahl meklet pa israkto šemi, dahšus selta gabalus atrod, bet ne wišus: waj nu zuhtas bij norijuščas, waj ari kahds žiltweks uslafijis.

Nahza preeščā ari žitadi, pat šaunaki gadijumi.

VII.

Uš Talseem karot.

Mehs redsejām, ka revoluzionaro šahwollis Talsos un aplahrtņē bij wišai nostiprinats. Wišur wezas pagastu waldes bij gahstas, isņemot diwus pagastus, Šihbagu un Matkuli, pehz 20. now. notikuma revoluzionara šajušma leela, naidš pret draguneem, kas wišpahri nebij mafs, štipri pecaudšis, un reakzionaree ar melnās šotnas uswešana gluschi „išblamejušchees“. Kreiseem elementeem, eewehrojot to, ka jakā dšelsš, kamehr ta karšta, wajadseja atkal ko eesahkt.

Un, pateescham, jau treschā deenā pehz melnās šotnas aferas, t. i. peektdeen 2. nowembri, kad Talsos nedetas leelakā tirgus deena un tani daudš eebrauzeju no lauleem, gan pa tirgus laukumu štarp tirdšineekeem, gan pa weikaleem un nameem isplatas šina, ka Talsos buhščot karšč un wišam aprinkim janahkot uš šchejeeni karot. Pat usaižinajuma šihmites teekt tirdšineekeem ijdalitas, lai šawpusneekeem tuhlin pašinotu, ka šchowakar jau jaecerodas pee Talseem. Šinams,

ŝahda wehŝis rada uŝtraukumu. Bet zil noŝtaidrots, tad paŝchi tal-
ŝineeki, iŝnemot, protams, pulzianeelus, naw uŝ ŝcho karu tã gatawo-
juŝchees, kã uŝ melnãŝ ŝotnas ŝagaidiŝchanu, kã agrak aprakŝiits. Brah-
toja, laikam, tã : ja jau ŝanahŝis karotaji no wiŝa aprinka, tad jau
to buhŝ deesgan.

Pret kureem tad karotaji ees? Nu ŝinams, kã pret draguneem.
Zit tad to bija Tãlŝos?

40—50 zilweku, ŝkatotees pehŝ tam, zil apfahrtnes muuŝchãŝ at-
radãŝ, daŝchulail pat ŝtipri maŝak, kã pehdejãŝ deenãŝ, tad puŝe no
draguneem aiŝjahja Tufuma draguneem palihgã.

Tur jau nebuhŝ ko karot!

Tomehr uŝtraukums radãŝ, ko rahda ŝahahds fakŝs.

Wandŝenes Birju ŝaimneeze ari eebrakufi Tãlŝos uŝ tirgu un
ŝaklauŝijusees wiŝadas runas par fareem, kas nu Tãlŝos buhŝŝot.
Winai paleek ŝawas meitas bail, kura Tãlŝos dŝihwo. Noruŝpejuŝees
wina dodas pee meitas un ŝafa :

„Marij, brauz man lihds. Tãlŝos buhŝŝot kari : deesin, kas
tahdos karos wiŝs war preekŝchã nahŝt, war tahdam tallu noraut“.

„Gj nu, mam, waj til trali buhŝ!“

„Kas to war ŝinat, kur tee kari noteelas, warbuht, tepat pee ta-
wãm namdurwim, kur tad tu glahbŝees! Nu karos tak ar teem dra-
guneem — un tã tad, Deews ŝcheh, tawŝ dŝihwollis naw tahlu no
kaŝarmãm!“

Meita tomehr naw wiŝ til weegli ŝabaidama. Winai pat loti
patiktoŝ redŝet, kã dragunus pahrmahzis, ŝchãus un pehŝs. Zit wi-
na uŝ teem niŝna! Pat ar ŝobeem wehleiŝ teem koŝt un plehŝt!
Waj tad wina negahja uŝ mihtineem ar almeni keŝchã preekŝch ŝcheem
tantas brihwibas pretŝargeem?

Wina grib eewahŝt tuwakas un tizamakas ŝinas par karu, tapehŝ
dodas pee ŝawas draudŝenes Lindes kundŝes dabuht ŝkaidru informaziju.

„Emilij, teiz man nopeetni, waj karŝch buhŝ Tãlŝos?“

„Ja, buhŝ.“

„Waj dauds karos?“

„Sihkumus teikt tew newaru, bet leelŝ nelas nebuhŝ“.

„Tã tad tu domã, lai labaki paleeku Tãlŝos“, Marija puŝlihds
preezigi eesauzas.

„Labaki paleez Tãlŝos“, Lindes kundŝe atfahrto.

Lai gan mahte wehl ŝlubinaja, tomehr meita paleek Tãlŝos, lai
buhtu laht pee dragunu ŝaperschanas.

Wehlat gan wina ŝawu ŝoli noŝchehloja un ar leelãm gruhtibãm
aiŝbehdŝa pee mahtes.

Par „karu“ lehma Tãlŝu rewoluzionarã komiteja, ŝaŝtahwoŝcha
no Freimana-Brihwneeka, J. Lindes, G. Lahtŝcha un R. Bekula. Tu-
waki par to rakŝta Linde rakŝtã „Tãlŝu rewoluzija“, „Domã“ 9.
burtuizã 1925. g. 302. lapaspuŝe.

Iŝlemjoŝchã ŝehde notikuŝi nakti no 1. un 2. dezembri. Dizis iŝ-
ŝrahdats uŝbrukuma plans:

1) nakti ŝlepeni eekemt ap dragunu kaŝar-

mu sinamus namus, lai nogreestu wineem
iseju;

2) arestet dragunu ofizeerus, kuri dsihwo-
ja Sarina weefnizã.

Mobilisazija noritejusi sposchi. Sapulzeschanas laiks un weeta:
pulkst. 12 nakti meschã pee schihdu kapeem. Pulkst. 1 nakti no peekt-
deenas us festdeenu jau eeradujchees 200 ar flintem apbrunotu wih-
ru un wehl arweenu naht klagt. Pulksten 3 bija nolemts eel us Talseem.

Tahlat zitejums wahrdu pa wahrdam:

„Gaidam. Te — peepeschil! . . . Ofilo nakts klusumu schket sta-
ti sprahdseeni. Talsos schauj salwem. Tee ir draguni. Ko tas no-
sime? Waj esam nodoti? . . . Tagad par usbrukumu n
n a w w a i r s k o d o m a t. Weena dala, karstgalwi, gan par
wisu waru wehl gribetu eet rofu ismehginat ar draguneem, bet prah-
tigakee tos atruna. Ko wolti leet afinis? . . . Militischus
atlaisch, mehš, revoluzionarãs komitejas lozekli: Freimanis
(Brihwneeks), Ed. Lahzis, Zekuls un es, aisejam us tuwejam Bran-
tschu mahjam, nogaidit lihds noslaidroseeš stahwollis Talsos.

Wehlat dabujam sinat dragunu klaberjatts zehloni. Kahda mili-
tschu nodala, no Stendes nahtdama, bij gahjusi par tu-
wu garãm Talseem. Tos bija eeraudsijusi nesjen nodibi-
najusees, tã sauзамã pilsonu gwarde, kura deschureja naktim eelãs,
un sinojusi par to draguneem. Otrã rihã atrada pilsehtã wairafus
noschautus, weenu pat apatschwekã.”

Sche, pehz Linder, wifs usbrukuma plana, mobilisazijas, kara un
isnahluma apraksts. Leekas buht ihfi un slaidri, bet eedomajotees
notikumos un dabunot sinas no ziteem „kara“ dalibneekem, janahf
pee gluschi zitadeem slehdseeneem.

Wispirms war nomanit, ka Linde wisu neiffata, kas winam si-
nams par kara planu, jo apmeerinotees ar peewesteem diweem punt-
teem tas isnahf nepilnigs. Genemt namus, bet ko tad tahlat, ar to
tal nepeetiks: draguni nesabihseeš un nesalihdis pa fakteem.

Pawisam sawads isleekas kara isbeigschanas lehmums. Kahda
milittschu nodala esot nahfusi no Stendes un par tuwu gahjusi Tal-
seem garãm, pilsonu fardse eeraudsijusi un sinojusi draguneem, kuri
tuhlin sahftuschi schaut. Tuhlin lehmums: milittschus atlaist us mah-
jam un komitejas lozekli, resp. wadoni atlahpjas us Brantscheem.

Te saweenotas diwas tahdas leetas, kas weena otru isflehdš:

Ja jau draguni dabuja sinat to, ka milittschu nodala eet Talseem
garãm, kã gan buhtu bijs eespehjams eenemt ap dragunu kasarmu
slepeni sinamus namus? Man schkeet, ka schahda eespehjambiba glu-
schi isflehgta. Par to sinotu draguneem, ne tikai no pilsonu gwar-
des puses, kura bij dauds wahzeeschu, kas stahweja dragunu puse,
bet ari ziti eemihneeki, kas nesimpatiseja revoluzionareem. Manitu
ari paschi draguni, jo pehz Zukuma notikumeem tee bij loti modri
un gatawi us wisadam warbuhtibãm. Paleek faktis, ka schauschanas
dehl milittschus atlaida, tã tad atleek schaubitees par pirmo tehfi —
waj tahds usbrukuma plans jel maj wareja buht isstrahdats.

Apſchaubams ſchis punktſ ari zitadâ ſinâ. Talſi ſchaura un gâra pilſehſta. Dragunu kaſarmas atradâs pilſehſtas widû, ſchaurakâ weetâ. Wajadſeja eenemt daudſ namu, pat neapbuhwetu plawu uſ Wil'muiſſchaſ eſera puſi un Talſu eſera deenwiduſ augſto kraſtu, lai draguneem nogreeſtu iſeju. Lai dragunuſ eeflehgtu, wajadſeja tumoteeſ Talſeem no wiſâm puſem. Bet ſapulzeſ punktſ weenâ pilſehſtaſ galâ. Tâ kâ namu eenemſchana bij iſdarama weenâ laiâ, zitadi pa neeenemto puſi draguni wareja iſſchmaukt, tad pee ſchahdeem apſtahſteem taſ bij loti gruhti iſdaramſ.

Tapehſ pirmaiſ uſbrukuma plana punktſ, kâ to uſrahda Linde, taſ bij klaht pee plana iſſtrahdâſchanaſ, ſtipri apſchaubamſ, kâ ne-iſpildamſ.

Tapat apſchaubamſ oſraiſ punktſ: areſtet dragunu ofiſzeeruſ, kuru diſhwoja Sarina weeſniſzâ. Sarina weeſniſza atradâs lihbſâſ Abrama frogam un weeſniſzaſ ſtaltoſ ari bij nomeetoti dragunu ſirgi — ſche ari bija dragunu kaſarmas, ne titai Abramfrogâ ween. Tâ tad, lai realiſetu ſcha uſbrukuma plana datu, wajadſeja ari ſlepeni eenemt aplahriñe ſinamuſ namuſ. Bet nupat peerahdiſâm, kâ namu eenemſchana titai ſilzija, t. i. neeſpehjamſ fakſ; iſnaht, kâ ofiſzeeru areſteſchana ari ſilzija.

ſilzija ari wehl zitadi, jo puſe no dragunu ofiſzeereem Talſoſ tanî brihdi nemas nebija. Pee Talſu draguneem bija diwi ofiſzeeri: kornetſ Lugowoſſ un Termolenko. Behdejaiſ ar puſi no draguneem bij aiſſuhtitſ uſ Tulumu, tureeneſ draguneem palihgâ. Talſoſ atradâs til weenſ iſfiſzeerſ, ne ofiſzeeri.

Waj to Linde neſinaja?

Katrâ ſinâ ſinaja, kapehſ otra punktâ apſchaubamiba kluhſt wehl leelata.

Ja nu apſchaubam abuſ uſbrukuma plana punktſ, kaſduſ weenſ no leetaſ waditajeem dara ſinamuſ atklahtibâ, tad pee kaſhda ſlehdſeena lai nonahtam: 1) waj komiteja rihtojueſeſ beſ plana, 2) waj tai kaſhſ zitſ darbibaſ planſ bija?

ſche jaatbild: komiſſija, reſp. Talſu kara wadiba rihtojas beſ plana no ta laiſa, kaſ ta ſawu mitelli eenehma Brantſchoſ, proſti leelako darbibaſ laiſu; 2) preekſch tam planſ bija, bet taſ bija zitſ, nekâ Linde to atklahtj; tâ kâ ſcho pirmo planu neiſweda zauri, zitu waj turpinajumu neiſſtrahdaja, tad bij kaſſch jawed beſ plana, jo kareiwji karot gribeja.

Kaſhſ gan wareja buht ſchis pirmaiſ uſbrukuma planſ?

Wadoteeſ no ozuleezineeku iſteizeeneem un apſwerot notikumſ, waram uſſtahdit ſchahdu:

- 1) nobedſinat dragunu kaſarmas,
- 2) draguni paſchi atſtahſ Talſuſ, jo zitur tee newarêſ peewee-toteeſ,
- 3) pehſ tam eenemt Talſuſ.

Tagad aiſtahtitſchu notikumumu gailu, kâ to eſmu noſtaidrojis, pehſ tam wareſim taiſt ſlehdſeenuſ.

Palikam pee ſinu iſſuhtitſchanaſ, kâ pulkſt. 12-toſ ſchini paſchâ

nakti jaerodas Talsos us karu, t. i. jaistreez draguni. Jaerodas wiſeem revoluzionareem, ſimpatijejoſcheem, dragunu pretneekem.

Safeet, taſ gan nebija dragunu pretneeks? Warbuht muuſchneeki un wiinu augſtakee deenderi. Starp latweeſcheem gan reti kaħds, kam leeta bij weenaldfiga.

Tapeħz taiſiſchanàs bij wiſpahriga un plaſcha. Daſchàs weetàs, kà juħmalà (Roja), tika iſlaiftas toti ſtingras pawehles no iſpildkomitejam, ka us karu jadodas wiſeem, ir jauneem ir wezeem. Lai eeguhtu jaunàs dſihwes labumus, tad neweens nedriħſt atrautees un upurus neneſt. Tagad peenahzis laiks iſſchirtees: par wezo waj jauno kaħrtibu. Kaſ paliks mahjàs un baiddamees tupès aiſkraħſnè, taſ, protams, ſtaħw par wezo kaħrtibu. Kaſ par jaunu, tee nem eerotſchuſ un dodas uſwaroſchà zihnà.

Nogalè tika ſaſaulka ſapulze, tur kaħds beedrs teiza ſchahduſ uſmudinoſchuſ wahrduſ:

Beedri!

Ugi mehſ ſnaudàm, jo politiſkà ſinà bijàm atroſeti embrioni. Rungu wara muħſ ſchnaudſa, eelaldama muħſu lozektuſ weħrdſibas waſchàs. Proletariats tagad uſmodees un ſauz:

Zeleeſ, darba tauta un nokrati waſchàs!

Zeleeſ, nemi eerotſchuſ un ſatreez warmahtaſ!

Lai gaħſchaſ pilis un troni!

Jaunà proletariſta dſihwe uſſeſ us burſchuju paſauleſ drupàm!

Peterpili jaunais laiwà, fabrikaſ ſtraħdneeks, jau duſmigi reħz un Seemas pils eemihneeks pawada beſ meega naktis, abàm rokam turedamſ galwu, kur keiſara kronis jau griſojaſ. Maſlawà zel ba-riſadeſ, uſ kuràm lepni plihwo ſarkanais karogſ. Riğà ſtraħdneeki gawilè, jo teem tur peeder wara un noteiſchana, bet wiſadi moſchki ſaliħduſchi pa kahteem, ſarauzot bijuſchuſ reħnoſ weħderuſ un ſtiri-najot ſawàm leenàm kaħjelem. Tukumà draguni guť uſ eelàm kà noſautas zuħtaſ un wiinu netiħràſ, ar alkoholu ſajauktàs aſiniſ pee-pilda eelu renſteleſ.

Nogaleſ proletareeſchi! Waj juħſ atkaufeet Talſu draguneem jel weenu deenu ſtatit to paſchu ſauli, kuru juħſ ſtateet, elpot gaiſu, ko juħſ elpojat un zelt ſawas ſaħbatotàs un peeſchotàs kaħjaſ pa to paſchu ſemi, pa kuru juħſ ſtaigajeet? Neweenu deenu, ne ſtundu wairſ! Uſ karu Talſoſ!

Deđſigaſ runaſ tika teiktas ari zitàs weetàs, jo tagad bij pee-nahzis notikumumu toti augſtſ ſpraiguma wilniſ.

Sewiſchki juħſmoja jaunee, ſewas, wihri maſak, bet no wezaſeem zil-wekeem daſchi pat netizigi kratijr galwu. Someħr pat weziſchi brauza uſ karu. No Rojaſ wezaiſ Riſſteins ar deħlu, patſ gan paleefot aiſmugurè — Talſu muuſchà, bet par to deħlu ſuħta, lai eenem weetu preekſchejàs poſizijàs, lai karo preekſch abeem diweem. Franzijà jau ſen gaħſuſchi keiſaru, ja nu mums reiſ peenahluſi ta kaħrta, lai noteek ari. Wiuſch patſ bijis tur kaħdà Franzijaſ pilſeħtà, noſau-lumu wairſ neatminot, un redſejis, ka tur beſ keiſara nemaſ nedſiħ-wojot ſliktati, kà pee mums ar keiſaru.

Waj tad tahds keisars wiſu war pahrsinat? Ko winam tumineeki eelschufft auſi, to wiſch dara. Bet tumumâ tam muſchneeki ween ir. Tur tahdi grafi Pahleni, Rikteri, Meijendorpi un tã winus wiſus ſauz. Tee jau no muhſu muſchneekeem. Tapehz muhſu nauſchneekeem til labi eet. Tilpat muhſu Eſeres Hahs. Wiſch mums rojeneekeem uſleek tahdas klauschas, tã wehrgu laifos. Un kahds winam war to nodarit. Tur pee keisara eſot minam ſawſ paſina. Pa ſawu Lubereſes muſchu ſwilpodams ween ſtaigã! Zitadi neprot!

Nu gan ſelſte pawifam noſchlukufi, kamehr tãſ „bandas“ ſahl ſtaigat. Tagad pat wairs zepeſchi neeſot pee firbſ. Tas labi! Lai dehlſ paſaro ari! Es gan wairs nelahds karamihrs neefmu.

Tã wezais Kirſteins iſkratija ſawu firbi, ſawas pahrdomas, ſehdedams Talju muſchã uſ mihtſta krehſla, jautri kuroſchas krahſus preeſchã.

Puiſchi gatawojãſ uſ ſaru pamatigi; pirmã weetã eerozis, jo tas nu buhſ jaleeto. Zil labi teem, ſuri bijuſchi ſalbatos, tee til buhſ ſchahweji. Draguns preeſch wineem neekſ! Knaukſ — un draguns no ſirga ſemê. Weens pats jau kahdu ſintu war nolnallet. Un muhſu muſchã ween kahdi deſmits labi ſchahweji. Un zil tad Talſos winu ir? 40, ne wairak. Tos jau muhſu muſcha ween uſwarẽs.

Pawifam nelaimigi jutãſ tee, taſ naw bijuſchi kreewos. Tee jutãſ, tã noſpeeſti, maſini. Domehr eerozis jaiſmehgina un tas kaut tã jaleeto. Rã nu iſees, tã buhſ. Lai labatee ſchahweji eet pa preeſchu, eſ teem no pakalaſ. Schauſchu uſ to paſchu puſi — un labi ween buhſ. Warbuht mana lode trahpa wehl labaki, nelã zita.

Otrã weetã drehbes un ſmehkſis. Par uſturu daudſi aiſmirja, pakehrã, to dabuja, waj pawifam maſ panehma lihds. No Rogales ſwehtdeenã ſuhtija uſ Talſeem leelu dimſirgu ori ar pahrtiku karotajeem. Tur ſeewas bij iſzepuſchas plahzenus, pat baltmaifi, iſwahrijuſchas galu — labakos, trelnakos tumoſus, eelikuſchas ſweeſtu, deſas, taukuſ, pat diwus ſpaimus ar kilkeneem, lai buhtu to uſſtrehbt. Karot taſ naw neeka darbſ, tã meſchã brauſchana. Tapehz jaſuhã labalaſis.

Bija ari tahdi, kureem nemaſ netika karot. Daudſ labaki buhtu aiſbraukt pehz malkas waj paſehdet iſtabã pee ſiltas krahſus. Daſchſ ſawu muſchu naw karojis, ja neſkãita „muhſchigos karus“ ar ſeewu waj zitu ſalpu. Ja, tee kari — til wahrda pehz, tã mehds teilt, pa jotam, bet nu uſreit — janem pagale rokã un jaſchauj uſ zilmelu. Nemuhſcham wairs nelaros, pa jotam ari nê. Ja til ſchoreiſ tiltu wakã. Bet jabrauſ ween ir, kad leek, tad jabrauſ.

Tahda weida karotajſ bij eebrauſis no Limbuſchu muſchas un peeſtahjees kahdã namã Dundagas eelã pee paſihtameem. Uſ poſizijãm waj frauſi wiſch negahja. Mahjãſ pateikſ, tã kaut tur nu karojis buhſ. Waj tad winam jaeet ſaweem laudim blakus! Tee karo weenã weetã, wiſch otrã.

Kad ſchim limbuſchneekam pateiza, tã namã eenahluſchi trihſ militſchi un wahlot karotajuſ kopã, tad ſchis garais wihrs palihda ſem gultaſ. Til labu laiku pehz tam, kad negaiſſ bij pahrgahjiſ, ſchis droſchineekſ lihda no ſawas flehptuwes ahrã.

Mobilisazija noritejufi spihdoschi, bet ja pullst. I nakti kara wadonu rihzibâ tif 200 schautenu, tad deefin, waj tahdu sapulzeschanos par spihdoschu waretu sawti. Man wisi teifuschi leelaku skaitli, wismaf 400, daschi pat wehl wairaf. Nesin, lamdeht Linde usdod tahdu masu skaitli?

Freimanis issauzis:

„Kas no jums waretu usnemptees wadidu?“

Neweens nam peeteizees.

„No jums taf daudsi ir bijuschee kareiwji un karâ bijuschi?“

Karâ gan bijuschi, bet kara pullus neesot wadijuschi, tapehz wairafi atteifuschees.

Linde sazjis, ka winsch newarot ne gaili nokaut, kur nu buht kareiwis un kara wadons.

Tâ kara spehks palizis bes wadona, bes lomandeereem. Tas ari netifa sadalits atfemischlâs weenibâs, bet israhdiija neorganisetu un nedisziplinetu lauschu baru, apbrunotu ar daschada tihpa medneeku schautenem.

Papreekschu usturejuschees meschâ schihdu kapu puse, tad kahds eebildis, ka labaki buhtu atrastees otra puse zekam, jo scha mala augstaka un labaki wareschot mehrket us draguneem, kuri jahschot pa zeku garam.

Ziti tam peekrituschi, un kara spehks pahrgahjis us oturu zeku malu, Suttururu kapu puse.

Dfirdejuschi, ka Talsos noteef schauschana, un nu sahka gaidit, ka draguni aulekschos wireem garam. Gaidija, gaidija, pirkstus pee schautenu gaitteem peespeeduschi, bet nefa newareja sagaidit. Draguni, it ka buhtu norunajuschi, ka nejahja, ta nejahja schurp pa leelzeku us kapu pusi. Dascham jau sahka rastees doma: jak, waj tee blehschi nenojuta, ka mehš winus sche tâ ar uswillteem gaitteem gaidam? Un neweens taf pats nahwei rihle nestrees.

Te peepeschi meschmalâ atflan schahweens. Wisi ustrauzas, wairafi atstahj sawas weetas un dodas raudsit, kas sche tuwumâ warejis schaut. Domehr schahweena weetâ neweenu neatrod.

Rodas doma, ka ta bijufi prowolazija. (Do neesmu warejis noskaidrot, waj schi doma radusees papreekschu stary komitejas lozelleem, waj stary karotajeem. Sarafst.)

Scho domu usker un ta ron atbalsi: tahdâ besdarba stahwolli tai weegli isplatitees.

„Mehs esam nodoti, un draguni sin, kur mehš atrodamees; mums sche bihtami tohlat usturetees, sauz balsis.

„Bareisi, bareisi“, ziti peebalso.

„Uri Talsos mehš esam nodoti“, komitejas lozelli pasino: „to rahda dragunu schauschana. Dee tagad usmoduschees un muhs sanems lodem. Waj ir kahds, kas mehlas eet azimredsamâ nahwê?“

Wisi druhmi kluse.

„Tâ tad neweens. Militischi, juhs warat eet us mahjam. Talsu revoluzijas komiteja juhs atlaisch. Karot wairs newar.“

Puhlis isllihst un eet, kur nu kurais. Gnot sah! leetu pahrd-

mat. Kas tas par karu un karoschanu? Ta tak isgahschanàs. Ko mahjeneeëem teits? Tee isfmees. Pawadija ar tahdam bailëm, zeriðàm, bet nu, nedabunot ne reisi nospeest gaili, jaect uf mahjàm. Rauns mahjeneeëem azis rahdit.

Veelata puse uf mahjam negahja, bet pawadija nakti, t. i. drufzin nosnauda's apfahrtne's jeena waj labibas schkuhnos, pat sa'mu laudsës. Ja tahdam apfahrtne' bij tahds pasina, tad eelihda pee ta.

Komitejas lozekli aigahja uf Brantschu mahjàm

Tà ofiziali isbeidsàs karsch.

Daudsi palita nemeerà ar komitejas lozekleem, ussahkuschi karu bes jehgas, bes apdoma, bes sagatawoschanas. Fr pat tahdi, kas isteizàs, ta tee uspirkti no wahzeescheem.

Bet nu apstatisim zitu fattu.

Up pulksten 12-teem wairaki tum'schi stahwi nahf no Kreewraga puses un klusi lih'sch uf pillsehtas widuzi. Schautenes teem nered's, bet keschàs pudeles un rokàs dascham pakulu kuschkis. Lih'sch wini gar Rodu dahrsu uf weefnizas pufi. Kad jau netahlu no tàs, atskan schahweens. Lihdeji apstahjas, brihtiau pastahw, tad lih'sch atkal uf preelschu.

Bet nu atskan wairaki schahweeni un lihdeji metas behgt.

Atskan wesela salpe, un weens paleet uf plawas gukot. Ziti dodas atpakal, bet daschi draguni dsenas teem pakal. Wehl weenu behdseju noschauj, bet ziti aissneeds Kreewraga ehlas un pasuhd starp tam. Daschs paslehpjas malku schkuhni, zits atejas weeta, jo nedrih'ststeja eet istabà, ta tur neatrod.

Noschautee bija Wihtols ar Gutmani.

Tà isbeidsàs weena no swarigakàm kara episodeem, kas bes schaubàm, atstahja liktenigu eespaidu uf tahlaku kara gaitu.

Schis usbrukums bij sarunats ar neleelu pulzinu un pahrejeem par to neteiza. Sinaja tik komitejas lozekli un, warbuht, weens otrs ustizibas wihrs.

Wini nu gaidija, kad pahr Talseem pazelsees duhmu stabs un debesis fahrtosees leesmàs. Bet sagaidit newareja. Atstaneja tik pa dragunu schahweenam, tad beeschal, wairak weetas un pufës.

Bija janahf pee slehdseena, ka kasarmu aisdedsinaschana naw isdewufees, bet draguni tramda usbruzejus. Schauj ari uf otru pufi. Tà tad aprehkins, darit pehz Tutuma parauga, bij isjuzis. Zits plans — nebij sagatawots.

Sche war usstahdit jautajumu:

Waj kasarmu aisdedsinaschanas plans bij jel iswedams?

Pasihstot weetejos apstahklus un kasarmu atraschanas weetu, jafala, ka tas eespehjam's.

Zapeenem, ka ari schis plans nebij sikhumos appreests un wairak wariantos isstrahdats.

Zapeebilst ari tahds wahrds par milit'schu nodatu no Stendes, kura nahkufi par daudf tuwu garàm Talseem un issautufi dragunu schaudischanu, kuru pehz karsch bijis jalitwide.

Apstatisim scho gadijumu tuwafi.

Rà war labaki nokluht no Stendes us schihdu kapeem pee Talseem?

Katrs fazis, ka no Stendes zela jaeet gar Antinu kapeem us leju, tad zaur Tigulu birsi us Upsejem wai Butschiau krogu us schihdu kapeem ahrà. Neweens Talsos tahdu gahjeenu nepamanis.

Nesin, kahda eemessa deht stendeneeki nogreesuschees us Parta eelas pufi, gahjuschi pa scho eelu lihds Rigas eelai. Sche pee preteja nama, beschurejis „gwardists“, eerednis Wildaws, kas par apbrunotu wihru gahjeenu, bes schaubàm, sinojis tahlat. Uri tas sinams, ka schim eerednim nemas naw bijusi kahrta beschuret, bet winsch to wafaru brihwprahligi gahjis, un wijsu nakti mineto posteni naw astahjis, laikam, kà toti swarigu. Winam bijis ari wehl beedrs. Bet domajams, ka wairaki beedri, jo wahzeeschi un draguni no schàs puses gaidija gan to zitu, ne litai apbrunotu zilwelu garameeschanu un promdoschanos ween — bet, galwenais, schurpnahlschanu, kam buhtu daudj zitadaka nosihme.

Stendeneeki gahjuschi pa Rigas eelu ahrà no pilsehtas un aif Birkela nama nogreesuschees us Daga lauku, kur naktis tumsà pasuduschji.

Tagad jautaju: kà gan draguni wareja us wincem schaut, jo starp teem atradas pufe no pilsehtas ar wairak eelu un namu rindàm, pee kam kasarmas atrodas dsiki lejà, bet Daga un Behtina lauki, pa ku-reem milittschu nodakai bij jaeet, kalnaini un witnoti.

Warbuht draguni schahwa taisni gaisà.

Otrà deenà, t. i. sestdeenà, pilsehtneeku starpà manams apjukums. Peeet weens pee otra, kautko pajautà, parausta plezus un isschiras. Peeet pee zita — tapat. Daschs gan leekas to sinam, to stahsta, bet flaidribas nama. Stahsta par milittscheem, kas wafar redseti pilsehtas tuwumà, bet daschi teiza, ka wehl schodeen redsot. Pat pa pilsehtu reds schodeen staigajam, wairak kà parasti, sweschus wihreeschus, tomehr bes eerolscheem.

Ja schee staigataji bij milittschi, kas eenahza pilsehtà us isluhlo-schanu waj zitàs darischanas, tad schautenes us eelas jau lihdsi nenekma.

• Daschi mellsa, ka karsch nakti isbeigts un milittschi atlaisit us mahjàm, kam tomehr mas tizeja, jo leetàm tak nebij wehl nekahda gala un draguni atradas kasarmàs.

Tà tad flaidri pilsehtà nesinaja, waj karsch ir, waj nama, waj schzees, beidssees, turpinas. Pateescham, bij radees nenoteikts stahwoflis.

Somehr leetas sahla pamasam nosflaidrotees un beesà migla, kas schorihst jedsa Talsu polititkàs dsihwes apwahrsfni, sahla isflikht un kaut kas jastatams liktena lehmeju darbos.

Upspreedàs pulzinos un apnehmàs dragunus isdsiht no Talseem lauià. Jo flaidri iskristalisejàs schi doma Rihwischu krogà, kur kahds meschfargis isteiza domas, kuràm daudsi peekrita.

Jaejot us Talseem atsewischki waj masos pulzinos, schautene jaflehpj. jaeenem nami pee galwenàm eelàm un jawirfas pa namu pagalmeem, pa schkuhnischeem, kuhim, zauri waj pahri sehtàm arweenu wairak us kasarmu pufi. Tà draguni mums kahrt tikt wiseem newares, jo jawirfas pa pulzineem, pamasam, tà ka pret naktis widu esam kasarmu tuwumà. Wirfotees jastahw dascheem us wakti, lai neno-

tittu nejauschibas. Zhpaschi buhs jabuht usmanigeem tanis namos, tur war domat, mums nesimpatise. Sche war islihdsetees ar draudeem. Ta mehs isspeedisim dragunus lauka un eenemsim mitelkus.

Kroga stedelē notika leela šapulze, tur preekschikumu apspreedā un peenehma.

Usnehmigakee šahla organiset pulzinus namu eenemšchanai. Jau pehz pusdeenas wairaf nami Laidses un Rigas eelā bij eenemti no atšewiškeem pulzineem.

Zeeschakas organizazijas gan truhka.

Dtra tahda šapulzes meeta bija Talsu muiščā. Tur sestdeen ap pusdeenas laiku plaschais sehtswidus bij pilns ar sirgeem un zilwekeem. Bij eeraduschees eserneeki un juhrmalneeki. Behdejee bij dabujuschi robeschfargu schautenes un bij fewišchi lepni us šaweem iszilus eerotscheem. Kad no Waldegales pee wineem eeradās tureenes tšpildkomitejas lozellis un pasinoja teem nakts lehmumu, tad eebraujeji no tam negribeja ne dsirdet.

„Mehs neefam bahbas, ja tā waretum isbeigt karu! Kas, waj Talsu komitejai jau wakar bišes trihzejuschas no dragunu schahweeneem? Lai ta behg ari us Brantscheem waj wehl tablak lihds nabagu namam, mehs tur palak neeesim un padoma neprasiim. Istifim paschi zauri“.

„Janka, tu buhfi muhsu komandeers un mehs tew us mata klaušifim. Waj beedri us meeru?“

„Ešam ar meeru, lai Janka komandē, winsch jau wišur barwedis, gan schenki, gan tirgū, gan talkā. Tagad mehs ešam kara talkā, lai Janka isrihko!“

„Ko tad Janka domā darit?“ kahds eejautajās.

„Ešim Talsēem wirsū un dsihšim dragunus pa otru puši laukā“, Janka drusku apdomajees atbild.

„Dabas domas“, daudsi tuhlin peetriht; „bet ja no otras pušes dara to pašchu, ko tad?“

„Wehl labaki, tad kā wilku medibās, mehs tos eesprostifim, un waj nu nokeršim — waj, waj pahrwilksim ahdu pahr lahrti“.

„Labi, labi! Jantam ir galwa,“ atstān wairaf balsis.

Išrahdas, ka Jantam teescham galwa un tā isdeenejis saldats pašihst kara panehmeenus. Winsch pat isdara sehtswidū ko lihdsfigu kara apmahzibai: noštahda šawus kareiwjus rindā, isstahsta, kā jarihlojas ar schauteni: kā mehrket, schaut, durt un fist.

Iststahsta, kā jagulstas gar semi un rahpus kehde jadodas us preekschu. Tahdā weidā winsch nolemj ari eet us Talsēem. Tik nogaida krehsflumu.

Kad pehz Jantas domām ihstais laiks peenahzis, winsch iswed šawus saldatus us lauku schaipus Talsmuiščai un kehde rahpus dodas us Kreewragu.

Schejeenes eemihneeki eesahlumā isbijuschees, ka nesahf winus sturmet, bet karaspehks pehz kara tehnikas likumeem šawa komandee-ra wadibā tik „forseja“ scho Talsu preekschpilschtu un pilnā kaujas gatawibā dewās us Talsu puši — nesinameem notifumeem preti.

Bahris stundu wehlaſ eerodas pulziſch apbrunotu wiſtru Taſ-
muiſchâ un grib ſche druſku atpubſtees, kâ ari iſtratit ſawu ſmago
ſirdi, jo Waldegale tee dabujuſchi ſinat wafarejos notikumus un
lehmmuſ.

Starp wineem un Taſmuiſchas renlneeku, Raſmani, noteek ſchah-
da ſaruna :

„Kungſ, nahzeet juhs mums par wadoni !“

„Waj tad juſu ſtarpâ naw tahda ?“

„Starp mums nawa, mehſ tit raduſchi zitu pawehleſ pildit“.

„Nu, iſteekat beſ wadona, ejat un dareet, kâ ziti dara“.

„Kariſch naw wiſ weenfahriſcha leeta ! Mehſ wiſu zeku domajâm
un ſpreedâm, bet par wiſu ſkaidribâ netikâm. Ar ſchauteni newar
wiſ tâ riſkoleeſ, kâ ar zirwi. Pat ar zirwi war zirſt blaſuſ waj
eezirſt kaſjâ. Un dragunſ ari ſchauſ preti un wiſſch ſchauſ labati,
kâ laut kuſſch no mums un muhſ wiſuſ war nolafit kâ ogas.

„Kur tad juſu mihtianu wadoni palikuſchi, kaſ juhſ uſ ſcho karu
ſtumdiſja ?“

„Mums Waldegale teiza, ka noſubduſchi: aiſſehguſchi uſ kaſdâm
mahjâm un nu wairſ nerahdoteeſ. Redſamſ, ka biſa gan labi wah-
du waroni, bet kaſ biſ jahahda darbi, tad neſâ“.

Waj taſ waretu buht, ka pee wineem buhtu japeemehro ari iſ-
teizeeſ, ſo paraſti ſala par baſniſzungeem : klaufait manuſ wahrduſ,
bet neſklatateeſ uſ maneem darbeem“.

„Kungſ, waj ſtaſſateeſ muhju preeſſchgalâ ?“

„Eſ preeſſch tam eſmu par wezu un neeſmu peeradiſ ne pee taſ-
deem kareem, ne pee ſkateem wahrdeem. Eſmu meermihligſ zilwekſ.“

„Mehſ jau tahdi paſchi, bet ſchoreiſ gan eſot jalaro un tee dra-
guni jaaiſden. Ja wini buhſ prom, tad muiſchneekeem ari buhſ
jaaiſeet. Behz tam mehſ dabuſim ſemi“.

„Ejeet, gan jau kaſdu wadoni atradiſeet“.

„ſchee karotaji aiſeet, mekledami wadonuſ un karapawedeena at-
riſinajumu.

Paluhſſimeeſ, kaſ noteek Taſſoſ.

Behz puſdeenas Weztalſoſ Laidſeſ un Rigas eelaſ wairat na-
muſ miliſchi eekemuſchi, tapat wehlaſ ſauntalſoſ Dundagaſ, Pa-
ſtendeſ un Leela eela.

Namu eekemuſchana, azim redſot, atſtaſj leelu eeſpaidu uſ dragu-
neem : wini wairſ nedrihſt palikt Taſſoſ un dodas pa Kalna un Lai-
dſeſ eelu no ſiſſeem lauta.

Miliſchi nelaiſch wiſ toſ beſ pawadijuma garam, bet apſchanda
un uſ Laidſeſ un Roſchu eelaſ ſtuhra kriht wiau wadona fornetâ
Lugowoſja ſirgſ, kuſſch pahriſ deenas guleſa pehz tam wehl uſ eelaſ.
Draguni auleiſcho pa Meeguſeſ lauteem, tramda un ſchauj uſ mili-
tiſcheem, kuru grib wehl eektuht Taſſoſ. Ari ſchiſ wiau noluhſ
ſkaidriſ — neſaut miliſſcheem ſapulzeteeſ. Wini iſſteepjaſ garâ kehde,
ſahſot no ſchihdu kapeem pahri Meeguſeſ lauteem lihbſ Waldegaleſ
zekam. Puhſch paſtipriſ wehſſch, ſneegſ putina, bet draguni gaudrihſ
beſ apſtaſjaſ dodas pa lautu no weenas malaſ uſ otu. Wini pat

nahkofchâ nakti, t. i. us seftdeenu, paleef laukâ, baididamees, ka winus neesflehdî no wifâm pufem un neusbruhf.

No ta redsam, ka draguni atsihst schis operazijas eespehjamibu, bet Talsu komitejas flehdseeni nepareisi, ka wina „eeeschanu Talsos“ atzel.

Sauntalsos militſchi pret wataru eenehmuschî Talsu pagasta namu, pareistizigo ſkolu, Moriza, Kramera un dauds zitûs namus.

Daschos namos aisbaritadejas, lai buhtu droſchati uſturetees, ar dehleem aiſſit durwis un logus uſ eelas puſi, waj aiſwelk preeſſchâ mehbeles.

Stipri poſteni noweetojas Leelâ eelâ Kramera un Mulbewiza namos, lai waretu dragunus zeenigi ſanemt, jo gaidija eenahkam Talsos atpatak no ſchâs puſes. Spreeda tâ: kur apſchaubifchanâs bijuſi, pa to zetû wairs nenahkî.

Sche jamin kahda episode.

Neſtatotees uſ to, ka draguni jahdele pa lauku, daudſi militſchi tomehr bij apnehmuschees eekluht Talsos. Weena partija jau bija nokluwuſi ſchauptus Meegufes, kad reds, ka draguni dſenas teem pakat. Wiſi eekreen kruhmôs, iſaemot weenu, kurſch palihda ſem tilta, kas bij pahrtaiſits par grahwi no lauka un kruhmu puſi.

Bajahdelejuschî pa kruhmeem un neatraduschî eebehguſchos, draguni jahj atpatak un apſtahjas pee tilta, jahdele ta tuwumâ un beidsot nokahpi no ſirgeem; pat apſehſtas uſ tilta un weens nofar kahjas pa galu ſemê.

Palihduſchais ſem tilta ne dſihws, ne miris. Wiſch gaida: nupat pahrmellês tilta apatſchu. Wiſch nedrihſt ne elpot, aſinis ſtingſt.

Pa nakti iſlihdîs no tilta apatſchas laukâ un ſteidſees uſ mahjam. Dtrâ rihta mahjeneeki ar iſbrihnifchanos luhkojuſchees jaunâ zilwekâ: wina kuplee, tumſchee mati bij noſirmojuſchi.

Tahdu mehſ winu redſejâm ari Talsos.

Leels pulks militſchu eenehmuschî puſbuhweto Kramera namu. Daschi ſtahw pee aiſſiſteem logeem uſ wakti, ziti nometuſchees nama tukſchajâs telpâs, gaidot kahrtu, kad buhſ jaet gaidit pee logeem. Gaiditaji ſtipri uſtrautti, teem tâ ween leekas, ka tahlumâ dimd palamu ſpehreeni pa zeeto eelas brugi. Tuwati eeklaufotees iſrahdas, ka tâs paſchu ſirds puſſteenu ſkanas: bauſch, bauſch, bauſch! Radeht ſirds ſchonakt ta trako?

Bet waj tâs pateeſcham naw palamu ſkanas? Râ tad: weſels bars dragunu ſllahbinos dodas garam. Militſchi nedabû ne labi ſataiſtees, iſſchruj gan, bet uſ eelas nepaleef neweens. Tapat dſird ſchahweenus lejak un lejak. Bet no rihta uſ eelas noſchautu nawa.

Kas ſchee bija par draguneem un kapehž wini uſnehma ſchahdu bihſtamu jahjeenu?

Das wiſplachak redſams no kahda rakſta, kuru tulkojumâ paſneedsu.

Winas Majestates
Kundsēs un Keisareenes
Marijas Feodorownas
IV.

Pleškawas Leibdragunu pulka
jaunakais ofizeers
kornets Jermolento
24. dezembri 1905. gadā
Nr. 2.
Rigā.

Raports
Tutuma karaspēkta nodalas
preekšneekam.

Es ar peezeem draguneem jahju us Talseem (12 werstes), lai sestam eskadronam pasinotu Juhšu augstības pawehli atkahrtees no Talseem us Stendi, panemot lihdsi renteju un kara preekšneeka leetas. Dodotees us preekšhu daschados riksšos, es ap pullsten sešheem wafarā šaņneedšu Talsus, neta nesaftapdams us zela. Apturejis pulzianu, pawehleju šakert kahdu pilsehtas eemihnteeku, kas ari tita isbarits. Us maneem jautajumeem, waj pilsehtā atrodas draguni un waj wišs meerigi, šakertais atbild apstiprinoschi. Tad pawehleju wianu atlaist un, redsedams ahreju meeru un apgaismotus namus, es eejahju Talsos, laišhot pa preekšhu diwus isluhkus. Tikko mehš aissjahjām ais eelas stuhra, us mums no labās pušes tita dota salpe. Es tuhlin komandeju: „Aulekšos atpakaļ, kas islausisees ar sinojumu generalim!“ Trihs draguni, kas atradās ais manim, greesa tuhlin sirgus aplahrt un aulekšhoja atpakaļ, bet isluhki, nefadsirdejušchi komandu, dewās tahtak. Mans gluschi neapmahzитайs sirgs, isbijees šahweenus, ari turpinaja aulekšhot us preekšhu. Šhini brihdi ar otru salpi eewainoja mani un manu sirgu. Noaulekšhoju wehl kahdas fimts ašis un pamaniju, ka kasarmās, kur atrodas draguni, pilnigs klufums un ka tur, redsams, neweena nawa. Tad mans sirgs nowehlās gar semi. Uszehlees nonehmu peeschus, lai netaišitu trofni un kahjām atgreesos us Stendes staziju, lai par notikuscho pasinotu Juhšu augstibai. Noschauts mans pascha sirgs „Samošwets“, eewainots esmu es, draguns Kabschitows un sirgs „Rufijs“.

Kornets Jermolento.

Wehl kahdā zītā sinojumā teel apstiprinats, ka Talsu draguni tani nakti naw bijuschi kasarmās. Šakertais zilwets waj nu to nebuhs sinajis, waj tā teizis, lai drihsaki tiktu no jautajumeem wafā. War jau buht ari pascha Jermolento isdomajums, lai attaišnotu šawu eejahšchanu Talsos. Noschautais sirgs naw gulejis us eelas, bet Abrama kroga stedeļē — tā tad draguni šhe netika fastapti.

Kahds no šauntalsu pulzina wadoneem šhini nakti gribejis fastapt Lindi waj kahdu zitu no Talsu komitejas lozelleem, isgahjis pa sehtām un dahrjeem zauri Talseem krustām šchkehršām, bet neweenu naw atradis. Wišch wehlejees isstrahdat lopeju darbības planu starp Jaun- un Beztašseem, lai darbiba buhtu fastanota. To winam nebij isdewees panahkt.

Ari kahda pasina gahjušī sehtdeen pehz pusdeenu apmeklet Lindes kdsi, kura bijuši us gruhtām kahjām. Linde naw bijis mahjās, bet

kundse glabajufi aif sijam naudu, lai draguni nedabuhtu rokā.

Sestdeen noschauti :

trihš pee Osolmuischas, starp kureem Jehlabsons no Lubeseres un kahds Osols ;

trihš pee Rihwischu kroga, par kureem tuwafi naw sinams ; daschi šata, ka schre bijufchi tik eewainoti.

Swehtdeen 4. dezembri no pascha rihta noteef draufmigs notifikums.

Pa Nurmuischas zeku uf Talseem nahf diwi wihri : Behrtulis Morizš (Saeimas deputata tehws) un Gewaldš Linde. Šau nonahkufchi pee Štoru mescha, kur zeksch šahf eet stipri uf leju. Uf zela preekščā dragunš.

„Stoj,“ winsch uffauz pa freewiſti : „kas juhs esat?“

„Mehš tirgojamees ar lopeem un nahkam no Rigas.“

„Kā juhs šauz?“

„E Linde pašam par nelaimi teizis :

„Es Linde, bet winsch — Morizš.“

„Ah, Linde, Linde, Linde!“ dragunš uštraufumā wairaf reifes atfahrto : „Linde — ſozialistš!“

Dragunš azumirkli atlez atpakaf un — ſchauteni pee waiga.

Morizš atlez tam lihds, šahf atwillt rofu un atrunat, zif prasdams pa freewiſti :

„Naw taš Linde, bet zits; ſchis tirgojas ar lopeem, taš — ſozialistu wadoniš — ar grahmatām. Šchis nahf no Rigas un par Talseem neta nesi!“

Dragunš šahf fleegt :

„Draguni, draguni palihgā!“

Meschā šahf britſchket.

Morizš metas behgt, bet Linde kerts no lodes kriht. Dragunš nehl daschas reifes uf winau ſchahwis, laikam, lai buhtu pilnigi pahrlėezinats par Lindes nahwi. Pehz tam lodes ſahluſchas nahft Morizam pakaf, bet winsch warejis iſbehgt.

Tā ſchis Linde, kuram nebij nekahda ſakara ar rewoluziju, krita otra Lindes weetā.

Ari redſam, lā draguni wehrteja Lindes darbibu un eespaidu wiſā kuſtibā.

Šchis dragunš buhs ar leprumu ſinojis ſawai preekſchneeziſbai, ka winsch nogalinajis Lindi.

Lindi gan, bet ne domato.

Swehtdeenas rihtā ſtahwollis Talsoš tapat wehl nenoteiktš; militschi redſami pilſehtā, kur eeradees ari ihstais Linde, laikam pa nakti, kad no draguneem labaf iſſlapſtitees. Draguni jahdeleja pa pilſehtas apfahrtni un ſtrahdaja tahduš darbus, kahduš nupat apraktſijam. Rodas pat jautajeens, waj jel maf katru wihreeti laida uf pilſehtu? Ko war iſſchirt, kurſch buntawneekš, kurſch nē. Brihnumš gan par to, kapehž dragunš tuhlin uf Lindi un Morizu neſchahwa, kad eeraudſija? Laikam buhs apmulſis no winau droſchās nerewoluzionarās tuwoſchanās; jo ziti, lihds to dragunu eeraudſija,

metàs behgt, bet schee drofschi nahf wirfü. Palaisf garam, neisprafchnajis, draguns, profams, newareja; wjadseja, teifsim, pascheem atpogat laschozinus un pahrleezinat to par schautenu nenehsaschanu, tad draguns buhtu, warbuht, atlaidis.

Bet wahrds „Vinde“ isgrosfija leetu zitadi.

Swehtdeen pehzpusdeenâ noteef gadijums, kam leels eespaids uf turpmakeem notikumeem, proti teef eenemta Talsu aprinka fara preelschneefa eerotschu noliktawa — tschelaufis un revoluzionaro rokàs nahf 150 fareimju schautenes ar patroneem, tà ka militfschi warès dauds drofschati usstahtees fà lihds schim, tad bija apbrunojschees ar wijadàm „pagalitèm“, no kuràm lode nemas negribeja nahf lauã

Wehlf Tukumâ draguni sobojuschees par talsineetu usbrufumeem.

„Ras wineem par bisem, lodem un pulweri! Vilns laschozinisch peenahf ar lodem, atpoga to un lodes ispurina fà pupas.“ Behz scheem wahrdeem draguns pat parahda, fà io darijis. „Un tas par pulweri un duhmeem — fà tabakas duhmi!“ Schihdi winus peemahnijusch, pahrdodot tahdu nestipru pulweri.“

Kad pahrajautaju, stahstijats par scho farunu man apgalwoja, fa draguns taiñi tà issazijees.

Domajams tomehr, fa draguns gribeja palepotees: tik dauds uf wineem schahwa, bet neweens nebija ne kritis, ne smagafi eewainots.

Wehlf gan „Düna Zeitungâ“ rakstija, fa Talsos nogalinati tschetri draguni, bet tas isdomats, lai nahfoschas deenas Talsu breefmu darbus zitu preelschâ attaisnotu.

Pahreesim uf tschelaufcha eesturmeschanas leetu, peeturedamees pee Lindes aprafsta, kursch scho notilumu istehlo schahdi:

„Swehtdeenas rihtâ, 4. dez., peenahza fina, fa Stendes stazija eeradufchees jaldati. Lai gan turejam scho finu fšepenibâ, tomehr ta isplatijäs — un weens otrs nomuhfjurindàm pasud a.

„Zit daschadi war buht zilwefi! Dewblakus stahw noswehrejees zihnas beedrs, par kurauftizibu un pastahwibutewaname masako schaubu. Bet nahf grehts brihdis. Tu luhkojees apfahrt, un wina wairs neatrodi. Winisch atstahjis tewi un kopejo leetu, lai glahbtu tikafewi.

„Un tur — otrs, kursch lihds schim tikai no tahleenes statijäs, kursch wehl wakar noledsa tamus zihnas panehmeenus, tas, taiñi tagad, kur tu to wismasaf gaidiji un wareji gaidit, nahf pee temis un paleef par labako zihnas beedri, stahdamees atbildigatäs weetäs.

„So peedfihwoju wisapfahrt un io spilgti schini deenâ — nedeenâ. Weens tahds izilus beedrs un waronis mums radäs — Augusts Klimpmanis, weetejäs pilsehtas walbes rakstwedis. Winisch bija no tà fauzameem „simpatifetajem“, dewa, tad wjadfigs, fawu artawu, bet organifazijas darbiba tuwafi nepeedalijäs. Zit reifes winisch mums nebija pahrmetis, fa mehš rihtojos

tees par daudf strauji, ne apdomigi. Mehskahdreijeeskreeschottintē.*)

„Tagad mehš bijām tahdā tintē, ka nesinajām loeefahkt, kā beigt. (Rapehž tad tagad? T. D.) Te eerodas pee mums meerteesā Klimpmanis ar pašinojumu weetejā mobilifazijas punkta saldatu wahrdā, ka wini esot ar meeru nodot mums ap 150 saldatu flintes, lihds ar patronām. Mums tikai wajagot isdarit mašlotu usbrukumu eerotschu nolikta.vai.

„Zuhlin 10--15 wihru bij gatawi eet. Klimpmanis peestahjās wineem par wadoni un pehž pusstundas flintes mums nahža flehpjeem. Bet, eenaidneeks nebija šnaudis. Laitam, sinadama par eerotschu krahjumu un neustizedamās weetejeem salbateem, dragunu nodata bija paslehpusees tschelauscha tuwumā. Muhsejeem isnahža ar wineem apschaudischanās un Klimpmanis tika eewainots rokā, winsch bija aifgahjis us flimnizu un mehš wina wairš neredsejām. (Zuhs jau drihši aifbehgat! T. D.) Kad bij tit daudf kreetnu flinschu rokās, mums duhscha stipri peeauga. Tagad wajadseja tikai isbalit tās un patronas, kuru gan nebija wisai daudf un brukt draguneem wirsū. Bet to jau draguni bija ari paredsejuschī. Nepagahja pusstunda, kad tee metās ar wiseem sirgeem stahwajā Rehninkalnā augschā, — kura ismuhšunolaibibaszeksch bija atstahts brihws — un zaur pilsehtas dahršu prom us Stendes staziju.

„Muhsejos gawiles. Gan daudsi noschehloja, ka naw isdeweess dragunus aisturet, tos atbrunot un padarit nekaitigus, bet tur wairš nelas nebija lihdsams.

„Nu, pirmā leeta -- atswabinat beedrus, kuri smot weetejā zee-tumā par agitaziju starp draguneem. Turp aiseet Freimanis un Lahzis. Man jagahdā promisija. Sahk jau tumst. . .

„Te — peepeschi itkā tuws pehrtona grabweens. Notrihž logi un feenas. Tad wehl un wehl. Muhseji pirmā brihdi itkā fastingst. Leelgabali! . . . Ja, tee bija leelgabali. Kreemu armijas generalis lika bombardet Dalfus. Ko nu? . . . Statos, weens otrs taisas pasust. Luhtuju nomeerinat, ka breešmas jau naw tit leelas, jo nakti katrā laikā, ja buhs wajadstigs, warēs aifbehgat, ka jagaidā, lihds dabūs sinat skaidribu, kas notizis, ka japagaida wismas, kamehr atgreesisees Freimanis un Lahzis, lai tad kopigi appreestu, kas darams. Leelgabali pa to starpu apllususchī. Wairums nomeerinas un paleel. Aiseju us Duntela weesnizu. Ari tur desorganisazija. Lai buhtu leelaks pulks kopā un tā pazeltos wispahrejs gara stahwollis, pahrwedu meerteesā atlikuschos beedrus ari us Dunteli. Sche plashakas telpas un wajadfibas gadijumā ari slepena iseja starp šaimneezibas ehlām us zitu eelu.

„Bet kur muhšu komandeers Freimanis un b. Lahzis? . . .

„Fr. un L. bija pasuduschī bej wehsts, un mehš winaus wairš neredsejām. Wehlat dabuju sinat, ka wini,

*) Retinajumi wiszaur mani. Sar.

is dſirdejuſchi leelgabaluſ, dewuſchi ka hja m
waku un wehl tanti paſchâ wafarâ eeraduſchees Ottes-Œgenes-Œar-
lenes pagasta ſkolas namâ, 15 werstes no Dalſeem, kur palikuſchi pa
nakti un otrâ rihâ aiſgabjuſchi, neſi namſkur p.

„No wiſas rewoluzionarâs komitejas es nu biju palizis weens,
jo Œefuſ jau ſeſtdeen atſchlihrâs no mums. Winam bija raduſees
neatleekama wajadſiba eet uſ Waldegales pagasta mahju, kur bija
eewehleſ no jaunâs pagasta rihzibas komitejas par darbweidi.

„Ro tagad darit? . . . Es wiſmaſak biju, jau no
paſcha ſa huma, ſaju hſminaje es par wiſu ſcho
riſkânto uſnehmumu. Tagad, pehz mana eefkata atfal
prahtigakais bija iſkliht, tapat ka peektideenas nakti pee ſchihdu ka-
peem.“

Œchis Lindes rakſta gabals loti ſihmigs un ihpatnejs; taſ pelna,
lai wiinu tuwaki apſtatitu un iſteiktâs domas analiſetu.

Wiſpirms, ſpreesſhot pehz rakſta, Klimpmanis nebuht par tahdu
waroni n:parahdas, kâ par wiinu ſaju hſminofchi iſſauzas Linde. Par
tahdu waroni Klimpmanis, warbuht, iſnaht, ſalihdſinot wiinu ar
ſakupaſtaligajeem komitejas lozektæem, kuri pehz pirmâ leelgabala
ſchahweena jau laida lekaſ wakâ un atſprahga 15 werstes no Dalſeem.
Klimpmanis, wiſmaſ tahdſ nebija. Kad pee wiina atnaht weetejâs
eerotſchu noliktawas ſargi un paſaka, ka wiini ſargajamos eerotſchuſ
ar meeru atdot rewoluzionareem, lai tiſai uſ noliktawu iſdara ſitti-
wu uſbrukumu, tad wiinſch eet un par to paſaka komitejai. Klimp-
manis pat uſnemas ſcho ſittiwu uſbrukumu iſweſt un ar 40 wi-
reem — kâ man no wairakeem ſchis ſkailiſ apleezinatſ — eet ſcho
operaziju iſweſt, laiſam jau tapehz ween, ka komandeerim Freima-
nim tatschu jawada wiſpahreja kara gaila un wiinſch taſ newar ſih-
kumos elaiſtees.

Militſchu karaphehſ ſchoreiſ duhſchigi dodas uſ zihnas weetu —
Lipkina nameem, eefahſch no Laidſes eelaſ. Domehr karotajeem
kluſam noſazitſ, ka uſ eenaidneeku naw jamehrkê, bet katrâ ſinâ ja-
ſchauj blaſuſ, lai no Deewa puſes, neewainotu, waj, taſ wehl ſlik-
tati, nenofchautu tahdu no teem. Genaidneekſ darifſhot tapat. Wiſi
zeefchi apſolaſ tâ karot, jo tâ karot taſ wiſlabat, tâ wajadſetu katru
karu iſweſt zauri.

Uſbruzeji tuwojas zihnas weetai. Pretneekſ to pamanijis un
ſahl ſirdigi ſchaut, uſbruzeji nepaleek apakſchâ un ſchauj wehl wai-
raf. Sahſ ploſitees ihſta kara wehtra. Domehr uſbruzeji miſſigâ
pahſmarâ, aiſſtahwetajus pahſpehi un ſanem guhſtâ. Skaidri
naw tagad noſalamſ, zil guhſteku bijis, bet wairaf par aſtoneem
nelahdâ ſinâ nebija, jo til to ſaldata, noliktawas ſargu, bija Dal-
ſoſ, tâ ſauzamâ konwojas komanda.

Œchis kautiſch deesgan ahtri nobeidſâs, un kaujas eerotſchi bij
eeguſti.

Œakeet, waj par tahdas „flawenas“ kaujas iſweſchanu war jau
zilbinat par waroni? Warbuht tapehz, ka ziti wadoni ari tahdu
„riſkântu“ leetu nebuhtu ſpehjuſchi iſweſt.

Tomehr Klimpmana littenis pelna lihdžzeetibu. Pehž Lindes wahrdeem eenaidneels nebij ſnaudis — un draguni no Dſirnamu talna apſchaudè uſbruzejus, tomehr nemehrè wis garam, kà tur tumumà taž noteef, bet nopeetni žihledami, lai trahpitu. Wini daſchus eewaino, ſtarp žitu ari Klimpmana rofu. Wiſch aiſeet uſ ſlimnizu, lai rofu pahſeetu, un breeſmas nenojauſdams tur paleef. Wehlaſ winu aiſwed uſ Jelgawu zeetumà, auguſtā 1906. gadā kara teeſa, kaſ ſpreeda par Taſu rewoluziju, winu noteeſā lihdž ar žiteem iſchetrem rewoluzionareem uſ nahwi. Sodu iſpildija 6. nowembri 1906. gadā.*)

Uſbrukums eerotſchu noliktawai muhš wehl war intereſet ari no žitas puſeš.

Rapehž uſbrukums netifa iſdarits ahtrāki, teiſſim peektdeenas nakti? Tad rewoluzionareem buhtu gluſchi žitads reſpekts un nebuhtu nolkuwuſchi taħdā tintē, kà pirms Klimpmana uſbrukuma iſchekauſim.

Waj komiteja neſinaja neka par ſargſaldatu „ſimpatijejoſcho“, reſp. rewoluzionaro gara ſtaħwofli? Tā ween leeſas, ka ſchee ſargſaldati rewoluzionaruš gaidit gaida, domadami:

„Ro juhš muſki, kulateeš kà pliki pa nahtrām! Waj neredſat, ka ſche ir manta? Nahzeet un nemat tiſ!“

Bet wadoni nežel ne auſiš augſchā un atkauj miliſcheem plikſchimat ar ſawām pagalēm, tomehr no ſchahdas ehromſchanaš reſultatu nekahda.

Weiđſot wineem apſtrejas firđš un eet paſchi peedahwat to, kaš wineem tiſ zeeti, it ihpaſchi pret rewoluzionareem, bij jaſargā.

Man ſchkeet, ka no rewoluzijaš redſeš ſtaħwoſka ſchee ſargſaldati ſtaħdami augſtati wehl, neka Klimpmaniš. Pehdejašs gaħja iſžihnit fiſtiwu žihau tad, tad pirmejeje jau eekſchigi bij leelu žihau iſžihnijuſchi.

Bet jagreeſchaš pee muhſu jautajuma un jameklē tam atbilde. Man leeſas, ka atbildei jaſtan: komiteja ſinaja gan. Žitadi buhtu japeenem, ka wina gluſchi neka neſin, kaš winaš deguna galā noteef. Taſ dſina agitaziju ſtarp draguneem — un ſtarp ſargſaldateem ari.

Tā tad ſinaja, oet — eerotſchuš nenehma, nelikdameeš par teem ne ſiniš. Kad eenahł peedahwajums, tad gan taiſni neatiaſas, bet no wadoneem ſcho leetu iſdarit neweeuš nenehmāš.

Kaš leetu iſdara, to ſtipri uſleela.

Šche waretu buht trihš warbuhtibaš:

- 1) negribeja eerotſchuš nemt,
- 2) nedrihſteja toš panemt,
- 3) bij par teem gluſchi peemirſuſchi.

Man leeſas, ka ſizamataš ir pehdejašs atriſinajums. Pirmaiš attriht tamdehł, ka par eerotſcheem gawiłē un eeguweju wadoni ahrlahrtigi žilbina. Te nu waretu nahł uſ domām, ka ihſtee wadoni nebuš drihſtejuſchi ſcho awanturu uſnemteeš. Šchāš domaš leeſas apſtiprinam ari peektdeenas wafara notikumū iſſtaidrojumi,

*) Lindes rakſtā 1907. g. nepareiſš. Sar.

ka aif ta eemessa — itkä draguni buhtu pamoduschees, t. i. sahkuschi schaut, militjschi teef atlaisti us mahjam.

Bet ja peenemtum schos isskaidrojumus, tad usmahktos jautajums: kas tad schee wadoni bija? Man netiht leetot wahrds, kas sche prasas us luhpam, lai schai gadijuma apshmetu winu ihpashibu.

Drihsaki peenemfin, ka bij peemirsuschi, waj nu aif leelas steigas, daudseem darbeem, neapdomibas, waj wehl zita ka.

Interesanta Lindes leeziba par draguneem. Kad eenem tschekausi, tad draguni pee laika laht un Lindem jafafa, ka eenaidneeks nebij snaudis. Un kas wehl: wansch jau bij eedroschinajees eenahki pilseh-ta, jo sche tif wini wareja dabut sinat, lo doma darit militjschi, bet ne taut kur ahrpus pilseh-tas; deefin, waj pee laika tad tos safauktu.

Militjschi eeguhst kara eerolschus, duhscha sahst siipri peeaugt, ta ka drihsti waras brukt pascheem draguneem wirsu.

Bet draguni atkal ta bija paredsejuschi — un pehz pusslundas tee jau metas ar wiseem sirgeem stahwaja Rehninkalna augsha, kur zelsch bij atstah-ts brihws.

Mehs redsejam, ka draguns prot zihnitees, buhdams weens (garijums ar Lindi un Morizu), gan wisi kopä (gara fehde no schiddu kapeem lihds Osolmuischai un ziti gadijumi); war redset, ka isluhku deenests pee wineem labi, pat toti labi nostahdits, ka notikumus apswer.

Bet ka pee revoluzionareem? Lasitaji jau redseja. Sche griibu tif aifrahdit us isluhku deenestu. Kad eefahl schaut ar leelgabaleem un daudsi behgt, atkal wisur desorganisazija radas (it ka ta agraki nebuhtu), Linde luhko meerinat, ka japagaida, lamehr dabu skaidribu un nakti, ja buhs wajadsigs, aifbehgt jau weenmehr wareshot.

Tad paschi schahweeni. „Muhjejee pirmä brihdi itkä fastingst.“ Leelgabali! daudsi pahrssteiguma issauzas.

Waj te redsama isluhku darbiba? To gruhti jastatit. Somehr japeenem, ka to wifai gruhti n-bij eerihkot, jo militjschu dauds, pehz uswalka neatjschkihras no meerigeem eedsihwolajeem un leelaka dala no pehdejeem Talsos, bes schaubam, wineem simpatisēja, ta tad, isluhku deenestu wareja g'uschi labi notahrtot.

„Pat zaur muhsu nolaidibu dragunu atkahpschanas zelsch bij atstah-ts brihws.“

Par paschu dragunu atkahpschanos daschu leezibas drusku atschkiras no ta, lo raksta Linde. Ta Lindes kundse sozija:

„Bij jau peewafars, kad draguni aifjahja no Talseem. Wini jahja lehnam, weens aif otra, gar esera malu, garam Majoram us Stendes pusi. Winu filueta atdaliyas wakara krehsla.“ Ziti pat isskaitijuschi, ka bijuschi 27 sirgi.

Redsams, ka draguni naw behguschi, jo wini tal sinaja, ka zelsch teem brihws. Warbuht, sinaja ari, ka generalis jau zeta un drihsti ween revoluzionaro pilsehtu pahrmahzis.

Atkal sawadi! Wadoni sin, ka generalis ar karaspehtu Stendes stazija, lo pasazija simpatisjesoschee telegrafisti, bet weenteesigi doma, ka generalis schurp atbehdjis, jo tizis Tulumä japehrtis. Ka wansch

war nahkt uf Talseem — par to naw domajusch, wismaf pehz Linder aprakfta tà japeenem.

Kad atflan pirmais leelgabala schahweens, pats komandeers bailès fastingt un „dod lahjam waku,“ tà tuwafais darba beedrs par wianu spreesch.

Pehz pirmà breesmiga schahweena Linde palizis weens, tà tad droschalais no pahrejeem komitejas lozefkeem.

Utgahdinajschu wahrduš, to Linde pats par sewi šaka :

„Es wismafak biju, jau no pašča šakluma, šajuhšminajees par wišu šcho riskanto usnehmumu.“

Draufmigi wahrdi; pat drebuki išeet zaur firđi, eedomajotees šcho wahrdu šaturà! Nowest tautu lihđš revoluzijai, peespeest tai kertees pee eerofscheem — un tad pateikt, ka wehl mafak gahjuši pee firđš, nekà teem šakapastalam, kas pee pirmà schahweena behga! Kas tad Lindi aistureja no behgšchanas? Nu, redšams, ne wispahrejās, bet personigas leetas, kà gimenes un tirdšneezistās. Šefulim atfal wairak ruhš šawa jaunà, labà weetina Waldegales pagasta namà. Šee, kas ne ar to nebij šaistiti, kà Freimanis un Lahzis, domaja til par šawu ahdu un tās glahbšchanu.

Še jau spreedums dots. Wehl peewedišchu kahda weenfahrscha revoluzionara spreedumu, kas pats šawà nodabà pahrdšihwotoš notikumus pahrdomajis un nahzis pee schahdas atšinas :

„Muischneeki nospreedusch, šozialdemokrateem preti strahdat, jo pehdejee wineem štipri kaitejusch. Lai nodomu iswestu, tad Šelgawà nodibinajusch, wiltus šozialdemokratisku zentru un usaizinajusch Kuršemes malu komitejas šim zentram peeweenotees. Šalšu komiteja to darijuš, šinams, šanemdama par to šamalšu. Šapehz Šalšu komiteja rihlojusees tà, kà Riga nemaš naw gribejuši. Riga gan šuhtijuš, ašrahđijumus, kà šeit eebrauššot purwà, bet šejeenes wadoni šahđus ašrahđijumus nometuš, sem galda. Šalšos rihlojuššees pehz muischneeku štabules: luhđijusch, zilwetus un pehz toš apšahwusch, šautusch, šarot un tuhlin atfal atlahđusch, uš mahjam, lai titai redšetu, kahđi kalpi no muischam ašbrauz; pašči pirmee ašbehg un weegli ar muischneeku palihđšibu noštuhšt ašršemš. Waj kahđš no wineem nošhautš? — neweens pats.“

VIII.

Meera nošlehgšana.

Kad militschi bij dabujusch, kareiwju šchautenes, tad jutās daudš droschaki un špehzigaki, jau šakla turet sewi par ihšteem Šalšu waldneekem. Genem poliziju un šafeen weenigo zilwetu, kas tur israhda preteštibu, proti wezo uradniku Gruhbi; tad iszel še preešchlogus, lai tee netrauzetu šchahšanai, eet atšwabinat zeetumneekus, atnahđ atpakat un wehlađ iszelas štrihđš, kuršch zeetumneekus ihsti atšwabinajis: Freimanis waj Blumbergis. Pirmais pademees. Šad šakusch, rihbet leelgabali.

Generalis Šorunšchenkows, kuršch tumsà, ap plšt. 6, bij peenah-

zis pee Talseem, pawehleja uf pilsehtu laist tschetrus leelgabalu schahweenus, pabalsfot ar schautenem: weenu uf Dundagas eelas pusi, tur pahr Talsu pagasta namu bira schtembeku truja (weena tahda schtembele usglabata Talsu widusfkolas museja), otru uf Rodes dahrsa pusi, trescho trahpijuschi luteranu basnizai un zeturtais schahweens eegahjis pasta nama gehwele, Tulumu eela Nr. 12.

Sche wisleelafais ustraulums — un stary laupitajeem, kuri palaban gribejuschi apsagt pastu. Louritaji ais bailem pahrsfrehjuschi eelai pahri, eebehgufchi tureenes sehtas un saufuschi:

„Mehs schai atera negribam eelaistees, muhs wehl war nogalinat. Leekat mums meeru!“

Behz tahda brihscha aplaupischana tomehr notikufi, domajams, no ziteem laupitajeem. Gadijums tizis ta noprotokolets:

„Tschetri apbrunojuschees wihri eegahjuschi pee pasta kantora preefschneeka Gutzeita, kursch dsihwo blakus kantorim, un pagehrejuschy, lai atdod krona naudu un pastmarkas. Gutzeits naw turejis par eespehjamu israhdit pretestibu schahdam pahrspehlam, tapehz banditus wedis uf kantori. Sche deschurejuschi Rihpa un Grinbergis, kuri tos eelaiduschy. Nolaupija naudâ un markas 14.000 rubius.“

Wehlat tita zelta fuhdsiba pret Gutzeitu un Rihpu uf tahdas wehtules pamata, kuru Rihpa bij rakstijis Gutzeitam un peeprafijis naudas dalischanu.

Rihpu apzeetinaja, bet Gutzeits turejis par labaku aiskaistees uf ahrsemem.

Rihpa bijis sozialdemokrats un sneedfis Talsu komitejai derigas sinas. Ta Linde pat runa par uftwertam telegramam no generala Horunshenkowa un par wina spaidigo stahwolli.

Behz leelgabalu schahweeneem parastais Talsu pilsonis spreeda ta:

Kara spehks peenahzis pee pilsehtas un to aplehgerè. Schee bija titai signala schahweeni. Behz pusstundas waj stundas eesahlfes Talsu sturmeschana un uf pilsehtas eelam un no revoluzionareem eenentos namos eesahlfes negantas, afinainas zihnas. Tapehz jarihlojas schahdi: karotajeem jalauj namus pahrmeklet, ja wini dsenas palat eenaidneekam, zitadi war namus nodedsinat waj sashaudit; pascheem jaapsflehpjas ta, ka schahweeni nekertu: ais muhra seenam, aiskrahne, bet wisdroshaki pagrabos.

Ta tahda nama Tulumu eela pagrabs peeblihwejees pilns no zilwekeem, ari lehki wisa grihda bijusi aisknemta. Rahds par nelaimi no bentischa nogahsis uhdens spainus un wiss lehkitis peepluhdis ar uhdeni. Tomehr no grihdas augsha naw zehluschees, jo dsihwibas labad wehrts pazeest schahdas masas neehrtibas.

Uri gultapalschas tikuschas aisknemtas, ta droshakas weetas. Un schihdi nahza pee latweescheem, lai kopâ weenu likteni bauditu.

Ta no gultapalschas atflan ruhpigâ mahtes balsz:

„Sara, wo bist du?“

„Ich bin hier!“ no lehka atbild rauduligâ balstina.

„Bist du noch am Leben?“

„Ja!“

Pehz tam tikai mahte jutās zik nezil apmeerinata, tad jānehmušī teeschu atbildi, ka meita wehl dšihwibu naw saudejušī.

Pee Kalmeijera — Bihles wiša dišhistaiba bijuši pilna ar schideem; daschi gulejušchi us grihdas, ziti tupejušchi, bet Bihle weens pats labjās staigajis starp guletajeem un tupetajeem ar šawu leelo wefkelu grahmatu rokā, nahwē negribedams schkirtees no šawas dahr-gatās mantas. Zeelata dala no Talsu apfahrtnes šaimneeseem bij Bihles paradneeki un wīnu wahrdi bij eeralstīti šhini šwarīgā grahmatā. Rudenos Bihle parasti eekaseja parahdus ar koti brangām prozentēm. Ta bija ihsta selta grahmata. Tapehž tikai ar wīnu kopā nahwē.

Kad nodardeja treschais leelgabalu schahweens, kursch skrehja pahri Bihles namam, tā ka nams ar wīseem eemihneeseem nodrebeja, tad steidfigi dšehsa nost lampas, šauzot un waimanojot :

„Wir wollen im Dunkeln sterben!“

„Domehr Talsu sturmeschana schowakar nenotika.

Peeegreesiimees pee wīšas šchās „klaberjaktš“ zehlaja un ihstā mainineeka, generala Horunschenkowa.

Generalis ar šawu karaspehku bij nostahjees kalnā blakus Tukumā eelai. Wīna kara spehks fastahweja no 180-tā Wentzspils labjneeku pulka diwām rotām, pušestadrona Pawlogradas jahtneeseem, pleškaweeschu estadrona dasas (kas bija Talsu draguni) un diweem leelgabaleem.

Pehž isdariteem schahweeneem generalis šawu kara darbību schowakar tureja par isbeigtu un usšakta zītada weida operazijas.

Tā tad noluhks nebuhs bijis Talsus bombardet, waj eesturmet, bet gan kahds zits.

Kas gan schis zītāis noluhks buhtu bijis ?

Zapeegreeschās turpmatai notikumū gaitai un došim wahrdu wīnu aktiwam dalibneekam J. Sandartam, tirdšneezibas skolas preekschneekam. Sawās atminās wīnsch raksta tā :

„Ap pulkst. 6-eeem wakarā wakarā peepeschi nodardeja 2—3 leelgabalu schahweeni, kam šeloja kā krusa schautenu schahweeni. Augschstahwa eebšihwotaji (S. dšihwoja Tukuma eelā Nr. 22, tagadejā Freiberga namā) isbijuschees melleja patwehrumu apakšstahwā un paškaidroja, ka kalns esot pilns ar saldāteem, deesin, kas nu buhšhot.

„Es litu isdšehst ņgunis un wīseem šagultees us grihdas. Pehž apmehram pusštundas schauschana mitejās. Aisdedšinajam spitschkas, šahkam šmeetees un šobotees, ka mehš wīši tā šaguluschees pa grihdu — jozigi isflatas.

„Nepaspehjam aisdedšinat lampas, kad klaweja pee durwim. Us jautajumu: kas ir? atbild kreemu walodā, ka saldāti, bet neka šlitta nedarisshot, lai laisshot ween eekschā. Gribot, negribot bij durwis jaatwer, jo pretejā gadījumā tika peedraudets durwis uslauft. Eeklupa ap 10 saldatu ar „starschu“ preekschgalā, kursch man šinoja, ka esot šuhtits no generala Horunschenkowa un mellejot zilweku, kas prot kreemu walodu: tam jaesot lihds us lautu runat ar preekschnee-

zibu, bet wina usdewums esot papreeksch iskratit dsihwolli, waj ne-
esot eerotschu.

„Kratishana notika pawirschi. Neta neatrasdami, wini preep-
da mani, diwas skolotajas Leepinu un Buschu, un fahdu pilsehtas
skolas skolenu eet lihds us laukumumu pee preekschneezihas.

„Turpat, fahdus fimts solus no mana dsihwolka, us pakalna ee-
raudsiju milsiigi dauds salbatu, un us paschas kalna kraujas usstahbits
leelgabals. Saldatu midu atradas preekschneeziha, kurai muhs no-
dewa. Runatajs bija no generala Horunschenkowa subtitis augstaks
wirsnooks, kursch runaja ar mani zaur sawu adjutantumu.

„Noprasijis, waj kreewiski protot, fazija: Schodeen no generala
ir tizis Talsu pilsehtas wezalatam e subtitis sinojums, ka wiss krona
ihpaschums esot janogahda us Stendes staziju, preteja gadijuma Tal-
si tiskhot noslauziti no semes wirsus.

„Es eebildu, ka man ichis usdewums deefin waj buhs pa speh-
kam. (Sche buhs islaists, ka Sandartam jabuht par generala subtni
pee Talsu „starscha“, kam ihpaschi generala nodoms jazel preekscha,
pastiprinot un tuwinot wehstules faturam. T. Df.). Jo Talsos esmu
tikai skolas dibinatajs un skolotajs un absoluti nesinu, pee ka gree-
stees un kas ir krona ihpaschums“.

„Us scho eebildumu greesas pee manim Talsu dragunu ofizeers
un fazija :

„Es juhs pasihstu, greeschatees pee Linder un Steinberga kun-
geem, wini sinas, kas tahlak darams. Krona ihpaschums ir rentejas
kase un krona kara eerotschu noliktawa u. t. t. Sihks aprasts esot
tani pagehrejuma, kuru generalis rakstijis, bes tam winsch eedewa
man atshlegas un fazija, ka weefniza pee Kadika, resp. Sariaa wi-
nam kumode esot palikuschas daschas mantas, lai tas winam perso-
nigi atsubtot ar zitam mantam. Beigu beigas peeteiza, lai steidso-
tees, jo wisam tam mantam jabuht nodotam pullsten 8-os no rihta
Stendes stazija, skolotajas Leepina un Buscha teefot paturetas kih-
lam lihds mana usdewuma ispildischanai.

„Nelihdsjeja mani protesti par plahno apgehrbu u. t. t. Jaunkun-
djes tika tuhlin, ka apgehrbuschas, ar wilnas lakateem us galwas un
galoscham ween fahjas, eesehdinatas ekipascha un kopä ar karaspehtu
westas us staziju.

„Mehs ar pilsehtas skolas skolenu (wina wahrdu nesinu) tikam
atlaisti ar stingru peekodinaschanu steigtees wisu us mata ispildit.

„Gahjam abi pa gluschi tumschajam Talsu eelam, jo schahweeni
ta bij nobadijuschi eedshiwotajus, ka wisi bij isdsehkuschi ugunis.

„Papreeksch mehse peeklawejam pee Linder durwim, tur bij wiss
klus, un mehse eekschä netikam. Otrs gahjeens bij us skolu pee Stein-
berga (Sandarta skola atradas wina nama T. Df.), kuru ari atradam
mahja. Istahstijis winam notikuscho, nospreedam, ka steidsoschi jarih-
tojas, lai isbehgtu no peedraudeta sode. Bijam abi pahrllezinati,
ka schee draudi naw tufshi wahrdi.

„Aligahjam us Grunsta (t. i. Dunkela) weefnizu, kur atradam
fahdus 3-4 rewoluzionarus ar schautenem. Tee tuhlin gahja mel-

let Lindi. Pamasam saradàs lauschu pilna weesniiza . . . "

Ras weesnižà notifa, par to wehlat, bet papreeksch mums japeegreesch wehriiba generala wehstulei. Dimi saldali to bij nonefuschi teesu pristawam Pawlowam, kuresch dsihwoja Pastendes eelà Matewiza namà, ar stingru noteikumumu nodot Talsu pilsehtas wezakajam (Старшему города Тальсена).

Dunkela weesnižà Linde dabù no Sandarta finat, ka no generala Horunšentowa pee Pawlowa preeksch wina esot loti swariga un steidsoschi ispidama wehstule. Tà ka Sandartam us lauka wehstules sature istahstija, tad wispahri tàs sature winsch war preekschà zelt.

Linde negaida, tad winam peenesis wehstuli, bet winsch pats eet wehstulei pakaf. Winam issneeds ar sihmuli aprakstitu rupja, peleka papira gabalu, ar schahdàm rindàm :

Talsu pilsehtas wezakajam.

Beeku preekschà ispidit schahdas manas prasibas :

- 1) istihrit Talsus no rewoluzionareem pulkeem,
- 2) atdot manà rihzibà nonemtàs krona schautenes,
- 3) sawahlt un isgahdat us Stendes staziju wisus rewoluzionareem peederoschos eerotschus,
- 4) isdot un aisgahdat us Stendes staziju labà stahwokli un neaisfartu krona renteju,
- 5) tapat poliziju, meerteesu un pastu.

Ja tàs wijs lihds pulstien 8-eem rihtà 5. dezembri nebuhs isdarits, tad sagrauschu Talsus drupàs, tapat tà Tulumu.

Tulumu kara spehla nodalas

preekschneeks generalis Horunšentows.

Schi bargà pawehle usrakstita nemahkuligi („besgramotno“ tà par wina spreeda Talsu aprinka kara preekschneeks apaschpaltawneeks Geizigs), ar pareisrakstibas kluhdàm.

Jaapikata ta tuwaki.

Pawehle stingra, prasits loti dauds, kas nelahdà sinà naw ispidams. Tà war rakstit persona, kas apinas sawu pahrspehtu, waj grib schahdu pahrspehtu demonsfret.

Warbuht, titai dischoschanàs, ar sawa spehtu, lamehr pateesiba nemas tà nebija. Tulumus taf drupàs sagrauts nebija.

Man leekas, ka generalis Talsu rewoluzionaru preekschà discho-tees gan wareja : ja jau pehdeji netifa galà ar 30 draguneem, usrahdot loti apschaubamu darbibu no strategiska redses stahwokla, kur nu wehl ar wisu wina karaspehtu.

Sapulžè generala rakstu nošauza par prowokaziju. Ja, ko tad gan generalis wareja promozet ? Lai issauktu usbrukumus un waras darbus no rewoluzionaru puses un pehz tam ar wineem isrehkinatees. Nahfoschàs deenas notifumi peerahdija, ka winam nelahda prowokozija wairs naw wajadsiga, winsch tapat isrehkinajàs pehz firde patilas.

Ja, ko tad gan nosihmè wehstule, kihlneezes, suhtnis, pat atsleugu doschana un mantu pahrgahdaschana ? Tas jau isnahl ittà wehletos stahtees satilsmè, sarunàs, lihgumà.

Waj newarës peenemt, ka generalis sçho Talsu pilsehtas wezako beedri buhs gaidijis pee sewim? Wehl labal, ja atbrauktu wesela deputazija no sçheem beedreem. Un westu farunas par ispidameem punktëem.

Protams, sçho Talsu wezako wairs atpaat nelaištu, bet aiswestu us Felgamu un ar lepnumu pateikt generalgubernatoram Belmanim:

„Juhš elselenze, redseet kahdu bihstamu putnu eewikinoju lamatäs un safehru. Tas tur no laika gala dukkojis uhdeni un musinajis laudis pret walidibu. Tagad sasauzis pilnus Talsus ar apbrunoteem lauku eedsihwotajeem. Sçhis tas galwenais, un nu winsch muhsu rokäs.“

„Labi, kofi labi,“ Belmanis atteiktu: „juhš sawä darbiba peeleeotojeet ne tifai eerotschus, bet ari isweizibu, samanu, tas teizami!“

Ro gan zitu nosihmetu ofizeera norahdijums us Vindi un Steinbergi, ka galwenäm personäm?

Bahreesim us sapulzi Dunkela weesnizä.

Sarahluschi nopeetnee, ihstee karotaji, jo ziti paspehjuschi aisbehgt. Ustrautums leels: weesnizas plasçhå sahle duhz, ka salaitinais biçchu strops. Sina par wehstuli jau isplatijusees, bet wispahrejä noslana, ka noteikumus nepildit.

Linde apspreesçhas ar simpatisejosçheem un pilsonisçheem preesçstahwjeem, jo zitu rewoluzionaras komitejas lozektu sapulzë wairs nebija. Nospreesç, ka ar generali jamehgina lihgt, sinams, eepreesç atdodot krona eerotschus, jo naw domajams, ka winsch bes sça noteikuma jebtahdäs farunäs eelaistos.

Pirmais ar runu usstahjäs Sandarts, lai ispiditu sawu suhtna lomu. Kad winsch beidsa stahstut sawu siuojumu, wairaki no rewoluzionareem issauzäs:

„Dee ir meli! Juhš esat prowokators, mehs juhš arestejam!“

Sandarts samuljis nosahpj no tribines.

Sahk runat Linde. Generalim dauds leelaks spehks par Talsu draguneem, kas tit bij masa saujina. Generalim ir kahjneeli, jahtneeki un artilerija. Pret regularu kara spehku naw eespehjams karot. Tapehz ar generali jalihgst un ka pirmuotikumus preesç tam jaatdod krona eerotschi, lo no tschefausa sçhodeen dabujat.

„Eerotschus mehs neatdosim! Sçhodeen nems eerotschus, bet rihstu dsihwibu!“ daschi kleeds no wisa spehka.

„Pareist, pareisi,“ wisa sahle peebalso.

Ir pat tahdi, kas par Vindi issala wehl stiprakus wahrduš, ka par Sandartu.

Linde pawisam apjuzis. Nesin, lo eesahht. Sçhini brihdi winsch laikam, pateesçham juta, ka waj nebuhtu bijis labal, ka ta putra nebuhtu eewahrita. Ziti beedri, tur nu kurais, bet strebj nu tu laulä weens pats! Kas teem nekaisch, ka brihwi putni laisçhas pa pasauli. Bet tew gimene, seewa us pehdejäm kahjäm, weikati. Newari wis ta laisçhees.

Rä slihzejs keräs pee salmina, ta ari Linde sçhoreis dara.

Winsch tezinus skreen pee Birkela un luhgçhus luhds, lai tas

nahstu un palihdsetu mina laudis dabuht pee prahta*). Wina un zitus, kas tur sahlē, nemaš nellaušot. Tihri kà apmahkti: tit karot un karot! Krona eerotšhus ari negribot atdot atpakaš. Glušči kà welni.

Sche wehl jaatgahdina dašči wahrđi par Zirkeli, lai šapraštu, kapehž Linde greesees pee wina šhini gruhťajà brihđi.

Frizis Zirkelis bij latweešču šadraudšigàs beedribas preeššneeks, plašči pašhštams šabeedrišts darbineeks Talsos un apfahrtnē, ilggađejs skolotajš Talsos jau pat no Milenbacha laikeem. Zirketa wahrđus šabeedribà un šapulžēs allasch usklausijās, jo tee bij apdwehšti ar šapraštu un pašiprinati ar peemehreem no dšihwes. Frizim Zirkelim leela nošhime Talsu un apfahrtnes latweešču dšihwē.

Zirkelis eet lihđsi us šapulžes weetu, un sahlē pee galda jau sehšch: pišehtas galwa Gerke, rentmeištars Džens, teesu prištawš Pawlows un ziti. Sandarts šata, kà bijuši kopà wiša Talsu „aristokratija“. Tee buhš apšinoti, lai ari eerodaš.

Zirkelis kašpj tribinē un eesahl nopeelnà balši:

„Godatee Talsu un apfahrtnes tautas preešštahwji! Juhs bijàt kehrušchees pee eerotšcheem, lai ižihnitu šew brihwalus laikus. Juhs šinajàt, kà muhšu tautai daudš kà truhłst, to šašneeguščas kaiminai tautas. Juhs gribeet ari muhš wišus eezelt šaulitē, jo mehš esam bahru behrni, kuruš beš dšihwes šaules nokalpina. Juhšu darbanu panahťumi bija. Bet juhs neesat profesionali karotaji, jums nawa kara špehka eekahrťas un organizijas. Juhšu žihna war buht šel-miga til ar tahdeem pašcheem nekareiwjeem kà juhs. Bet nu nahť jums preti regulars kara špehks: kašjneeki, jahtneeki un artileristi. Schee prot kara mahłflu. Juhs buhtu kà mušikanti, kas panehmušči taurēs roka un griš pułst, bet neprot to išdarit. Kamehr šaldati labi šašpehlejušchees mušikanti un šahw šem labu kapelmeištaru wadi-bas. Wineem špehle išnahrš žitadaka, labaka, bet no jums nekahda. Redšeet, kahda šarpiba buhš šarp wina un juhšu karošhanu.

„Juhš jau walđibai rahđijušči, kà juhs negribeet palikť pee agratàs dšihwes eekahrťas. Juhs gribeet dšihwi reformet, to jau walđiba šin. Bet juhs nu pašči šcho gruhťo un atbildigo darbu gribeet ušnemtees un paleezeet šcheit Talsos. Juhs gribeet žihnitees — tas kati teizami. Bet juhs gribeet žihnitees ar leelu pašrspehťu. Juhs palikťeet Talsos, bet juhs palikťeet šem Talsu drupàm.

„Kahđš išnahrťums buhš? Juhs šaudeseet dšihwibu — bet par to jums jau naw šchehl, to šinu — juhs išnizhihaseet Talsus no šemes wiršus un daudš behrni, širmgalwji un šeeweetes aišees lihđsi ar jums bojà. Padomajeet jel par to!

„Bet waj jums pašcheem nawa gimenes? Daudššem no jums ir šeewas un behrni. Waj tee juhs negaida? Bet mini šchoreiš juhs nekagađiš, jo juhs gulešeet aprakti šem Talsu drupàm. Un jaunek-li! Waj juhs negaida tehwi, mahtes, brahťi, mahšas? Waj juhs neeseet wineem par atšpaidu un apgahđneeku? Ša juhs palikťat šche, tad mini, juhšu tuwatee, juhšu mihłas šejas wairš neredšes.

*) Zirkelis pats par to šahštija.

„Tapeh3 apdomajeet, ko dareet, waj wehrts dotees zihnä, tur se-
wi usupurè bes panahkumeem. Mans padoms jums tahds : atstahjeet
krona schautenes sche, jo täs war nest jums tilai nelaimi, un pa-
schi greeschatees atpatal us mahjam un sakeet sawejeem :

„Mehs bes zihnas negreeschamees wis atpatal, mehs behguschi
neesam, mehs Talsus eenehmäm, bet nahza pahrspehts, mehs negri-
bejam zitüs un juhs nelaimè grubst, tapeh3 esam sche atkal pee jums.“

Zirkelis beidsa. Iru runajot winsch redsejo, ka wina wahrdi da-
ra eespaidu. Cesahumä daschi wehl newehrighi klausijäs, azim redsot
domadami, ka ari scho burschuju naw wehrts klausitees.

Bet Zirkela runa aisrahwa, negribot bij jatlawas un jafeko mina
domäm. Tapeh3 runas oträ puse bij eestahjees pilnigs klusums un
wareja redset, ka Zirkelis uswarejis.

Peh3 runas atflan daschi sauzeeni : „Winsch prahthigi runä ! Tä
jadara ! Aldosim schautenes!“

Un schautenu peenahk pilns faktis. Kad schautenes peh3 pahris
stundäm weduschi us Stendes staziju, tad to bijis wairak, nekä no
tschekauscha panemts. Ifflaidrojuschy ar to, ka tukumneeki buhs at-
nahkuschy schejeeneescheem palihgä.

Tomehr sinams ari tas, ka tschetras kareiwju schautenes gul Will-
muischas esera, no Kreewraga otras lihniyas us leju, aif leelä atmena.

Bijuschy tahdi nesameerinamee, kas sweest schauteni faktä naw speh-
juschy, aifgahjuschy ar to, bet mahjäs nest newarejuschy. Täpeh3 täs
atdewa eseram usglabat.

Ko nepanahza Linde, to eespehja Zirkelis.

Bet mums sinams, ka Linde ar beedreem agrati to paschu Zirke-
li dehweja par meetpilsonigu zilweku, ar schaureem usstateem.

Waj neisnahza zitadi ?

Linde wehl peemin, ka isnesti schahdi lehmümi :

1) Sawus eerotschus mehs neatdosim.

2) Renteja muhsu rokäs naw un mehs to negribam aissfahrt.

3) Tapat ari zitas krona eestahdes ir tahdä pat stahwolli, lä bi-
juschas un mehs tur nela neaisslahrsim.

4) Krona eerotschus mehs esam ar meeru atdot un apsolamees
gahdat par fahrtibu pilsehtä, b:t prasam, lai draguni wairs atpa-
tal us Talsfeem nenahk, jo wisu nekahrtibu zehlaji bij wini.

Tomehr ziti, kas par sapulzi stahstija, tahdus punktus nemin.
Wehlat paschi deputati gan pahrrunajuschy, ko teikt generalim. Gespeh-
jams, ka tamlihsfigas domas issazitas, bet ne tahdä kategoriskä wei-
dä, jo situazija nebij tahda.

Sapulzes beigäs eet runa par pascheem deputateem, kas brauts
pee generala us Stendes staziju, aifwedis schautenes un zels preefschä
talsineeku domas un luhgumu. Starp deputateem min ari Lindi.

Nosihmetee deputati aiseet us Detlowfska dsihwolli tuwati apspree-
stees sawä starpä. Sche Linde issaka wehleschanos nebraukt. Bet
ziti deputati par to kategoriski usstahjas.

„Mehs tal newaram generalim to teikt, ko juhs wareet. Juhs
sineet, ka militischeem sawi notekumi, ko tilai juhs wareet zelt preef-

schâ. Bes jums deputazija naw pilniga. Jums katrâ sinâ jabrauz!"

Linde schaubas, winsch nestu, fo darit: braukt, nebraukt. Deenah-tums saka, ka jabrauz; prahts teiz, ka schis solis ir bihstams.

Waj kahdam paprasit padoma?

Te jau Zirkelis stahw, kas winam nupat tit labi islihdseja. — Linde paluhds Zirkeli sahnis un nopeetni winam jautâ:

„Luhdsu juhs, sakeet atklasti: braukt man us Stendi waj nebraukt? Ko juhs par scho leetu domajeet?"

„Ja jums dshiwiba mihta, tad nebrauzeet!"

Linde peeeet wingrafeem solem pee galba un kategoriski nosaka:

„Kungi, dareet, fo gribeet, bet es nebrauzu!"

Bes schaubam, Zirkelis isglahba Lindem dshiwibu.

Bet waj nebuhtu bijis labaki, ja Zirkelis buhtu teizis:

„Linde, jums katrâ sinâ jabrauz!"

Generalis buhtu apmeerinajees ar scho eeguwumu, un otrâ deenâ Talsi nebuhtu zeetusch.

Generalis tal gribeja Lindi dabuht sawas rotas, us to tal no-rahda wina schiwatara kara darbiba. Winam buhtu swarigs kara guhstek-nis, fo rahdit Bekmanim.

Tavehz issaku schahdas domas: ja Linde buhtu atradees starp deputateem us Stendi, tad Talsu liktenis buhtu isnahzis zitads — dauds mihtstaks.

Protams, Zirkelis schini brihdi Talsu likteni newareja paredset, fo newareja sinat ne generala domas, ne wina stahwolli. Tikai to gan waretu teitt, ja Zirkelis buhtu warejis stahdit few preekschâ rihdeenas ainu ar winas schausmam, breesmam, waimanam, upureem — un buhtu eedomajees, ka ar sawu teizeenu winsch no scham breesmam waretu dshest jel fimto dalu, tad Zirkelis gan buhtu teizis:

„Mihto Lindi, jums jabrauz us Stendi!"

Bet waj Linde neka nejuta?

Nedsams, ka ne.

Deputazija us Stendi aibrauz:

Detlowstis, aprinka preekschneeka meetas ispilditajs,

Geizigs, Talsu aprinka kara preekschneeks,

Sorens, akzises avgabala preekschneeks,

Dzens, rentmeistars,

Gerke, Talsu meesta wezakaais,

Sandarts, tirdsneezibas skolas preekschneeks,

Silbreedis, Zirkela priwatskolas skolotajs,

Pawlows, teesu pristams.

Sandarts brauzâ, lai atwestu sawas diwas skolotajas — kishnee-zes, fo winsch bashijas par winau likteni. Juljis Silbreedis tit peh-dejâ laika bij cestahjees sozialdemokratu organizazija un, pehz Lindes wahrdeem, peedalihees dshwi revoluzijas likwidazija. Silbreedin bij revoluzionaru pase un winam bij jabrauz, lai aissargatu depu-taziju no militschu puses, lai schee to nearestetu, bet kantu braukt us Stendi.

Deputazija iibrauzâ no Talseem wehlu pehz pusnatts ap pulksten

trijem (Sandarts pat raksta, ka ap pulksti. 5-eem, bet daschi atkal preefch trim, tà ka peenemu widejo laiku. Ja peeros isbrautku, tad buhtu gruhti tikt pusdewinos atpaka, kas naw apschaubams).

Sandarts brauzeenu un panahlumus apraksta schahdi: „Sagehrbamees wisi sawas gala formas un 5 elipafchâs, saldatu pawadiba, brauzam uj Stendes staziju. Werstes diwas no stazijas muhs aptureja farg'aldats, isprafidams, kur un kas brauz. Behz dascham minutem pasinoja deputazijai, ka aprinka kara preefchneeks warot brauff, bet ziti lai usgaidot. Pagahja pusstunda, un ari mehs tifam peenemti no Sorunschenkowa audienze.

„Segahjam stazija jau isgehrbuschees un muhs tuhlin peenehma patš generalis deefgan laipni. Pirmais jautajeens:

„Kas pee jums noteef?! Es wifu sinu! Man sinams, kapehz sche trona schautenes!

„Uj to kara preefchneeks atbildeja, ka Talsos nelas til schaufmigs naw notizis un tagad wifs klufu. Mehs esam juhtita deputazija ar luhgumu pagarinat terminu eerotschu atdoschanai.

„Uj to generalis atbildeja:

„Ja galwojeet, ka nelahdas fazelschanas nenotiks un ja wifs buhs tà ka pa wezam, tad winsch ar meeru weenu deenu gaidit, bet ja notiks weens schahweens no rewoluzionaru puses, tad tiks Talfi fagrauti lihds pamateem. Bes tam pilsehtas galwam jagahda usturs preefch zilweleem un firgeem.

To wifu apsolijamees ar leelato preeku isdarit.

„Tahda gadijuma, winsch teiza, juhs wareet buht meerigi: ari draguni tiks no Talseem aiffaukti.

„Uj rentmeistara jautajumu, tà buhs ar rentejas kafi, waj ta buhs janogahda winam, generalis atbildeja:

„Ja juhs galwojeet, ka kafe netiks islaupita, tad lai wifs paleef turpat.

Behz tam winsch pawehra durwis un fazija:

„Mani laudis ir aisturejuschi kihlam diwas skolotajas, tagad es winas waru atdot.

„Es stahdijos preefchâ, tà winu prinzipals, un luhdsu, lai winas tiftu atdotas man, par to buhschu pasemigi pateizigs.

„Uj jaunfundsëm pagreesees generalis teiza:

„Redseet, te ir juhs „oberlehrers“. Winsch jums atbrauzis paka, es ispildu wina luhgumu un nododu juhs winam, tà juhsu fainneefam.

„Ar to faruna bij nobeigta.

Sorunschenkows eegahja sawa kabinetâ, bet mehs wisi steigchus dewamees uj mahjam pasinot talfineekeem preeka mehsti, ka esam isglahbuschi Talsus no grautina. Wisi deputati dewas atpaka uf Dunkelâ weefnizu, kur publika palika gaidit deputaziju ar atbildi. Pasinofuschi dsirdeto un pahrdsihwoto, katrs no mums dewas uf jawu dsihwofli.

Schaujmu deena — 5. dezembris.

„Meers, meers! Karsch isbeidses! Deputazija atgreesusees no Stendes un tahdas sinas atwedufi.

Tahdi wahrdi lidoja drihfi pehz deputazijas atgreeschanas, jau no pullst. 9, pa Talsu eelam, nameem, dsihwokkeem, no mutes us muti. Wiifi swabadati uselpoja, itka tahds negaifa mahkonis buhtu nupat pagahjis garam.

Uri scho rindiau raksttajs steidsas us eelu, lai apstatitu zihau weetas, tiktos ar pasinam un lai staidraki dabuhtu sinas par pehdejās naktis daudsajeem notifumeem.

Zit tur dauds pahrdsihwojumu un isbaudijumu!

Parasta seemas deena ar semo sauliti pee debesim, kura nemas negrib silbit un smaidit. Schodeen ta ka paspihd gan, bet baltu mahkonu grehdas ari nostahjuschas pee debesim un nemas negrib iskliht. Saulite schibinas sahrmas pahrslinas, kuras atrod wisur weetu, kur nosehstees. Semi apklahj plahna sneega sahrliina.

Zela fateefu A. Dreimani un A. Tihlu, kuri isgahjuschi apstatit pasauli tahda pascha noluhka, ka es.

Norunajam apmeklet kihlneezes un saemt par wiau guhstneezibu wistuwakas un pamatigakas sinas. Sateefam wehl J. Silbreedi un wiifi aisejam us Rundsiina dsihwokli, Esera eela Popa nama, kur bijuschas guhstneezes paschulait atradas.

Zelam preekscha daschadus jautajumus, bet jaunawas naw sewischki runigas un par pahrdsihwoto stahsta mas. To gan saka, ka agahjuschees ar winam labi, rupjibas naw bijuschas, winam eerahdita kahda istaba stazijas ehla.

Silbreedis, ka deputats, stahstija dauds wairal un wispahri, tam pehdejās deenas bija koti bagati peedsihwojumi, ta ka winam ari bij to stahstit.

Ze kahds eeminejas, ka kihlneezes nosaluschas un tam japagahda tehja. Usmeklejām patwiri un sahkam ap to rihkotees. Ze iskloufijas it ka schautu. Klaufijamees, bet klujums. Rihkojamees tahlat. Utkal ka schautu. Waj tas waretu buht? Kas tagad lai to daritu? Warbuht pehdejee militschi, kuri negribedami nest patronas us mahjam, tas isschauj gaisa?

Dreimanis iseet pee pumpja pehz uhdens, bet pehz brihtina schigli eenahl un ta ka isbijees, ka nesapraschanā saka:

„Schauj un ar saldatu flintem!“

Pulkstens rahdija pusweenpadsmit.

Sahkam lehset, ko tas waretu nosihmet?

Waj draguni atjahjuschi pehz mantam un israhda sawu brawuru, ka war tagad pehz sawas firds patikas isschauditees, ka wairs nelas tos newar trauzet, waj kahda zita kara spehta nodata Talsos eekumufi?

Silbreedis meerinaja, ka ſchaujot rewoluzionari, jo winsch ſinot, ka daſchas krona ſchautenes palikuſchas neatdotas.

Bet kas tad tas? Kleedſeeni, waimanas! Iſſkrejam laukâ ſkattitees: lahda ſchihdeete ſfreen pa tirgus laulumu uſ muhſu puſi, kleedi, raud, waimana, ploſa ſew matus un lauſa roſas. Mehſ jautajam:

„Sakeet, kas noteet? Kas jums laiſch? Kur ſchauj?“

Schihdeete, kâ ahrprahtâ paſfreen mums garam, neatbildot ne uſ weenu jautajumu. War redſet, ka winas iſbailes tik leelas, ka wina neſpehji ne runat, ne domat, ne apſtalhteet.

Wina dodas tik ahrâ no pilſehtas, fur nupat redſejuſi to, ko wehl nekad ſawâ muhſchâ nebij redſejuſi.

Mehſ ſaſſatamees un wiſu muhſu azis rahda, ka noteet kas ahrſahrteis, ko zilwekſ ahtrumâ nemaſ newar apjehgt, iſſklaidrot, ka, ar wahrdu ſatot, nu wairs naw labi.

No ſchihdeetes muhſu azis pagreeſchas uſ pilſehtas puſi un ko redſam:

Uſ Leelâs eelas, pee Peterſona nama rinda dragunu tur ſchautenes pee waiga, mehrſejot pa eelu uſ preeſchu, un uſreiſ noſſan ſauſſ ſchahweenu plikſchis, kas kâ neparafſti ſpehzigſ pahtagas zirteens ſit pa dwehſeles uſtrauktajâm ſtihgâm. Pahris ſolus uſ preeſchu — un atſal tahds patſ zirteens.

Mugſchâ ſalnâ, trepju galâ, diwi pulzini dragunu, kas ſtatas kâ ehrgiti wehrigi uſ leju, waj tur naw redſams laupijums, daſcham ſchautene roſâs uſ ſchauſchanu; te weens ko eewehrojis — tuhlin biſe pee waiga un ſchahweens atſlan.

Mehſ nojauſcham, ka redſam, ko neapraſſtamu, breeſmigu, kas rada trihſas pa wiſu meeſu, ſirdi, nerweem. Brihtinu ſtahwam kâ ſaſaluſchi, paralifeti.

Te redſam, ka pilſehtas widû iſzetâs ſlairs duhmu ſtats, tahlak otrâ.

Èâ tad draguni pilſehtâ ſchauj un dedſina.

Rodas doma tikt prom no ſchejeenes, neredſet ſchis breeſmas, kas war uſnahkt ari ſcheit, ſchini weetâ.

Èjam ahtros ſolos no pilſehtas ahrâ uſ loplautuwes puſi. Te uſreiſ ſchahweeni, un Dreimanis mana, ka gaiſſ wina ſejas tuwumâ ſtipri ſawitkojas. Laitam, ſchahwa uſ mums, jo bijâm labſ mehrkis preeſch tam.

Par laimi mehſ atradamees grants bedres tuwumâ un wiſi, kâ uſ norunu eelehzâm tur. No bedres pazekam galwu un ſtatamees: kâ tad — draguni ſalnâ nowehro muhſu puſi ar biſem rotâ, taiſidamees wehl uſ ſchauſchanu. Bet mehſ ſcheit atradamees droſchibâ: bedres ſtahwâ mala muhſ pilnigi aiſſedſa.

Rahdu puſtundu ſche noſehdejâm. Tad nowehrojâm, ka ſalnâ wairs dragunu nama un no eelâm muhſ neredſ ſchaut. Èâ tad ſtahwollis droſchaks.

Sche mehſ iſſchlihramees. Mani beedri gahja apſahrt Dſirnewu ſalnam uſ Rigas eelas galu, bet es pahri plawai, gar Willmuſſchas eſera galu un pareiſtizigo baſnizu uſ Baſnizas eelu, fur noſudu ſawas paſinas Schmita kundſes dſihwolli. Sawâ mitekli pehbejo nakti

ari nemas nebiju gulejis, jo tas atradās Dundagas eelas stuhri blatus polizijai, t. i. pašā da bibas wirpuli.

Šhe ušturejos lihdi nowataam. Šhmita kundse stahstija : draguni pilsehtā schaujot katru wihtreeti, ko redsot, un dedsinot rewoluzionaru namus.

Tas wehl nebija wišs : mekleja rewoluzionarus rotā ar noluhku nošhaut.

Stahsta, ka pehz muhsu aiseeschanas diwi draguni peestrehjuschi pee Rundšina dšihwolka un jautajuschi pehz stelo'aja, kas tur dšihwojot. Pahreezinajuschees, ka dšihwollis tufschs, aifgahjuschi. Ja buhtum tur palikuschi, kahds labs un tuws mehrkis wiru lodem buhtum bijuschi!

Kodas jautajums : kahds attaiņojums šhim dragunu trakām ašins dšihrem — pehz tam, kad deputazija Stendē no generala tit šwiniqi bij sanemta un apsolita Tāliu neaišklaršhana ? Waj bij radees kahds jauns apstahllis, kas dragunus uš schahdām šwehribām paweda?

Wahzu awoti iššaidroia, ki schihds apstahllis bij radees.

„Dīna Zeitung“ pašhā korespondenzē no Talsēem 8. dez. 1905. gadā šchos breefmu notikumus iššaidro gluschi dabiski.

Talsu draguni 5. dezembri, drihši pehz deputazijcs aifbrautšchanas no Stendes, jahjuschi uš Talsēem pehz walikuschām mantām. Wini jahjuschi pulziņos pa Tulumā eelu pilsehtā un te uš wineem, tā ari uš Veelās eelas no nameem tizis schauts. Protams, draguni par tahdu nelaunibu breefmigi šadušmojuschees un šahkuschi Talsos schaut un dedsinat.

Dragunu rihziba tal gluschi šaprotama un attaiņojama pehz schahda iššaidrojuma. Bes schaubām!

Tapat šchos notikumus iššaidro fon Transehes grahmata „Die lettische Revolution“, kas šlaitas par Baltijas wahzeeschu ofizialo 1905. gada rewoluzijas aprakitu. Tā ka schis išdewums no muhsu wahzeescheem t et turets leelā zeenā un godā, ko ari ahrsemēs aifrahdi-ja, esot ihšts sinatnišs darbs ar neapschaubameem fakteem, tad atteezigo weetu no schis grahmatas tulkojumā peewedu wahrdu pa wahrdam :

„5. dezembri pee generala Horunschenlowa no Talsēem eeradās deputazija, kura pašinoja, ka eedšihwotaji nomeerinajuschees. Pehz tam kornets Lugowojs dewās ar šawu eskadronu uš Talsēem atpakal. Apmehrām wersti no meesta winsch nosuhtija uš tureeni 20 dragunus, lai pahrlēezinatos, waj zelsch uš tureeni šwabads. Kad šhee bij noklumuschi lihdi Veelajai eelai, peepehschi no dāschēem nameem uš wineem schahra. Draguni atbildeja ar wairakām šalpem un atteezigos namus aifdedšinoja. Pa to laiku ari Lugowojs ar šawu eskadronu bij peesteidšees, ugunsgrēhki išplatijās, un kad ari Honwnschenlowa ar šawu lara spēhlu bij peenahzis, wineem kopiqi išdewās rewoluzionarus išklihdinat. Dāschās eelas bij aifbarikadetas un dāschos namos šrahgstoichās weelas pašlehtas, kas degošu namu uguņi eksplodeja. Bij schausmigās štundas, kurās pilsehtina lihdsinajās kara lauta štatam. Pilsehtinu no rewoluzionareem ištihrija“.

Pee šha apraksta peesprausta peesihme, ka tas nemts no kara tee-

šas protokolā, kur Talsu leeta tika attehlota un paslaidrota. (Gesah-tās ta 23. augustā 1906. g. un pehz tās spreeduma daudsi no talsnieekeeem tika noteē'ati, gan us nahwi, gan wairaf gadus katorgā).

Man noteikti jaaisrahda, ka šchee paslaidrojumi pehz buhtibas tahlu stahw no pateefibas. Us draguneem netika eepreelšch schauts un wispahri us draguneem nedabuja schaut, tā juhs wehlat pehz sikhā apralsta redsejeet. Tā ka schis schauschamas jautajeens Talsu triagedijā weens no swarigakeem, tad pee ta ar sewischku ruhpihu esnu kehrees un zentees dragunu solus un darbus 5. dezembri us sikhako ispehtit.

Ta dragunu nodata, kura Talsos trakvoja, eesahka schausmu darbus darit jau šawa zela sahkmā: netahku no stazijas noschahwa weenu wihru, šaschahwa zilwelu Stendes muischā, gribeja noschaut lahdu netahlu no Talseem un Talsos schahwa pee pirmeeem nameem.

Tā tad ta jau bij sagatawojusees us šamu darbu pee Stendes stazijas un Talsos nemas teem wairs newajadseja nilnumu uskuhdinat.

Us tahdu pašhu apjchaudischānu basejas generalis Horunschenkows šawā raportā generalgubeneratoram no 9. dez. 1905. g., noslaidrojot Tukumā un Talsu nolikumus. Šcha raporta Talsu dala — par pirmo newaru spreest — ischum un mudsch no neparcištām, tā to lasitaji no peelittā tulkojuma war redset (turpmak un peelikumā).

Mums tomehr schis pamatojums jaatmet un jamellē zits.

Cedšitinašimees Horunschenkowa stahwolli.

Tukumā bij nonahweti draguni un nodedšinatās wīnu kasarmas, bet Horunschenkows peenem deputaziju, nolur deewlalposchānu un brauz tahlat us Stendi. Šche wīnsch atkal eelaischās ar deputaziju, pehz kuras eebraulšchānas Talsos rewoluzionari wareja swilpodami aiseet.

Nebij sagaidams, ka generalgubenerators Bekmanis par to wīnam pateizibu isšazis. Puhtu wīnsch deputazijā nolwehriš rewoluzijas wadonus, tad wehl buhtu zitadala runa, bet tahdu wīnsch Talsu deputazijā neatrada. Ka schis jautajums sewischki no swara, war redset no wīna raporta, kur generalis šata, ka Linde nehmis galu zaur pašchnahwibu, bet Steinbergi noschahwuschi draguni.

Tā tad generalim no swara, ka wadoni nobeiguschees. Wīnsch bij gribejis tos dabuht šawās rolās, bet nedabuja. Bekmanim wīnsch melo, ka abi beigti. Wehl jautajums, waj wīnam tizes, jo Bekmanis šanem šinas ari no ziteem amoteem. Katrā šinā wīnam atkal pahrmētis, ka Talsos rewoluzionari atstahli bes pahrmatžibas. Wīni tomehr wehl japahrmahza.

Man schfeet, ka schahda pahrmahžischānas doma radās muhsu generalim drihfi pehz deputazijas eerašchānās Stendē, kad ilusija par freetno kehreenu isgaisa. Loti warbuhtiga leelas doma, ka jau tad, kad generalis deputazijai atwadotees šmaididams speeda roku, wīnsch bij taišijis lehmumu: dragunus gan juhs wehl dabuseet redset, lai tee juhs freetni pahrmahza; juhs dumpineeki to esat pelnījuschi.

Šchi pahrmahžibas doma nu bij jarealife. Un šche nu pee rolās gadās tahds noderigs zilweks tā Puhnu barons fon Siwerss. Wīnsch

ari wislabaki finäs, kas jaschauj un jadedfina. Generala nodomu pasi-
no Siversam] un schis ar leelako preeku to peenem. Sastahda lau-
jas druschinu, sadfirdina, uskuhda.

Soda nodata sastahdas no Talsu draguneem t. i. plestameescheem
ar behreem firgeem un pawlogradeescheem ar balteem firgeem, ap 60
firgu un zilwetu.

Drihfi pehz deputazijas ajsbraufschanas no Stendes nodata do-
das zela. Un schepat pee stazijas sahlas wina darbi.

Pee stazijas kroga us zela gadas kahds gahjejs, wahrda Dihde-
lizs. Kad draguni ajsjahjuschi, winsch bij atrasis zelmalä gutot, ari
bij redsets, ta weens draguns us wina schauj.

Pee Stendes muishas noteek schahds gadijums. Wakaru eepreesch
lihds schejeenei kornets Lugowojs bij atnahzis kahjam, jo, ta finams,
wina firgu Talsos noschahwa. Sche winsch bij dabujis firgu un ajs-
jahjis us staziju. Sirgs bij atsuhkits schurp agri no rihta, bet ee-
maulti bij palituschhi. Dos nu weens draguns grib atdot; nahf sa-
nemt dega palihgs Freidenfelds. Bet kuhts durwis stahw zilweli, ku-
ri sawä starpä farunajas un smejas. Tas weenam dragunam isleelas
schaubigi, winsch nem sawu schauteni, gribedams us teem schaut, bet
schahweens eeeet Freidenfelda rokä, to deesgan smagi eewainodams,
tä ta roka ilgu laiku bijust apseeta. Jau Stendē tizis nowehrots,
ta draguni peedsehruschees, jo daschi tikko warejuschi firgä nosehdet.
Ari schahwejs dsehruma deht newarejis schahweenu peenahzigi regulēt.
Tomehr Stendē wehl prafijuschhi degwihna.

Jahjuschi tahlat us Talsu pusi. Pee Talseem notizis schahds
gadijums.

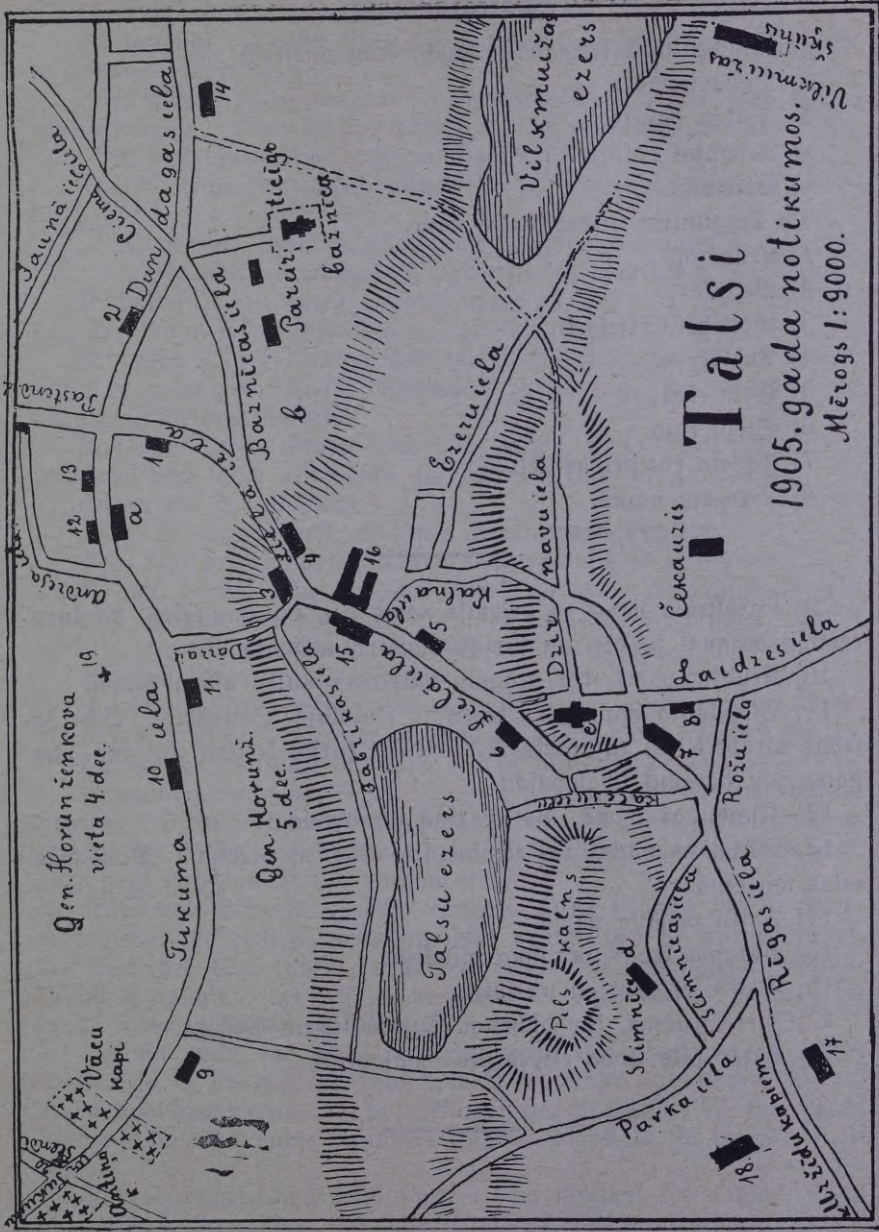
Talsu eedfihwotajs N. bij isnahzis apstatit weetu, kur wakar
kara spehts stahwejis. Pehz tam winsch pee grants bedrēm isnahza
us leelzeta. Sche no kapu puses tam peejahj draguns. War redset,
ta stipri peedsehrees, tikko war noturetees seglos. Raut ko pa kree-
wiski sata, bet neslaidri. Pehz sejas ari neisleelas, ta kreews, bet
tatars. War isschkirt wahrduš :

„Es juhs, drankus, noschawschu ! Juhs dumpineeki !“

N. reds, ta flikti, tomehr aiseet nedrihst, jo aisejot weeglafi
noschaut ; winsch eelaischas ar dragunu farunäs, grib wina domas no-
wehrst us zitu pusi, tomehr, leelas, weltigi, jo draguns wisu laiku
nemas ap schauteni, gribedams to nonemt no plezeem un dabuht pa
schawschanai, tomehr tas nemas newar isdotees, jo pats par dauds
pilnä. Pehz kahda laizina peejahj diwi ziti draguni, no fureem
weens apafschwirfneeks.

Behdejais redsedams, ta tatars rihtojas schaut, sata :

„Dapreesch jaismellē, ja atradis eerotschus, tad schaut, ja nē,
tad laist walä (schis apafschofizeeris bijis N-am pat pasihstams). Pehz
tam ar stipru rahweenu norahwis tataru no firga semē. Pawehleja
ari otram dragunam nolahpt no firga un sakerto pahrmellet pehz
eerotscheem, ko, protams, neatrada. Ja atrastu, tad N. tagad pa



Talsi

1905. gada notikumos.

Mērogs 1:9000.

Pastaidrojumi.

Gorunſchenkowa leelgabalū ſchahweenu wirſeeni :

- a) Paſta namš,
- b) Kodes dahrſš,
- z) Uteranu baſnizo,
- d) Slimniza.

No draguncem aiſdedſinatee nami:

- 1) Kramera,
 - 2) Belinkas,
 - 3) Gotlihba-Štribina,
 - 4) Tahlberga,
 - 5) Grinfelda,
 - 6) Steinberga,
 - 7) Zirkela (beedribas telpas),
 - 8) Bergera namš.
-

9) Grinsteina namš — pirmais namš pee Tulumā eelaš, pa kuru eejahja draguni 5. dež. un kur toš ſaſtapa pilſonis R.

10) Kruhka namš, kur draguni kahtojas Talsu ušbrukumam.

11) Zifentahla namš, kur dſihwoja ſkolotajs Sandartš. Šche tā ſehnš atradees ari rakſtneekš R. Dſikleja, kurſch leezina, ka pee ſcha nama jau draguni ſchahwuſchi.

12) Rundsinaš namš, kur draguni ſchahwuſchi.

13) Gliknana namš, kur ſchahwuſchi ſew uš preelſchu Dundagaš eelaš wirſeena.

14) Talsu pagasta namš.

15) Abrama krogs, dragunu mitekliš.

16) Talsu jeb Sarina weeſniža.

17) Zirkela namš, kur dſihwoja Detlowſkiš un Geizigš.

18) Otteš pilš, ſoda ekſpedizijaš mahjolliš.

Talsu eelàm wiš nestaigatu.

N. luhdsis, lai nem lihdsi us Talseem, jo bijis tà pahrbijees, ta nesinajis, kurr eet, to darit.

„Nè, Talsos lihdsi nenemu“, apatschwirsneeks saka: „par jums tur negalwoju. Kas Talsos nolits, to wisu es newaru sinat, tur tahds no draguneem war juhs noschaut“.

Apatschwirsneekam sawa pasinas schehl un winsch tam dod schahdu padomu:

„Ejat pa zelu prom no Talseem; ja fateekat dragunus, ejat pre-tim; no zeta nost negreeschatees, tad tiksat noschauti, bet ejat taisni.“

N. dodas schigli meen pa zelu prom no Talseem. Bet jau schai-pus kapjehtàm fateek weselu baru, ap 60 dragunu.

N. tahds zilweks, kas wisus talsineekus labi pasihst, un winsch reds: dragunu preelshgalà wirsneeku teh-pà jahj fon Simeris un nodoktu inspektors Sislats.

N. dodas pee pehdeja, kuru labi pasina, un inspektors wiau ari, luhds, lai nem sawa aissardfibà un lai nem lihds us Talseem.

Inspektors stiupi atbild:

„Ejat no manim nost, es jums neta newaru lihdsjet“.

Behz tam draguni smehtuschees un nirgajuschees par wiau.

N. tad darijis pehz apatschwirsneeka padoma un gahjis pa zelu tahlat. Winsch bija pagahjis tit maju gabalinu ais tapeem, kad is-dsirdeja pirmos schahweenus. Tee bija no kareiwju schautenem.

Breesmu darbi Talsos eesahlas.

No scha apraksta meen jau war slehgt, ka schee breesmu darbi bij naretseti ahrpus Talseem, ka wisu jau jagatamots Stendes stazija.

Turpmakee notikumi schahdas domas tikai pastiprina.

Draguni peejahi pee Kruhlta nama un puse no teem nolahpj no sirgeem. Sirdsineeki paleek ahrpus Talseem, wehlat jahdelejet teem wisaplahrt. Tad wehl nowehrots, ka schee bijuschi us balteem sirgeem. Ziti sirgi stahwejuschi pee Letschu mahjam.

Rahjineeki Simerja wadiba sadalas diwas grupas, weena grupa eet pa Tukuma eelu us preekschu, oira nogreeschas pa labi us kalna. No schejeenes data tuhlin dodas pa trepem leja, lai drihsali nolluh-tu pilsehtas widu, bet ziti, ta no pirmeem eespaideem redsejam, bij tahdu laiku palikuschi us kalna.

Selofim teem, kas eet pa Tukuma eelu. Eet pa tschetreem, schau-tenes rokà us schauschanu, pehz rindam paprahws alstatums. Pirmà rinda dod schahweenu, kad ta nolluwufi pee nama Nr. 13 un schauj blakus stahwoscha nama augscheja stahwa logos, ta ka wairal stilli isbirft.

Simeris eegreeschas pasta kantori, bet draguni eet tahlat. War nomanit, ka draguneem jau wisu isstahhtits, kas teem jadara.

Simeris pehz pawehstes sanem tahdu pazinu.

Schahwreni atkal atkan.

Gerednis, redsedams, ka Simeris dragunu apgehrbà, wiau jau-tà, kas tagad gan noteekot?

„Noteek tas, kam wajaga notikt“, Simeris stingri atbild: „Tal-

fi dumpineeku pereklis, un dumpineeki japahrmahza. Wisi dumpineeki janoschauj un winau nami janodedsina!"

"Waj pasta nams ir droščibâ?" eerednis bailës jautâ.

"Baru jums teikt tikai to : itin nekur un itin nekals nam droščibâ".

Pasta eeredni luhds Siverša aifsardšibu, lri nokluhtu lihds Fogtam pehz sirgeem. To Siveršs ari isbara, bet Fogts aif bailëm nebrauz, jo us eelâm noteek schauschanâs.

Pehz ņhi raksturiga gadijuma ottal ņefošim pirmajai dragunu rindai. Kad ta nonahluši lihds Glifšmana namom, lihdsjâs rentejai, ta dod ottal ņchahweenur us preekschu Dundagas eelas wirņeenâ. Pâti rinda nogreeshâs us Zeelo eelu un attal schauj us Kramera namu.

Zai gan daschi zilweki us eelaš, tomehr upuru lihds ņchim wehl nama. Bet te rindai nahl preti stiklineeks Marlus Karps — un tas paleel us eelaš eepreti Vihtopa namam.

Schis pirmâis upuris.

Netahlu no Karpa atradusees us eelaš ta ņeeweete, par kuru agrak ņazits, ta ņreħjuši un waimanajuši, tã aħrpraħtiga : wina bij redņejusi zilweku noschaujam

Otra rinda nogreeshâs ari us Zeelo eelu un ņahka dedņinat Kramera namu, kas nenas negribeja aifdegtees; ari laimini, kad draguni bij prom, to ņlepeni dņehsa. Draguni gan pahris reišes eestrehja Vihtopa weikalâ pehz petrolejas, ar to degņchanu paweizinat, tomehr Kramera nams palika nenodedņis. Tas ari til pušbuhwetš bija.

Daudņ weeglaki gahja ar Stribina-Gotlihba namu lejâ, kur tagad beedribas nams Tur us ņuhra atradâs Birņenbergâ weikalš, to bij usdots nodedņinat tapehz, ta tur atradusees ari militņchu patrula un Birņenbergis tirgojees ar pulweri un patronâm, tã peegahdadams militņņheem muniziju.

Sche draguni atrada petroleju un pakulas, tãpehz jau pehz pahris minutëm pahr namu pazehlees duħmu stahš.

Pehz tam aifdedņinatš Grinņelda nams, kur atradâs Lindes graħmatu weikalš un dņihwołlis.

Ludwigs Tahlbergis, no ņawa dņihwołta redņedams, tã draguni rihkojas pa Birņenbergâ weikalu, paluhds ņawai maħtei ņelta peezneeku : winam draguni esot personigi paņihstami, eedosehot magariņņhâm peezneeku un tã nowehrņiņhot breeņmas no wineem. To bai-dijâs, ta winau namu ari neaifdedņina.

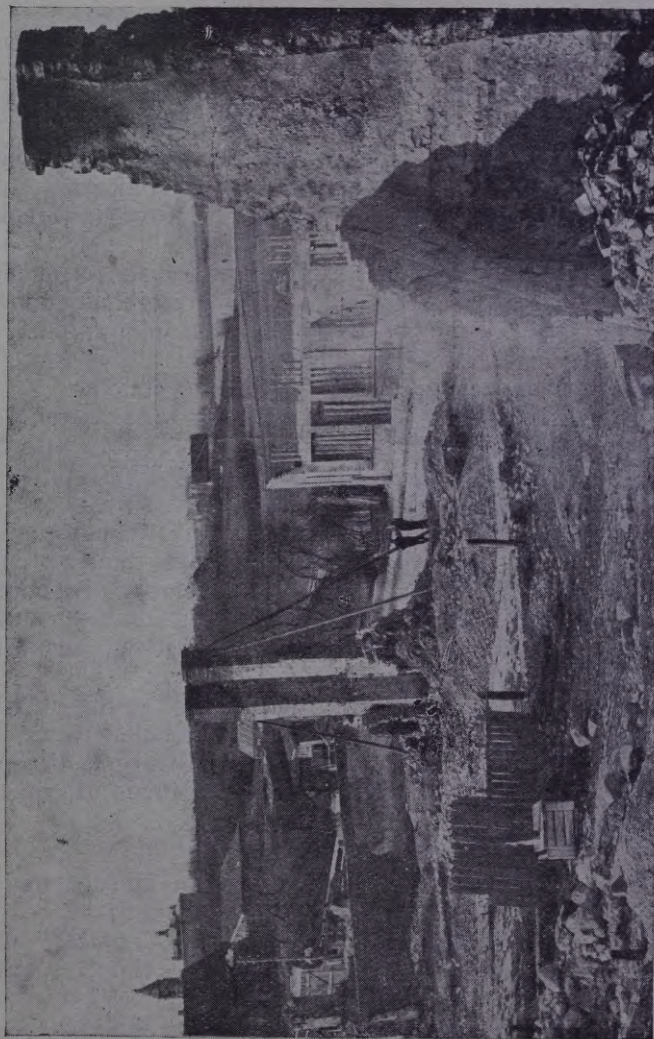
Tahlbergis aifgahja, bet âtpakal wairs neatgreeshâs. Winau atrada noschautu pee Sarina weefnižas zaurbrauktuwes. Winam us pirkņta bijis leels dahrgš gređņens. Wehlat pirkņts tizis nogreests.

Bet Sandarls rakņta, ta winsch redņejis dragunus ar ņelta gređņeneem pirkņtoš.

Tahlbergâ namu tomehr nodedņinaja.

Otrâ Tahlbergâ namâ atradâs Grundņteina weefniža. Tur pee galda ņehdejis Puses pagasta ņriħweris Kroja, bijuņchi ari ziti.

Uš eelaš dņird schaujam un ņata, ta draguni ari dedņinot.



Skribia nama drupas, tagad šče Latvešču beedribas namš.

Kroja peezehlees un teizis, ka wiaſch eejſhot un raudſiſchot dragunus dabuht pee prahta. Tee apdſehrufchees un wairs nenoejhſot, ko darot. Wiaſch kà wezſ kareiwis pratiſchot ar wineem ifrunatees.

Kroja ari aiſgahja uſ neatgreeschanos: wiaſch bija nokritis pee Tahlbergi nama gala, ee'eja, pretim tagadejim bankas namam. Degofchi bakti winam bij uſkrituſchi wirſu, wiaſch bij apgrufdejis un ſazepis, tà kà kauli kluwa redſami.

Tahlak tifa nodedſinats Steinberga namſ pretim baſnizas trepèm un Duntela weefniza kálnà. Stahta, ka tur uſ ſola zeetà mee-gà gulejis Lejneeks; wiaſch pamodees tikaſ tad, kad aplahrt jau deguſchas leefmas; ar moſam wiaſch no tam iſſpruzis.

Lindeſ kundſe ſehdejuſi augſchiſtabà, neko kauna neparedſedama. Te uſ reiſi pamana, ka duhmi ſreeschas zauri greeſteem. Apaſchà weikals jau bijis pahraemts no leejmàm. Wina aiſbehgufi uſ Blahſes namu.

Linde ari bijis Taljos. Rahds draauns wina eeraudſijis un paſinis, ſtrehjis pa Laidſes eelu palat. Linde eebehdſis aptekà un paſlehpées pagrabà. Drihſi eeeſteidſees draguns un praſijis:

„Waj te kahds zilweks neeeſtrehja?“

„Neredſeju,“ atbildeja taſſineeks, kaſ man to ſtahtſija.

Up ſcho paſchu laitu no Sarina weefnizas ſawà paraſtà rahmà gaità, druſku ſchuhpodamees, naht pilſehtas ſkolas ſkolotajs Wladimirſ Raſiaſch. Wiaſch gar politiku nenodarbojàs un tapehž jutàs droſchs, ka draguni wina neaiſſlahrſchot.

Raſiaſch jau nonahzis laimigi lihds Stubendorfa namam Zeela-jà eelà. Te no baſnizas trepèm nokahpj wina paſina Siererſs. Pehdejaſ paſkatas uſ Raſiau, tomehr pozet rotu ar rewolweru — un atſtan ſchahweens, bet lode kehra Raſina kahjas zeli un til re-laimigi, ka arterija bij pahreſchautu, Raſiaſch palrita un drihſ ap wina iſpluhda leela aſius pekte.

Wina kundſe bij eebhgufi baſnizà. Ta no eefſtrehjuſcheem zilwekeem dabuja ſinat, ka wihrs gukot uſ eelas aſinis. Ur leelàm puhlèm Raſiau aiſwell uſ baſnizu un tad uſ ſlimnizu. Bet jau par wehlu: aſinis par dauds bij noſtrehjuſchas. Rahdus wahrduſ wehl ifrunaja, ſtarp zitu ari to, kaſ wina ſaſchahwis.

Raſiaſch nomira tani paſchà wakarà.

Baſniza bij pilna ar bailès trihzoſcheem un raudoſcheem zilwe-teem; glahbàs te domadami, ka baſnizu taſ nededſinàs.

Te baſnizà eefſtreen diwi draguni un ſkatas aplahrt, it kà ko melledami. Te uſ reiſ peeſtreen Hirschbergim laht un ſahl dſiht no baſnizas laukà, lai ſchautu noſt.

„Schis eſot Steinbergis, rewoluzionaru wadoniſ.“

Til ar leelàm puhlèm iſdewàs dragunus pahrléezinat, ka ſchis zilweks naw Steinbergis. Hirschbergi rautin ifrahwa no dragunu nageem.

Schis notikums atſtahja uſ Hirschbergi til ſatrizinofchu eepaidu, ka wiaſch grubti ſaſlima.

Tas pulziſch dragunu, kaſ nogreeſees uſ Dundagas eelu, pa-



Biržai nama drupas, kur bij beedribas telpas.

preefch aifbedfinajis Bekintas namu, jo sche dſihwojuſchi militſchu eerotſchu meiftari, las teem kaluſchi eerotſchuſ.

Behz tam tee dewàs uf Kreewraga puſi, lai to noſwilinatu. Draguni ſinaja, ta ſche leels rewoluzionaru pereklis, pat peektdeenas nakti dabuja no winu uſbrukuma aiſſargatees.

Bet ſche uf Zeema eelas ſtuhra tos ſagaidija preeſteris Waſilijs Zerinfch, baſnizas apgehrbâ ar kruſtu rokâ.

Draguni naht klahſt un butſcho kruſtu.

Preeſteris jautâ, kurp wini ejot?

„Uf Kreewragu ſodit dumpineekuſ.“

Zerinfch ſahſ uf wineem runat, lai nabaga zilwekuſ apſchehlojot. Zilwekuſ ir maldigſ un war palluſt. Jaſauj winam uſzeltees un noſchehlot grehtuſ. Bet juhſ ſodeet ar nahwi un uguni. Kriſtuſ peedewis 70 reif 7 un jums ari buhſ peedot. Weidſat ſarwus breeſmu darbuſ!

Zerinfch Kreewragu gan atſtahweja, bet draguni turpinaja traſtot tahtlaſ zitur pilſehtâ.

Schini pilſehtas dala notizis ſchahdſ gadijeens.

Rahda ſeeweete eekrehtjuſi pee Kriſcha Dſolina un ſautuſi, lai behgot, jo wiſur ſchaujot un dedſinot, lai taiſot logu ſlehguſ wakâ, tad buhſſhot wehl kahdſ glahbiniſch: draguni nedomaſſhot, ta tur ſlehpjotees dumpineeki.

Dſoliniſch iſgahjis uf eelu paſſatitees. Winſch dſihwojis Baſnizas eelâ Bredawa namâ. Uf Dumbagas un Zeema eelas ſtuhra ſtahwejuſchi diwi draguni un kad winu eeraudſijjuſchi, weens no teem lizis ſchauteni pee waiga, lai uf winu ſchautu. Dſoliniſch ſwehrees ahtri uf mahjas wahrſtu puſi, wahrſti atſprahguſchi wakâ un winſch eekritis pagalmâ.

Drihſi behz tam abi draguni eenahſjuſchi eekſchâ. Dſoliniſch ſtahwejis ne dſihwſ, ne miris, domajis, ta tuhlin buhſ beigſt. Sadſirdejis, ta weens uſſauzjis:

„Gengi dawai, inatſche ſaſtreku!“ (Naudu dodi, zitadi noſchauſchu).

Dſoliniſch iſwilzjis naudas maſu no ſwahrſtu eekſchpuſes kabatas, to wehl kâ wilzinadamees atdot, jo wiſa wina nauda tur bijuſi eekſchâ, bet dragunſ maſu iſrahwiſ no rokâm, paſſatijeſ, ta labi pilnſ, aiſtaſijjis zeet un aiſgahjis.

Maſâ atraduſchees 700 rubki.

Wehlaſ uſbewis polizijai un rakſtijis pat uf Peterpili, bet panahſumu nekahdu.

Netahlu no Dſolina aplaupits ari dahrsneekſ Rode; tam atnemti kahdi 120 rubki.

Ko gan darija pilſehtas galwa? Waj tam nemas neruhpeja pilſehtas labumſ, pilſehtneeku labkrahjiba un dſihwiba? Daſchi iſteikuſchi domas, ta pilſehtas galwa Gerke eſot preezajeſ par to, ta dumpineekuſ kreetni pahrmahza. Nu winu „luſte“ un kahre uf mihtinu tureſchanu un apſahrt ſlaiſtiſchanos uf wiſeem laiſteem pahreſ. Schâſ ſtipras, bet derigas ſahleſ.

Warbuht winam kà apteekneekam tas ari tã islifas.

Waj Gerke preezajees, tas naw taisni nosalamas. Bet tas gan sinams, ka winsch naw pirkstu pakustinajis, lai eedfihmotajus glahbtu, waj wiau labã schai breefmu brihdi ko daritu. No darifchanas nekas naw sinams.

Gerke pat atstahjis pilsehtu un aigahjis uf Suktireem.

Detlowfksis gan mehginajis ko darit, bet ari no wina mehginajumeem nekas naw isnahjis.

Da preekschu winsch fuhtijis polizijas kahrtibneeku pee dragunu komandeera, bet tas drihfi atnahjis atpakal un teizis, ka pilsehtã wifur schaujot un nekur neteekot.

Tas nu leekas netizami. Ja notifa isrehkinafchanas ar rewoluzionareem, tad ne taf ar ziteem zilwekeem un polizijas gorodowojeem. Newar buht, ka uf teem ari schautu.

Detlowfksis stahstijis, ka winsch ari gahjis, bet lodes ari schwingstejuschas winam ap galwu un winsch nekur netizis. Atnahjis mahjã, ar kundsi kopã eegahjis Zirkela wekas masgatawã, tur noschedes faktinã, kahdã stahwofli atradees wifu laitu.

Detlowfka neifboschanas eemesli pawisam apschaubami. Winsch taf gahja sawã ofizeerim lihdfigã uniformã un uf wiau nekahdã sinã neschahwa. Tahdu neprachtibu, ka ari uf wiau buhtu schauts, mums jaatgainã rokã un kahjãm.

Tam til wareja tizet tani breefmu brihdi, kad wifk apfahrt bij fajuzis un ari galwa greefãs rinki ais pahrfteidsoschu notikumumu wirkfnes.

Tani breefmu deenã ari tam notizeja, ka Detlowfksis neka nebij warejis isdarit. Tã wisweeglaki attaisnotees no daudsajcem pahrfmetumeem, ka aprinka preekschneeks taf wareja teikt sawu wahrdu un draguni, schee satrazinatee lopini, buhtu ar stingru usstahfchanos sawaldbiti.

Pateescham weegli attaisnotees :

„Ari es newareju neka darit; man tapat usbruka, kã jums!“

Schis isskaidrojums uf stingrako janoraida.

Lai weeta nepaliktu tufkscha, tad ta weelã jaleek zits. Peenemt, ka Detlowfksis pateescham buhtu baidijees no dragunu schahweeneem un tapehz notupejis wifu deenu faktinã — buhtu padauds femu scho, zitadã sinã labfiridigo, eeredni nostahdit lasitaja azis.

Man scheet, ka ihstais pastkaidrojums sche waretu buht til tahds:

Kad Detlowfksis gahja uf pilsehtu, tad winsch fastapãs waj nu ar Simerfu waj Yugowoju. Detlowfksis weenam waj otram, waj ari abeem diweem kopã, usstahdija jautajumu: Rungi, ko juhs tagad Talsos darat? Man tas jasina.

Yugowojam un tilai winam, bet ne Simerfam, kufsch aktiwã kãra deenekã nestahweja, wajadseja usrahdit no generaka Horunschenkowa rakftu, ka winam usdots Talsus dedfinat un apschaut katru wihreeti, ko tilai draguns eerauga.

Bif no wahzu awoteem sinams, tad Yugowojam tahda rakfta nebija. Winsch jahjis ar saweem draguneem meerigã garã uf Talseem

paſat ſawàm mantàm, rewoluzionari tam uſbrutuſchi un wiſch ſah-
zis toſ trenkat un apſchaudit, tà ari bedſinat namuſ, no kureem uſ
wineem ſchautſ.

Rapehž Detlowſkis ne tad, ne wehlaſ nenofkaidroja, no kahteem
nameem ſchautſ, žil ſchahweenu, kur ſchahweji palikuſchi.

Šchiſ ſwarigaiſ jautajeenſ ne kara, ne žiwilteeſà, kaſ iſteeſaja
Talu leetas, naw tiziſ awgaiſmots, bet tam arween ar lihkumu pa-
gahjuſchi garam.

Rà taſ gan nahkaſ, ka noſchauto ſtarpà ir kurlaiſ rentejaſ eered-
niſ Rutlowſkiſ un krolpaiſ ſpiuſchu pahrdewejaſ Benzkiſ? Waj tee
ari wareja buht ſchahwuſchi uſ draguneem, waj noturami par rewo-
luzionareem?

Noteel kaſ daudiſ ſliktakiſ neſà karà; ſche kaiſ wihreetiſ paliziſ
par ſchauſchanaſ objektu.

Tà tad pawehli no generala Luowojaſ neuſrahdija, wajadſeja
notikt iſſkaidroſchanaſ wahrdeem. Luowojaſ wareja teikt: generaliſ
eeteiža talſineekuſ „druſtu“ pahrmahžit, tapat, familiarà kabrtà, uſ-
nehmàſ to iſdarit juhſu paſchu žilwekſ Siwerſſ, un to wiſch dara,
to juhſ redſeet; lai gan neturu uſ talſineekuem labu prahtu, bet
man ari leekaſ, ka wiſch fit pa ſchnori pahri.

Waru jumiſ dot pat tuwatuſ paſkaidrojumuſ:

„Siwerſſ ſtrahdà, tà jau wahzeetiſ, pehž noteikta plana, winam
rotàſ ſaraktiſ, kaſdi nami janodedſina un kaſdi žilweki janochauj.
Ar nameem wiſch ir galà, bet ar žilwekeem nè. Apſihme'ee nami
wiſi leeſmàſ, drihſi ſagruhſ un buhſ noſlauziti no ſemeſ wiruſu. Lin-
dem ari eſot bijiſ uſ pehdàm, bet taſ Laidſeſ eelà beſ wehſtiſ paſu-
diſ; buhſ padarijiſ ſewim galu. Draguni ſaka, ka Steinbergiſ ari
noſchautſ. Bet ar žiteem eet plahni: rewoluzionaree ſkolotaji un
ſkrihweri paſlehpuiſcheeſ waj aiſbehgufchi. Draguneem ſtingri uſdots
winuſ uſmellek. Siwerſſ aiſ duſmàm pat noſchahwiſ taſdu ſkolota-
ju, par kuru labi ſina, ka taſ nawa dumpineekſ. Tà tad ſche no-
teel tikai ſinama plana iſpilditſchana“.

„Bet kaſ ſcho planu ſaſtahdijiſ?“ Detlowſkiſ jauta.

„Talu wahžu aprindàſ ſaſinà ar muſſchneekuem.“

„Bet to generaliſ par to teikſ?“

„Siwerſſ to jau generalim atrefereja. Šchiſ planſ atbilſt Ho-
runſchentowa ſtahwoſkim. Horunſchentowaſ newar aiſeet no Talſeem,
toſ nepahrmahziſiſ, tikai pahrmahziſaſ gradſ waretu neſakriſt.“

„Waj juhſ ſcho pahrmahziſaſ darbu nepahrwerschat par ſchau-
ſmu un atreebiſaſ darbu?“

„Gan jau generalim leetu mehſ pratiſim noſkaidrot.“

„Bet ja nu proteſteju pret juhſu darbeem?“

„Lai juhſu proteſtam buhtu panahkumi, tad eeſneedſat to juhſu
paſchu wahžu aprindàm, tàſ tik warèſ taſduſ wihruſ tà Siwerſſ,
Siſlakiſ un žiti eeſpaiidot un nomeerinat. Eſ ſchini tragedija eſmu
wairat ſtatitajiſ, neſà aktiwiſ iſpilditajiſ.“

„Bet to man teikt Talſu eedſihwotajeem?“

Lugowojs brixianu padomà, jo schis jautajeens nahza negaidot un tas naw weegli nolahrtojamš.

„Saleet, ka ari us juns schahwa.“

Pehz manàm domàm, schahdai farunai wjadseja notift; ja tà nenotifa, tad sapraschanàs un isskaidroschanàs abu eestahschu starpà buhs notifusi primitiwakà zelà. Detlawjskis pats buhs nopratis stahwokli — un meerigi notupees sawà faktinà.

Rad wehlat winam jautaja, waj winsch to darijis Talsu glahbschanas labà, tad atbilbeja.

„Winsch diwi reises mehginajis to darit, bet us wianu ari tizis schautš.“

Un jautatajs tam notizeja.

Tomehr Detlowfska labà ari tahds wahrds jafaka. Te winam nolaidàs rofas un bij jatlufè. Bet jamin ari schahds gadijums.

Alpmehram pehz stundas laika, tad bija pahrbrauzis no Stendes, Detlowfskis suhta polizijas kahrtibneeku pehz Bernewiza, kas no arinka preekschneeka bij peenamts, lai mahzitos polizista amatu. Winam bijis jasiwo generalim Horunschentowam par stahwokli Talsos, preeksch tam aissuhtot ihpashu suhtni.

Gerodas Bernewizs un Sislaks ari, abi us firgeem, bet tà peedseh-ruschees, ka tikko spehj nosehdet firgeem mugurà. Jo wifu nakti bij schuhpojuschu wahzu klubà un eepreekschejo nakti pee daktera Blahses.

Wispahri jafaka, ka Talsu wahzeeschi pehdejàs divàs naktis stipri dsehra un bramejàs. Tam par eemeslu wareja buht Horunschentowa eeraschanàs Stendè un ministru kabineta lehmums 3. dezembri Peterpili, ka rewoluzija jaapspeesch, peeleeetojot pat koti stingrus lihdsjeklus.

Schejeenes wahzeeschi schahdus lehmumus dabuja sinat, pat eepreeksch pasludinaschanas Peterpili. Jau sinaja, turp wehisch puhtis un sewischki preezajàs par to, ja tas puhta tà, ka wini wehlejàs.

Tà tahds nahzeetis jau no pascha rihta us Dirnamu eelas klee-dsis:

„Die Letten sind herunter!“ (Latweescheem ir beigas)

Wehlat drusku, Sislaks peedsehrees klee-dsis us eelas:

„Wie weit sind sie jetzt? Wie weit sind sie jetzt? (Zit tahlu juhs nu eseet?)

Tà tad Bernewizs un Sislaks wifu nakti bij dsehruschu un kahrtis spehlejuschi wahzu klubà. Bernewizs laut là ustahpj pa trepèm augschà un nostahjas Detlowfska preekschà. Pehdejais reds, ka Bernewizs naw spehjigs usdewumu pildit. Winsch jafa:

„Fuhs gribeet polizijas eerednis buht, bet tahdos swarigos brixchos schuhpot! Taisatees, ka teelat prom no manàm azim!“

Bernewizs nonahf semè. Sislaks ari, war teikt, krišchus bij tizis no sirga semè, bet nu neteef wairs mugurà: wemschas, wemschas, bet no tam nelas neisnahr. Bernewizs palihds sawam beedrim us-tapt atkal firgam mugurà un abi braschee jahtneeki aishahj.

Bet mehš sinam, ka pehz stundas Sislaks jahj dragumu preeksch-galà kopà ar Siwerju us Talseem.

Da tad wiņšch tomehr jahjis us Stendi, zelâ fatizis dragunus un jahjis atpakaļ.

Paleel atklatis jautajeens : waj Bernewizs ar Sislatu jau sinaja, ka draguni jahs un naw wehrts neko wairs generalim sinot ? Pehz wina istureſchanas pee Dellowſka jadomâ, ka sinaja gan.

Warbuht, ka kahds deputazijas lozellis ſcho preeka wehsti atwe-dis no Stendes.

Tas gan jafaka, ka Dellowſkis ſchinis eepreeſchejos rihtojumos naw nehmis dalibu. Wiņšch bija krona eerednis, ne politi-kis.

Birkelis bij usgahjis ſawa nama treschajâ ſtahwâ un pa logu ſtatas us pilſehtu. Tur pilnâs leesmâs deg wina nams ar beedri-bas ſahli, mantu un Dunkela weefnizu ! Pats ugunsdſehjejos, bet dſehst newar eet : draguni nelauj.

Wiņšch domâ :

„Tur aiseet wiſs mans krahjums, ko wiſu muhſchu kâ nabaga kalpa behrns biju, uſupuredamees un pat badodamees krahjis, lai wezuma deenâs buhtu weeta kur ſawu galwu likt un atſpaidu ſa-nem. Tur ſagruht beedribas ſahle, ko nupat ar parahdeem, pahr-taiſiju, lai buhtu ehrtaki rihtotees. Aiseet leesmâs beedribas biblio-teta, kas ar tahdâm puhlêm bij eegahdata un ſakahrtota ! Uk, mehſ nabaga latweeſchi ! Mehſ atrodamees ſtarp diweem dſirnu akme-neem, kas muhſu ſpehtus un mantu maļ un putina. Kahds ſmags, noſchelojams liktenis !“

Mums buhtu japeeet pee wina un jameerina :

„Apmeerinees, behdu brahli ! Apſtahtli ſagrauj un drupina tit ahrejas mantas, bet eeſchigâs tee neſpehji graut, gluſchi otradi, gan ſtiprinat. Tu paſihsti kreetnumu, godigumu un darbu, ſchâs ihpaſchi-bas atkal uſwareš. Kas buhš maſwehrtigs, tas kâ putas iſſchlat-ſtēs un iſputēs, bet kreetnais tureſees lihds galam. Turees ari turpmaļ !“

Un Birkelis turejâs un noturejâs. Wina ſtahwollis ahrfahrte-ji gruhts : parahdos lihds kallam, bet apdroſchinaschanas premiju newar dabut : revoluzionari eſot to deenu ſchahrouſchi un bija zil-weki, kas to leezinaja (tomehr netita minets, ka no nameem ſchauts, bet uſ eelas; atkal zitads iſſtaidrojums !) Bet darbs, ſamana un kreetnumš wiſas ſchis gruhtibas uſwarejis.

Tapat beedriba ari tika uſ kahjâm : jau pehz peezeem gadeem lika pamata akmeni namam, kas wehl tagad taſſeneeku lepnums.

Tas ari zaur darbu un ſaprahtu.

Uſ wezâm drupâm jauna dſihwe ſet,

Ko darbs un kreetnumš gaiſmâ zet !

Wehl kahda maſa, bet ſihmiga epifode.

Birkela kundſe bij nobehdajusees, ka nenodedſina ari to namu ar wiſu dſihwes eefahrtu, kur wini dſihwoja. Wina krauj drehbes, welu un traufus pagraba, kur labaki uſglabatos. Schini behdigâ darbâ palihds ari deenastmeita. Wiſeem tahda ſajuhta, ka paſcheem ari jamirſt ween buhš.

Deenastmeita šata :

„At, kà man negribetos mirt !“

„Rapež Marij ?“

„Gribetos apprezetees un papreelšch isbaudit laulibas dšihwi, bet tiš jaunai un neprezetai, kà man, teesam gruhti mirt.“

Marija nenomira, bet drihši apprezējās un tagad, domajams, bauda laimigu laulibas dšihwi. Sinam ari to, ka ta duhšhiga weesnizee ka hda Talsu weesnizā.

Ugunsgrēhki plošas pa Talseem un pahreet no nama uš namu. Zilweleem nelauj teem preti stahtees. Ugunsjuhra kluhst arween plašhaka. Zilweki bailēs stingst un kà ehnaš leen no degošcheem nameem laukā, atstahjot mantu, tura kluhst leesmām par baribu.

Rahds jaunellis apdšihwo masu istabinu Saktahla namā pee Leelās eelas. Zaur logu wiensch reds, ka wifu redses flatu klahj nepahreddsama ugunsjuhra : taisni preelšhā, pa labi un kreiso. Tur, tanis namos, taš mita winam pašihstami zilweki, kas ar teem tagad noteel ? Tur Lindes grahmatu weikals, winam tiš pašihstama weeta, tagad pelnu tšhupa !

Bet uguns mehles schaudas uš wišam pusēm un pahrnahl ari pahri eelai uš Saktahla namu. Gaišs wina istabinā šataršets kà pirti, loga rahmis un jumta koka datas šahl jau grusdet. Drihši šahls degt ari šhīs nams !

Jaunellis eedrebejās. Šhi istabina jaatšahj : taš jaglahbj dšihwiba !

Lai gan jaunella muhšhs naw bijis weegls, tomehr dšihwiba tiš mihta ! Sehws ar molām winau islaidis zauri pilšehtas školai un tad teizis :

„Tagad pelni pats maiši !“

Bij jamellē darbs. To wiensch atrada pee adwokata Forlampa-Laues. Tas winaam dewa pahrrakstīt daschadus rakstus, eepasihstinat ar teesu darischanām. Jaunellim šhe bija usturs, dšihwoollie un loti masa aldsina. Talsineeki jau šin, kà jaunelli šauz. Wina wahrds Emils Ahbels.

Ahbels apšatas pa istabinu, ko waretu lihdsi nent — nawa jau winam te gandrihši neka. Mehteli wiensch wilks mugurā, bet krehšli, galds, papiri — jau naw wina. Grahmatas — tam jasadeg. Panem tiš naudu no galda atwilltnes, apweel mehteli — un jau gataws dotees zekā.

Warbuht šho istabinu nekad wairs neredšēs : nams jau šahl kuhpet un tuhlin degt, bet waj wiensch pats, išejot no ta, nepadod šewi tahdam pašham listenim, kahds wina istabinai ?

Ahbels aplaišch wisaplahrt wehrigi flatu, pašala istabinai ardeewas un nolahpj pa trepēm pagalmā. Tur wiensch šastop notaru Paweli, tahdu pašchu behgli kà wiensch.

Tas jau šin zeka mehrki : janoteel šlimnizā, tur neschaušhot un ari aplaimē neefot ugunsgrēhka.

Abi behgli leen pašlepschus gar esera malu uš pilšehtas dahrsa puš, tur štarp kokeem wina buhs neredšami, tad bihštams gabalinsch

pa atklatu plawu gar efera galu, tur diwi gan gulot noschauti, bet neko darit, schis kumos janorij, zitadi slinnizâ newar tikt, jo palikt schai puse wehl bihstamaki: sche dragunu pahreddses punkti un sapulzes weetas.

Behgli eet pa lejas zelinu un jau buhs laimigi nokluwuschli lihds dahrsa galam. Te — augstak ais fruhmeem eerauga diwus dragunus, bet jau par wehlu — ari tee wiaus eeraudsijuschi. Behgt wairs naw eespehjamz.

„Stoj!“ uffauz zeeta, apdschrusees balsz.

Gahjeji fastingst un instinktiwi pazet rofas augschâ: lai nu dara ar wineem, to grib.

„Waj juhs revoluzionari?“

„Tahdi neefam, meh no tahdam leetam neta nefinam,“ atbild abu wahrda Pawels. Ahbelim teef drufstu labaki ap duhschu, draguni fahl runat, bet tuhlin neschauj nost, ta zitos gadijumos darits.

„Jaismekle, waj naw eerotschu!“

„Ismekle, un eerotschu nawa.“

Ahbelam eerozis netad naw bijis, bet Pawels bij par prahtigalu atradis sawu revolweru nenemt lihds. Aisstahwetees ta ta ta newares un ismeklejet war tik eegahst nelaimê.

Draguni atrod naudas malus un labatas pulkstenus.

„Tos meh paturam.“

„Us kureeni ejat?“ draguns jautâ.

„Us slinnizu paglahbtees, jo muhsu nams fahl degt.“

„Tad ejat!“ Un draguns ar schautenes resgali eegrubsch abeem pa muguru, lai tee ahtraki pasustu. Gahjeji pat preezigi, ta nu breefmas garam, bet israhdas, ta wehl nê. Otrs draguns uffauz:

„Pagatbi, neskrejeet!“

Gahjeji atkal fastingst. Waj schis laupitajs buhs tik negants, ta gribes ari wehl dschwibu nolaupit? Waj tee wehl naw apmeerinati?

Draguna azis greeftas pret Pawelu.

„Tew pirktos gredseni, welzi tos nost!“

Pawels steigschus tos nowell un atrod dragunam.

„Ejat!“

Un behgli steigschus pa laipam eet us slinnizas pusi.

Schis buhs bijis tas pats dragunu postenis pilsehtas dahrsa, kas no schejeenes noschahwa kurlu Rutkowski un Lewensonu. Bet papreeksch aplaupit un pehz tam noschaut, tas buhs tomehr islizees par dauds. Warbuht, ta pirmais trakums ari bija pahrgahjis.

Slinniza pilna ar sabehguschem zilweteem. Daschi fehseh us grihdas, us tahdu drehbju sâini, ziti atkal stahw. Weens otram stahsta sawas listas. Un stahstit tik dauds! Waj draguni usbruluschli, waj gribets noschaut, waj isbehguschli no degoscha nama.

Ahbels garajâ koridorâ peeet pee loga un, atspedees ar roku pret to, kluse dams stahw. Winsch statas raibajâ lauschu pulkâ, kas par to raud, schehlojas, waimanâ. Winsch reds, ta koridora otrâ galâ stahw polizijas galda preekschneeks Schwelnis. Schis iset

laukâ — un pehz kahda laizina eenahl, pawadits no draguneem. Wînsch teem ar rolu parahda us Ahbelu. Dimi nostahjas Ahbelam katrà puse, bet treschais aiseet.

Naw Ahbelam schaubu, ka Schwelnis miu usrahdijs, kâ rewo-luzionaru un, protams, winam stahw preekschâ tilai nahwe.

Ir gan tas Schwelnis negantneeks! Domâ Ahbels.

Kas wînsch par rewoluzionaru! Pehdejâs deenâs naw no ista-bas isgahjis laukâ. Ugrat gan sagahjees ar Lindes pulzinu, pafan-tasejis — un tamdehl nu tiks noschauts. Katrà sinâ, ka schis leitits grib preekschneezibas azis pazeltees, grib ispelnitees usslawu un tapehz nodod wînu. Lai zeltu sewi, eet pahri otra lihkim.

Bet, warbuht, Schwelnim usdots dumpineekus usoscheret un nodot draguneem noschausehanai — tahda warbuhtiba ari eespehama.

Un Ahbels ir weens no schis usoschereschanas upureem.

Tamlihdsigas domas jono pa Ahbela smadsenem.

Behz pusstundas draguns atwed us slimnizu Lugowoju un no-rahda us Ahbelu, kâ us to bihtamu rewoluzionaru, ko wîni sawâs rokâs dabujuschi.

Ahbelu wed laukâ, lai — noschautu.

Turpat pee slimnizas atrodas stahwâ pilskalna mala, kur to no-stahdis, komanda, schahweenu trofsnis — un kas pehz tam buhs, tur doma nobeidjas.

Ahbelu wed us kalna malu.

Te Lugowojs eesauzas :

„Redseet, muhsu generalis atjahjis, eefim pee wîna!“

Tâ nahwes sods neteel ispildits.

Bes schaubam, Lugowojs sinaja rewoluzionaru wadonu wahrdus, kâ ari galwenos rewoluzionarus Talsos, starp teem Ahbels nestaiti-jâs un tapehz schausehanu wismas tuhlin neisdarija. Pretejâ gadiju-mâ gan papreeksch buhtu notizis noschausehanas alts un pehz tam tilai eets pee generala.

Sastatama ari starpiba starp Siwersu un Lugowoju. Birmais schauj pat sawu pasinu, nerewoluzionaru zilwelu, otram usrahda rewoluzionaru noschausehanai, tomehr sôda ispildischanu atleet, pehz-ak tas pawisam isglahbjâs no nahwes un atlaists swabadibâ.

Lugowojs bij eeraudsijis Horunschenlowu pahri eseram un Behrskalna namam us pilsehtas dahrsa stahwâs frauwas, jo koki wehl nebij saanguschi.

Wîsi eet us tureeni.

Wîs kalns pilns ar kareiwjeem, starp kureem ari weens leelga-bals. Ahbelu nostahda us laukuma, pretim leelgabala stobram, un draguni no wîna atlahpjas.

Ahbelam rodas doma, ka wînu grib nonahwet ar leelgabala schahweenu : ja schaus ar to, tad leelâ lode papreeksch kers wînu, saplofot gabalu gabalos, un tad til skrees us pilsehtu nahwet zitus.

Bet wehl wînsch dsihws un reds kas apfahrtnê noteek.

Generalis jahdelê pa kalnu, Lugowojs ar rolu pee zepures tezi-nus skreen lihdsi. Birmais kleebs :

„Ro juhs sche breefmu darbus atnahkufchi darit! Kara teefai juhs nodofchu . . .“ (Что вы разбойничать сюда пришли? Подъ военный судъ я васъ отдамъ . . .“)

Schos wahrduš Ahbels flaidi atminas.

Lugowojs taisnojas.

„Kad mehš atnahžam, uš mums schahwa; mehš aifbedsinajam tikai revoluzionaru namus un schaujam tif dumpineekus!“

Par scho farunu war buht diwejas domas; weena ta, la pateefcham Horunſchenters bij pahrfteigts no flata, to winsch no ſchi kalna redseja:

Wiš pilsehtas widuzis kâ milfigs ſahrts, fur wiš deg, isnihkt, pahrwehrſchas pelnos. Leeli ugunskuri ari pilsehtas ſpahrnos; labâ puſe deg Dunkelâ weefniza ar peederofcham ehtam un Bergera nams, fur duhmu mutuk apnem wišus Weztalfus, un, leefas, ta ſche wiš teel ſadedſinats. Uri Jauntalſi flihgt duhmos, ſche ugunš ehd Betintas namu. Bet leja—wiſa eetihta duhmos, iſ kureem weetam iſſchaujas ugunšmehtes, pazetas dſirkſteku iſwehrdumi, kuri kâ ſpoſchas nahwejoſchus bites laiſchas uš wiſam puſem.

Un winam par to buhs jaatbild. Zif pee Zukuma winsch bijis lehnš, tif pee Talfseem par dauſ bahrgs. Waina tur, waina ſche.

War ari buht otra doma: Waj generalis neſpehleja Ahbela preekſchâ komediju: palaidis ſcho zilwetu wakâ un tas iſtahiſtis pa wiſu pilſehtu, zif generalis bijis uſtraukts un niſns par dragunu darbeem Talfos. Winam taf tur newar buht neſahdas dalibas.

„Saki, general, kapehž tu tagad atnahzi uš Talfseem ar kara ſpehtu un leelgabalu?“

Peegreesifimees nabaga Ahbelam. Leelgabalneeki tâ kâ rihtojas ap ſawu elles maſchinu: drihſi ſchaws un winsch uſſtrees gaiſâ. Bet Ahbels ſawu ſalminu ari atradis: winsch palahpa pehdeſâ brihdi ſoli ſahaus, winsch jau tagad druſtku pawirſijees, tâ kâ wairs neſtahw zaurumam prei, bet eeſchkihbi; ja ſchrujot nepagreesis uš winu, tad jau tâ war aiſſkreet lode garam.

Te pee wina peejahj kornets Fermolenko ar apſeetu galwu un pahrfseetu roku; war redset, ta eewainots. Schis tam uſpraſa:

„Kas juhs eſeet?“

„Eſmu Emils Ahbels, adwokata Forkampa raſtwedis.“

„Labi, es adwokatu paſihſtu; winsch man naw ſamaſajis lahrſchu parahdu, to paſpehlejis wahzu klubâ. Juhs paſateet ſawam adwokatam, lai man parahdu ſamaſâ un to aiſſuhta uš ſelgawu. Bet generalim teiſſchu, lai juhs atſwabina.“

Fermolenko aiſſjahj un ar generali kahdu laiku apſpreeſchas.

Pehž tam generalis jahj uš leelgabala puſi un aptur ſirgu nehtu no Ahbela.

„Jaunais zilwet,“ winsch ſaka: „es juhs atſwabinu. Steidſatees uš pilſehtu un paſateet, ta uguni war dſehſt. Es to atwehlu.“

„Juhſu augſtiba, man bail eet pa pilſehtu, draguni war uš manim ſchaut,“ Ahbels bailēs un preekâ ſaka.

Generalis paslatas Ahbelâ, tad pagreesees us Lugowoju teiz :

„Pasiuojet preesterim, ka ugunsdsehseji war sahlt strahdat.“

Ahbels dodas taisni lejâ zaur Behrstalna sehthu gar esera malu atpatal us sawu istabinu. Nams wehl naw aisdedses un wairs neaisdegsees ari. Warës sahlt to aissargat pret uguni.

Ahbels eeeet istabinâ, bet ta sahlt greestees rinki. Winsch sa-grihkojas, eekriht gultâ un sahlt schautstet tâ iskults behrns.

Waj tas wijs nebij tâ pasatâ ?

Zai lasitajs waretu labat spreest par Horunschentowa rihzibu, tad peewedu sche to gabalu no wina raporta generalgubernatoram Bekmanim, kur winsch raksta par sawu darbibu Talsos.

„Pehz artilerijas peenahstschanas sastahdiju tara spehka nodalu schtabskapitana Budsinja wadibâ no diwam rotâm, pusestadrone pawlogradeeschu un plestaweeschu datas ar dimeem leelgabaleem, schkuhtneeku wahgos steigschus dewamees us Talseem, kur nonahzâm wehl ar gaismu. Kad kahjneeku datas tuwojâs pirmem pilsehtas nameem, tad us tàm tika schauts; tad artilerija, kura jau bij nostahdita pozizijâ, atklahja uguni us teem nameem, no kureem bij nahkuschî schahweeni. Pehz dascheem leelgabalu schahweeneem dumpineeki sahka behgt no nameem laukâ, bet kahjneeki salpem schahwa us behdsejeem, bet usnahza pakrehslis, schauschana no leelgabaleem un schautenem tika aptureta un tara spehks ar schkuhtneekeem atgreesâs atpatal. Saweenojusches ar Plestawas pulka dragoneem, kas usturejâs Talsos korneta Lugowoja wadibâ, atgreesamees Stendê ap pulksten 9-eem wakarâ. Un atwedâm diwas skolotajas ka kihlneezes, bet kopâ ar winâm panemto skolotaju atlaidâm us Talseem tapehz, lai 5. dezembri no rihhta pilsehtas un tautas preeschstahwji eerastos no Talseem pee manim Stendê. Un pateescham, 5. dezembri pulksten 5-os rihthâ eeradâs aprinka preeschneeka palihgs, aprinka tara preeschneeks, pilsehtas galwa, ismellechanas teefnesis, ahrtsti, rentmeistars un daudsj ziti Talsu pilsehtas eedsihwotaji un pasinoja, ka no islaisteem schahweeneem noschauti daudsj dumpineeku un ka pilsehtâ wijs klusu; bet pasazija, ka tara preeschneekam nolaupiti eeroischji, proti 174 schautenes, ko wahz kopâ; wijs pilsehtas eedsihwotaji issata padewibu, wifus manus preeschâ diktetus noteikumus bes eerunâm ispildis, Talsu pilsehtas eedsihwotaji isleetos lihdseltus, lai isdotu musinatajus un eerotschus un luhdja dot laiku lihdsj pulksten 5-eem tâs paschas deenas wakarâ. Pehz tam tee aibrauza us Talseem. Kad 5. dezembra rihthâ kluwa gaischs, es komandēju kornetu Lugowoju ar wina eskadronu us Talseem isluhkojchanâ, waj pateescham pilsehtâ wijs klusu, un lai sawahktu eskadrona mantu; bet kad kornets eegahja pilsehtâ, wiau sagaidija ar schahweeneem un winsch palika ahrrpus pilsehtas, bet bes kaweschânâs dewa man siuu par notikuscho. Tad es ar rotu, diweem leelgabaleem, ar pusestadrone pawlogradeescheem un 20 plestaweescheem personigi pulksten 2-os dewos us Talseem, nowetojis kahjneekus schkuhtes ratos un rikschos laidâm us tureeni. Utradu schahdu statu: nami stahweja leesmâs un, paleizotees stipram mehjam, uguns ahtri isplatijâs no

weena nama us otru. Schini brihdi peenahza kornets Lugowojs un raporteja fetoscho: tad winsch eejahjis pilsehtâ panemt jawu mantu, us wihu schluschi schaut; winsch eesihmejis namus, no kureem us wihu schahwa, pawehlejis tos aisdedsinat, bet no sirgeem nokahpu-scheem jahneekteem pawehlejis us behgofscheem dumpineekteem atflaht uguni. Tani laika, tad leesmas apnehmuschas schihdu partijas galwena wadona un musinataja Steinberga namu, tur atskanejis apdullinoschs sprahdseens. Tad draguni aisdedsinataja wehl weenu namu un tur atfahrtojas tas patš, tas pirmaja. Draguni Steinbergi nojchahwa, bet otrs musinatajs Linde, pehz dragunu wahrdeem, patš padarijis few galu. Korneta Lugowoja eskadrona saudejumi: 1 eemainots apafschlareiwis un 4 sirgi. Pehz korneta Lugowoja norahdjumeem, kusch labi sinaja taundaru uftureschanas weetas, es us teem dewu no leelgabaleem schahweenus, kas weizinata wihu ispostischanu. No korneta Lugowoja dabujis sinat, ka pilsehtas mala dsihwo kara preefschneeks, es aissuhtiju pee wina dragunus, lai winsch bes laweschanas eerastos pee manim. Pehz pusslundas atnahza kara preefschneeks, bet lihds ar wihu aprinkta preefschneeks un rentmeistars, es wineem pawehleju jawahlt renteju, bet kara preefschneekam krona eerotschus un leetas, atstahjot aissardsibai trescho rotu un 7 dragunus. Ujnahza wafara trehsla, un es ar wihu kara spehku, nowetojis lahjneelus schkuhtes ratos, atstahjis dseestoscho pilsehtu, atgahju atpatat us Stendes staziju"

Pehz eespehjas turejos zeeschi pee originala, to tulkojot, lai is-teiktu gluschi tas paschas domas, kas generala raportâ.

Weens kas gaischs, ka generalis gluschi jawadi attehlo notikuvus, kas stahw tahlu no pateesibas. Kad no Senatnes pehtitaju beedribas Rahpostina kungs, atklahjot Talsos rewoluzijas museja istahdi, par scho weetu refereja talsineekteem, tad 1905. g. rewoluzijas azuleezineeki bij isbrihnijuschees, ka generalis drihft ofizialâ sinojumâ tif stipri sagrosit faktus.

Sche faskatamas schahdas nepareisibas:

1) Newar buht teesa, ka artilerija buhtu atklahjusi uguni us teem nameem, no kureem schauts, t. i. no pasta nama un basnijzas, diwi schahweeni gahja pahri, neaiskerdami neweenu namu.

2) Newar buht teesa, ka lahjneeki jaspem buhtu warejuschi schaut us dumpineekteem, kuri no nameem behga jo tahdu namu, no kureem waretu behgt, nebija, un, otrlahrt, bij leela tumsa.

3) Pawisam nesaprotami, ka atgreeschotees us Stendi generalis wareja saweentees ar Lugowoja draguneem, to taf winsch wareja isdarit tif nahkot us Talseem. Warbuht, Lugowojs wihu gaidija kaut kur zelmalâ.

4) Naw dsirdets, ka no islaisteem schahweeneem swehtdeenas wafarâ lahds dumpineeks buhtu noschauts.

5) Kornetu Lugowoju 5. dezembri Talsos ar schahweeneem nesagaidija, bet wina draguni jau pee stazijas schla schaut us zilweeem bes lahdas sinas.

6) Zugowojs par to, kà nenotifuschi, newareja Horunschentowam dot siuu.

7) Horunschentowa eerashanàs eemesls 5. dezembrì Talsos jame-lle kur zitur, bet ne Zugowoja sinojumâ.

8) 5. dezembrì stipra wehja nebija, ja tahds buhtu bijis, tad dauds wairaf namu buhtu nodeguschi. Duhmi zehlàs stahwu gaisà un pehz tam nozulàs atpakaf.

9) No peelittà karafsta redsams un ari katrs talfineets fina, ka no aisdedsinateem wairaki nami atradas pilsehtas widu un otrâ galâ.

10) Kad Steinberga nams stahweja leesmàs, tad wairs nami netika aisdedsinati. Sprahdseenu schini namâ war isskaidrot ar to, ka tur atradàs Kadeschewiza apteeku pretschu weikalz. Sprahdseeni notika wehlat Bergera namâ, jo sche bij noglabatas patronas.

11) Draguni Steinbergi naw noschahwuschu un Linde ari naw nonahwejees : pehdejais dsihwo Rigâ un par pirmo stahsta, ka Kree-wijâ esot leelineeku komisars.

12) 5. dezembrì Horunschentows islaida us Talseem diwus leelga-balu schahweenus ; weens gahja pahri slimmizai un ziteem nameem, teem itin nelahdu stahdi nenodaridams ; otrs atsitàs basnizas torni, kur eefistâ bedre wehl schodeen redsama ; schee schahweeni-naw weizinajuschi namu sagruhshanu, kà generalis sino.

Naw weegli isskaidrot schahdu newareisibu ihsto eemeslu. Tuwaki pateesibai buhs, ja teiksim, ka schahdu eemeslu bij wairaf. Bij jamastè wefela aplamas, nesekmigas rihszibas rinda. Bij jaiskaidro sawu ofizeeru breefmu darbi un pascha lihdsbaliba janowada us zitu puhi.

Wisas schàs leetas fastopam ofizialâ deenasta sinojumâ un us tam tita pamatoti teeku lehmumi.

Druhmi paleek ap firdi, kad reds, kas wisz naw notizis un par to tanis laikos ir gailis nedseedaja pakaf.

Par Zukuma un Talsu leetâm generalim Horunschentowam bij jaatstahj kareiwja deenastz.

Draguni nodarbojàs ari ar laupishanu, jo no degoscheem weikaleem parozigi wareja nemit, jo nebija, kas to waretu leegt, isnemot leesmas, kas daschu weikalu, loti ahtri pahrnehma.

Draguni bij sakrahwuschu daschus wesumus : ar ahdàm, sahbateem, drehbèm, welu, audekteem, drahnàm, pullsteneem, gramosoneem u. t. t.

Ar weenu tahdu wesumu bij notifusi nelaimè. Sakrautz bijis par dauds leels un sirgam ragawas bij gruhthi wilkt, jo sneega nebii dauds ; braufuschu pa esera malas ledu, lai sirgam buhtu weeglaki wilkt scho „dragunu mantas“ wesumu (waj schis nebija tàs mantas, pehz kurâm draguneem wjadseja nahkt pakaf ?). Paschi draguni stuhmuschu, te ledus eeluhsis un wesums ar dragunu atradees uhdeni. Wesumu wjadseja pahkraut, lai dabuhtu no uhdens laukâ, Draguna sahbahtu bijuschu peesmehluschees ar uhdeni. Wiasch gahjis Dan-kumalna namâ Fabrikas eelâ, blakus Majoram, Guhtmana dsihwolli pahraut kahjas. Kad wilzis nost sahbahtus, tad no teem isbiruschu sudraba rubki un isritejuschu pa wisu istabu.

Draguns bahrgi issauzis Guhtmaneenei, lai samellejot kopā. Ta smalki ismeklejuši wišas gultapatschas, ka tik kahds nepalīktu. Weh-
laļ gan šew pahrmetuši, kam preekš šcha ašinsšuna wajašsejis tā puh-
letees, drušku pamellei, un peetīktu.

Draguns prašījis ari pehz šauseem kahjauteem; dewuški wezatu
palagu, ar ko naw bijis uš meeru. Pats norahwis jaunu palagu
no gultas un to šaplehhis par kahjauteem.

Pret wakarū Schmita kundse eenahza istabā, kur ušturejos, un
teiza, ka preesteris Zerinsch mellejot lihdsghajēju zauri pilšehtai, lai
pasiņotu S. Bekerin, tā brandmeisteram, kuršch dšihwoja Weztalfoš,
ka generalis parahdijis šcheblastibu, degošchus namus dšehst. Eš
biju ar meeru Zerinu pawadit wina gahjeenā. Preesteris jau stah-
weja uš zela pee šawa nama.

Gesahlumā mehš nerunajām ne wahrda. Ar wahrdeem bij gruh-
ti isteikt wišu to, ko tagad waretu teikt. Bij redšamas tragedijas
beigas — un šchaufmigās beigas.

Gahjām pa Basnižas eelu uš Leelo eelu. No kalna noejot, jā-
dodas leesmu koridorā. Deg abās pušēs wairak ehkas, bet leesmas
un duhmi wijas pahri galwai.

Pee Tahlberga nama stuhra guļ pušagrusdejis zilweks; tas ir
nelaimigais Kroja, weens no pirmajeem upureem. Pee Sarina wahr-
teem guļ otrs, tas jaunais Tahlbergis.

Tahlak wefels kwartals apnemts no leesmām — deg kahdi desmits
nami ar peeterošchām ehkām. Preti basnižas trepēm deg leelais
Steinberga nams, uš kura stuhra pehz brihwibas šwehtleem tika us-
rakstīts „schwoboda“, jo Steinbergis uš laukumā šcho wahrdu wairak
reises bij atfahrtojis. Scho usrakstu neišdšehja pat ugunsgrēhts, un
tas bij redšams ilgu laiku.

Kalnā augšchā, Leelās eelas galā, Zirkela nams ar beedribas
sahli un weesnižu radija leelīšku ugunsuru, kurā ar šchehlumu no-
statiamees.

„Wehl wakar šche runaja štaistus wahrduš, bet tahduš šhini na-
mā wairs nerunās. Waj jel maš tahdreis peenahks laiks, kad tahduš
besbailīgi warēs pahr luhpām laist?“

„Mehš nabaga Žianas behrni!“

Ja par mehginajumu eeguht brihwibu tik dahrgi jasadšā, ko
gan nemāšās brihwibas eeguhschana? Waj tahdā zela jel maš ta
eeguhstama?

Drihši atradām Bekeri, kuršch jau paslepen bij eesahzis strahdat
dšehšchanas darbus. Nu tas strahdās wišu nakti.

Atwafak nahlot, es eeminejos:

„Šche rihtojās neprahts!“

„Waj neprahtu neprahts nebij issauzis?“ jautaja Zerinsch.

„Eš waretu jautat juhs tapat wehl tahlak. Bet kur tad prahts?“
es no šawas pušēs jautaju.

„Prahts atrodams wišur, pat neprahdā“, šaka preesteris, „tikai
prahtu japrot atrahst.“

„Leelas, ka te nebuhtu ko eebilst, bet tuwaki peeejot, mehš wa-

ram attaiſnot ſatru noſeegumu".

„Noſeegumu nemaſ nawa, bet ir titai maldu darbi ; kad zilwekſ wairſ nemaldas, — tad wiſch klaufa prahtam, t. i. Deewam.

„Waj mehſ newaram ſaſlatit paſaulē ſaktuſ, ka zilweki maldas aſſinigi, wini aſſinigi dara nepareſiſibaſ, waj tahduſ darbuſ neſautſim par noſeegumeem?“

„Ari ſchee aſſinigee noſeegumi ir maldi ; ja zilweki iſpraſtu iſhto, pateeſo labumu, tad ari ſchahdi maldi neraſtoſ“.

Kapehž wiſi zilweki to neiſprot?“

„Tapehž ka wiſoſ zilwekoſ naw prahtſ ar weenadu mehru mehrojamaſ“.

„Bet pehž juhſu domām prahtſ ir Deewaſ un tā buhtu, ka Deewaſ eeſch wiſeem zilwekeem naw weenadaſ?“

„Deewaſ ir weenaſ un weenadaſ, bet wina parahdibaſ daſchadaſ. Wiſch redſamaſ wiſur, tiſ daſchada weida un mehrā. Otrā Deewa ihpaſchiba ir ſchehlaſtiba, ko par maſ redſam muhſlaidu zilwekoſ.“

„Bet ſchehlaſtiba ir taſ patſ prahtſ!“

„Lai ari paleet tā!“

Te mehſ ſchſihrameeſ.

Paſlatižoſ preeſtera ažiſ un, teeſcham, taſ aſpoguſojo leelako peedoſchanaſ ſpehju. Waj pateeſcham Zerina tehwaſ tiſ dſiti iſjuta un ſaprata dſihwi, ka ſpehja wiſu iſſkaidrot, attaiſnot un peedot. Lai migaſ zilwekſ, preeſch wina noſeegumu nawa, wiſch redſ titai malduſ. Ja zilweki nemalditoſ, tad breeſmaſ iſſuſtu no paſauleſ.

Rā gan iſſkaut malduſ no paſauleſ? Sinamaſ, Zerina tehwaſ domaja, ka titai ar miſleſtibu, ko wiſch wehlaſ tiſ bagatigā mehrā peerahdija, wiſu daridamaſ to zilweku labā, ko dehweja par dumpineeſeem un waſſiſ noſeedsneeeem.

Rā gan Zerina tehwaſ buhtu iſturejeeſ, ja otrā puſe buhtu nahuſi pee waraſ un buhtu ſahuſi ſodit ſawuſ dumpineekuſ un waſſiſ noſeedsneekuſ?

Beſ ſchraubām, tapat. Wina dſihweſ iſpratne bija daudſ dſilaka par ſcho abu karotaju puſu ſlatu par dſihwi un zilweku atteežibām.

5. dezembra noſchauto ſaraſtiſ.

- 1) Karpſ, noſchautſ pretim Lihtopa namam uſ Leelāſ eelaſ.
- 2) Kroja, Puſeſ ſkrihweriſ, noſchautſ pee Tahlberga nama Lee-lajā eelā.
- 3) Alpe, Wehweru mahjaſ rentneekſ, noſchautſ zaur logu Baumana ehrbegi, blaſuſ Tahlberga namam.
- 4) Pretneekſ, noſchautſ aiſ Baumana nama.
- 5) Tahlbergiſ, noſchautſ uſ Leelāſ eelaſ pee Sarina weeſnizaſ wahrteem.
- 6) Raſiſch, ſmagi eewainoſſiſ pee Stubendorfa nama, miriſ tani paſchā deenā.
- 7) Sprinzerſ, noſchautſ pee baſnizaſ trepēm.

8) Grubbe, pee lut. basnizas, jaunlareiweis, strahdajis aprinka kara preekschneela tanzlejã.

9) Stahls, us Rigas eelã, dsihwojis Behtinos, namdaris. Swehtdeen dabujis kareimja schauteni, par ko eesahlumã toti preezajees, bet pret wafaru palizis tik nelaimigs, la nesinajis kur dehteos. Upmeerinajees tikai tad, kad schauteni nodewis atpakaf. Birmdeen toti baibijees, kad dsirdejis, la us eelãm schaujot, bet raduseos teeksme drusku pastatiteos. Tuhlin nahtschot atpakaf. Bet neatnahza.

10) Ruffomskis, rentejas eerednis, palurks, klaufijãs ar truhbas palihdsibu; noschauts ajs esera, kruzjelã us Damalu un Antiau lapeem.

11) Lewensjõns tika atrasts gutam daschus solus tahlak us Damalu pufi.

12) Gotlihbs-Stribinsch noschauts pee Delwera nama pilsehtas dahrsa galã.

13) Israeljõns (Benzlis), Steinberga nama sehtã.

14) Strafsinsch, kropsis, turpat; abi pehdejee pussjadeguschji.

15) Strute, tirgotajs Dundagas eelã, dabuja pa durwoju starpu schahweenu plezã, no kam nomiris.

Nodedsinato un nodeguschjo namu sarafsts.

a) Nodedsinatee nami.

1) Belinkas nams Dundagas eelã, sche dsihwojuschi eerotschu kaleji.

2) Gotlihba (Stribina) nams Leelajã eelã, kur tagad beedribas nams, sche Birsenberga weifals, kur pahrdewa muniziju.

3) Tahlberga divi nami Leelajã eelã preti beedribas namam, sche militischu postenis un jaunais Tahlbergis dumpineeks.

4) Grinfelda nams Leelajã eelã, tagad Fridrichsõna nams, sche dsihwoja Linde, rewoluzionaru wadonis.

5) Steinberga nams Leelajã eelã pretim basnizas kalnam, sche dsihwoja Steinbergis, wasihstams rewoluzionars.

6) Birkela nams Rigas eelã pretim Leelajai eelai, kur tagad laukums, sche latweeschu beedribas sahlẽ notika rewoluzionaru sapulzes.

7) Bergera nams Laidses eelã pretim apteekai, sche militischu postenis.

8) Kramera nams Leelajã eelã Nr. 5 mairaf reises aisdedsinatõs, bet naw nodedsis, sche militischu postenis, kas schahwa us Jermõtenka draguneem.

b) Lihdsnodeguschjee nami.

1) Rasmara nams Leelajã eelã, tagad Latwijas bankas nodata.

2) Openheima nams L. eelã, blatus eepreekschejam us lejas pufi.

3) Jehkafõna nams L. eelã us turgus lautuma stuhra.

4) Libertahla nams L. eelã, blatus eepreekschejam.

5) Wolanzka n. L. eelã; abos pehdejos namos aprinka pamatskola.

6) Schedlera nams Kalna eelã Nr. 1, tagad nama nawa.

7) Freidberga nams L. eelã, tagad pilsehtas walde.

8) Blumberga n. L. eelã, ajs Steinberga nama.

9) Korfa nams Roschu eelã, pretim Bekera namam.

Pamifam nodeguschji 22 apdsihwoti nami un ehrbergi, bet ar schahweenu, peebuhwem kopã 60 ehkas.

Behz katastrofas.

Kad Talsu eemihneeki nahza pee pahreezibas, ka Talsos pastrahdā darbus, kas eet pahri zilweku saprahtam, latram radās griba — buht tahlal no šchā neprahta. Daudsi šcho gribu pahrwehrtā behgšchanā, un wiši lauki ap Talseem, kur til preekščā nebij dragunu, pildijās behgleem. Behga leels, behga mašs, wezs un jauns, wišs wairums bes jeb lahdām mantām, jo nepaguma pakert lihdsi, breešmas neatlahwa. Daschs bij lahdū leetu pakehris, bet pats nesin, kamdeht to, bet ne zitu — kas til gadijās pee rolas.

Laufim dascheem dalitees šchis draufmigās atminās. Dofim wišpirms muhsu pašnam Sandartam wahrdu: lai wišsch stahsta tahlal no tās weetas, kur wiņu atstahjām pehz pahrbraušchanas no Stendes kopā ar ziteem deputateem, kuri til sekmiģi bij weikuschī šawu ušbewumu.

„Pahrnahzis mahjās, isgehrbos un eelikos gultā atpuhstees, jo wišu nakti nebij gulets, bet drihši eeradās skolotajs Rundsiņsch un wehl weens otrš, gribedami issinat šihkumus. Es peezehlos neapgehrbees, ušwillku laškoču un šarunajos.

„Te peepehšchi weens no weeseem issauzās:

„Redseet, atkal draguni klah!

„Baluhlojotees pee loga, negribeju šawām aušim un azim tizet: pateesi, netahlu no mana dšihwolka uš Zukuma leelzeta bij deesgan paleela grupa dragunu ar sirgeem un tās preekščgalā uš sirga bij lahdš baronš. Es wiņu Talsos daudšreis biju redsejis, bet wiņa wahrdu nesinu. Rundsiņsch eebilda:

„Nu, laitam, atjahjušchi apstatit, waj teet ari šolijums pildits.

„Bet drihš eestrehja lahdš eedšihwotajs un šazija, ka draguni šchautot un dedšinot, ka degot jau Lindes dšihwolkis un Steinberga nams.

„Nu dšihwolli palikt bij nedrošchi, isgahju uš eelu un redseju pašmeistaru nahlam, kuršch šazija, lai behgot, kur katrs warot, jo tilšchot šchauts un dedšinatš, kas preekščā.

„Wiši, kas atradās muhsu namā, isgahja uš eelas, un tur šarunajamees, waj tad nu katru šchaut? Bet lihdsi bijām pret pasta namu, eeraudšijām netahlu dragunu, kuršch tuhlin pazehla pret mums šchauteni, un mehš wiši kā eesweesti eestrehjām pasta nama sehtā, jo wahrti par laimi bij wakā.

„Šche es šatikos ar man pašihštameem pasta eeredneem, kuri eeneh- ma mani šawā widū un teiza, ka šche warešchot isglahtbees.

„Kamehr mehš runajām, nahza pašmeistars ar lahdū dragunu un šarunajās pa wahzihli. Man tas islikās šchaubigi, jo draguni wiši bij kreemi un wahzu wa'odu neprata.

„Kad eebildu pasta eeredneem, ka Talsi tiks apšchauditi ar leelgabaleem, ari wineem šachlula duhscha. Bet bij zits padoms pee rolas: braukt ar wišu pasta mantu uš Sašmatu — jo pašš tilšchot uš tureeni ewafuets. Bes tam pasta eeredni bij labi pašihštami dra-

guneem, jo s'chee beidsamâ laitâ weenmehr pastu bij pawadijuschi lihds Stendes stazijai un tà eepasiuuschees.

„Bet tisso eeschedamees ratos, dragunu ofizeers usblahwa:

„Sirgi ir juhgti ne preel'sch jums, bet mums. Uhrâ no wahgeem!

„Mehs wisi, islehtuschi no wahgeem, dewamees katrs us sawu pusi. Tas bij taini us krusteelas pee polizijas nama.

„Bij schauschaligs flats: draguni, peedsehruschi un asinainâm rokâm, padufes leelt baltmaises klaipt, us pirksteem gredsent, prafija, kas nu jafchauj un kas jadedfina. Uzmirkli domaju, ka nu ir gals, bet peepeschi turpat aisbedsâs nams un iszehlâs leela panika, zilwe-ki bailês kleefta, waimanaja un skrehja us wisâm pus'em.

„Es, isleetodams scho gabijumu, dewu lahjam sinu un zik tif wareju skreet, dewos ahrâ no Talseem pa Pastendes eelu. Pasfrehjis gabalinu, eeraudfiju, ka lahdu puswerfti preel'schâ, us kalnina sirgâ seh'sch draguns un schauj us behdsejeem.

„Es biju aiskufis un eekritu grahwî. Te guledams, atwilltu elpu. Rahds pasfistams ecrednis, gavam skrejot, domadams mani par eewainotu, nowehleja man weegli aismigt un dewâs tahlat.

„Te nowehroju, ka netahlu no manis ir labibas schukhnis, ja titu ais schukhna, tad draguns mani wairs nesared'setu un es waretu labu gabalu paeet no draguna tahlat. Atstahjis kascholu grahwî, dewos atkal zik spehta skreet un laimigi noktuwu lihds schukhnim.

„Sche atpuhtos drusku un tad shlu atkal dotees tahlat no Talseem. Preekschâ eeraudfiju 2 gahjejus, tos katrâ sinâ nodomaju panahlt, jo man schi puse bij gluschi nepasfistama.

„Panahzu, tee ari bij diwi behgti, ar kureem nogahju tahlu, tahlu us Dundagas pusi un pahrgulejam lahda skolas namâ (ta wareja buht Puhnu skola), neatzeros, ka sauza.

No rihta agri dewamees atpatat, jo wehlalee behgti stahstija, ka draguni wairs nededsinat un neschaujot.

„Es gribeju tikt us Nurmuischu, bet zaur Talseem wehl nebij droschi eet, tapehz iswehlejos zetu ap Talseem un ap pusdeenas laiku eerados Waldegales skolas namâ pee skolotaja Drawina, kusch man eedewa tihru wetu un mehteli.

„Skolotajs Drawinsch nahza mani pawadit un parahdit apfahrt-nes zetu us Nurmuischu, lai nebuhtu jaeet zaur Talseem, bet isnahkuschchi us leelzela fatikâm lahdu zilweku, kusch patlaban nahza no Talseem.

„Winsch mums pastahstija, ka tagad Talsos warot droschi eet, jo draguni esot aisbrautuschchi un netahdas breefmas nekur nedraudot.

„Mehs abi gahjam us Talseem, kur atradâm Steinberga namu, kur bij mana skola, nodedsinatu, noschautus zilwekus us eelâm u. t. t.

„Gegahju sawâ dshwolli, apflatiju to, aisslehd'su durwis un tani paschâ watarâ dewos us Nurmuischas pagastu mellet sawu gimeni.

„Dehz pahris nedekâm, tad ar skolotaju Rundfinu atgreesamees Talsos un gribejam turpinat skolu, mums tika teikts, lai labal pawirfotees no Talseem tahlat, jo ari par mums polizija domajot flikti.

„Mehs ari tani paschâ watarâ atstahjam Talsus“.

Pa nakti Talsu ugungsgrehts turpinaja degt. Wisa debefsmala

stahweja leesmäs. Zilwefi isgahja no istabam un ilgi skatijäs, tä sadeg brihwiba, tä wini teikufchi.

Rahds wezs lihbadfneeks fäframpejis rofas un skaitijis paharus wifu nakti. Winsch ziteem teizis :

„Nu drihfi buhs pastara deena. Schi ir pehdejo laiku sihme, jo zelsees nemeeri, dumpji, kari. Brahlis karos ar brahli, dehls ar tehwu. Nahks wiltus mahzibas pasaulk un melu mahzitaji fazis : es esmu tas ihstais gans un es jums doschu to ihsto dsihwibas uhdeni, to juhs baudiseet un nelad nemirfeet.“

„Waj pee mums tahdi mahzitaji nenahza ? Nelad wimu titdauds naw bijis tä pehdejä laikä. Un wimu mahzibas bija melu mahzibas ! Solija dot mums labaku dsihwi, bet tik nelaimä eegruhda. Schodeen dedfina Talsus, riht sahks dedfinat wifus zitus, fas melu mahzibas buhs usnehmuichi.“

„See bija welna kalpi, fas trakoja muhsu starpä. Deews tagad muhs joda, fa teem klaufjam.“

„Pehz leeleem sodeem nahks pastara deena !“

Rahda kundse stahita :

Aisgahjuschi pee Sandarta. Tas bijis ari Stendä. Jfdfirdejuschi, fa ahrä sah schaut. Kundse peegahjufi pee loga un redsejufi, fa draguni lahjup, turot schautenes us preekschu, pee Fogta schkubna dodas us pilsehtu un schauj.

Schauhana turpinäs. Tad dsird, fa pilsehta deg. Paslehpuschees pagrabä. Tad aisgahjuschi pee pastmeistera Gutzeita. Tas ap pullft. I atnahzis no slimmizas un teizis :

„Kas war, lai stundas laikä iswahzas prom, jo pehz tam Talsos wifus lahrschot“.

Gutzeitam bijufi farkana krusa sihme ap roku, lai isfluhtu pilsehtai zauri. Winsch aisgahjis pee Fogta pehz sirgeem. Sirgus ari sadabujis un tee ari peebraukti pee pasta nama. Wahgi drihs peepildijuschees, tä fa Staprans pat stahwejis us lahpschla.

Alifbrautufchi us Sasmaku. Sandarts un Rundsinsch gahjuschi pa laukeem un mesehem.

Sasmakä fatilufchi Ernestu Rundsianu (fas wehlat noschauts no wahzeescheem), kursch brauzis us Talseem pehz prezem. Tas aiswedis us Lejas-Lahtscheem. Un no tureenes us Birfam. Wehlat atkal pahrnahkufi dsihwot us sawu dsihwolli Talsos Popsa namä. Bet dsihwolli iswandits ar palaktaisitu aislehgu, jo tizis meklets pehz kompromitejoshäm leeläm. Ari Salmans Fogts bijis zeets, jo 15 rublu deht lizis aprakffit wifu mantu un malku, tä fa bija jasehd aufstä istabä. Weidsot Pops wehl nonehmis atslehgas. Tad pahrgahjuschi dsihwot pee Sandarta kundses.

Zit leelas bailes bijuschas Talsu apfahrtne, redfams no tam, fa Remeschu mahzas bijuschas pilnas no Talsu behgleem, nakti gulejuschi us grihdu, bet Remeschu laudis bij aisbehgufchi us Duhneem, kamehr Duhnu laudis us Ulitem.

6. dezembri Talsos isskatijäs behdigi : kuhposchi pelnu lauki, apdegufchi bakku gali, augstee skursteni leezinaja, fa dauds zilwefu dsih-

wes weetas ispostitas. Pee palikuscheem nameem plihwo balti ka-
robsini no palaga, dweela waj balta galwas lakatina, itka luhgda-
mees, lai winus schehlo, lai schodeen wairs nededsina tablat.

Bullsten 11 Talsos eerodas 40 schukhtneeki, lai no scha pretwal-
stista perekta aiswestu to, kas waldbai peeder: renteju, eerofschus,
poliziju. Pehz pusdeenas schis eestahdes isbrauz, jo generalis Sten-
de tas nepazeetigi gaida: winam atkal esot jadodas zitur revoluziju
aplarot.

Lihds ar krona mantam un leetam us Stendi isbrauz ar paschu
nomateem firgeem dauds pilsehtas eedsihmotaju, war fazit, wisi wah-
zeeschi. Wineem, laitam, bij bailes palitt bes krona sargeem.

Pee Stendes stazijas salafijuschees dauds kauschu, kureem ari
Horunschenkows turejis runu, nosauldams wijus latweeschus par bun-
tawneeem, kurus wajagot isnihzinat, jo Kreewija bes wineem wehl
labati wareschot dsihmot, neta ar tahdeem pretwalstijseem elementeem.

Horunschenkows sastapis Talsu pilsehtas galwu Gerki un to us-
runajis pa kreewiski. Gerke naw warejis atbildet. Tad Horunschen-
kows wiau jautajis.

„Waj juhs neefat schihds, ka neproteet pa kreewiski runat?“

Par Gerki winsch wehl isteizees schahdi:

„Talsenskij gorodskoj golowa sam bes golowi“. (Talsu pilsehtas
galwa pats bes galwas).

Tad atklauts sehstees wagonos, jo bijis ihpascus wilzeens. Sche
ari wehl mellets pehz revoluzionareem, tahds atrasis un turpat pee
stazijas mescha noschauts. Rahds dsirdejis teizam: „Silbred herun-
ter!“ Silbreedis ar pasinam jau sehdejis wagona. Winsch par istei-
zeenu dabujis finat un sehdejis ta us adatam.

Naklusi dokumentu kontrole, kur bijis peefstees klast ari Siwerss.
Silbreedis nobahlejis un isgahjis pa wagona otru galu ahra. Bet
sche stahwejis fargaldats, kas wiau aisturejis.

Greesuschees pee Vermotenko, kuresch Silbreedi isglahbis, teifdams:

„Atlaischeet wiau, schis ir mans labs pasina!“

Linde no apteekas aisgahjis us Bergera schukhni, kur ilgi noseh-
dejis. Pret wakaru aistluwis us Pihlupeem un tur pahrgulejis nak-
ti. No rihta scheit eeradees Dantumkalns un teizis, ka us Talseem
greesstees atpatat naw ko domat. Rahds sehns no rihta gahjis us
Talseem, tam eedewis nauddu, lai nopehrt galoschas, bet turejis par
labaku sehnu negaidit atpatat atnahkam, jo mahjas laudis us wiau
ta schihbi statijuschees. Aisgahjis us Sihgam un Sakeem, ari pee
mahjas, bet nekur us ilgatu laiku.

Nokluwis Rigā, kur usturejees sem Behrsina wahrda, jo dabu-
jis schahdu pasi, tahda nama Gertrudes eela, kur eeraduschees wai-
raki behgti — revoluzionari. Drihs tizis sinams, ka nakti buhschot
ismellešana.

Un teescham, nams tizis eelenkts no saldateem un mellejuschi tai-
sni pehz Linds. Pa scho laiku Linde usturejees pee Bizta, kuresch
bijis students un kafeeris aulekschotaju beedribā.

Us Gertrudes eelu Linde wairs naw drihsstejis eet atpatat, bet

wiau usnehmis pee sewim Arweds Bergs, kurfch wiau jaungada wakarâ iswadijis us Peterpili. Sche dsihwojis pee Treilana un tad aifbrauzis us Somiju, Daniju un Schenewu. Sche jau palizis ilgatu laifu kopâ ar ziteem latweeschu trimdineekeem.

Kad namu aifdedfinajuschi, Steinbergis ari atradees sawâ dsihwofli. Winsch nojautis breefmas un no fotografa darbnizas pa uhdens truhbu nolaidees semê un gar flimnizu nokluwis us Tigutu birsi; no schejeenes us Ahbekeem, kur pahrgehrbees semneeku drehbês, diwi deenas ufturejees Meschitos, pehz kam no Talsu apwahrschna pasudis. Wehlat dsirdeja par wiau, ka bijis Berlinê, kur wina kundsei isdari-ta operazija. Tagad dsihwojot Kreewijâ.

Kreewradsneeki, kâ Bihlags, diwi Mikelschteini, Dadsis, Lagsdiensch, flapstijuschees pa Talsu pagasta leelajeem mescheem, jo naw eedroschinajuschees nahkt us mahjam. Rahdas mahjâs schenmuschi usturu. Ja masistabâ, mescha tuwumâ, no rihta dedsis logâ uguns, tad ta bijufi norunata sihme, ka zelsch ir brihws un bariba nolikta. Tas bijis jadara tapehz, ka pa mahjam kuhluschees apfahrt saldati, polizisti, gan schaubigi privati zilweli, Jaungada nakti wini pawadijuschi Duhau piriti.

Tahlak setosim Fr. Zirkela atminâm.

6. dezembra rihta pee Detlowska sanakt augstakee eeredni us meelastu, kur teel ari labi eemests. Dsihwo kâ pehz laba, preeziga notifuma. Lugowojs ari sche. Winsch peelehjis glahfi un to steepj pre-tim Zirkelim, lai ar winu fashkindetu. Zirkelis atfakas:

„Zuhs wakar nodedsinajat manu namu, tapehz newaru ar jums fadsert.“

„Kurfch tad bija juhsu nams?“ Lugowojs, islikdamees par nesinataju, naiwi jautâ.

„Kur latweeschu beedriba un Dunkela weefniza.“

„Es domaju, ka tas Dunkela nams. Ja buhtu sinajis, ka tas juhsu nams, tad nebuhtu atlahwis dedsinat.“

Zirkelis ruhgti pasmaida.

Bil masinsch isleekas schis ofizeeritis, kurfch ari pateesi bija no masa auguma, bahlu sejnu un us augschu usstruletam uhfam pehz Wiluma parauga — ja spehj til weegli grosit lehmumu par dedsinaschanu un nededsinaschanu. Isleekas, ka winam namu aifdedsinat buhtu tas pats, kâ aifdedsinat sehrkozinu.

War ari buht, ka ta bij weenkahrscha aifrunaschanas, jo tagad wareja teikt, ko ween gribeja, jo padarits paleel padarits.

Lugowojs sche sahkt stahstik banalu anekdoti, ka Dunkels reis winu ikradijiss no numura istabas, kur winsch eegahjis kopâ ar fahdu flaitu fasmazneezi. No ta laika winsch us Dunkela ehdees un nu reis to winam atmaksajis.

Pee galda peenahjis ari draguns un panehmis schnabja glahfi.

Kad Detlowska lbe tam pretojussees, tad teizis:

„Nitschewo, wojenoje wrehmja, moschno!“ (Netas, kara laiki—war).

Man schkeet, ka sche Zirkelim laifja smiltis azis.

Kad eestahdes bij no Talskem iswahtschâs, tad Zirkelis aifgahjis

pee Verkes, kirsch no Stendes bij atgreesees atpakal, ka jawehlot drofchibas komiteja. To iswehleja no 12 wihreem ar Zirkeli par preekschneeku. Komisija eefahrtu patrulas, kas pa naktim pilsehtu apfargatu, gabda par fahrtibu, tihribu un leel apglabat noschautos. Sche darbojas Bekers un Schewizs.

Sajuhstams zilweku truhkums, jo leelaka data no eemihnteekeem aishbegusch. Komisija nolemj, ka Zirkelim, Saditowam un Safenam jabrauz us Jelgawu pee generalgubernatora un winu luhgt, lai dod Talseem atpakal eestahdes un juhta schurp kara spehtu, lai buhtu drofchiba.

Uisbrauz lihds Tukumam II. un tahlak newar tift. Sche fastop adwotatu Baronu Strombergu, kirsch brauz us Talseem. Schis stabsta, ka muischneeki bijusch pe generalgubernatora un pehdejais teizis, ka kareiwjus nedoshot. Tee divi brauz atpakal, bet Zirkelis paleel (bija ap 15. dezembri).

Stazija eerodas Jermolento ar patrulas pulzinu. Schis jauta, tapehz 3. sche atrodotees. Zirkelis istabsta sawu leetu un teiz, ka pa preekschu winsch wehlotees runat ar Tulumā kara spehta nodatas preekschneeku, waj winam buhtu kareiwji preeksch Talseem.

Jermolento šala, ka schodeen newar Tulumā eekluht, jo tam wisapfahrt apnemta kehde, kara spehts to pahnem sawā sinā un mellē pehz eerotscheem. Bet lai pehz plkst. 12 nakti brauzot scheem lihdsi, wini palihdses tift zauri patrulai.

Tā Zirkelis nokluht lihds Tukumam I., kur generalis Pawlows, Tulumā apgabala kara spehta preekschneeks, ušturas wagonos.

Generalis drihši ari peenem Zirkeli un tad islasa no komitejas lihds doto rakstu, ar ironiju šala:

„Juhš jau gribejat brihwibu, ta jums tifa dota, ka juhs warejat rihfotees pehz patikas?“ Ko tad juhs nu atfal muhs wehlatees atpakal?

Zirkelis drofchi atbild:

„Juhš mums atnehmat drofchibas rihkus, ko jums aissuhtijām; ar rungām ween newar drofchibu un dshwibu aissargat.

Sche japeemin, ka komisija issludinaja, ka wisi eerotschi jaatdod un jaatnes pilsehtas walbē. Saneša koti dauds, lihds 1000 gabalu, ko wejela wagonā aissuhtijā us Jelgawu.

Utdotos eerotschus wehlat wareja sanemt atpakal.

Generalis leel Zirkelim eet us stazijas bufetes telpām, kur lai usgaidot. Winam preekschā wehl esot šwariga sehde: jasuht sinojums par Tulumu us Jelgawu, winsch wehl nesinot ari, zik sche wajadsēs kara spehta. Stazija staigā eelchā un ahra Lugowojs ar Siwersu; pehdejais tā aisdomigi skatas us Zirkeli, laikam, širdsapšina moza.

Generalis pasuhta preeksch fewim un Zirkeli watarinas un leel preekschā otrā rihā braukt lihds us Jelgawu pee generalgubernatora. Zirkelis atrunajas ar newalu un luhds generali leetu nofahrtot. Generalis ari to usnemas un otrā deenā peenahk telegrama, ka kara spehts teel suhtis us Talseem — 200 jahneeki un 40 jahntneeki, lai šagatawo telpas, eeradišees 19. dezembri.

Man schteet, ta talsineetu preeschklikums bij koti patihkams ir generalim, ir generalgubernatoram. War jazit, ta wini to gaidit gaidija. Generala pirmee wahrdi wisai raksturigi.

Lai kara spehtu peenahzigi sanemtu, namsaimneeseem usdod gahdat par stingru fahrtibu. Par nelaini deenu eepreesk schwinigās sagaidishanas kahds eereibis zilwets kapleshis uradnikam Leijeram mehтели, bet leetu isdewas nolihdsinat un nollufinat. Zitahdi gan buhtu isnahzis nedfirdets standals!

Tomehr Schwelnis aisseidsees kara spehtam preti. Kad droschibas komiteja to dabujusi sinat, tad nahlusi pee atsinas, ta tas naw us labu. Wina brauzeens japadara nefaitigs. Zirkelis salihdsis firgu un brauzis Schwelnim pakal, t. i. ari kara spehtam preti. Zirkelis fastapis kara spehtu aij Stendes muischas, schaipus kapsehtas. Schwelnis ari tikko peebrauzis un patlaban stahsta, ta pilsehtā noteekot „grabeshi i ubistwa“ (laupishanas un slepkawibas). Zirkelis tuhlin eejauzees starpā, isstahsta, ta tas naw teesa, un ugrahda sawas pilnwaras. Schwelnim warot buht tit launprahzigi, ihpashchi noluhki. Wirfneeks usfleeds:

„Rā juhs eedroschinatees? Prom no manām azim“.

Schwelnis, sobus greesdams, wasuhd.

Wirfneeks saka, ta jahzneeku nodala peetureshot Stendes muischā, sagaidishot galwenos spehtus un tad doschotees us Talseem.

Kad kara spehks tuwojees Talseem, deputazija ar karogu isgahjusi lihds kapeem preti. Zirkelis raportejis apalschpallawneelam Wengrschenowiskim par fahrtibu pilsehtā. Un luhdsis, ja kahds promolazijas schahweens notiftu, pilsehtu tuhlin neapschaudit, bet leetu ismekletu.

Wengrschenowiskis peestahjees pee deputazijas, kura kara spehta preeskchgalā, 20 idus eepreesk, eenahza pilsehtā un dewās tai zauri us sawu usturas weetu — Liptina fabriku.

No pulkstēn 8 wakarā kara spehks usnehmās usturet pilsehtā fahrtibu.

Divas nedelas wisai gruhstos apstahlkos to bij darijusi droschibas komiteja, resp. pilsoni paschi.

Tagad wini atsauza droschibas un fahrtibas ustureschanai kara spehtu.

Bet lihds ar to schis kara spehks bija sōda ekspedizija.

Apwainot komiteju par sōda ekspedizijas atsaufschanu buhtu neweetā, jo schi ekspedizija tā tā buhtu nahlusi. Zaur ekspedizijas ataiznaschanu un schwinigu sagaidishanu par dascheem punkteem winaš darbibu warbuht gan spehja pamihksinat.

Tā tad Talsi paschi usluhdsja sōdu ekspediziju pee sewim un to schwinigi sagaidija.

Zitur gan nekur tā nebuhs notizis.

XI.

Sōda ekspedizija darbā.

Behz schahdas schwinigas sagaidishanas no pilsonu puses, saneschanas zeremonija teel turpinata adwolata barona Stromberga dsihwolki, kur ekspedizijas wirfneeeem sarihkotas wakarinās, bet galwe-

nalais, lai to tuhlin eepasihstinatu ar wīnu teeschu usdewumu — aresteschānu un schauschānu.

Sche nu noteel sīklas pahrrunas par darba gaitu un ne bes domstarpībām, jo ekspedizijas wadonis nebuht naw til afinslabrigs, labdu wīna informetaji wehletos.

Domehr komandeerim zel preeschā „neapschaubamus“ faktus un nahtoschā deenā ussahht darbu.

Birmais isjahjeens us Nurmuischu, sche nodedsina Timmu un Irbenu mahjas un arestē wairatus zilwekus.

Labaki lai runā ofizials dokuments par ekspedizijas diwu deenu darbu.

Ge. M.

Tulkojums.

Talsu aprinka preeschneeks.

Talsi, Kursemes gub.

22. dez. 1905. g.

Nr. 1511.

Kursemes gubernas

schandarmu pahrwaldes preeschneekam.

Pagotinos pasinot Juhsu Augstlabdsimtibai, ka Talsu kara spehka datas aresteja schahdas schaubigas personas, pretwalstiskas partijas dalibneekus, kas ari nodarbojuschees ar laupischānu, usbrukumeem u. t. t., isleetojot juku laikus.

- 1) Frijis Fritscha d. Timma,
- 2) Kristaps Fritscha d. Timma,
- 3) Karlis Fritscha d. Timma,
- 4) Jahnis Mahrtina d. Jansons, lihdsdalibneeki eerotschu atnemshanā aplahrtejeem eedsihwotajeem, lai isleetotu pretwalstiskeem noluhkeem, koti bihstamas personas.
- 5) Kristaps Fritscha d. Gewinsch,
- 6) Alekssandrs Bahwela d. Pawlows, abi aresteti kopā ar Timmām, wīnu mahjās, kā apschaubamas personas.
- 7) Wladimirs Andreja d. Seglinsch,
- 8) Wasilijis Andreja d. Seglinsch, aresteti Irbenu mahjās un pasihstami kā rewoluzionaru wadoni.
- 9) Karlis Unscha d. Schmihdebergs, pretwalstiskas partijas bihstams dalibneeks.
- 10) Indrikis Zehlaba d. Steinboks, rewoluzionars, nehmis dalibu usbrukumā draguneem.
- 11) Indrikis Lihša d. Beemuleja, Nurmuischas ispildu komitejas preeschsehbetajs.
- 12) Juris Kristapa d. Sprogis,
- 13) Janis Indrika d. Jurschewizs, abi aresteti Irbenu mahjās kopā ar zitām schaubigām personām; pee Jurschewiza atrada rewolweru.
- 14) Peteris Roschkalns, par draudeem ofizeerim un saldteem, par nepaklausību — tika behgot eewainots un tagad atrodas Talsu slimnizā.
- 15) Karlis Fridrika d. Osolinsch,
- 16) Janis Karla d. Osolinsch, nehma dalibu eerotschu nolau-pischanā pretwalstiskos noluhkos
- 17) Karlis Alfonso d. Feierabends,

nehmis dalibu eerotschu nolaupischanas bandâ, klaidonis un kauflis.

18) Kristaps Wila d. Osolinsch,

19) Kristaps Kristapa d. Osolinsch, eerotschu laupitaju dalibneeki ar pretwalstisfeem noluhkeem.

20) Juris meitas d. Matweis, eerotschu laupitaju bandas dalibneeks, huligans, deenasfaglis.

21) Eduards Jura d. Lahzis, pasihstams revoluzionars un agitators.

22) Janis Jana d. Fetars, pasihstams revoluzionars un agitators.

23) Frizis Kristapa d. Cewinsch, persona ar koti nelabu usweschanos.

Bes tam man ir gods pasinot Juhšu Augstlabdsintibai, ka pa daļai no dega un isdega Nurmuischas Timmu un Jrbenu mahju ehtas, pee tam Timmas mahju schkubni ar riju, kur glabajas no aptahrtejeem eedsihwotajeem sagtas un atnemtās prezes, aisdedsinaja paschi wisā aprinki pasihstamas Timmu bandas dalibneeki.

Wisas aisturetas personas eeweetotas Talsu polizijas aresta telpās un atrodas Talsu kara spehka nodalas preeschneeka rihzibā.

Talsu aprinka preeschneeka weetas ispidbitajs

Detflowstis.

Schis pirmais Talsu un aptahrtnes upuru saraksts. Kahdi schausmigi noseedsneeki sche slehpuschees: laupitaji, sagki, revoluzionari, agitatori, huligani, deenas sagki, pat jaisgudro jauns noseegumu weids, personas ar koti slittu usweschanos — ari tahdas areste — ja tahdas sahl arestet, tad wajadses likt aij restem leelako dalu no wisem zilwekeem, jo naw zeeschi nosakams, kas ir laba un kas nelaba usweschanas.

Brihnums, ka neweens naw arestets par sleptawibu waj dedsinaschanu, kautschu schas smagas noseedsibas Talsu aptaimē leelā mehrā notikuschas.

Bet schahdi noseedsneeki buhtu jamellē gan kur zitur.

Greesch us fewi usmanibu salts, ka weens arestets par to, ka draudejis ofizeerim un saldteem, ka teem nepaklausijis — un pehz tam behgot eewainots.

Pehz kahdām astonām deenam Wengrschenowstis aizina Birkeli pee fewim un šaka:

„Kā tas nahkas, ka juhšu eenaidneeki wahzeeschi pastahwigi wirina manas durwis, bet no latweescheem, neweens?”

„Mehs latweeschi gaidam, kad muhs šauts teefas preeschā: mehs jau ejam tee teesajamee”.

„Ja, pateescham, juhs ari stahweet us wainigo listes. Jums ir eenaidneeki, bet ari draugi. Nu istahsteet ari par Talsu revoluziju no sawas puses”.

Birkelis isteiz sawas domas par Talsu notikumeem.

Talsos revoluzija tika mahsliigi radita. Pateizotees leelpilsehtu sawitnojumeem, ari schejeenes laudis sakustejās. Scho kustibu zehla-ji nebija weetejee, bet no pilsehtām usklihduschas personas, kas sahla sludinat par dshwes eetahrto us gluschi jauneem pamateem. Schas

personas rihkojās loti gudri, pat miltīgi: leetoja leekas bahrdas un matus, diwejadu apgehrbu, pat mastas, lai neekristu. Bet ar samu rihzibu gahsa zitus eelšchā. Paschi sludinataji aisbehga, bet weetejee palika. Teem nu ta putra jastrebj, ko zili eewahrijuschi. Tapehž pret weetejeem jaisturas pehž eespehjas saudsiģi.

„Naw jadomā“, Zirkelis turpina, ka es tā latweetis newehlos reformas, t. i. pahrmainas muhsu dšihwē, bet ne tahdas, kahdas usstahdija agitatori. Mana tagadejā wehleschanās ir plascha weeteja paschwaldiba ar pilsonistām brihwibām. Muhsu tautas attihstibas gaita praša pehž tām. Tad redsēs, kas naktš tahlat. Otra swariga leeta ir jelsch, tā lai to panahkam. Newaru atsiht lihdssektus, kahdi pehdejā laikā tika leetoti“.

„Tums es tizu, tā tizu ari juhsu newainibai likumu preeschā, Wengrschenowstis šaka, „bet ko juhs šakeet par skolotaju Ansabergi, waj winsch naw usstahjees pret školās programu un par inspektoru isdšihšchanu no školām?“

„Anjabergis aisstahweja mehreno domas, winsch tik karsti nebuhs usstahjees“.

„Waj wareet par wiau galwot?“

„Ja, waru, ka winsch nawa nekahds rewoluzionars.“

Wengrschenowstis atlaisch Ansabergi us mahjām, tik peekodinadams nenodotees rewoluzionarām pahrmehribām.

Tapat Zirkelis dabujis leezinat par Sarschantu, Garlenes skolotaju.

Sarschantš tizis apsuhsdsets, ka šawā školā kahwis pahrnalichnot behgoscheem rewoluzionareem: Freimanim, Lahzim, Bukudahrsam.

Sarschantš greešees pee Talsu mahzitaja Wihbeka, lai tas winam par labu leezinatu, jo wina draudšē ilgi strahdajis.

Wihbekš no tam atteizees.

Tad Sarschantš greešees pee Zirkela.

Zirkelis teizis Wengrschenowstkim, ka Sarschantš jau tamdeht newarot buht rewoluzionaru peekritejs, ka šchee atnehmuschi winam pušī no augšu dahrsa, ko Sarschantš ar daudš puhlineem eerihkojis. Behgoschos skolotajus eelaiduši kalpone, bes Sarschanta šinas.

Sarschantu attaisno.

Uš fewim greešch wehribu Wihbeka istureschanās, kas sawas draudšes ilggadeja skolotaja labā negrib ne pirksta palustinat. Pee lam Sarschanta „waina“ jau ir pawisam mastina, pat gluschi nekahda.

Wihbekš bija un palika sweschneeks šawai draudsei.

Zirkelis dabū leezinat ari W. Bergmana leetā un ašrunat tam par labu, istahstot, ka Bergmanis stahwejis konfliktā ar Laidšes baronu.

Barons nehmis launā to, ka Bergmanis nehmis dšihwu dalibu Talsu latweeschu šadraudsiģā beedribā, issakot domas, ka latweescheem schahdas beedribas naw wajadsiģas, pat kaitiģas, jo wini lihds ša-beedristai dšihwei neesot attihstijuschees, wini sawas beedribās til neekojotees waj nododotees weltiģām ilusijām, ka paschi reis waretu radit patstahwigu šabeedristu dšihwi.

Laidšes barons Edwins šou šahns bij weens no teem baroneem,

kas šawas domas mihleja atklahti issazit. No wina wareja dabut finat, ko wispahrigi muischneefti domà par latweescheem. Pasaules karam usnahkot, schis Sahns issazijees:

„Pehz kara mehš latweeschus juhgsim arklà un wini to wilks firgu weetà!“

Par latweeschu sabeiđrisku dsihwi winsch domajis tà :

Latweeschu garigee wadoni ir mahzitaji, turus teem jaklausa un teem jafeko kà amis eet šawam ganam pakat. Latweeschu ihstà gariga bariba ir ta, ko wini sanem basnizàs un — skolàs. Par schàm gan pehdejà laikà labpraht negribeja minet, jo skolu nosihme wairs neefot tahda, tahda bijusi un tahdai wajadsetu buht. Skolàm jastahwot mahzitaju usraudsibà un galwenais preekschmets tur: katkifms un bihbeles stahsti.

Skolotajam, ja ari programa schim prasibàm wairs neatbilstu, tomehr pascham jazenschas to panahst.

Bet Laidšes skolotajs Bergmanis bij zits wihrs, kas nemas nesaflaneja ar barona Šahna skolotaja pirmtipu. Tas leelatais Bergmana grehts bija, ka winsch maifijas par to „beedribu“.

Ihstais konfliktis eesahstàs 1903. gadà, kad Bergmanis, kà reschifors bij uswedis Dalšos Needras „Semi“. Tas tať par traku! Runat par to, ka latweeschi war usstahtees kà konfurenti muischneekeem semeš leetàs.

Muischneekeem tať šche teesibas us semi no šenseneem laiteem. Kas par neprahtigàm domàm, ka baroni šcho semi waretu kahdreif šaudet! Tad jau labat pastara deena, neta šahdas kezerigas domas!

Bet minetà lugà tas isteikts.

Pehz schis israhdes wareja noprast, ka barons us skolotaju kauns un gribetu, lai tahda skolotaja wina turumà nemas nebuhtu.

Bergmanim bij peelihgtas no muischas gowju ganibas, barons tàs usfata. Kad B. grib eet isskaidrotees, ka barons netur lihgumu, tad wini nepeenem, issakot sawu kauschu preelšhà, ka starp wini un tahdu skolotajinu tať esot milšiga starpiba.

Wehlat barons atwelk ari to algas datu, ko skolotajs no wina šarehma.

Usnahza 1905. gads. Bergmanis kà dsihwes ispratejs newareja palikt kà uhdeni eenehmis mutē. Winsch redseja nenormalibas muhsu dsihwē un tās usrahdija.

Winsch usrahdija tuwakos kaunumus: par baronu privilegeto stahwollu zitu pagasta eedsihwotaju starpà.

Barons tať japeeskaita pagasta eedsihwotajeem. War teikt, ka winsch ar sawu šaimneezibu un tās nosarēm laidis wišdsikalàs šaknes pagasta dsihwē.

Bet pagasta nodewas winsch nemasfà. Ja kalps maksatu pagasta lahde 1 rubuli nodewas, tad šaimneefam buhtu jamasfà 10 rubuli, bet baronam Šahnam 10.000 rubuli, škatotees pehz mantas un eenahtumeem.

Šaunajà padomē, kur Bergmanis ari tizis eewehlets, winsch schis domas issazijis. Barons to dabujis finat un šahzis turet wini par

leelako un bihstamako revoluzionaru.

Bergmanis aŝrahdijs ari wehl uŝ ko zitu, ka muifŝas ŝemē at-
ŝwabinala no zelu laboŝŝanas un zitām pagafŝa klaufŝām. Tas iŝ-
taifŝot neleelu ŝumu, ka muifŝa dodot preeŝŝ tilteem materialus, bet
granti nemaŝ newedot un grahwjus nelaboŝot. Samehrā ar brauf-
ŝanām, muifŝām peenahŝotees labot loti prahwus zela gabalus.

Kad barons dabujis ŝinat, ka Laidŝes ŝkolotajs attihŝtot ŝahdas
domas, wiŝŝ ŝpafhwis piki un ŝehweli un no ŝirds wehlejees, ka
Laidŝes ŝkola labaf eegrintu ŝemē, nefa buhtu par pawehni ŝkolota-
jam, kaŝ ŝpehj teift ŝahdus wahrduŝ.

Peenemtum, ja ŝahdus preeŝŝlifumus iŝpilditu, tad jau wiŝŝ
wairs nepaliktu par baronu, bet ŝajauktos ar ziteem pagafŝa eedŝihwo-
tajeem, tikai warbuh! ŝahwetu iŝzilaf mantas ŝinā.

Ja, par ko tad eŝ eŝmu barons ŝon ŝahns?

„Eŝ grihu buht tahds patŝ barons, kahdi mani ŝentschi bijuŝchi!“
ŝahns ŝuhrgalwigi domaja.

Bet Laitagarŝ klaweja pee barona durwim un ŝauza:

Baron, tew drihŝ no paŝaules buhs janofuhd. Tu eŝi mirŝtoŝŝ
paleeka no widuŝlaiteem, kuri ŝen aiŝtezejuŝchi prom pa muŝŝhibas
ŝtraumi. Taijees ŝheem laiteem paŝaf, lai tewi ar waru neiŝgruhŝ
no dŝihwes.

Barons turejās preti, kamehr wiŝu iŝgruhda.

Net 1906. gadā barons ŝewi wehl tureja par leelu wihru, kurŝŝ
ilgi dŝihwos.

Bergmanis tifa apŝuhdŝets, ka bihŝtams revoluzionars, kaŝ tuhlin
iŝnemams no ŝabeedribas.

Zirkelis iŝŝahŝtijiŝ Wengriŝŝenowŝtim Bergmana un barona at-
teezibas, ka Bergmanis uŝŝahjees pret baronu, ka ŝchis jau agraf
ehdis wiŝu no weetas ahrā un ka barons tagad peeleeoto nejauto
panehmeenu — uŝŝahdit ŝkolotaju par bihŝtamu zilwetu, lai tā
ar wiŝu iŝreŝkinatos.

Ar to Wengriŝŝenowŝtis apmeerinajeŝ.

Drihŝi wiŝŝ attaf aŝauz Zirkeli un ŝafa:

„Nu ir ŝlikti. Drihs wihri nododot tahdu leezibu pret Bergmani,
ka wiŝŝ tuhlin janodod lauku kara teefai.“

Zirkelis ŝabiŝees un atgahdinajiŝ, ka Wengriŝŝenowŝtis reiŝ iŝ-
ŝajijeŝ, ka wiŝŝ tizot Deewam un baidotees uŝ ŝewi nemt atbildi-
bu par zilweta nahwi.

„Kā waretu ŝhe lihdsēt?“ Wengriŝŝenowŝtis jautajiŝ.

„Suhtet Bergmani uŝ ŝelgamu, lai nahŝ kara teefas preeŝŝā.“

Wengriŝŝenowŝtis tam peeŝritis un Bergmanis aiŝŝuhtits uŝ ŝel-
gamu, kur kara teefa notila 23. aug. 1906. g.

Teefa Bergmani piŝnigi attaiŝnojuŝi.

Bet ŝhe Laidŝē radās leezineeki, kaŝ grih wiŝu paŝudinat uŝ
nahwi.

Waj ŝhee leezineeki nebija uŝpirkti?

Rara teefas preeŝŝā Bergmanis patŝ aiŝŝahwejees. Wiŝŝ ŝih-
ti iŝŝahŝtijiŝ par ŝawu darbibu, itin nekā neŝlehpdamŝ, pat wahrdu

pa wahrdam atfahrto dams sawu runu, lo pagasta-ispildkomitejā bija šajis.

Utdolee leezineeki nahza prelrunās un teesa tos nostahdija ne-weiklā stahwolkli.

Šhis weens peemehrs, kà toreis rihkojās. Bet tahdu peemehru nebij masums.

Teifsim šhis. Ahrlawas stihwera palihgs Masewstis un pateh-retaju beedribas komijs Strasdomskis atbrauz us Talseem un šhe drufu palaisch muti, t. i. paleelas ar to, lo nu šhinis brijwibas laifos warēs isdarit.

To bij dsirdejis kahds muifschneeku roku laifitaju tips un saweem labdareem atstahstijis. Šhee norahda us plahpigajeem jauneem zilweleem, kà us bihstameem rewoluzionareem un waldbibas grahwejeem.

Jaunellus arefsteja un drihfi nostahdija pee „foda preedes“, kura wehl tagad pee Stendes zeta sehri schalz, par nelaitā noschautteem tšchetreem wihreem.

Par leeleem rewoluzionareem nostahdija pat tahdus zilwekus, kas tahlu tahdi nebija. Tika jau aifrahbits us Zirkeli, par kuru lojalaku zilweku gruhti eedomatees. Bet winsch bija latweeschu kulturas darbineeks un tapehz bij patihkami winu nomelnot, lai wifu latweeschu kulturas darbu nostahditu kà newehlamu parahdibu, kas jaisnihd no semes wirfus.

Pee tahda usfkata ari turejees flawenais „Die lettische Revolution“ fastahditajs fon Dransehe, kas latweeschus notehlojis kà pawiršchus un dumpigus zilwekus, kas šabeedribu nespehi wadit.

Tikai wahzeeschi šhe Baltija kulturu nesusch.

War minet ari gadijumu ar šho rindinu rakstitaju. Pehz foda ekspedizijas eeraschanās dabuju zaur preesteri Zerinu sinat, kà esmu apfuhdsets kà loti bihstams dumpineeks, usrahditas tahdas wainas, kà manim draud nahwes fods. Wiani wehl neareftechot, bet gribot leetu noskaidrot, eewahkt wairak leezibas.

Kahdu festdeenu šanehmu wehsti, kà rihtu pulksten 10 man jaecrodaš pee foda ekspedizijas preefschneeka.

Winsch bij apmetees barona Firlja diwstahwu namā pee basnizas, pretim Melnajam gailim.

Ufejū pa trepēm otrā stahwā un deschurejoscham kareiwim leeku fewi peeteift. Isnahk adjutants, kam pasinoju eeraschanās eemeslu. Šhis mani eewed usgaidamā istabā un leet peefsehstees. Pehz tam dentschuks man atnes glahfi tehjas.

Paleek tā kà weeglafi ap duhschu, jo nahk prahtā, kà us nahwi noteefajamo tā nedfirdinās.

Sauz mani pee preefschneeka.

Par manim rakstitas generalgubernatoram loti smagas leetas: es esot bijis rewoluzionaras komitejas preefschehdetajs, darot to pašchu darbu, kò Linde ar ziteem aifbehgufschem beedreem darijis, tikai darot to apflehtaki, apdomigaki. Tapehz es esot pawisam bihstama persona.

Šho eefneegumu apstiprina 30 paraksti no sinamām aprindām.

Dewu jawus paskaidrojums.

Pirmo punktu „apgahsu“ tahdā sinā, ka esmu bijis ismelleščanas jeb noskaidroščanas komitejas preekščehdetajs; ņhi komiteja dibinata pee legalas beedribas tani noluhlā, lai noskaidrotu beedru un ari zitu peršonu atteezibas pret 20. nowembra notikumu. Prahti bij ustraukti, un lai tos nomeerinatu, tad dibinajām komiteju. Pehz tam kahds komitejas lozēklis man pahmeta, ka es lehni rikhojotees. Dabuju to finat, tuhlin atteizos no preekščehdetaja amata.

Pee otra punkta bij ilgati japalamejās. Norahdiju wispahri, ka peekrihtu ewoluzijai, bet ne rewoluzijai.

Warbuht dasčas aprindas wehlas, lai mehš latweešči kulturās laulā nekā nedaram? Warbuht katru muhsu darbu grib istullot par rewoluzionaru, tapehz ka mums jarikhojas pret sinamas ņķīras interešem.

Tā weegli gan apšihmet waj wisus latweeščus par rewoluzionaru, pretwalstisku elementu. Man leelas, ka ņhe ņehpijas gluschi kas zits.

Wengriščenowškis japrata manas domas.

„ņahdi wispahreji jehdšeeni naw peerahdijumi, bet gan fakti: mums ar fakteem jarehķinas. Bet faktus min ari.“

Es ņahku usmanitees.

„Subdšibas ralkstā tahlat ņaka, ka juhs ņkolotaju ņapulzē eseet usstahjušchees par ņkolu reformu.“

„Waj par to newar usstahtees? Par to usstahjās katrs lait-ralksts, bet tas jau naw nekahds rewoluzionars fakts!“

„War buht fakts tahdā sinā, kā par ņcho reformu usstahjas,“ Wengriščenowškis ņawukahrt teiza.

„Bareisi, bet es jau stahweju par likuma zetu, ka ņkolotaji paņchi us ņawu galwu newar ņcho programu iswest.“

„Man jau ari eenahluščas ņinas no paņcheem ņapulzes dalibneeteem, ka juhsu domas tahdas bijuščas. Bet to juhs teikseet par paņchu programu“, Wengriščenowškis ņaka, panemot nodrukātu programa grahmatiku latweešču walodā, kā to redseju inkriminetā ņapulzē.

„Pehz manām domām programa gluschi laba, jo ta daudz plaņchaka nekā tagadejā, kura, ņalihdšinot ar ahrsemju ņkolām pardaudš ņchaura.“

„Bet paņneegščana mahtes walodā?“

„Do praņa wiņi eewehrojamee pedagogi, to praņa ari zilwela prahts.“

„Ko domajeet par maņu tautu atlihstibu?“

„Katrai tautai teeņiba us to.“

Redsedams manas walņirdigās atbildes, Wengriščenowškis patš ari paleek walņirdigs:

„Ari es esmu mastautibneeks, jo esmu polis, un atņihstu katras tautas paņchattihstibas wajadsibu, tikai tee zeki, kā to ņaņneegt ir diwejadi: atkauti un neatkauti, ewoluzijas un rewoluzijas zekņch.“

„Es jums teizu, ka mans prinzips: eet pa pirmo zetu.“

„Par to esmu ari pahrleezinats! Juhš wareet eet un drošchi staigat pa usnemto zetu.“

Ar to muhšu šaruna isbeidsās.

„Pehz pahriš nedelām aizina atkal.“

„Doreiš juhšu melnumus nomasgaju, bet te eenaklusi otra šuhdsiba par jumš, ar ziteem wahrdeem, dašchu talsineeku luhgums atteezibā pret jumš.“

„Rahds tas gan waretu buht?“

„Griō katrā sinā dabūt juhš no Talseem prom, jo juhšu darbiba šcheit esot wišai laitiga.“

„Kā juhš domajeet reaget us šcho rakstu?“

„Atstah glušchi bes eewehribas, t. i. ka luhgums lik wišpahrejš, ka naw pamata to ispiłdit.“

Waj newartu dabūt sinat, kas šchee luhdsjei ir?

„Winu wahrduš teitt newaru, bet, leelas, ka wiši no wahzu aprindām; es jau juhš talsineekus šahlu pašiht.“

Šche waru peesihmet, ka pasaules kara šaktumā generalgubernatoram Kurlowam bij nodots tamlihdšigs luhgums, bet bes paraksta. Šcho luhgumu dabuju ari lašit. Šche bij teitts, ka esmu usstahjees pret kreewu walodu un kulturu, ka esmu karšts latweetibas aištahwis, ka es Talsu šabeedribu wedu prom no Kreewijas walšts, kamehr dakteris Blahse ar wahzu aprindām tai tumojotees.

Lai gan šuhdsiba bij anonima un to wjadsetu atstahč bes eewehribas, tomehr polizija isdarija šlepenu, šihtu iššinu, nopratinaja leezineekus, — un šuhdsiba palika bes redsamām šekām.

Tā tad sinamas aprindas gribeja lašchnatees.

Šche mašs atšihmejums: 3. juliā 1915. gadā kopā ar ziteem talsineekeem usšahku behdigo behgtu gaitu, bet Blahse preeka pilns ar šaweem peederigeem apstaigaja Talsus, gaididams ar nepazeetibu uswarošcho wahzu kara špehtu.

Lihds laitam, lihds brihdim wjadseja kreewu waldbai laišit šmilts azis.

Talsos areštus isdarija naktis. Polizija šinoja šareiwjeem, kur arestejamais atrodas, nakti apnehma namu un wilka to no gultas laukā, nellaušidamees nemas tuwako raudās un waimanās. Dašchreis šinas par arestejamo eewahza Talsu pagasta namā.

Šche nu reis notizis tahds gadijums.

Patruka nakti peešahj pee Talsu pagasta nama. Šche jumta ištabā dšihwo Talsu pagasta lašaks Bihlands, kuršch guł šaldā meegā.

Polizijas šahrtibneeks Veijers šweešch šneega piku pa logu. Bihlands usmostas un isbruhtstas. Winsch atwer logu.

„Bihland, nahz steidšigi lešā! zeeta balfs usšauz un Bihlands redš dragumus šahwam us eelas.“

Winsch šabihtas un bailēs ištreen apatschwekā us eelas, šeewa paleet waimanajot augšchā.

Bihlands nonahč lešā un draguni šastahjas winam aplahrt. B. domā, ka wianu tuhlin areštēs un aišwedis us noschahšchanu. War-

buht, kas til smalki wirs war atzeretees, ka kahdreis kahds wahrds buhs paspruzis jaunai waldibai par labu.

„Bihland, pasateet, kur sche dshwo pastmeistara palihgs Rasinsch?“ Leijers jautâ.

„Schnitwalda namâ.“

„Pateizos, nu juhs wareet eet atlal augschâ.“

Bihlands ar pahris lehzeeneem augschâ sawâ istabinâ, kur seewa nobehdajusees wihu gaida. Aisgahjeji dsird, ka no augschas atflan dseefma :

„Gods Deewam ween ar pateikshan‘,

Ras mums tahds shehligs rahdas.“

Schnitwalda namâ gan scho dseefmu, draguneem aijahjot, nedseedaja.

Nakti no 27. uf 28. janwari foda ekspedizija eeradâs Nogalê. Schi pati nodata, turp ejot, bij Laidse arestejusi skolotaju Bergmani, tad Wandsenes Beltu jaimneelu Krastinu un Nogalê Gelina trihs dehlus, kas notika nakti. Dtrâ rihtâ aresteja meschjargu Lerchi.

Lerchis bij aisgahjis pee meschjina. Pa to laiku draguni bij eelenkuschji wina mahju. Kad Lerchis atgreesees, tad wina diwas meitenites, weena diwpadfmit, otra astonus gadus weza, tam isskrehjuschas preti un apkehruschâs aplahrt.

Par Lerchi bij rihtojums to noschaut. Ofizeeris rahbijis Bernewizam scho ainu un teizis.

„Schahdu skatu redsot, kam gan lai pazetas schautene uf schauchhanu?“

Lerchi til arestejuschji. Wehlat teesa tam peespreedusi zetuma jodu.

Wina meitenes tam isglahbuschas dshiwibu.

Lerchis hijis lihdsdalibneeks ari schahdâ noseegumâ.

Kad Nogales barons fon Transehe pahrweda sew jaunu gaspashu, preeisch kuras zehla skaisu pili un eerihloja leelisku parku, tad nogalneeki schim swinigam gadijumam par godu bij zehluschi gresnus goda wahrtus un peenahzigi sagaidijuschji. No sawas puses barons pagastam par to usdahwajis 2000 rublus skolâs kapitalam. Nauda bij noguldita krona rentejâ.

Scho kreetno naudas sumu Nogales ispildkomiteja gribeja dabut sawâs rokâs, bet renteja bes komisara paraksta to neissneedsa. Gribot negribot jaunai komitejai bij jaet pee scha eenihsta krona eeredna, kas bremseja pagastu lehmumus.

Nepatihlamo usdewumu isdarija Resewtis un Lerchis, bet schee komisaram baronom Satenam grahamtu rokâ nedewuschji, til pasneeguschji spalwu un teikuschi :

„Kundsia, paraksti nu!“

Tomehr „kundsinsch“ naw parakstijis.

Nogalê pehz mihtina, kahdâs mahjâs, kur pahrgulejis nakti, Lejneeks rahbijis, ka winam diwas westes : sihda weste wirsû un weza noplihsufi apakschâ. Das tapehz, lai wihu newaretu ussichmet.

Lercha leetâ usglabajees interesants dokumentis.

Tulkojums.

Kursemes šandarmērijas
pahrwalbei.

Talsu apriņķa Nogales pagasta šaimneetu
luhģums.

Šit mums šinams, arestetais Nogales pagasta Ramparu meš-
fargš Frizis Lerchis, kursch patlaban sehšch Jelgawas zeetumā, teel
apwainots politiskās noseedšibās, ka winsch apbrauzis pagasta mahjas
un malu muischas un dšinis zilwekus us dumpi Talsos, tad mehš
apatschā parastšijuschees ar scho pašemigi augšchā minetai pahrwalbei
paskaidrojam, ka minetais Lerchis ne eepreesch dumpja, ne dumpja
laikā, ne pehž ta pee mums naw eeradees un no muhsu mahjām ne-
weeru us dumpi Talsos naw dšinis.

Nogalē, 15. martā 1906. g.

U. Makewižs, J. Stahls, E. Herberģs, M. Peteršons, D. Frei-
berģs, E. Wadons, J. Zeelawa, M. Kruhminsch, E. Peteršons, U.
Makewižs, R. Skuja, J. Gewinsch, J. Viršinsch, J. Bertlinsch, J.
Leimans, A. Mutewižs, P. Kreizberģs, J. Bertlinsch, D. Shtahls,
G. Kalniensch, J. Leimans, J. Makewižs, H. Wadons, P. Oto, G.
Kefewiškis, J. Wadons, J. Kronberģs, J. Andersons, E. Peteršons,
D. Burlinsch, J. Makewižs, J. Brauns, J. Stahls, E. Brusinskis.

Septembri 1907. gadā Nogales un Stendes komitejas leetas nah-
za apgabalteesas išpreeščanā Tukumā. Ubi pagasti bij štipri no-
melnoti, ka revoluzionaratee.

Apwainoja par republikaneem, ka gahšuschi wezo waldibu un pa-
schi šagrahbuschi patwarigi maru šawās rotās. Rihtojuschees neat-
lauti ar naudu, to eekasejot un išmaksajot.

Nogalneekus aišstahweja adwolats Peteršons Tukumā.

Adwolats aišstahweščanas runu dibinajis us to, ka pagasta ee-
dšihwotaji bijuschi špeesti išdarit minetas nelikumibas, wini tikuschi
teroriseši.

Išpildkomitejas lozektēem peespreeda 3 nedelas aresta pee polizijas;
sešchi šodu ari nosehdeja.

Dewini lozektē špreedumu pahrsuhdseja us teesu palatu Peterpiki.

Sche newainibu motiweja ar to, ka lai pagastā nenotiktu terors,
tab šchim personām bij japeenem jaunais amats un jastahjas darbā;
apšuhdsetee bij špeesti tā darit un ne zītadi.

Aišstahweja Stutschka un kahds adwolats no waldibas pušes.

Peespreeda: 10 rublus šoda un maksatnespehjas gadijumā 2 dees-
nas aresta. Diwi wakineeki išwehlejuschees pehdejo šodu, ziti pirmo.

Nogales pagastā neweens naw tizis noschauts, kautschu weens no
šarkanateem pagasteem.

No 1. janwara 1906. g. Talsu apriņķi par preeschneeku eezelts
brutalais, zeetais barons Rahdens, kas pat bij špehģigs kleeģt us we-
zo, godajamo Blumbacha tehwu, Lihbagu pagasta wežako, kursch wi-
nam bij eedroschinajees teikt pateesibu taišni azis. Barons Rahdens
to nepanefa un parahdija Blumbacha tehwam, Šlaparu šaimneekam,
durwis. Talsu latweešču beedribas darbibu Rahdens bremseja žit

tit spēhja un gribeja tai uslikt 2000 rublu šoda naudas par beedru kartu neaplišķānu ar sīhmognodokli. Beedriba neisdewa beedru kartes, bet kwihtes par beedra naudas samakšāšanu. Išnāhza šarakstīšānās un no Jelgavas pašinojums, ka ari kwihtes jaapleek ar beedru kartu sīhmognodokļa leelumu, bet kwihtes lihds 5 rubleem no sīhmognodokļa bij atšwabinatās. Kamehr šarakstīšānās notīfa, beedribās walde peesuhitija wišeem beedreem, 280 personām, beedru kartes apmakšatas ar wajadsīgo sīhmognodokli. Šau otrā deenā, kad no Jelgawas beedribu leetu nodakās bij peenāhzis rihlojums par apmakšatu ar sīhmognodokli beedru kartu usrahdišānu, polīzijas eerednīs to ari peeprāša.

Tahdas ari usrahdija.

Rahdens par to bijis štipri šapīhzis, jo nopeetni bij zerejis beedribu kert, uslikt šoda naudu, kas beedribās plāšhājā darbībā eewilltu šinamu robu.

Šchoreis Rahdena preeki bij wehja.

Tomehr nemas newar teikt, ka Rahdenam nebuhthu bijušchi preeka břihschi. Tahdu winam bija atguhšnēm. Šau trešhā waldbības deenā peenāhš Rahdenam wehsts, ka Lubes muišhā eepreekšhējā nakti nepašīstamu rewoluzionaru un hufiganu bars usbruzis muišhās pahrwaldneeka Erdmana dšihwoļlim, eewainojot pašču pahrwaldneeku rokā un pležā, bet wina šewu lahja.

Šche jarihlojas energiski. Rahdens išdara špedeenu uš wišu polīzijas aparatu, štrahdā telefons, polīzijas šahrtibneeki, privati polīzisti, šewinas.

Pa diwi deenām šakrahts peeteekoschi daudz materiala, 5. janwari uš tureenes apwīdu dodas šoda ekšpedīzijas nodala un wīnās darbība ir špīhdosha, jo īsnem no šabeedribās 19 koti bīštamus subjektus, kas dšihwo Šasmakā un aplahrtne un kureem wīnšch usdod šchahdas mainās:

1) Fridrikis Karla d. Bergs, 43 gadu w., aišdšinis pee wīna atbrautuscho deenāsta darīšānās teesu prištamu un īšahris šawās mahjās šarkanu flagu, kā rewolūzijas sīhmi.

2) Janis Karla d. Feldlibis, 35 g. w., uškuhdijis štrahdneelus uš štreitu un nešis šarkanu šarogu pa Šasmakās meestu.

3) Frīzis Kristapa d. Peteršons, 42 g. w., galwenais agitators, wahzis naudu rewolūzijas wajadsībām un werwejis rewoluzionaras partijas ložektus.

4) Indrikis Anšha d. Šahns, 24 g. w., Šalsu nemeeru dalibneeks, nodarbojees ar proklamaziju laišīšānu un ar mutīstu agitaziju pret waldbību.

5) Hermans Anšha d. Šahns, 16 g. w., peedalījees eerotschu laupīšānā un nodarbojees ar mutīstu pretwalstīstu agitaziju.

6) Aleksandrs Jana d. Behrsīnšch, 49 g. w., diwu gadu laikā īplatījis proklamazijas štarp šīhperu zirtejeem un agitejis pret waldbību.

7) Janis Gotarda d. Wilmuts, 25 g. w., rewolūzijas komitejas beedrs, laišījis proklamazijas un agitejis pret waldbību.

8) Karlis Krīšchjana d. Rutenbergs, 55 g. w., kaišijis proklamāzijas, tā pilieštas pahrwaldes ložellis stipri agitejis pret sirgbarības peegahdāšanu Sasmakas draguneem.

9) Ģirts Anšča d. Schēnbergs, 44 g. w., nodarbojēš ar pretvalstisku agitāziju un proklamāziju kaišīšanū.

10) Karlis Gotfrīda d. Silinšch, 37 g. w., peedalijēš eerotschu atrēmšchanā.

11) Reinis Frīda d. Subbergs, 40 g. w., Lubes muiščas meščfargš, aišleedšis išvest loku materialus un mudinājis uš eestahšchanos revoluzionaru partijā.

12) Ernsts Dawīda d. Nahžkalns, 35 g. w., eewehrojams agitatorš, Ahrlamas revoluzionarās komitejas preekšchēdetaja beedrs.

13) Ģirts Gewalda d. Krīschlauks, 21 g. w., atšineš eerotschu laupīšchanā, pa Sasmaku staigājis ar šchauteni tā dumpineeku aišfargš.

14) Anšis Jekaba d. Landsbergs, 22 g. w., pasištams kaušlis.

15) Minna Karla m. Peteršone, 42 g. w., kopā ar wihru (Nr. 3) stipri agitejušchi pret waldibu.

16) Margreeta Matīsa m. Freiberge, 37 g. w., wišleelakā mehrā nodarbojuseš ar agitāziju un proklamāziju kaišīšanū un kopā ar wihru wahlusi naudu eerotscheem ar pretvalstisku noluhku.

17) Dawīds Jāna d. Nahžkalns, 68 g. w., aištūrets kopā ar zitām šchāubīgām peršonām.

18) Frīzis Ģirta d. Anšabergs, 44 g. w., štahw aišdomāš par agitāziju un proklamāziju išplatišchanū.

19) Bahwels Nikolaja d. Hermans, 20 g. w., aišdomāš par eerotschu laupīšchanū.

Pehdejas trihs peršonas tuhlin gan aišwabinatas, jo eemešli areštešchanā par daudiš problematiški, ziti gan atrodotees Talsu arešta telpās kara špehka nodakas preekšchneeka rihžibā. Iššina par šchām peršonām ušdota 1. eezirkna apriņķa preekšchneeka jaunatam palihgam.

Uri daubšu zitu apzeetinatu nošegumu registrs wišai apšchāubams: kaišijis proklamāzijas, dšinis agitāziju, gahjis ar šarlanu karogu un šchauteni, išdšinis teesu prištawu u. t. t.

Sawu lomu buhš špehlejuš aprunāšana, tenkas, eenaids starp faimineem, atreebibas šahre. Man šchēet, tā šcheem zilweka dwehšeles melnumeem buhš dota ištā wala un tee ar rahmušchees waiga šweedros, lai gala išnaktums buhtu šchahda „nošeedšneeku lište“. Spraudās pee poližijas pa pakaldurwim un klahštija wišadas tenkas preekšchā: wiņšch ešot dširdejis, ešot wiņam štahštits, wiņšch šklaidri šinot u. t. t. Poližija tiš prezējās par bagateem apšuhdšibas materialeem, rakštija protokolus un šuhštija uš Talsēem pee dišchlunga Rahdena. Šchis ušaižināja šoda ekšpedižiju dotees darbā un te nu mehš redšam wišas šchis darbības rezultatus.

Naw noleedšams, tā bija zilweki, kuri rihkojās pretejā wiršeenā, lai apwainojamo un apšuhdšamo škaitu mašinatu, kluhdas un aišfraušchanos nolihdšinatu, aišrunatu, nošklaidrotu un par labu greestu. Mehš jau šchini šinā atšihmejām Frīzi Zirķeli, kas wairatus išglahbis no nelaimēs.

Schini sinâ nekahdi naw aismirstama iszilus personiba, protî Talsu preesteris Wafilijis Zerinsch. War broschî fazit, ka winsch wismas wairat desmits zilwetu isglahbis no nahwes un zeetuma foda. Winsch itin neweenu neastuhma, bet katru usklaufijâs un katrai wainai melleja un ari atrada attaisnojumu un apscheloshchanas motiwus.

Smagi bij noseeguschees wina rentneeki kreewradsneeki. Tee neeedroschinajâs nahkt us mahjâm, bet kâ mescha brahki flejoja pa Talsu un Ushenes mescheem. Wina jeewas un tuwineeki ar asarâm azis stahw tehwa Wafila preeschâ un luhbs palihdsibas, schelastibas, peedoshchanas.

Schini gadijumâ preesteris pats to newar sneegt, bet winsch eet pee foda espedizijas preeschneeka, eet weenu reisi, eet divi reises, eet desmit reises, winam nefad naw par daudsi un beeschi eets, bet winsch panahl sawu: kreewradsneekus pat nesauz teefas preeschâ, jo wina noseegumu naw isdarijuschi, tik gribejuschi: pat teem isdod rakstu, ka tos wairs nekibeles, ja rowoluzionarâ darbiba nepeedalifees.

Zerinsch dseedinaja bruhzes, to ziti bij fituschî.

XII.

Rowoluzijas pehsthanas.

Sche pirmâ meetâ nostahdama Talsu rowoluzijas isteesaschana un fodischana kara teefas sehde 1906. gada augusta mehnesi. Bij krahti un kopoti materiali, aresteti darbineeki, leetas gaita nostaidrota un nu zelta kara teefas preeschâ, kâ dala no Wiscreewijas apwehrfuma mehginajuma.

Tita apfuhdsetas 30 personas, kâ rowoluzionaras fazelschanas dalibneeki un wadoni Talsu aprinki, kad waldibas eestahdes tiluschas apmainitas pret rowoluzionarâm komitejâm un pats pretwalstiskais dumpis lizis pawadits ar waras darbeem pret meerigeem aprinka eemihneefeen. (Personas usflaititas peelikumâ Nr. 3).

Sarakstâ greech us sewi wehribu diwas leetas: neezigais apfuhdseto flaits un galweno wainineeku truhkums. Ja peenemtu, ka kara teefâ apfuhdseti til leelakee rowoluzionari, tad mehs buhtu stipri maldijuschees: leelakee bij nosuduschî pahr kalneem un juhrâm, bet masakee, kas par behgichanu nedomaja, tika sakerti.

Daudsi ar glahbeju palihdsibu, sewischki pilsehtneeki, bij atswabinajuschees, tilai pagastos, kur tahdu ustizamu personu, kâ Zirkelis un Zerinsch nebija, bij jaatdodas foda deeweetes neschelligajâs rokâs. Sche, turpretim, no kungeem wehl wainas tika ispuhstas un paleelinatas, kâ mehs redsejam Bergmana leetâ. Tahdu leetu bij wairat. Un daudsi fazija, ka muischneefeen peenahzis isbewigs laiks isrehkinatees ar kahdâ sinâ nepatihkamâm personâm.

Apgalwo, ka wini rihtojuschees loti zihrtigi.

No otras puses, ja wehlejâs nopeetni fodit, tad buhtu jasauz simteem kara teefas preeschâ.

Pehz ta laika gara stahwolka, kursch gan nebija noseedsees?

Nolastija garu apfuhdsibas rakstu, kurâ tika apgalwotas tahdas leetas, kâ schauschana us draguneem 5. dezembri teem Talsos eejah-

jot. Droschi ween, ka bij peelaiſtas zitas nepareisibas, jo bij japamatojas us Horunſchentowa un zitu ofizeeru ſinojumeem, kuri, ka redſejam, ne wiſur iſteiza pateeſibu.

Sahlās leezineeku nopratināſhana, kura ſewiſchki jauna nela nedema. Daſchi itkā baidijās leezibu nodot, ziti atkal ſtahſtija aplamibas.

Rodenbergis no Nurmuiſchas bij leetiſchks, ne noſodoſchs, wareja redſet, ka wehlas teikt pateeſibu.

Suhlās uſſtahjās no Wandſenes, ne wiſu leezinaja, bet ko ſlehpa. Wehlat leelineeku laikā par ſcho leezibu eſot noſchauts.

Gerkem no Talſeem bij jaleezina Klimpmana leetā. Preekſchſehdetajs teizis, lai rakſturojot ſcho jauno zilweku. Gerke naw rakſturojis, bet teizis, ka wiſu nepaſihſtot, lai gan wairak gadus bij kopā ſtrahdajuſchi Talſu meeſta pahrwaldē, jo Gerke bij tā ſauzamais pilſehtas galwa un Klimpmanis ſekretars, tā tad latru deenu iſnahza kopā ſtrahdat, ja tikai G. apmekleja pilſehtas kanzleju. Tahlu jau nekur nebij jaſtaiga: turpat blakus apteekai maſā naminā Talſu pilſehtas leetas tika iſſpreeſtas un iſweſtas dſihwē. Maſ nu gan tika iſdarits, jo Gerkes waldibas laikā, tā no domes ſehſchu protokoleem redſams, jauni eeroſinajumi reti nahluſchi preekſchā.

Klompmanis bij paſihſtams tā ſapratigs un ruhpijs darbineeks, kas pilſehtas kanzleju tureja labā kahrtibā. Wiſch pat ſtrahdaja pee nodoklu inſpektora Sihſlata, kura kanzleja waldijuſi nekahrtiba, pats bijis loti nermofs un naw bijis ſpehjijs nopeetni ſtrahdat.

Un iſrahdas, ka Gerke Klompmani nepaſihſt.

Sihſlats leezina labwehligi, labſirdigi (ihitā wahrdā runajot — leekuligi). Adwokati zenschas wiſu eewilkt lamatās; tee laikam buhs iſpratuſchi ſchi leezineeka ſawado, diwkoſigo lomu wiſā ietā. Behz pateeſibas, Sihſlatam bij jaſehſch us apſuhdſeto ſola.

Blahſes leeziba maſnoſihmiga.

Proturors bij ziwilperſona, nerunaja gari — 2 ſtundas, pahrwaldija leetu labi, bij pat aſprahtijs, nelepjās ar ſpehjam un neforſeja; gandrihs pret wiſeem uſtureja ſuhdſibu un praſija augſtus ſoda mehrus.

No aiſſtahmjeem pirmais runaja Sokolows, ſlawenais adwokats rewoluzijas leetās. Wiſch iſtirſaja liſumu pantus, us kureem proturors bij pamatojis apſuhdſibu un zentās peerahdit ſchahda pamatojuma nepareisibu. Sokolows aiſrahda, ka jadibinas uſziteem pan-teem, kuras ari ſawā runā uſſkaita un pamato.

Behz Sokolowa runas teefa eet apſpreeſtees, bet lehmums, ka Sokolowa preekſchliſumu nepeenemt un ſuhdſibu dibinat us proturora pamatojumu.

Tad runā adwokats Grufenbergs.

Gefahl ar alegoriju. Schinis telpās wiſeem preekſchā atrodotees Kriſtus tehls, kas ihpaſchi jaewehro teefas ſahle, kur ſpreeſch teeſu par apſinigeem un neapſinigeem noſeedſneekem. Ari ſchodeen teefajamee, iſnemot warbuht weenu, peeder pee pehdejeem, par kureem Kriſtus ſaka: „Tehws, peedodi teem, jo tee neſina, ko dara“. Kri-

stus rahda peemehru par peedoschanas wajadsibu.

Pehz tam sahl analisët apsuhdseto darbus, pee kam nahf pee flehdseena, ka apsuhdsetee nemar buht apsinigi pretwalstiski darbineeki, ko nenorahda ne wiaw darbibas panehmeeni, ne tas gaita. Wiaw us laitu eespaidotu un rihkojuschees sem zitu wadibas.

Runa atstahja dšiku eespaidu.

Schim seko swehrinata adwolata Tschalktes runa. Sewischki wiasch fihkati apstata nurmuischneeku apstahktus un wiaw ilgo zihaw ar baronu Engures plawu leetã. Latweescha semneeks gaidija, ka muischneeks atsihs ari wiaw teesibas us sahdu semes gabalu, bet muischneeks neatšina, zaur to pahrraujot jeklahdas faites wiaw starpã. Tas radija saruhgtinajumu, nesatizibu. Ta tagad islaususees us ahru.

Muischneeki schahdus faktus pa dakai issaukushi.

Adwolats Stehrste apstatiija daschu peršonu darbibu, bet leetu wispahrigi neralsturoja.

Školotajs Bergmanis aistahweja patš semi. Tã kã wiasch bija apsuhdsets us runas pamata, ko bija turejis Laidses ispidkomitejã, tad wiasch scho rumu atkahrtaja, lai teesneschi pahrlleezinatos, waj ta šatur ko nošedšigu, pretwalstistu waj nã.

Tad apsuhdseto beidsamee wahrđi. Daschi runaja koti gari un plasihi, ihpasihi Segliasch, Jrbenu šaimneeks, bet gara runa drihsat nahza wiaw par šlitu, netã par labu.

Teesa eet apspreestees un pehz peezãm štundãm nahf atpakã. Nošpeedošs klufums. Apšuhssetee aistur elpu. Katrs nerws ušbudinats.

Breeschjehdetajs generalmajors Lopakins lasa špreedumu zeetã, neschehligã balši. Šškan doma, ka ar kara špehku nedrihsst jokus dšiht. Nemar peelihšinat behrneem, kas špehlejuschees ar uguni. Kara špehks paleel kara špehks. Talsineeki lihđšinajuschees puikã, kas domajuschi nopeetnus jokus dšiht. Joki naw isdemuschees, joku meistari aišbehguschi un nu — luhđsu neteesat.

Špreedums bargs, šatrihziušs: peezi nahwes šodi.

Uš nahwi noteesatee: diwi Timmas, Steinbošs, Segliasch un Klimpmanis, ziteem wairakgadeja katorga.

Uškritošs faktš, ka Lejneekam til 4 gadi katorgas. Wiasch pat sahdã mihtinã generalgubernatoru bij pagodinajis ar nošaukumu „Bekmaniasch“, bet scho wahrđu protokolã neeweeto.

Weens no galweneem agitatoreem un wadoneem bij šanehmis masã šoda mehru.

Kã tas isšklaidrojams?

Laitam us wiaw bij šiimejuschees Grusenberga wahrđi, ka weens til apsinigi rihkojees. Wiaw ari bij šiħda weste, diwas zepures un diweji wahri.

Šurpretim Otmanš, kursch pee Moriza redsets usmetam dunzi us galda, noteesats us 8 gadeem pee spaidu darbeem.

Bergmani pilnigi attaišno, pat prokurors pret wiaw neustur apšuhsibu.

Bet ne wisur Bergmani isglahbas.

Abwolati eeteiz spreedumu pahrsuhdsset, lai dotu lahdu zeribas stariuu noteesateem. Spreedumu apstiprina un to ispilda 7. nov. 1906. g. Talsos.

Usaizina garidsneekus un pilsehtas preekschstahwjus. Pa natti pee ahbeles aif Letschu dihta israkts kopejs kaps — leela bedre. Agri no rihhta iswed noteesatos. Wisi mahzitajus nepeenem. Kad Wibbeks jautajis Klimpmanim, waj newehlas grehtu peedoschanu, tad pehde-jais atbildejis:

„Juhš, juhš, gribeet manim grehtus peedot!? Tad peedodeet un atlaischeet mani brihwā!“

Wisseen azis un nostahda us bedres malas. Utskan ofizeera to-manda „pli“, schahweenu zauriduroschais trofnis un peezi bijuschee zilweti nowelas bedrē.

Steinboka tehws stahw notahlem. Winsch steigschus no bedres iswelt dehlu, kas wehl preeksch pahris minutēm us wiuu tik luhdsoschi fehrigi bij nostatijees, eebahsch maifa un aiswed us mahjām.

Winu paglabaja tā peenahlas, bet tichetri pahrejee apratti kopejā bedrē, tur tagad aptaifits dselsš schodsiusch aptahrt un nesinamas ro-las arween usleek puses.

Wiseem gan schis rolas naw nesinamas.

Nodeguscho namu ihpashneeki greesās pee uguns apdrošchinascha-nas beedribām, lai ismaksā apdrošchinatas sumas. Pirmā kreewu apdrošchinaschanas beedriba nemaksā, norahdot, tā nami nodeguschi dumpja laikā. Beedribu eesuhdseja un radās leezineeki, kas teiza, tā dumpis esot gan bijis; no rihhta esot gahjuschi militšchu pulzini pa pilsehtu ar schautenēm.

Tahdus leezineekus wajadsēja dabut, lai pat no semes rautu laukā. Ja to nepeerahditu, tad wisa Talsu leeta tiktu nostahdita pawisam zitadā gaismā, gluschi otradi. Tad wisi flawenee motiwejumi buhtu šagrumušchi. Tapehž schahdi leezineeki bij loti wajadsigi.

Mehs iddeenischtee talsineeki todeen no dumpja neka neredsejām. Mehš redsejām tikai grautinu, schauschanu no weenas puses.

Tolaiķ tā domat un runat nedrihšsteja: Rahdens aresteja tā dum-pineekus.

Apdrošchinaschanas beedriba „Šahfors“ gan maksaja šaweem kli-enteem, zik finans, wismas pusi.

Chrmoti, tā weena beedriba nemaksā, bet otra maksā. Daschi isfkaidroja tā, tā pirmā beedriba bijuši wahzu un tā tak neees lat-weescheem palihgā namus zelt — winaš klienti wairumā scheit bij latweeschi, tam nami nodega.

Otrā beedriba schihdu, un tā tā apdeguschee klienti bij schihdi, tad tā scheem pehž eespehjas nahza preti.

Rahds spezialists apdrošchinaschanas leetas Talsos bij teizis schah-dus wahrdus:

„Ja latweeschi šawus namus buhtu apdrošchinajuschī lahda lat-weeschu ugunsapdrošchinaschanas beedribā, tad tee buhtu raduschī pretimnahschānu“.

Melaimigee ſchahdu atbildi nebij gaidijufchij: waj palihdſiba nelaimes gadijumâ ir klaſifizejama pehz tautibâm.

Peে tahdas atſinas ſpeeda naht.

Japafaka kas ari par ſchejeenes meſcha brahſteem.

Uf meſchu gahja dimu eemeſlu deht: waj nu baididamees no ſoda eſſpedizijas, kâ kreewradſneeki, un kad leeta bij noſkaidrota, tad tuhlin atgreesâs mahjâs; waj ari ihſtee rewoluzionari, turi par katru zenu gribeja eefahkto karu turpinat.

Un nolehma, ka preeſch kara turpinaſchanas wiſlabat noder meſchs: tur neweens newarês rolâ dabut, tur jutifi pateeſo brihwibu, kâ putns kofâ.

Un bars jaunu puischu ſarunâ, ka ſiros pa meſchu. Fantafija wineem darbojas tit ſtipri, ka ſcho meſchu dſihwi eedomajas par to ſkaiftu, romantiftu, dſejiftu.

No Talfu aplaimes meſcha brahſteem labprahrtigi peeweenojees dſejneeks Fra Diawolis (Schprunks), kam nekahdas breeſmas nedraudeja, bet aigahja meſcha brahlos, dſihts aif romantikas.

Puiſchi ſanahza no plaſchakâs aplahrtnes. Jau eepreeſch ſarunaja ar paſinâm, ka ſinamâs weetâs preeſch wineem janoleef pahrtita. Ja aifllejoja tahlu uf zitu puſi, kas iſualza deefgan beeſchi, tad kahds no brahſteem eejahja mahjâs, paluhdſa un beſ pahrtitas atpatat jau negreesâs.

Nodeweji gadijâs reti, warbuht, kahds leels lungu rofulaiſis to iſdarija, ziti par brahſteem ir neeminejâs. Brahli ſemneekus neaiſtika, bet paraſti lungus: papreeſch ſwilinaja teem ſchkuhnus, pa waſaru bedſinaja meſchus, bet nehma uf grauda ir paſchus lungus: te ſche, te tur dſirdeja, ka uf wineem ſchauts.

Taljeneeki uſbruka Spahres ſtazijai un mehginaja aplaupit. Scho epifodi apraſta Fra ſawâs meſcha brahtu peefihmês.

Wehlat meſcha brahtus ſahka ſtirri twarſtit un wiku dſihwe tapa loti ſmaga: uradnikl ar kara ſpehku eelenza meſchus un daudsus meſcha brahtus noſchahwa. Ziti paſchi nonahmejâs. Tâ kahdu N. atrada Uhtenes duhtſchnos ar pahrschkeltu wehderu: pats ar leelu dunzi to bij iſdarijis un leelâs motâs nomiris.

Kas ſpehja, teem tuwineeki palihdſeja legalifetees.

Daſchos meſchos ſchee brahli peemita lihds dimi gadi.

Daſchi ſozialdemokratu pulzinu beedri bij palifufchi Talfos un aplahrtne, ſahka pulzetees un iſrahdit dſihwibas ſihmes. Rahdens gan bij teizis wahzu klubâ:

„Kamehr es pahrsinaſchu Talfu aprinki, tikmehr ſozialiftu juhs ſcheit wairs neredſeſeet!“

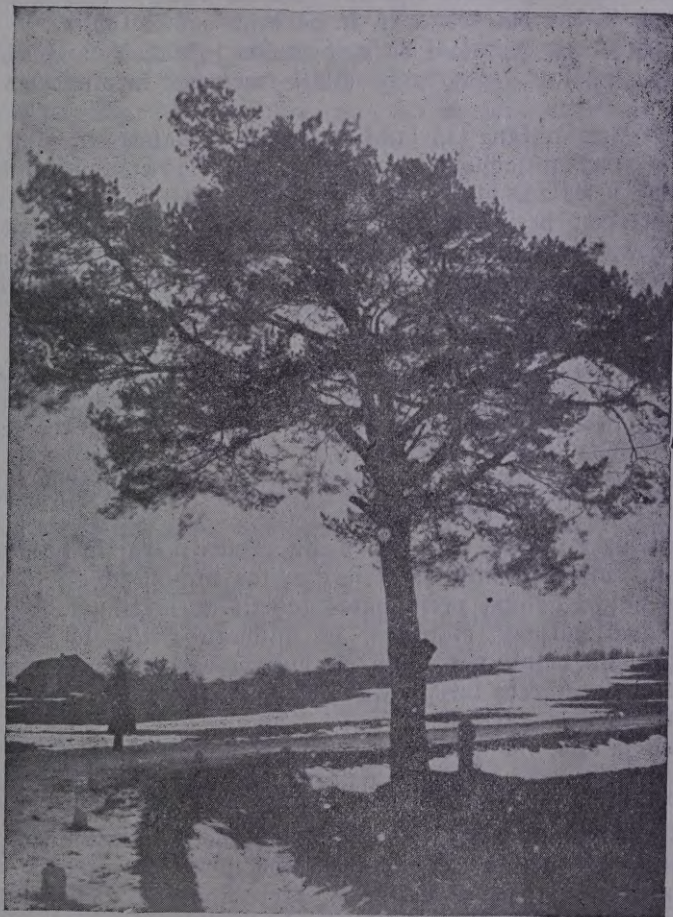
Bet Rahdenam par leelâm ſirds un galwas ſahpêm radâs atkal, darija ſawus nedarbus un ſtipri uſtrauza daſchu zilweku prahtus. Ziti, turpretim, ſmihneja un ſawâ nodabâ teiza:

„Schahdi lapſenu dſehleenti loti noderigi, zitadi lungi ſahks domat, ka wiſur meers un labklahjiba walda.“

Weens tahds trazis notifa pa Waſarſwehtkeem 1906. gadâ, kad no rihta atrada ſartanu karogu augſtajâ preedê pee Lautmuischâs

granis bedrēm un Turku muišas osolā. Bij uradnikam leelaš mō-
kas, lai pirmo noņemtu, jo preede augsta un slāika.

Tani pašā rihā pee sōda preedes pēfjits plakats, u) kura uš-
fihmets wihrs, ko welni zep elles leesmās, bet apafšā parafjits:
„Rahdena littenis winapaulē”.



Sōda preede pee Antinu kapeem.

Rahdens greesa sobus un apnehmās, ka latrā finā noseedsneeki
jadabū rolā.

Špehtija karogu drehbi un nahza pee flehdjeena, ka karogi nu-
pat krahjati. Rahrtibneekem bij jaet pa weifaleem un japrafa, kas
pehdejās deenās pirzis farkanu krahšu. Bodneeki neatmin. Un tā

lai atmin, ka tirgus deenâ krahsu bij pirkusi weza feewinâ, kura koti reti nakt us Talsseem.

Domehr Rahdens kaut ko faodis bija, jo pehzpusdeenâ ar kahr-tibneekseem eerodas Altschnos. Straschniki eelenz mahju.

Rahdens istabâ eekschâ, bet Frizis Schprunks gul gultâ. Rahdenam eenahlot un stiprâ balsi runajot, winsch zelas augschâ, ar weenu duhri behrjê azis, bet otru tur swahrku keschâ. Rahdens uffauz:

„Roh tu tur dar toh nakt, ka pa dehn gul kâ lohps?“

„Strahdneeka zilwekam pa darbdeenâm jastrahbâ un swehtdeenâs jaisleeto atpuhtai“, Schprunks atbild meerigi, turpinadams beršet azis.

„Waj tew ar kung tâ buhs runt un tâ stahwot prehtsch win?“ pee kam zehrt ar jahjamo pahtagu pa rolu, kas eebahita keschâ.

„Jums newajaga kautees“, Schprunks manami ustrauktis atbild: „juhs preekschâ neefat stahdijuschees, kâ lai sinu juhs godinat.“

Rahdens pehz paraduma turpina stipri kleeht. Schprunkam flima, nermosa mahja, kura ustrauzas, saht histeriski kleeht un waimanat. Rahdens pa durwim laukâ, bet ismekleschanu turpina.

Sinams, winsch neta neatrod.

Lai gan bija to atrast. Jo krumainâs ganibâs wairaf schagaru tschupas, ari atmeni schur tur sakrauti. Sem weenas tschupas atrodas dehli, sem teem mass pagrabinisch. Un schini pagrabinâ: hekto-grafs, krahsas, pudeles, literatura.

Rarogu krahsoschana bij notikusi pirti, bet wîsas pehdas bij isnih-zinatas, jo pirti festdeenu kurinaja.

Nakti pehz pulksten 12, kad Talsu ormani, waj kâ sche sauza — fuhrmani, wîsi aishbrautuschî us staziju, tad puishchi schigli kokos augschâ un paschâ galotnê peesit garas kahrtis ar farkanu karogu — galâ, bet apatschâ peesit Rahdenu, kas ussimeis iskehnotâ stahwolkli.

Schprunka mahte par dehlu un puishchu darbeem neta naw finajusi. Kad dehli pehz karogu iswilschanas norunajuschî eet us basnizu, wina labfirdigi teikusi:

„Das ir labi, ka jums reis prahtigas domas eenahkuschas galwâ eet us basnizu. Tâ wajaga Wasaras swehtkus swinet, kâ juhs to dareet.“

Zil wina bijusi pahrschteigta, kad Rahdens ar saweem laudim winus schinis „swehtajos“ Wasaras swehtkos apmeklejis.

Puishchi ari bij stipri nostanoti pret Rahdenu, kusch Altschnaus wairaf reises apzeemojis, lai isdaritu kratischanu.

Reis Schprunks naw mahjâs un puishis ar Rahdenu eeeet pagrabâ, kur atraduschâs leelas pudeles ar wihnu. Rahdens us tâm koti aishdomigi nostatijees un tad usprahjis:

„Kas ir eisch tâs lehl pudel?“

Puishis atbildejis:

„Nesin, kas tâm feewâm tur ir, laikam us swehtkeem raugs“.

Rahdens sawâs silâs usspihletâs bilsâs ilgi lozijees ap pudelêm. Puishis wehlat stahstija, ka winam bijis koti gruhti noturetees, lai pa tâm kreetni neuszirstu.

Altschnu tuwumâ atrodas Wihzeeschu muischa. Sche dšihwo ufpuhtigais un lepnais barons Stempels. Barons ar gimeni mihluf-turetees uf leewenem, kas isnahł uf zeta pufi. Sche winsch no rihta dšehra kafiju, ſche laſija ſawu „zeitung“.

Zit gan nebija iſbrihnejees un ſaſchutis lepnais barons, kad ka-hdâ rihtâ, isnahłdams uf balkona no ſawas gulamiſtabas paelpot ſwai-gu gaiſu, uf apala galda eerauga weſelu ſeriju reebigo proklamaziju, palittas ſem atmena, lai wehſſch neaiſpuhſtu prom.

Râ lai tur duhſcha neapſkrejas! Bet muiſchas laudis ſmihne-dami nes winam klahł ſarkanâs lapinas, kuras ſchoriht bijuſchas iſ-laiſittas pa wiſu muiſchu. Pat pagrabâ va logu eebahſtas.

„Donnerwetter, tas toſiſch ir par trak! Tee ſozialiſt palehł ar-ween neſaunigak!“ Duſmâs ſplaudas uſbudinatais barons.

Schprunks nerroja Stempeli ari wehl zitadi.

Kad labibu kuhla, Stempels no apfahrtejam mahjam aizinaja talzineekus palihgâ: gahja ari Altschnu laudis.

Talzineeki paraſti krita baronam pee rofas, kas winam loti pati-ka un par darbu nahza bagatiga atmaſa: waj nu laba iſdſerſcha-nâs waj leefa kapeika keſchâ.

Kad barons nahzis uf Schprunka pufi, pehdejais naw lizees par to ne ſinis. Barons gan tura roku tâ, ka war redſet, ko roka gaida.

Barons ſtahw laižinu netahlu no Schprunka un ſchis nu ar ba-ronu iſdara ſchahdu joku.

Schprunks noſtahdits pee ſalmu noſtnemſchanas: winam ar dakſi japanem klehpis ſalmu un janes lihđſ laudſei Lai uſnemtu kreetnu dakſi, tad jaatkahpjas daſchi ſoti atpakak, jaemej kahts ſemê un dakſis ar ſalmeem jauſzet ſtahwu.

Schprunks ar dakſi kahpjas, kahpjas atpakak, bet ar tahdu apreh-ſinu, ka ar kahta galu kreetni eegruhſch barona ſehdamâ weeta.

Barons eelleedſas un Schprunks atwainojas, ka neeſot redſejis zeenigo baronu ſtahwam wina tuwumâ.

Barons ſaerrojees aiſeet un otrreiſ Schprunka tuwumâ nerahdas.

Kahdens apmeklejis ari Schlehdes Sahles, kur Zanders bijis ta aiſdomiga perſona, kura darbiba jakontrolê. Sahlêš Kahdens iſture-jees ſtipri brutali, Sche eeraudſijis kreemu ſchurnala „Sinibas Wehſtneſcha“ numurus, iſſauzees:

„Redſams jau, ar ko nodarbojas!“

Bet legalu laiſtrakſtu „Tautu teeſibas“ palehris, ſahzis plehł ga-balos un mihđit kahjam; wizinajis duhrêm un kleedſis, ka winsch murgus iſdſiſchot ar waru.

Tâ tad barona Kahdena wehleſchanâs: nepeelaiſt latweeſchus pee tautu teeſibâm, bet noturet winus paſtahwigâ atkaribâ no wahzee-ſcheem.

Kad iſzehlâs paſaules karſch, Kahdenu pahrzehla uf zitu aprinki, jo ſche winsch iſrahđija ſtipras ſimpatijas pret wahzu kara ſpehlu un ta panahumeem.

1918. gadâ Kahdens bij habujis deenaſtu, kas atbildeja wina

firds wehlejumeem: miensch dšihwoja atkal Talsos (waj ari Wižzeeschos, turus bij nopirzis) kà wahzu kolonizazijas beedribas agents.

Lihds ar Vermonta laudim Rahdens nosuda.

Tà šchis kreemu eerednis, muischneezibas kalps un latweeschu nih-detajs wefelus dewinūs gadus rihojās pa Talsu aprinkti.

Nobeidsu ar kahdu šinajumu no teem laiteem.

„No T a l s e e m. Pehz gruhtà spehreena dezembra un janwara deenās weetejā komiteja atkal atšchirgusi un pazel no jauna šawu zihnas karogu augstu jo augstu, uš kura rakstis ar kritušcho beedru ašinim:

„Nost ar nolahdeto zara patwaldbibu!“

Lai godam minam kritušcho beedru wahrduš: Strasdomskis, Miasewskis, Kalnisch no Sasmakas un aplahrinēs, „Gotscha“ Freibergs no Dundagas, Rahrllisch — no Rabiles, Cewinisch — no Talseem, P. Grube, Nikitins — nesinu no tureenes. Wes tam daudsi krita 5. un 6. dezembri uš Talsu eelām — ap trihsdesmit . . . Un wifu šcho zihnitaju ašinis krahsu muhsu karogu wehl šahrtaku — —

Jo šahrti pazehlās trihs šarkani karogi netahlu no Talseem pirmā Wafaras swehtlu rihtā un ustrauza muhsu baronu Rahdenu un wina rokas puischus, la wiseem bikšes trihzeja, šak — „nu kaut kas buhshot! . . . Bija jau nu gan leela keja ar nonemšhanu, wifas bikšes šaplošijuschī — nu tit! Kapi bij pušchloti ar osolu mainageem, ar šarkanām lentām. Tāpat preede, kur tšhetrus noschahwa. Rahwes bailes moza muhsu tretainos breešmigi. Tā, kad nogahšās Wentšpils Brauns, muhsu barons Rahdens redš špotus deenas laikā no latra zilwefa, kas eet waj nu ar šilu krellu, plaimali waj bašām kahjām, miensch gaida atentatus . . .

Šchis wahzu baronelis ir šewišchki rupjšch un leeto pee šwešcheem zilweleem pat špeeki. Ratru, to šastop uš Talsu eelām ar minetām šihmēm, miensch rauj uš poliziju, kur to istrata un palaišch. Weidsamās deenās miensch aisturejis kahdu garigā seminara audšetni par to, ka ghjīs bašām kahjām! . . .

Tā kà šafari ar Rigu ir atkal nodibinati, tad noteek šapulzes . . . un kahds kontrastš ar agrafajām! Wiseem azis šib, wifš duhres wihtš, wifš runā titai par to — ghdat eerotschus, lai stahtos aktiwā zihnā, kad to wehštis leelais wehštures swans . . . Nē, nekad neshalausis šchitkeem un lodēm to apšinu, kas pamodusees proletariatā.

Neshalausis! — Neshalausis ari tadeht, ka pašchi šchitki luhst . . . Tahds ir wišpahrejš stahwollis Talsos. Wehl gribeju peenaglot pee šauna staba muhsu juhdašus, kuri wehl dšihwo kà blusa zara ašotē . . . Luhst wini:

1) Gr., dšihwo Stendes Letschos pee Talseem, nodewis un apme-lojis Strasdomski no Stendes Potēm.

2) St., pulksteemeistars Talsos; pehz wina aishrahdijsimeem notikuschas dedšinaschanas.

3) Šch., Talsos; melnšimtneeks (par špeegošhanu naw škaidru šinu).

4) N., Talsos, špeegš, apšuhdšejis pee polizijas pilsoni B.

5) S. kundse, „Peterburgas weefnizâ“ Talsos. Speegs. Nodewa lahdu studentu Fr., kuru apmeloja par barona Lambsdorsa noschahweju.

6) R., fotografs Talsos, speegs, nodewis samu konkurentu fotografu Steinbergu.

7) N. pagasta wezakais un

8) Pastendes muischtungs S. (Schwa Frizis). Lihdswainigs pee noschahschanâm Kaleschos.

9 un 10) S., sahrtu taifitajs un dakterš B. Pasihstami melnšimtneeki Talsos.

11) 5. dezembra krituschâ R. atraitne dſen paslepus prostituziju ar ſpeegeem un ofizeereem.

12) Kr., Waldegales ſaimneeks; lihdejs, barona rotas puifis.

Tad wehl wiſu ſpeegu ſpeegs un rihktu rahwejs aprinka preekſchneeks barons Rahdens. Noſt ar tautas nodewejeem!

Brahti! plezu pee pleza! Wehl weens — diwi ſpehzigi gruhdeeni — un gahſifees wezâ ſahrtiba! Til tagad paſtahwet!

17. junijâ 1906. g.

Talju beedri.

XIII.

Bapildu ſinas.

Šche peewestas ſinas, ko neusnehma eepreekſchejâ aprakſtâ, lai to nepadaritu par daudš epifodiſku, waj ari tâs eenahza wehlaſ, tad aprakſts bij nobeigts.

1) Waldegales muiſchâ ſewas ſtreikoja 1905. g. pawafari, grihedamas, lai tam deenas maksu paaugſtina no 25 uſ 30 kapeikâm. Wihri eefneedſa praſibas waſaras widû.

2) Pee Waldegales pagasta nama bijis mihtinſch. Agitators runajis par ſeſto bauſli un laulibas dſihwi, ka ta jagroſot, jo ſewee-têm laulibas dſihwê maſ teeſibas. Te nu paſchas ſeweeetes bijuſchas pretim. „Ko winſch tahds jauns ſehniſch ſinot no laulibas! Waj winam paſcham ſewa bijuſi? Laulibas dſihwe ir laba un mehš ar ſaweem iwetſcheem eſam meerâ.“

3) 2 zilweki noſchauti pee Stendes Bungu kapeem, no kureem weens Gewinſch. 2 zilweki noſchauti aiſ ſauwiau kapeem, kur wehl tagad eglê eezirſts kruſts; ſche noſchautee gulejuſchi. Weens no ſcheem Kraſtinſch. Gewinam lahwuſchi behgt un behgot noſchauts.

4) Pee Waldegales magafinas bijis mihtinſch, kur agitators runajis pret Deewu, ſtahwedams uſ almena, las wehl tagad klehts preekſchâ, tâ iſteikdamees: „Ja Deews ir, tad lai winſch rada tiſ leelu almeni, kâ ſemi, un uſ ſaweem plezeem aiſnes prom“.

5) Weens dragunš 5. dez., ſtrejot eekſchâ Talsos, ſauzis:

„Dawaj wodku!“

6) Rahdâ mihtinâ Brihwneeks noleek muiſchneekus. Tad ſaht runat Lejneeks un tam pretojas. Ubi beidsot weenojas, ka muiſchneeki naw tiſ leelâ mehrâ wainojami, kâ wal diba. Stahtitajs pahrlleezinats, ka abi no muiſchneekem uſpirkti.

7) 2 schihdi palahrtri pee Stendes stazijas.

8) Raleschu muischas augšceļās telpās, wehsturiskā 1906. gada seimā, šodu ekspedizijas wadoni parakstija peezeem šchās muischas un turakās apfahrtnes eedfihwotajeem nahwes špreedumus. Apzeetinatee bija eeslobšiti muischas pagrabā. Pehz špreeduma pašludinaschanas noteesatee tika ašwesti pee lahda preedem apauguscha uskalnina, kursch atradās zela malā $\frac{1}{2}$ werstes attahlu no muischas us Talsu pusi, un pee preedem noschauti. Tapehž wehl šcho baltu deen mineto weetu šauz par Sleplawu kalnu. Tika noschauti:

Lasmani, tehws ar dehlu,
Lagsdinsch, šaukts ari par Stingro Schani,
Lanka un
lahds drehbneeks ridšneeks.

Par Lasmaneem bijis šfirdams, ka tee agrat šlepeni nodarbojušchees ar malu medneezibu un wispahrigi bija nehmušchi dalibu 1905. g. nemeeros un „bargos lungus“ aiskaitinajušchi. (S.W.)

9) Pastendē 4. dezembri školās padomes preekšschjedetajs us školotaja Anšona padomu šasauzis wezaku šapulzi, lai zeltu preekschā jauno programu. Šanahkušchi šoti dauds lauschu, ap 700, ari zitu jautajumu dehl. Špreeduschi prahtigi: mahzibām janoteek mahtes walodā, 6 štundas nedelā kreewu waloda un 4 štundas tizibas mahziba. Šehdi wadijis školās padomes preekšschjedetajs. Kad winsch us tureeni brauzis, no mešcha isnahkušchi 10 wihri un winu apturejušchi. Pa šapulzes laitu lahds wihrs eekrehjis un šauzis, ka kara špehšs Stendē. Drihs wiši isklichduschi, un otrā deenā Talsi deguschi.

Par wagašta wezako bijis Krauku Freimanis, rakštweedis Tomšons. Mešchā notikuschi wairak mihtiai. Wezo waldi atzehluschchi un eewehlejušchi jaunu. Uštahjušchi, lai Kraukis atdod atšlehgas. Šchis teizis, ka pehž amata šwehrasia to newarot darit, bet rupjai warai nepretoschotees. Dabujušchi šinat, ka atšlehgas Kraukis klahst nehšajot, wairaki dewās pee ta un atšlehgas atnehma. Bijis ari eewehlets jauns rakštweedis, lahds mešchjargs Freimanis. Soda ekspedizija Pastendē neweenu naw aistikusi. Kraukis neweenu neesot apšuhšfejis.

10) Nurmuischas Timmas šagli, bet zits nefas par wineem nehij šfirdets, Seglinsch gahjis šchautenes atnemdams. Kad Nurmuischā dabujušchi šinat, ka „melnā šotna“ šagaidama, tad 6 wahgos braukuschi preti to aplarot. Ušbraukuschi lihds Randawai, bet tur neka škaidri naw dabujušchi šinat, greesuschi atpatak. Štrasdē pamahzijušchi kalpus, lai prahtigati išturas. Wehlat par šcho brauzeenu draudejis nahwes šods, dibinot us § 102. Rakštweescha palihgam Andersonam par aistahwi bijis kreewu adwokatš Bogrebnojs, las winu ismahzijas isliktees par wahprahtigu, jo winsch palizis bes leezineekeem, šchee tikuschi aresteti. Šepreeksch zeetumā noschdejis pusotru gadu. Špreedums attaišnojis. Kopā ar nurmuischneekeem teesfati štrasdeneeki.

Kad us Talsēem bijis janahk šarot, tad atnahkušchi pee šchihdu

kabeem deenâ (buhs festdeen). Nesinajuschî, ko eesahkt. Te weens krahmos isschahwis, gahjujchi schahweju meklet, bet naw atraduschî. Nospreeduschî, ka schahwejs bijis promolators, un iskliduschî.

11) Stendes skola kaimini fanahkuschî deschuret, lai skatitos uf zeku, tad melnâ sotna ees garâm, noleektot blatus iskaptis, zirwjus, dalschas, bet uf rihta pufi wîfi karotaji gut dîtâ meegâ.

12) Pasta eerednis Grinbergis ar krona rewolweri bijis 20. nowembra sapulzê, kur to iszehlis pret dragunu. Behdejais to issitis Grinbergim no rokas. Schis behdajees, ka nu buhs kibeles, ja krona rewolwers truhts. Wehlat gahjis uf mihtina weetu rewolweri meklet, kur to ari atradis. Bijis loti preezigis par to.

13) Danewizs, matgreesejs Dalsos, nosehdeja 3 g. par rewoluzionaru darbibu.

14) Zanders, Schkehdes Sahlês, notesats uf 3 gadeem.

15) „Ramols“, agitators Talsu aprinâ un Dundagâ, 1907. g. Jelgawâ zeetumâ palahrts. Jhstais wahrds Freibergis.

16) Sarkalus gahjis pa Talseem basâm kahjâm un tapehz Rahdens winu kibelesis.

17) Stapranu aisweda un tureja wîfu nakti Oktes pili. Gubernators pawehlejis areftet, ka proklamazijas isplatijis.

18) Kad Lugowoju nopratinaja, winsch kliboja un atspeedâs uf speekâ.

19) Silbreedis wadijis weenu militschu nodaku.

20) Telefona zentralê uftwertia sina : waj Melnais Peteris (barons Heikings) sawu usdewumu ispildijis ?

21) Bergmanis apsuhssets, ka kuhdijis zilwetus pret waldbibu. Winsch sawâ runâ teizis : „Waj gribeet eet uf darbu, waj nedarbu? Dar to jums jaischkiras ! Ja eeseet uf darbu, tad eeschu jums lihdsi.“

22) Wandsenê mihtinsch 10. nowembri, bet 11. now. Nogalê pee Saunzeema meschâ ap pusdeenâs laiku, aplahrt fargi. Runaja par kungeem un par mahzitaju, ka schim mihtsta seewina un mihtsti behrnai. Tagadejâ pagasta walde neder, bet jaiswehl pagaidu komiteja no 15 personâm, kas ruhpetos par skolu un nespehjneekem. Runatajs bij Lejneeks. Winsch gulejis par nakti Gala mahjâs, tam bijufi sihda weste, bet apalschâ weza weste. Nogalê zara portrejas nesadausija, Wandsenê gan. Nogalê pehz mihtina balle. Ispildkomitejas rihtojums, ka wezem kalpeem neta naw jamakfâ, bet kaimneekem jamakfâ wezs parahds. Weens kaimneeks to tik bij isdarijis, eemakfajot 5 rubli. Wehlat naudu atdewa atpakat, eerakftot ka fanemts un atdots.

Pehz melnâs sotnas Nogalê drihsi atnahza sina, ka jaet uf Talseem karot. No Lubeseres atskrehja jahtneeks baltâ firgâ uf Griklhibeem un no turenes uf Nogali, ka tuhlin jaet uf Talseem karot. Sina bijufi, ka wîfa Kreewija atbrunota, tik Dalsos wehl 30 draguni, kuri jaisdsenot lautâ. Tika wîfi muischkalpi fazelti kahjâs un ari jaunzemneeki. Trihs deenas karoja Dalsos un dimfirgu ori suhtija ar prowiantu palat. Pahrradâs mahjâs tik pirm-

deen pehz püsdeenäs. Inahtuschi no Talseem pirmdeenä ap pulkst. 10. Weens pat wehl nehmees gar schnabiti pee Dunkela, tad fitti frehstli un aplaiftiti ar petroleju.

23) Linde Talsos no 1900. gada pawafara, bet Sasmatä winsch atwehra otru weikalu 10. now. 1904. g. Kad Linde aishenga, tad Sasmatas weikals pahrgahja us Klaras Karpowizes wahrdu, kura tagad Amerikä Osola kundse.

24) 4. dez. Talsu rentejä eegahjusi Lindes kundse un teikusi, lai nebaidotees, jo militischi renteju neaistiltschot. Nakti no 4. us 5. dez. militischi renteju apfargajuschi.

25) Pretim beedribas namam Grundsteina schenkis, tagad tur Kalmeijera nams. 5. dez. draguni tur eelaufäs, plindereja, fita pudelëm faklus nost, dsehra. Gaudenais Benzlis stahwejis Steinberga nama ehrbergi pee loga, kur draguns to noschahwis. Sehtas puifis nahzis no istabinas laukä ar behrnu us rokäm. Draguns sauz: „Atdod seewai behrnu!“ Seewa panem behrnu un draguns sehtneeku tuhliit noduhra, nogahsa gar semi un wehl ar schtitu duhra. (Waj nodurtais nebija Strasdinisch?)

No dshiwolka nahl laukä Resewska kundse ar trim behrneem. Draguns faka: „Seewas un behrnus mehš neaisteeam, ejat us flimnizu, bet fargaitees no kalna lodem, jo no tureenes teet schauts.“

26) Melnäs fotnas sianesis teizis: Tit steidsoschi nahl, ka es atstahju nokautu zuhku pusswilinatu un metos sirgam mugurä, lai juhs pee laika glahbjatees.

Linde apsinojis fawus laudis, lai nahl pee spriznama, kur fanemschot eerotschus. Dascheem islizees schaubigi, kapehz sche jafapulzejas un ne pee tschefauscha, kur ir eerotschi. Ziti demuschi padomu isflihst, eet pa grahwjeem un gaidit fotau.

Dragunu ofizeers apgalwojis, ka winsch pats ar draguneem tilschot ar fotau galä, lai til ejot us mahjam.

27) Tee diwi agitatori, kuri runajuschi pee Talsu pagasta nama leelajä mihtinä bijuschi no muischneekem, jo teikuschi: muischneekus nebuhs aissfahrt, bet tos ar gareem mateem un melneem swahrkeem gan. Detlowskis atnahzis un smehjees par winu runu.

Tee bijuschi no Felgawas, kas ar Rigu nelahdos fataros naw stahwejuschi; wini gribejuschi ar wiltu latweeschus issaukt us nemeereem, lai aptautu un labaki par latweescheem waretu walddit.

Muischneeki waizajuschi pehz padoma lahdam slawenam adwokattam Wahzija, ko darit, lai latweeschus sawaldditu.

„Dodeet man pusmiljona rubkus, tad jums teitschu.“

Muischneeki naudu sametuschi.

„Dibineet Felgawä sawu komiteju, issuhteet agitatorus, fazeleet latweeschu tautu us lahjam — un pehz tam wareseet sodit pehz patitas.“

Tä ari isdarijuschi.

Talsu komiteja stahwejusi schis komitejas kaspibä.

28) Uhrstis Blahse plahschaja komitejas sehde dabuja aisstahwe-

tees pret to, ka 20 now. eemainoteem flimnizâ pee pahrfeschanas teizis: „Redseet, kahdas flaiestas aubes jums uslika.“

29) Skolotaju sapulzê par tizibas mahzibas imeschanu no stolas femischi usstahjâs Jr. Rundsinsch. Winsch teiza, ka Jahsepa stahsti ir netikumigi, ka dauds labat to weetâ lasit Sauleescha „Soda deenu“ waj Poruka „Sirdschsichtos laudis“, kuri atstahj dauds labaku eespaidu. Rahpa katedri ari Wasilneeks un runaja par tizibas mahzibas launajam pusem. Usstahjâs ari agitators Lejneeks un tureja usbudinoschu runu, ka tizibas mahziba wajadsiga tikai tautas apspeedejeem, lai mafas turetu ne tikai saimneezistâ, bet ari garigâ attaribâ.

30) 5. dez. ap pulst. 10 Bekers gahjis pa Leelo eelu us Jauntalseem, eegreesees Sarina weesnizâ — tur Bernewizs nirgajees. Tad gahjis tahlat un nokumwis lihds Leelâs un Tufuma eelas stuhrim. Nahkuschi pretim divi pasihstami draguni (agrat beeschi winus zeenajis ar papirooseem), sweizinajis un gribejis roku dot, bet weens no teem issauzees „tschort“ (welns) un lizis schauteni pee waiga, tomehr us B. naw schahwis, bet eeschahwis Kramera nama logâ. Steidfigi nahzis pretim stiklineeks Karpss, norihbejis schahmeens un Karpss palizis us eelas gulet. Druftu tahlat Dumbagas eelâ Strute atwehris weikala durwis, isbahsdams galwu un plezu; lode plezu zaururbusi. Tad wisi schaluschi behgt. Bekers behdsis us Belinkas namu, bet drihti draguns klah, lai to aisdedsinat: sche dsihwojuschi Neimans un Muns, kas militschus apgahdajuschy ar eerotscheem.

31) Kad militschy eenehmuschy poliziju, polizijas fahrtibneeks Grube ar fawejeem eebehdsis pagrabâ. Ap plst. 2 natti Blumbergis to islaidis un teizis, ka nu meers un warot eet, kur gribot. Kad aujusi gaisma, eela bijusi pilna ar zilwekeem, kuri klichduschy us wisam pusem.

32) Talsu grupâ darbojuschees divi Behrskalni — Girts un Ernejs. Browlanjts ari bija. Kad jaunâs dseemas schaluschi mahzitees, tad Br. teizis, rahdidams duhri: „Nu ir zita duhscha, ja tã war dseedat!“

33) Kahds wezs rewoluzionars issakâs par peekto gadu: „Veela brehta — masa wilna.“ Kã ari: „Bet no peektã gada lihds kara laikam wareja smuki dsihwot.“

Wisi Talsi blahwa, ka leelos rewoluzionarus laisch wakã.

Kahds wadonis teizis: „Mums strahdneeki til tapehz wajadsigi, ta tee eerotschi muhju noluhku safneegshanai.“

Berinsch leelais glahbejs.

Draguni nahza us Kreewragu dedsinat.

Moriza namu ari gribeja nodedsinat, bet sche seeweete dsemdejusi, to dragunam parahdijuschy. Tavehz nams palizis nenodedsinats.

34) Timmas — sagki un laupitaji, peedewâs partijã, lai labaki sawu weikalu dsihstu: salaupijuschy mantas no juhrmalas weikaleem. Lurichs pret Timmãm warejis eet gulet.

35) Preesteris Berinsch pehz peezo noteesato noschauschanas pee

Vetschu ahbeles bijis tà satreektis, la weschelu nedetu naw ne ehdis, ne gulejis.

36) Balodis, Wegeru kaleja dehls, noschauts pee preedes, pa-preeksch mozits, fajeetas lahjas, rotas, aisseetas azis.

37) Rahrklinisch no Wentspils, las noschauts pee Jauwina kapeem, atstahjis us kruhtim schahdu sismi:

Schaujams.

Treschdeen 12. April

Saule aufsti ir pee debes

Mums us muhschib jasteidsas

Azis kopâ drihs aisslehgfim

Jesus ir muhs zela speekis

Ar to mehs eeksch debes eefim

J. Rahrklin 1906. g.

J. Rahrklinu ar beedri eeweduschu Talsos, lai noschautu. Likuschi behgt. Beedrs fsehjis, lihkmojis, gandrihs ismuzis, bet dragunu dauds. Rahrklinisch naw behdis, lai schauj. Bijis labi apgehrbees, turigs zilweks.

Mihlsteine bijusi us Jauwina kapeem, tad wiasch schauts. Weh-laf no Wentspils atbraufusi mahte un gauschi raudajusi.

38) 1906. g. Bezremesis, paremdams rotâ maises tukula galiau, teizis: „Ar scho mehs strahdneetus tihfim ap pirksteem.“ Rahds strahd-neeks atbildejis: „Zuhs, faimneeki, gan usseeheet maises garosu few us palafas, bet strahdneeks nekersees wis us to.“

39) Muischneeki gribejuschi daudsus nonahwet un Luhlafa sehtâ nobendet, bet Wengrschenowstis teizis: „Es tà nedarischu, bet grihu ismeklet.“

40) Landwehra laikos wahzeeschi Talsos warejuschi pilnâ mehrâ apmeerinat fatu afinstahribu, jo ihfâ laikâ noschauti:

12 us Bozfa dihfâ un

72 Storu eglës.

Ropâ 84 nogalinatu. Ja tahda „ehstgriba“, tad, protams, foda eksespedizija rihkojusees par dauds mihligi un faudsigi.

.41) 1905. g. n o t i k u m i P o p e.

Birmâ kustiba 1905. g. wasarâ bij demonstrazija Kindes basnizâ. Pa deewkalojuma laiku atweras basnizas durwis un ar karogu rotâs eenahl demonstranti, pazel farkano karogu un eesahl runat. Ehrgeku telpâs stahw „uradniks“ Freidenfelds, wiasch metas pa trepëm lejâ, bet to pee trepju gala notwer, peelittee fargi norauj pagonus un pahrlausch sobenu. Pa basnizu gahja aplahrt seedojumu wahzeji un peespeeda ari „uradnikam“ dot seedojumu. Up to paschu laiku tifa noschauts Wentspils aprinka preekschneeks. Lihdswainigs bijis ari R. Buschewizs, kursch to laiku gahja Wentspili skolâ.

Nodibinâs nelegals pulziasch, par kura preekschneeku ir U. Buschewizs, students, tagad kreifais sozialdemokrats. Pee Buschewizeem ufturas oratori: Undschs Frieschenbruders, Schehle, Duhtsche un Eschafste. Frieschenbruders bijis kahds teefas fulainis. Wiasch kritis par upuru Wentspils komunistu prahwâ un nosodits us 8 gabeem

spaidu darbos ; Schlehle dšihwoja Spahres stazijā, Duhtsche weetejais.

Ščaksti neweens naw pašinis, bet pehz pašča nostahsteem wišch bij no Leepajas. Dratori uštahjās ar runām pee pagasta nama, uš kapeem un meščā. Par pagasta wežako iswehleja Ščaksti. Tifa iswehlela ispildu komiteja, kurā eegahja Puffkalns, Jorņišch, Spahres skolotaja brahlis, un Šchenbergis. Mehtaja proklamazijas, atnehma baronam eerotschuš, šavehra wagaru u. t. t. Sastahdijās grupa, kura nolehma aplaupit Spahres pagasta namu. To ari kahdā nakti isbarija, panehma eerotschuš, kaš bij atšuhititi, lai pastiprinatu poliziju, telegrafa aparatu, ko noglabaja meščā.

Tad nahza melnā šotna. Nodedšinaja wairafas mahjās, frogu un barona kuhti. (Bija baumas, ka barons pats peelizis kuhtij uguņi). Gudratee aišlaidās. Mulkee palita. Weenu wafaru eejahja kafaki, eenahza kahjneeki ar dimi leelgabaleem — lai turetū teesju. To pašču nakti tifa noščauti Seets un Krehpsis weenigi par mutes palaiščanu pret kungeem. Otrā deenā noščahwa ispildu komiteju: Puffkalnu, Jorņiku un Šchenbergi.

Bahrejee aišlaidās laodās. Sačarā ar Spahres pagasta nama islaupiščanu, apžeetinaja J. W., kuru isšuhitija uš Sibiriju. Winam no tureenes palaimējās isbeht uš Franziju. 1917. gadā pa rewoluzijas laiku wišch pahrnahza uš Peterpili, kur wiau šatikām. Schlehle aišbehga uš Rigu un tur dšihwoja sem zita wahrda (Lemse). Behz tam wišch aišbehga uš Angliju un isštudeja par inšeneeri. Sem zita wahrda wišch pahrnahza mahjās Latwijai nodibinotees un nošahpis no kuga, tuhlin notureja runu; šche wiau dašči bij pašinušči. Šcho pašču Schlehli glahbjot ari J. Wilkrists dabuja par ahdu. Winu kopā ar kahdu Sezmani noweda uš Pušneeku muišču un tur šafita. Sezmanis palita gaudens uš kahjām un J. W. nonehma pirktus, kuri bij šahfufchi tšuhlat no šafiščanas un šafalsčanas. (Ušrakstijis R. W.)

42) Kahds bij lizis preekščā nodedšinat dragunu kafarmas ar degošču petroleju. Banemt no weikaleem pahris muzu petrolejas un ar ugunsdšehseju ščirzeni ušlaišt kafarmām wirsū, pee kam lejot štruhklu aišdedšinat. Naw šinams, kamdeht šchis eerošinajums palizis bes peeletoščanas.

43) Kava teesa teesajuši ari Dalsu kora aprinka preekščneeku Geizigu par eerotschu neaištahweščanu. Teesa atšinuši wiau par wainigu, atželot no amata un nošodot uš weenu gadu zeetumā.

44) Dalfos un apkahrtne noščauti:

20. now. Feldmanis, Zihrulis, Sačars.

2. dez. Wihtols un Gutmanis.

3. " trihs pee Dsolmuiščas, štarp kureem Dsols un Zehšabjons.

3. " trihs uš Nodenu lauka.

4. " trihs pee Rihwišču frogu.

4. " Cewalds Linde aiš šchihdu kapeem.

5. " 15 zilweku.

6. " weens noščauts pee Stendes stazijas, 5. dez. Tihdelizs noščauts, dimi šchihdi pakahrti un trihs noščauti pee Zehres stazijas.

Januari tšetri noschauti pee preedes aif wahzu tapeem: Freibergis (Gotscha), Masewstis, Strasdowstis un kahds tukumneeks. Diwi noschauti pee Stendes Bungu tapeem (weens Gewinisch). Diwi noschauti pee Jauwin a tapeem (W. Rahrklinisch). Letschu aploka noschauti diwi, Nahzkalniisch un Smilga no Waldemarpils, no tureen noschauts ari Freibergis.

Balodis noschauts pee garàs preedes Laufmuischas laufa.

Peezi noschauti Kaleschos.

Peezi noschauti pee Letschu ahbeles uf tara teefas lehmumu: diwi Timmas, Klimpmanis, Seglinisch un Steinbofs.

Bruneneeks noschauts melno sotnu gaidot.

Pehz schà faraksta: 60 noschauto Talsos un aptahrinë.

N. B. Greechos pee lasitajeem ar luhgumu. Ja kahds wehl waretu pee aprakstiteem notikumeem to papildinat waj grosit, tad koti luhdsu no tam neatfazitees, bet schahdas papildu sinas man peefuhlit, lai wehlat tàs isleetotu. Mana adrese: Talsos, Dahrja eelà Nr. 2, skolotajam T. Dsintarkalniam.

Peesihme. Azuleezineeku wahrduš stahstijumà nepeewedu tapehz, ka daschs gabals fastahdits pehz wairakeem nostahsteem; daschi no stahstijajeem ari newehlas, ka winu wahrduš min.

Gala wahrds.

Mans noluhks bija notikumus atstahstitt tit gaischi un pilnigi, zit tas pehz eewahktam sinam ween bija eespehjamš. Ja weetam isteizu sawas domas un flehdseenus, tad to dariju tamdehl, ka schahdi flehdseeni prasit prasijas, lai isteiktu, ka ari zaur faktu attehloschannu sinamas domas nobreeda. Weena leeta lasitajam warbuht ihpaschi uskritis, ka Talsu sozialdemokratu wadoni neisrahdas par semischki iszilus personam, bet ka tee ir zilweki ar katram zilwekam peemihotscham wahjibam un wainam. To ari weetam atsihmeju. Sche jaatgahdina kahda weza weentahrtscha Talsu revoluzionara usflats, ka Talsu komiteja nebij ihsta, bet wiltus komiteja, kuras darbiba isgahja no muischneeku intereschu sferas un tika ar tam saklanota. Un tahdas domas naw issazijis weens ween. Te rebsam, ka tauta scho darbibu nowehrteja. Kas atteezas uf wifas kustibas nowehrtejumu, tad tam war buht zitadi isnahkumi, bet tas neetilpst mana raksta apjomà. Ari preeksch Talseem schai kustibai leela nosihme — jau tani sinà, ka pehz winas apflahpeschanas, pehz wiseem sodeem un pahmahjibam, dshwi palituschajeem wairak nostaidrojas atfina, ka mums latweescheem jazihnas ar diweem leeleem pretineekeem: muischneezibu un kreemu waldbibu. Birms 1905. g. notikumeem daudsi uf kreemu waldbibu nosfatijas wehl ar zeribas pilnam azim, ka no tureenais gaidama latweeschu atpestischana. Tagad wifas ilusijas bij isgaisuschas un latweeschi tika nostahditi kailu faktu preekschà. Un schee fatti bij tahdi, ka zara waldbiba un muischneeziba eet rolu rokàs. Labi, ka latweeschi to sinaja. Pasaules karš parahdija wehl zitu to: ka latweetis tura wahzeeti par bihtamaku pretineeku nekà kreemu. To lee-

zina milfigais kursenueku behgtu wilnis, kas labprahīgi atstahja dšimtas weetas, lai tikai nebuhtu jadsihwo sem wahzu wirswaldibas. Ari kas palika, bij noslanoti pret wahzeescheem.— 1905. g. notifumi bij wairak wehrsti pret muischneezibu, ka agrato laiku bubuli, nekā pret kreemu waldibu. Ar kreemu tautu latweetiš zereja weeglati šapraštees, nekā ar wahzeescheem. Birmajeem nepeemita tahds lepnums, uspuhtiba, nomahššanas lahre, ka latweeschi bij redsejuschi ruhgtos peedsihwojumos pee wahzeescheem. Un šchis tautas instinktš, wispahreja šajuhta bij galwenais dšinejšpehtš, kas radija 1905. gada draufmigos notikumus. Ša šcho špehtu tik leetprateji wada, tad winsch dara brihnumus. Ari tahdus esam redsejuschi. Šapehž weenu leetu, kas loti šwariga: wispahreju tautas garu, šaprahtu, juhtas, atsinu ušturet mošchu, brihwu, darbigu, apsinigu uš wiseem laikeem. Šapehž wispahreji losungi lai štan:

Nost ar remdenibu!

Nost ar leekulibu!

Lai dšihwo weselais tautas gars!

XIŲ.

Beelikumi.

Šswilkumi no rakšteem, laikrakstu šinas un dokumenti par Šalsu rewoluziju 1905. g.

1.

45.

Tulkojums.

šahjneeku diwisijas

2. brigadas komandeešš

9. dežembri 1905. g.

Nr. 119. Šelgawā.

Raports

Pağaidu Generalgubernatoram

Rara špehta nodata, šastahwošcha no 180. Wentšpils šahjneeku pulka 4 rotām (3, 9, 10, 11.), 76. artilerijas brigadas 2 leelgabaleem un Pawlogradas 6. leibdragunu pulka eskadrona.

1. dežembri pulksten 4 pehž pusdeenas es atstahju Šelgawu, lai dotos uš Tukumu. Bekā notikumu nebija. Ap 2 werstem atstatu no Tukuma II. es aptureju wilzeenu un iššehdinaju 9. rotu šchtabškapitana Botscharowa wadibā un dewu winam šchahdu pawehli: eet uš Durbes muischu, lai šaweentotos ar 15. rotu un teem draguneem, kuri tur atradās — ar noluhku pehž šaweenoschanās eet uš pilšehtu un iššuhitit išluhklus, kuri ušsinatu par štahwokli pilšehtā un bes kaweschanās man par to šinot. Es ar wilzeenu nonahzu Tukumā II. šhajjā. Pulksten 8¹/₂ watarā es ar kara špehtu dewos uš Tukumu. Šfejot no šhajijas, es iššuhitiju preekšā pusrotu ar aiššargu lihdselkeem; peeejot pee pašcha Tukuma, man išluhki pašinoja, ka uš wineem tizis šchautš un ka wini diwus nošchahwušchi. Tad es pastiprinaju preekšhejo aiššardsibu un šahku eet tablat. Noteekot garām wairak nameem, es noklumu lihds Œkmana weesnizai, no kurās uš manim iššchahwa wairak šchahweenus. Es šahjneekeem pawehleju dot wairak šalpes šcha nama logos, bet dumpineeki turpinaja pretim šchau-

ŝchanu. Tad es atŝauzu artileriju un pawehleju uŝ noŝaukto namu ŝchaut, pehz lam no ŝchi nama ŝahka behgt laukâ dumpineeki gan pa weenam, gan grupâs. Tagad ŝahjneeki uŝ wineem atkŝahja ŝiipru uguni un neweens no behgoŝcheem ŝaundareem neiŝglahbâs. Iŝtihrizis ŝcho namu, ŝahku uŝmanigi dotees tahlat, bet preekŝhâ gabijâs ŝchêhrŝlis — telegrafa drahts bij nonemta no ŝtabeem un wairaf reiŝes pahrfŝtepta pahr eelu un eezjâm ŝtarpeelinâs. Ŝtahwollis kuma nopeetnâs. Eŝ pawehleju drahti ŝazirŝt un nogahdat pee malas. Apŝchaudiŝchanâs ŝhini laitâ nenotika ne no muhŝu ne no dumpineeku puŝes. Notihrijis ar puhlêm zeku, ŝahku dotees tahlat, rehkinadamees ar to, ka ŝchahdi aiŝŝproŝtijumi wairŝ nenahkŝ preekŝhâ. Un pateŝŝham, tee bij eerihŝtoti tikai pee Ełmana weefnizâs. Nogahjis garam wehl daŝcheem nameem, bet neaiŝŝneedŝot latweeŝchu beedribu, es no jauna iŝdŝirdeju ŝchahweenus, ŝas nahza ir no beedribas nama, ir no lut. baŝnizâs, kura atradâs druŝku tahlat par beedribas namu. Uŝ winu ŝchahweeneem es atkal atkŝahju ŝalpu uguni logos, ar ko toŝ uŝ laiku peeŝpeedu kluŝet; bet ar to man nepeetika un es artilerijai pawehleju ŝchaut uŝ beedribas namu; man batarejas komandereŝ peemeldeja, ka wina rihzibâ atrodâs tikai 2 granataŝ, 6 ŝchrapneles un 10 kartetŝŝas un ka kartetŝŝas ŝchahweeni muhra namam nedoŝ wajadŝigos panahlumus. Tad es pawehleju laiŝt diwus leelgabalu ŝchahweenus uŝ beedribas namu un weena granata atŝitâs pret muhri, bet otrs ŝchahweens eeŝkrehja logâ un ekŝplodeja eeŝkhejâs telpâs ŝtarp ŝaundareem, tur pehz ŝprahdŝeena ugunis azumirlli nodŝija un dumpineeki ŝahka ŝkreet pahri eelai uŝ baŝnizu. Bet tikai retam no wineem iŝdewâs ŝprauŝto mehrki ŝaŝneegt, jo iŝtabâ ekŝplodejoŝchais lahdiŝŝch daudŝus nonahweja un behgoŝchoŝ nogalinaja ŝahjneeku ŝchautenes. Ur leelgabaleem baŝnizu neapŝchaudiŝju lahdiu nepeeteekofŝcha daudŝuma dehl. Ŝche man tifa ŝinots, ka no maneem ŝaldateem kaujas lauku atŝtahjuŝchi: (ŝkaitlis neŝalaŝami uŝrakŝtitŝ, E. D.) eewainoti apakŝkareiwji, un no iŝluhku ŝinojumeem dabuju ŝinat, ka ari tahlat eelâs daudŝ drahŝŝchu aiŝŝchogojumi. Lai iŝbehgtu turpmakus upurus, es kara ŝpehlam pawehleju atŝtaht pilŝehtu ar noluhku, no rihta atkal ŝchauŝchanu atjaunot, bet tikai ar ŝchautenêm, leelgabalu lahdiu truhtuma dehl. Ap pulkŝten 12 nakti, peeleeŝtojot aiŝŝardŝibas lihđŝektuŝ, atgreoŝos uŝ Tulumu II. ŝtaziju. 9. un 15. rotas, kâ ari Durbeŝ dragunu darbiba bij ŝchahda: 9. rota wehl nebij paŝpehjuŝi ateet noŝt no dŝelŝŝzela linijas, kad jau tâs iŝluhki nahza ŝadurŝmê ar dumpineeku iŝluhkeem, ar kureem eeŝahka apŝchauditees, bet neweens no winu iŝluhkeem ne paŝpehja noŝlehpŝtees: pa dakai apŝchahwa, pa dakai ŝakehra un atwekta pee manim uŝ Tulumu II. ŝtaziju, kur toŝ noŝchahwa. Tumojoŝtees Durbei, 9. rotas komandereŝ ŝchtaba kapitans Botŝcharowŝ pawehleja kareiwjeem bungu pawadibâ dŝeedat dŝeeŝmas, lai dotu ŝinu, ka pateŝŝham tuwojas ŝaldati, bet ne ŝaundaru banda, kaŝ wehlat tika noŝlaidrotŝ: pamanijuŝchi, ka kuŝtas kahđŝ kauŝchu bars, 15. rota peelahdeja ŝchautenes, un ja nebuhtu tizis peeleeŝtotŝ minetais aiŝŝargu lihđŝeklis, tad atkŝahju uguni. 9. un 15. rota, ŝaweenoju-

ſchees, uſſahta gaheenu pilſehtas wirſeenâ, bet uſſinajis, ka pilſehtâ eeenemta no dumpineekeem, rotu komandeers ſuhtija par to man ſiau. Domehr ſianefis noſawejas, jo jau tanî laikâ, kad 9. rota peeweenojâs 15-tai, es jau biju pilſehtâ un Durbê wareja ſaſirdet leelgabalu ſchahweenus. Tikai tad, kad nahzu no pilſehtas ahrâ, es ſanehmu ſinojumu, ka pilſehtâ eeenemta no dumpineekeem, un rotas ahrpus pilſehtas peeweenojâs manam kara pulkam. Gewehrojot to, ka Durbê bij palikuſchi eewainotee, es uſ tureeni noſuhtiju 15. rotu un pawehleju gaidit uſ ihpaſchu rikhojumu. Ne minutes nefawedamees, iſdewu pawehli galwenâs weetâs iſlikt patrolas no ſahjneekem un jahtneekem, uſturot ſafarus ar iſluſkeem un ari ſawâ ſar-pâ. Kad tikai pamantija ahrâ nahzejus no pilſehtas, patrolas teem tuhdat uſlleedsja, bet uſ ſchahdeem muhſu uſſauzeeneem atbildeja ar ſchautenu ſchahweeneem. Tad patrolas darija to paſchu, un tikai retajam no iſnahzejem palaimejas aiſeet. Mehneſcha apgaiſmojums ſtipri atbaſtija muhſu aiſſardſibu, un no rihta patrolas eeraudſija nahts apſchaudiſchanâs panahkumus. Gaiſmai auſtot, 2. dezembri atkal atſtahju Tutumu II. ar noluhku, lai apſchaudit u pilſehtu, bet pirms iſeſchanas pawehleju no tuwateem nameem ſakert kihneekus, ſewu ar behrneem, bet tâs wihru noſuhtiju ar rakſtu, ko ſcheit pee-leeku (peelikums Nr. 1, bet tahds naw uſglabajees. T. D.) Tobrihd, kad kara ſpehks atſtahja Tutuma II. ſtaziju, aiſſuhtitais latweetis atgreefâs atpaka uſ ſtaziju ar atbildi, bet manas noſtuhntes deht to ſanehma apalſchpalkawneeks Petrows, bet ſchis atbildi man nogahdaja. Saturu peeleeu ſche klahſt (Nr. 2. truhſt ari. T. D.) Es ar kara ſpehta nodaku, ſaſtahwoſchu no 4 rotâm, 35--40 zilwetu katrâ, apſtahjos puſwerſti no pilſehtas, bet Nowotorſchtas pulka rotu pametu wafſalê, lai apſargatu ſtaziju un wilzeenu. Artileriju aiſſuhtiju uſ poſiziju pretim latweeſchu beedribas namam uu tâs aiſſardſibai norihkoju puſrotas kahjneeku un jahtneeku daku, lai uſturet u ſafarus ar manu nodaku. Tani brihdi, kad artilerija iſbrauza uſ poſiziju, no pilſehtas iſnahza latweetis ar baltu ſlagu rotâs un nodewa rakſtu. Scho papiru nodewu ſahdam ofizeerim, bet turam iſhti, neatminos, bet ta ſaturs apmehram ſchahds: Mehſ luhdsam juhſu augſtibu pilſehtu atbrihwot no kara ſpehta, apoſot pilnigu kahrribu, pilſehtneeku eerotſchus atdoſim, bet uſmuſinatajus iſdoſim. — Behz tam eeradâs delegati ar luhgumu, pilſehtu neapſchaudit un nededſinat, apnemotees nodot eerotſchus. Es wineem paſinoju, lai beſ kaweſchanas atgahda ſchurp eerotſchus, bet uſ ſcho delegati atbildeja, ka nahti, neluhkojotees uſ muhſu poſteneem, laundari iſklichduſchi un palikuſchi tikai meerigee eedſihwotaji, kuri luhds tos ſaudſet, bet laundaru un nogalinato eerotſchus apoſola peegahdat. Man palika ſchehl par newainigeem pilſehtas eedſihwotajem un apſinotees ſawu beſſpehku leelgabal u lahdinu truhkuma deht, es pawehleju artilerijai atſtaht poſizijas un ar wiſu ſawu kara ſpehku eegahju pilſehtâ. Pilſehtneeki, nometuſchees uſ zekeem ar ſahlſmaifi un ſwehtbildem, bet preeſteris ar kruſtu rotâs, mani ſagaidija un noſwehrejâs, ka nodos wiſus eerotſchus, ko rewoluzionari pilſehtâ

atstahjušči, tã ari nonemtos nonahweteem draguneem, tomehr šahš-
maisi es nepeenehmu. Behz tam notureja uš laukuma deewluhgšča-
nu un šče nu eedsihwotaji wehl reis apšolijãš buht par tehwiãš uf-
tizameem dehleem un to apstiprinadami dašči butšchoja kruštu. Aisgahjis
lihdš pareistizigai basnizai, es panehmu nonahwetos dragunus, bet
Šmana weejnizã apafšpalkawneeka Milera lihki lihds ar diweem
nošchanteem draguneem un tad atgreesjos uš Zukuma II. staziju. Behz
kahdãš stundas laika atweda datu no eerotscheem: rewolwerus, šchaw-
tenes un leelgabalu. Aistahjis datu no kara špehka stazijas un Zu-
kuma pilšehtãš nowehrošchanai un isdewis pawehli par eerotschu pee-
nemšchanu, es demos uš Stendes staziju, lai glahbtu 8. rotu, kas mi-
ta Sabilẽ, un eskadronu, kas stahweja Talsos.

3. dezembri pulksten 10 no rihta pa dselšszeku isbrauzu uš Sten-
di ar diwãm kahjneeku rotãm, pušeskadronu Pawlogradas pulka dra-
guneem un 20. Pleškawas pulka 6. eskadrona draguneem korneta Jer-
molenka wadibã. Panehmis lihdsi nepeezešchamos materialus zeka
un telegrafa islabošchanai, dselšszeka un telegrafa meistarus, es Beh-
res stazijas wiršeenã nonahzu lihds 941. werstei, tur zekšch israhdi-
jãš par bojatu — šleedes isjauktas, bultas isnemas un eedsihtas ba-
lastã, lai mašchiništs bojajumu nemanitu, bet 1^{1/2} werstes atahkumã
no šchãš weetas atradãš trihs zilweki un, azim redsot, kautko darija,
bet kad peebrauzãm pee dselšszekneeku buhdãš, šargs teiza, ka tee ir
kaundari, kas bojã zeku; tad es no wilzeena islaidu dašchus bisenee-
kus korneta Jermolenka wadibã, kuri škrehja pee behgošcheem kaun-
dareem, šahla tos apšchaudit un diwus no teem isdewãš nogalinat.
Kad kaundaru medineeki atgreesãš, es turpinaju braučchanu lihds
Behrei, islabojot zeka telegrafu gandrihs diwu werstu garumã. At-
brauzis lihds stazijai, es šče šastapu septiaus zilwekus, kuri pehz
šlepenãš issinas šče jau ilgu laiku ušturas un nelauj stazijas preekš-
neekam labot zeku un telegrafu. Tad es wiwus istaujaju, ko tee šče
darot. Šanehmis nenoteiktas atbildes, bet no weena, kas wehlat israhdi-
jãš par barwedi (wezs saldats, kas atgreeses no Sibirijãš) šanehmu
atbildi: „kas tew par dalu.“ Par tahdu atbildi es pawehleju to
nošchaut, bet pahrejos atlaidu, eepreekšch aishahdot, tã šchahdos ga-
dijumos es rihkšchos. Labodams preekšchã zeku un telegrafu, es
pulksten 4 noklumu Stendes stazijã un pa telefonu stahjos šakarã ar
kara špehku Wentšpili. Šče dabuju sinat, ka 180. kahjneeku pulka
8. rota naw aisgahjuš uš Talseem, pawehleju nošuhit pa kreiši 15
zilwekus uš Sabili (12 w.) ar noteikumumu, lai rota, ja ta wehl tur
atrodãš, bes kaweschanãš nahktu uš Stendi, panemot lihdsi wišu
šawu mantu. Peezi zilweki ar kornetu Jermolentu aishahja uš Tal-
seem (12 w.), pee tam aiskomandetais ofizeers apgalwoja, ka wišch
Talsos ar atradišchot wišu meerigi. Kad wišch tumšã peejahja pee
Talseem, šče tad walbija pilnigs klusums un tapehz jahja pilšehtã,
pee'eetojot aissardsibas lihdselkus. Peejahjis pee pirmã nama, kor-
nets panehma lihdsi weenu pilšehtãš eemihneeku, noprašot tam, waj
pilšehtã wišs meerigi un šanehmis apstipriņošchu atbildi, kornets pa-
jahjis wehl kahdu gabalu un pahrleezinajees, ka pateescham wišs

meerigi, wiinu atlaida. Bet dabuja pajaht tikai daschus sokus, kad us wiinu atklahja uguni. Noschahwa wina sirgu, bet paschu un weenu dragunu eewainoja. Tad winsch eewainoto otra draguna pawadiba nosuhtija jahschus atpakal us Stendi, bet eepreetsch scheem weenu dragunu nosuhtija pee manim ar sinojumu; pats winsch us Stendi atnahza lahjam, pasinoja par wiju notikuscho un, ka leelas, 6. eskadrona draguni tur neatradas. Uihdsi ar to winsch sinoja, ka diwi draguni, turus winsch aplinkus zeka nosuhtijis pee eskadrona, palikuschi pilsehta. Zeturta datuma rihta no Sabiles laimigi peenahza 8. rota un 15 draguni, turus turp aissuhtija. Bet 6. dez. ap pulk. 3 deena peenahza Archangelas pulla 1. eskadrons un Smolenskas puseeskadrons; 4. datuma pulk. 11 rihta es sanehmu sinu, ka Zukuma II. stazija peenahkuschi leelgabalu lahдини un pawehleju artileriju atsuhtit schurp pee manim. Uihdsi tas peenahschanai masâ gatfminâ es aissuhtiju lahdu no Talsu eedsihwotajeem, kas bija Stende, ar pawehli, ko scheit peeleeu (Nr. 3) un kas tika nodots kornetam Lugowojam, kursch bija palizis Talsos. Bet schis to pawehli pilsehta newareja nodot, jo eet pa pilsehtu nebij eespehjams.

Tahlak selo gabals, kas jau eewetots 123. un 124. lappuse, pehz kam nahf seloschais:

Nahkoscha deena, 6. dez. pulk. 5 pehz pusdeenas peenahza Talsu renteja ar 250.000 rubleem un kara preeschneeta krona manta, kur truhka 14 schautenes. Gekrawajis wiju wagonos, es abraufuscheem meerigeem eedsihwotajeem dewu eespehju aibraukt us daschadam pilsehtam, bet 7 no rihta atgreesos us Zukumu, kur sanehmu preeschrakstu eerastees ar sinojumu pee Zuksu eskelenzes.

Turu par peenahkumu sche Zuksu eskelenzei preeschcha zelt, ka korneta Lugowoja darbiba fastatama leelaka mehrâ paschaisleedsiba un duhschiba, jo winsch, neluhkojotees us bihstamo stahwolli, prata pasargat weselu winam uslizeto eskadronu (Wina raports Nr. 229. Par noscheloschanu schis raports nebij atrodams. Schi weeta eewehrojama wehl tani sinâ, ka apgahsch wahzu amotos parahdijuschas sinas par 4 dragunu nogalinaschanu Talsos, ko daschi leezinaja pat kara teesas preeschcha. T. Df.) Bet kornetu Fermolentku turu par iszilus personu, sihmejotees us wina duhschibu un waronigo besbailibu. Scha korneta raportu flimibas dehl zelschu Zuksu eskelenzei preeschcha pehz wina isweseloschanas.

Bes tam greech us sewim wehribu ar pawehku pareisu ispildijumeem un besbailibu schahdi rotu komandeeri: scht. kap. Budsinflis, Sakowlens, Botscharows un podporutschiks son Werners, kuri schkehrschlu nowehrschanâ dewa samanu un weiflibas paraugus.

Peelikumi: Nr. 1., 2., 3., raports Nr. 229., sinas par nonahweto un eewainoto skaitu, sinas par leelgabalu lah dineem, diwi luhgumi, Nr. 4. un 5., raports Nr. 48.

Generalmajors: Gorunschenkows.

N. B. Ir sinams, ka generalgubernators Bekmanis pret scho raportu, resp. pret Gorunschenkowa darbibu Zukumâ un Talsos is-turejees toti nelabwehligi, sewischki lodigas peesihmes taifijis gen.

gub. ſchtaba preekſchneekſ Miloradowitſchſ, kalab H. eefneefſ papilbu raportu, aiſbilbinadameeſ, ka winam no generalgubernatora bijuſchi uſdoti diwi mehrki : ſatopot kara ſpehtu un guhſtefnuſ nenemt. Wina ofizeeri, dſirdot bargo ſpreedumu, pat eſot raudajuſchi.

Peenemamſ, ka leelalaiſ pahrmelumſ nahja par rihzibu Tukumâ, jo ſche generalis iſturejeeſ par daudſ „mihkſti“. Rihziba Talſoſ tiſka iſweſta pehz muuſſchneeku plana, un tapehz, deefin, waj par to pahrmelumſi nahja. Gruhti tizamſ, ka freewu aprindas buhtu iſbijuſchâſ par Talſu notitumu neſchehligumu.

„Düna Zeitung“ Horunſchentowam pahrmel Tukuma leetâ, ka winſch naw pilſehtu eelenziſ un lahwiſ revoluzionareem aiſeet ar eeroſtſcheem. Un taſ eſot generala ſafantajejumſ, ka ar granatu eefſchautſ latweeſchu beebrihâ un tur iſzehleeſ leekſ ſajutumſ (Nr. 2. 1906.).

U. Sandmanis „Brihwâ Semê“ (Nr. 182. 1926.) par H. rihzibu Tukumâ atminas ſchahdi : „So ween dſirdeja runajâm, ka nu Latwijai ja ne patſtahwiba, tad wiſmaſ autonomija nodroſchinata. Schiſ iluſtijaſ iſſauza generalis H., kurſch nakti pehz notikuſchâſ laujaſ bija peenahziſ ar ſwaigu ſpehtu un kurſch ari tomehr bija ſpeeſtſ ar revoluzionareem noſlehgſt pameeru, reſp. meera lihgumu, apoſolot revoluzionareem dot atlauju atgreeteſteſ ſawâſ ſehtâſ ar eeroſtſcheem un daſchadas zitaſ jaukaſ leetaſ. Protamſ, winſch ſcho ſolijumu netureja un treſchâ deenâ wiſa Tukumâ aplahrtne bija krituſcheem klah-ta . . . Tee bija revoluzionari, kuri atgreefâſ pehz noſlehgſtâ meera ſawâſ weetâſ un kuri pa zelam tiſka nogalinati.“

Pehez ſcha iſnahſt, ka Horunſchentowſ Tukumâ tâpat rihkojeeſ kâ Talſoſ (waj otradi) : pehz meera noſlehgſſchanaſ iſdara waraſ darbuſ. Tomehr ſchi Tukumâ leeta praſa tuwaku noſſkaidrojumu, jo pehz H. ſinojuma iſnahſt, ka treſchâ deenâ pehz meera ſlehgſſchanaſ Tukumâ winſch atradâſ Stendeſ ſtazijà un wadija Talſu operaziju.

Pehez raporta generalgubernatorſ Horunſchentowu atzehla no ſcha kara ſpehta daſaſ waditaja amata, un pehdejee notikumſi bija darijuſchi uſ generali tahdu eeſpaidu, ka winſch pat iſſtahjeeſ no kara deeneſta.

Spreeſchot par Horunſchentowa darbibu plaſchakâ mehrogâ, buhtu warbuht, uſ to jaatteezina miniſtru labineta lehmuſſ 3. dez. Peterpili, ka pret revoluzionareem turpmaſ jaleeto daudſ ſtingraſti lih-dſekſti kâ lihdiſ ſchim.

Kâ „Düna Zeitung“ iſturejàſ pret Talſu notikumeem, redſamſ no nahtoſchâ peelikumâ.

2.

Tulkojumſ

Talſu iſpoſtiſhana.

„Düna Zeitung“ Nr. 269, 1905. g. 8. dez.

Kurſemeſ maſo pilſehtu un meeſtu pehrle, patihkamee Talſi, uſ-buhweti ſtary diweem ſkaiſteem eſereem un aplampjoſcho kalnu pee-gahſem, zaur ſchauſmigu kataſtrofu gandrihſ pawiſam iſpoſiti. Lai nelainigai pilſehtinai ſcho likteni ſagahdatu, launprahtiba ar ne-weikſmi bij ſademuſchâſ rotâſ.

Rà wispaher Widssemè un Kurssemè, tà ari Talsos un aplahrtne, tai dsirkstelei, ko waretu noslahpet ar ihlschka speedeenu, lahwa iswehrstees par degoschàm leesmàm. Waj jaunàs pasaules eelahrtas wihri ko rehkinaja par kara stahwolli un generalgubernatora lungu ar wina papira rihtojumeem! Wini darija, ko gribeja, bes jebkadas slehpschanas. Iswehleja komiteju, notureja zihrtigi sehdes Dunkel, agrak Grunfka, weesnižà, isdalija wadoschas lomas un apbrunojàs zihrai. Galwenee wadooi un tuhditaji bija fotografs Steinbergis un grahmatu tirgotajs L. Sitai dragunu klabtuhntne — Talsos stazioneja ap 40 wihru — toš zit nezil fatureja un tapež wišs eenaidš greesàs pret wineem. Neskatotees us generalgubernatora aiflegumu, miruscho peeminas deenà meschà tika notureta tautas šapulze. Draguni ijjahja, lai ispilditu sawu usdewumu, proti nelaut šapulzei nctikt. Bet tilko šchee šapulzes weetai tuwojàs, kad wišs apbrunojees ar schautenèm un nuhjam kauschu bars winaus šagaidija ar schahweeneem un fiteeneem. Tad jahtneeki dewa saweem eerotscheem wahrdu un rewoluzionaree guwa ir eemainotus ir nonahwetus.

Nu niknoms bij koti leels. Kritischeem šarihjoja leelistas behres finamà stila ar šarkaneem karogeem un kuhdischanas runàm. Gara stahwolliš palika arween karstaks. Dragunus wajaja, kur un tà til wareja. Schahwa us teem no paslehptuwèm, nakti mehginaja aifbedšinat minu šasarmas, pee kam šargpostenis diwus usbruzejus nogalinaja, nedewa baribu ne draguneem, ne winau firgeem. Weidsot šaldateem neatlikàs nekàs zits ko darit, ka kahdu seena schuhni ar waru panemt, lai schahdà zelà saweem firgeem šagahdatu baribu. Matšu par rekwifeto mantu ofizeeri deponeja rentejà.

Tani paschà laika pilsehtà pastahwigi epluhda jauni kauschu bari. Dee jau bij apbrunoti waj šanehma eerotschus pilsehtà. Notika rewoluzionaru mobilisazija. Wisur isplatijàs baumas, ka draguneem usbruks un toš nogalinàs. Kad redseja, ka eerotschu peeteefoschi, isleetoja wezo panehmeenu. Peepešchi isplatijàs wehšts, ka tuwojotees melnà šotna, lai schausmas par to naktu ari paher Talssem. Šahjeji ataulešchoja no wišam pušem un šinoja par tàs tuwošchanos un zelà isdariteem breešmu darbeem. Štikis pilnigi isdewàs. Wisus Talsus — ari inteligenzi — apnehma panika. Seewas un behrni behga us meschu. Ari daschlabs wihreeschu kahrtas indiwids parahdija papešchus. Bet jaunàs eelahrtas wihri peeprašija šareiwju schautenes, lai usbrukumu atšistu. No rewoluzionareem šabaiditee pilšoni wineem peeslehjàs. Par laimi aprinka kara preekschneeks kawejàs ar eerotschu isdoschanu. Noorganiseja paschaisšardsibu. No ugunsdšehsejem waditàs patrolas apštaigaja eelas, pilsehtas nomalès islika šargpostenus, lai melno šotna isluhlotu un tàs tuwošchanos pee laika pašinotu. Ta gan nenahja, tomehr ustrautums palika. Pilšonis bij šabaidits, bet rewoluzionars arween wairak šahka apšinatees par stahwolka lungu. Peektdeen pahrgahja us atklahtu karu. Schautenes, ko ar wiltu newareja eeguht, tagad panehma ar waru: ischekausi eesturmeja un laudis apbrunoja ar šareiwju schautenèm. Tad gribeja tapat kà Zukumà dra-

guneem padarit galu. Iſwilla drahts aiſſchogojumus, eenehma dra-gunu tuwumâ eſoſchos namus, un eefahfâs ſtipra apſchaidiſchanâs. Bet ofizeris ſinaja, to darija, kad winſch feſtdeen ſamus ſaldatus pa malu eelâm iſweda no pilſehtas un aiſſuhtija uſ Stendi. Ar to Taſſi gluſchi tika nodoti rewoluzionaru rokâs. Meerigee pilſoni eeflehdjâs ſawos namos un bailès ſahla gaidit uſ tam leetâm, kaſ nu nahks. Celas bij pilnas no dumpineekeem, kaſ ſchahwa ſalpèm. Schis ſtahwokliſ duhreja lihds ſwehtdeenâs pehzpusdeenai. Tad — taſ bija ſtarp plkt. 5 un 6 — norihbeja leelgabala ſchahweens un pir-majam ſekoja wehl peezi. Ar ſcho rewoluzionaru godibai tika pa-darits galſ, winu pulzini iſjuka un ſem naktis aiſſardſibas dewa ſahjâm waku. Bet pilſehtâ eetahjàs kapa klufums. Generalis Ho-runſchenowſ no Dutuma uſ Stendi pa dſelzſeku bij atbrauzis un uſ aiſgabjuſcho dragunu luhgumu bij atſuhtijis palihdsibu.

Pirmdeenâs rihtâ draguni atkal jahja uſ pilſehtu, bet no Tuku-ma eelas pirmâ nama toſ no jauna apſchaidija. Wini atbilbeja uſ uguni un dewâs tahtak. Bet pilſehtâ kluwa ſinams, ka genera-lis peepraſa rewoluzionaru wadonu un eerotiſchu iſdoſchanu, neiſpil-diſchanaſ gadijumâ noliks pilſehtas atfahrtoâ apſchaidiſchana ar granatâm. Leelâs iſbailès eedjihwotaji ſabehdſa ſlminizâ, mahzitaja namâ un baſnizâ, jo runaja, ka ſchis weetas ſaudſès. Pateefibâ no-tika tilai weens leelgabala ſchahweens un taiſni uſ baſnizu, tomehr neweenu nenonahweſot un leelaku poſtijumu nenodarot. Pa to laiku ſakaitinatee draguni darija ſawu darbu. Pilſehtas dumpineekus wini paſina loti labi. Kuru no teem dabuja tit rokâ, taſ tika no-ſchauts, bet winu namus aiſbedſinaja. Steinbergis eſot noſchauts, L. aiſbehdſis.

Newar ari noleegt, ka liſtenis kehriſ weenu otu newainigu. Tâ pee eſera atrada kahda weza paſihſtama kurla kunga lihki, to lode bij zaururbuſi. Domehr nonahweto leelakais daudjums, beſ wahrda runas, bija noteikti rewoluzionari. Degſchana bij ſchaufmiga. Ta turpinajâs wiſu natti lihds otrdeenai. Pilſehtinaſ leelakâ daka pahrwehrſta pelnoſ. Leelgabalu ſchahweeni nawa leelu poſtu noda-rijuſchi. Weens eetaiſija zaurumu paſta namâ, diwi ziti atſitâs pret baſnizu.

Kahda deputazija brauza iſluhgt pee generaſa, lai winſch ſawas praſibas iſpildſchani atliktu, un preekſch tam tika dots trihs deenu laiks. Waj praſito wiſpahri buhs eefpehjams iſpildit, par to jaſchaubas, jo ſche gluſchi tapat kâ Dutumâ kara ſpehks dewa rewo-luzionareem un pilſehtneekeem laiku ar eerotiſcheem aiſbehgt. See aiſbehga, bet walſtiſki noſtanotee pilſoni dabuja par wineem ſamaſkat.

Otrdeen generalis atwilla no Taſſeem wiſas kara ſpehta dakas un pawehleja eeredneem ar kuſtamo krona mantu pilſehtu atſtaht. Tâ kâ zaur to pilſoneem atnehma jebkadhü apſardſibu, inteligenze kopâ ar eeredneem atſtahja pilſehtu. Taſ bij beſzeribas gahjeens ſtarp lihkeem un drupâm, atſtahjot mantu, kaſ palika rewoluzionaru rokâs. „Eamus omnis execrata civitas“. Waimigi miruſchee, kaſ at-duſas Taſſu ſkaiſtajâs kapſehtâs!

B.N. No aprakstā var redzēt, ka autors Talsu apstāklus labi pazīst, notikumus savām acīm skatījis un ar jurista panēmēneem prātis nowērtet un īskaidrot. Kriht azis diwi apstākli: zenschanās melnās šotnās aferu īskaidrot par rewoluzionaru darbu un dragunu rihšochanos 5. dezembri par notikūschu us wīnu pašchu inīzīatiwi; wīnu rihzibas eemešs — īschaušhana no pirmā nama Tufuma eelā. Pehdejais teef minets wīšos wahzu awotos, tā: Die Lettische Revolution, Baltische Revolutions-Chronik. Se-wišchi pehdejā grahmata špehzigs Talsu rewoluzijas apraksts, ka 3. dez. Talsos noschauti 4 draguni un 5 firgi, bet 5. dez., draguneem Talsos eejahjot, trihs noschauti un trihs eewainoti, pehz kam tikai draguni sahlušchi preti strahdat.

Protams, tad jau nu gan netaupis!

Tā fantāzija strahdaja tahlak. Tāpehz naw brihnums, ka šchini aprakstā tapat daudš nepareišibu, tā Horumschenkowa raporta.

3.

Talsu rewoluzija un kara teesā.

Tulkojums.

„Düna Zeitungā," 1906. g. Nr. 193, 195, 196, 198.

Watar 23. augustā pagaidu kara teesā Jelgawā eesahla īsteesat Kursemes generalgubernatora f. Belmana šuhdšibu pret Talsu rewoluzionareem, weetejeem semneekem: Indriki Steinbotu, Jahni Janšonu, Frizi Skuju, Jahni Wilmansonu, Wili Bergmani, Teodoru Upmani, Frizi Lerchi, Jahni Ribatu, Jahni Kraštīnu, Karli Timmu, Jahni Feteru, Ernstu Skuju, Wafiliju Seglinu-Leepīnu, Mahrīnu Skuju, Kristapu Timmu, Waldemaru Seglinu-Leepīnu, Augustu Klīmpmani, Indriki Zeemuleju, Jahni Osolinu-Matišonu, Augustu Preediti, Indriki Gaili-Hanu, Frizi Dī-Dīchīnu, Anši Dīmani, Jahni Dabši, Andreju Krolli, Anši Rodertu, Indriki Daktīnu — un pret Talsu maspīlšoneem Karli Schmidebergi, Juri Sprogi un Ostaru Blumbergi Pūktalnu, pamatojotees us kara likuma XXIV. grahmatas 1313. un 1349. pantu par brunotu šazelschanos pret kara špehlu.

Leetas šaturs ir šahhds:

No 1. jūnija 1905. g. Talsos tika noweetots Plestawas leibdragunu pulka 4. eskadrons, lai apspestu semneeku nemeerus, tomehr šchee nemeeri sahla peenemt arween nopeetnaku raksturu. Jau nowembri nahza us domām atswabinat ar waru wīšus politīskus noseedsneekus, notureja mihtīnus, kur daschadi runatāji eedšiwotājus arween wairak un wairak uskūhdija pret waldību. Bes tam agitatori prata laudis usmušinat wehl wairak, īsplatot baumas par melnās šotnās organīzāciju, kas īsnihzinās ir laudis, ir wīnu mantu. Beešchi notika daschadi meeru trauzejumu gadījumi, tā tā wairak reises atkahrtjās ašinainās šadursmes starp tautu un kara špehlu. Tā tā tauta nefelōja korneta Lūgowoja wairakahrtejam usāzinājumam mihtīnus īsbeigt, zaur ko wīnsch tizis špeests jau 20. now. dumpigo tautu ar šahhweeneem īskūhdinat. Nakti no 4. us 5. dez. kornetam Lūgowojam, kurš eskadronu komandēja, tika šinots, ka lauschu pulks ap 200 wihru leels otrā pilšehtas galā eetot usbrukumā eerotšchu

nolittawai. Winsch atstahja kasarmäs daschus dragunus kà fargus un ar pahrejeem steidsäs us nolittawu, bet kurp aisssteidsotees wisu atrada meerä un pilnä kahrtibä. Pa to laiku kahda rewoluzionaru banda, ap 15 wihru leela, mehginaja aisdedsinat dragunu sirgu italli. Kasarmas fargi tomehr scho bandu pamanija, pee kam wihu starpä iszehläs apschaudischanäs; sche 2 rewoluzionarus noschahwa un 1 nofehra. 3. dez. Lugowojam tika sinots, kà rewoluzionaru pulks no 200—300 zilwefeem grib pilsehtinai usbrukt. Winsch tuhdat pawehleja sawam eskadronam kahpt sedlos un steidsäs tuwojoshamees kauschu puhlim pretim. Laidses eelä no kahda nama us teem isschahwa wairakus schahweenus, pehz kam us wineem no wisäm pusëm, kà no eelas, tã no tumejeem nameem, tika schauts, pee kam noschahwa 4 dragunus un 5 sirgus. Gelas bij apklahdas ar glumu ledu, kas dragunu atgreeschanos loti apgeuhtinaja. Kornets Lugowojs pawehleja 15 draguneem atgreesstes kasarmäs, lai täs aissfargatu pret rewoluzionaru usbrukumeem. Kad schee draguni tuwojäs kahdam namam netahlu no kasarmäm, teem peepeschi usbruka rewoluzionari un sahka schaut us wineem. Kad draguni us teem trihs reises isschahwa, rewoluzionari isklidha. Rewoluzionari nakti wehl reis mehginaja usbrukt kasarmäm, bet tika atfisti.

Dtrã deenã, 4. dez., pilsehtas waldes rakstwedis Klimpmanis eeradees pee aprinka kara preekschneeka fargu komandas un stahstijis, kã suhtits no rewoluzionaras komitejas apalkshofizeeru Behrsinu un saldatus pamudinat padotees rewoluzionareem. Pilsehtã noorganiseta un apbruota milizija 1000 wihru leela, kas pretestibas gadijumã fara aprinka preekschneeka namu nodedsinäs un saldatus apschaus. Kad Klimpmanis bija aissgahjis, kauschu bari eelenza pahrwaldes namu, eesprostija paschu komandu, uslausa tschekausi, islaupija no tureenes ap 100 schautenu ar patronäm un pehz tam isklidha. Pa scho usbrukuma laiku Lugowojs suhtija 10 dragunus pee fara aprinka preekschneeka pehz patronäm, kauschu bars ari teem usbruka, tã kã scheem bija jaatkahpjas atpatak. Kad par scheem notikumeem dabuja sinat Stendes stazijã atrodoschais generalis Horunschenkows, winsch wehl tani paschã 4. dez. deenã aissuhtija kornetam Lugowojam rakstu, kurã winsch pawehleja pilsehtinu atstah. Schis tam pasinoja, kã ar saweem draguneem wihu gaidis netahlu no pilsehtinas, lai kopigi apspreestu meesta aissardfibas planu. Apmehram 5 werstes no meesta wini fastapäs un pehz ihäs apspreeedes greesäs pret pilsehtu. Wini kahdu laiku pilsehtu apschaudija, bet tã kã bija loti tumschs wafars, tad mitjäs to darit un wisi dewäs us Stendi.

5. dez. pee generala Horunschenkowa eeradäs no Talseem deputazija, kas sneedsa sinojumu, kã edshwotaji apmeerinajuschees. Pehz tam kornets Lugowojs dewäs us Talseem atpatak. Apmehram wersti no meesta winsch aissuhtija preekschã 20 dragunus, lai pahrleezinatos, waj zelsch us tureeni swabads. Kad schee bij noklumuschi lihds Leelajai eelai, peepeschi no dascheem nameem us wineem schahwa. Draguni atbildeja ar wairakam salpëm un atteezigos namus aisdedsinaja. Pa to laiku ari Lugowojs ar sawu eskadronu bij peesteidses, uguns-

grehti isplatijās, un kad arī Horunſchenkows ar ſawu kara ſpehtu bij peenahzīs, wineem kopīgi iſdewās rewoluzionarus iſklichinat. Daſčas eelas bij aiſharikadetas un daſchos namos ſprahgſtoſchas weelas paſlehptas, kaſ degoſcho namu uguni ekſplodeja. Bij ſchauſmigas ſtundās, kurās pilſehtina lihdsinajās kara lauka ſtatam. Pilſehtianu no rewoluzionareem iſtihrija.

P e e ſ i h m e. Schee nu buhtu fakti no apſuhdsibas raſtia, bet tee wairaf weetās runā pretim pat ſlawenajam Horunſchenkowa raportam, ar ko mehſ jau eſam eepaſinuschees. Gewehrojams taſ, ka kareiwju darbiba ſihki pamatota un notikumi logiſti ſakopoti. Weenſahrſchi iſlaſot iſleelas, ka kara wadoni rihkojuſchees loti prezīſi un ſaſtanoti ar peenahlumeem. Tomehr eſam ſpeesti aiſrahdit uſ ſchahdeem faktu ſagroſijumeem:

1) Iſgudrojums par melno ſotku eſot no agitatoreem zehlees.

2) Gaſtahtw: nakti no 2. uſ 3. dez.

3) 200 zilweki newar eet uſbrukumā, jo rewoluzionaru kara ſpehts ſtahweja dihlā pee ſchihdu ſapeem.

4) Brihnums, kur raduſees ſina, ka uſ Laidſes eelas noſchauti 4 draguni un 5 ſirgi. Redſejām tikai weenu ſirgu, kaſ bija paſcha komandeera Lugowoja ſirgs. Waj zitus ſirgus Laidſes eelas eedſihwotaji buhtu peewahluſchi un par teem ne wahrda neminejuſchi? Taſ ir gluſchi neeſpehjami. Tāpat nelas nebija ſinams par dragunu noſchauſchanu. Sche tomehr peeweſts weens ſaudejums, kamehr „Baltiſche Revolutionſ - Chronik“, tā agraf redſejam, ſin diwus dragunu nonahweſchanas gadijumus. Redſams, ka beſ wineem gruhti iſtiſt un pamatot 5. dez. breeſmu darbus.

5) Aſſchgarri aſſahſtiſt gadijums ar Klimpmāni, azim redſot, lai nobaltotu Behrſinu un ſargkareiwjus. Domajams, ka pehdejee paſchi buhs ſchahdu leezibu dewuſchi, zitadi wineem, protams, draudetu nahweſ ſods.

6) Pilſehtas apſchaudiſchana un deputazijas eerachanas Stendē noſtahditas zitadā gaiſmā, kā jau agraf redſejām.

7) Atmeſtſ wariantſ par ſchauſchanu no pirmā nama waj nameem Tulumā eelā, jo taſ neiſdewīgi, tapehž ka Tulumā eelā ne weens nams netika nodedſinats.

8) Kad Horunſchenkows peenahza ar ſawu kara ſpehtu pee Talſeem, ſche wairſ nebij ko klichinat: uſ eelām neredſejām neweenu zilweku. Generaliſ tik iſdewa pawehli, ka nelaimigajā pilſehtā war ſahlt ugunſgrehtuſ dſehſt.

Pehž eewaditās iſmekleſchanas (Düna Zeitungſ turpinajumā) par 30 apſuhdſetām perſonām noſkaidrojās ſekoſchais:

1) Indrikiſ Steinboſ 28. now. 1905. g. 12 zitu, apbrunotu perſonu pawadibā gribeja meſchſargam Rodem nolaupt ſchauteni, bet atrada un nolauptija tikai patronaſ. Ap to paſchu laiku wiſſch ar ziteem wihreem, draudeem palihdsot, ſaimneekam Waldbergim nolauptija ſchauteni un rewolweru un pee tam teizis, ka eerotſchi wajaſſigi zihnā pret kara ſpehtu. Waldbergiſ pehž tam redſejis, ka wiſſch kopā ar ziteem apbrunoteem wihreem brauzis uſ Talſeem un dſirdejiſ,

ka wini tamdeht turp dodotees, lai dragunus aisdsihtu, pehz tam wi-
jas waldbibas eestahdes gahstu un eewestu revoluzionaru paschwaldi-
bu. Leezineeks Rosenbergis wehl peemetina, ka Steinbots bijis wee-
tejo revoluzionaru wadonis un kopā ar 4-reem apbrunoteem wihtreem
Jirgena muischinā schautenes laupijuschi. Leezineeks Feldbergis si-
naja pastahstīt, ka Steinbots ihši pirms usbrukuma draguneem Tal-
šos eeradees Nurmuischā ar noluhku noschaut pahrwaldneeku, tapehz
ka tas isaizinajis dragunus. Uzuleezineeks Ginters redsejis Steinbo-
tu ar tshetreem apbrunoteem wihtreem brauzam us Talseem.

2) Jahnis Jansons redsets no leezineeka Abila, ka winsch ap-
brunojees gahjis us Talseem. Leezineeks Jeshfabons usdewa, ka Jan-
sons ar apbrunotu bandu kahdā muischā nolaupijis 5 lihds 6 schau-
tenes un 17 revolwerus. Jansons, pawadits no ziteem wihtreem, 4.
dez. eeradees pee kalpa Treimana un to ar draudeem peespeedis eet
lihdsi us Talseem karā pret draguneem. Zēlā us Talseem Treimans
iibehdsis un atgreesees us mahjām. Rodenbergis, Ginters un Sutis
stahstija, ka 4. dez. Jansons gahjis pa pagastu ar apbrunotu bandu
un musinajis eet zihnā pret dragunem.

3) Frizis Stuja pehz usbrukuma draguneem Talsos fastapis
dahrsneeku Schwanu un winam stahstijis, ka winsch zihnijees pret
Talsu draguneem un ka winam redsot 15 draguni krituschi.

4) Pret Frizi Lerchi leezinaja Blumbergis, ka tas šafauzis mihtiau,
kurā kahds tam nepasihstams runatajs tautu usmufinajis gahst paga-
sta waldbi, eewehlet ispildu komiteju un eerakstitees sozjaldemokrātu
partija par beedri. Ziti wehl leezineekam stahstijuschi, ka Lerchis
nehmis dalibu usbrukumā draguneem Talsos, kur tas weenu dragunu
noschahwis un ofizeeru eewainojis, bet šcha zepuri ainsnefis us mah-
jām par peeminu. Pehz Lercha isteikumū kara špehls esot ta melnā
šotna, kas jaisdsen waj jaisnihdē. Monarkija japahrwehrsch par
brihwwalsti, kas notizis jau Kreewijas eelschejās gubernās, wehl til
Baltijas prominzes schini sinā palituschas tam palakā. Beidsot lee-
zineeks Seeksts stahsta, ka winsch Talsos redsejis noschautu draguna
firgu un winam esot stahstits, ka Frizis Lerchis to noschahwis.
Winsch esot Lerchi un diwus semneekus redsejis ar sobenu staigajot
un Lerchis tam stahstijis, ka draguni no Talseem pawisam aisdsihti.

5) Jahnis Ribats leezneekam Elertam stahstijis, ka winsch esot
sozjaldemokrātu partijas lozeklis un kopā ar ziteem Wandsenes
muischkalpeem dez. šahumā Talsos pret draguneem karojis. Leezi-
neeks apgalwoja, ka Ribatu esot redsejis kopā ar ziteem apbrunoteem
wihtreem brauzam us Talseem. Pehz usbrukuma draguneem Ribats
schim stahstijis, ka usbrukums neesot isdewees. Leezineeks Lufass
stahsta, ka Ribats esot bijis Wandsenes revoluzionaru wadona pa-
lihgs un ka winsch wadijis pagasta waldbes gahschanu un ispildu ko-
mitejas eezelshanu.

6) Par Krastinu tas pats leezineeks Lufass teiza, ka winsch esot
bijis Wandsenes revoluzionaras kustibas wadonis un jaunās rewo-
luzionaras komitejas preelschsehdetajs Wandsenē. Leezineeki Krahs-
gis un Grinbergis šazija, ka Krastinšch par revoluzionarās komitejas

preekschsehdetaju iswehlešs kaħdā miħtinā un kā taħds eedsihwota-
jeem pawehlejis aifsibht no Talseem kara speħtu; Kraštinsch pats us-
brukumā draguneem dalibu neesot nehmis.

7) Jahnis Wilmansons wahzis naudu to pakatpalizejeem par
labu, kas krituschi Talsos pee usbrukuma draguneem, ko apleezinaja
Lagšbinsch, Mišips, Manwils un Zohlbergis, kuzi pee tam teiza, ka
schahdu wahlschanu pawehlejis isdarit sinamais Linde Talsos. Linde
esot wiseem pasihstams revoluzionars. Pret dahwatām sumām Wil-
mansons issneedsis kwibtes ar „Tutuma un Talsu latweeschu sozial-
demokratiskās partijas“ siħmogu. Leezineeks Hermanis teiza, ka ap-
mehram nedeku pirms usbrukuma draguneem Wilmansons atnahzis
pee satwa tehwa no Tutuma un usaizinajis laudis us sapulzi tehwa
namā. Sapulzē W. turejis runas.

8 un 9) Pret apsuħdseteem Karli un Kristapu Timmu leezina
Jansons un Gutmans, ka tee abi deenu eepreeksch „Talsu kara“ ar
apbrunotu bandu eelaususchees Wandsenes muischtalpu dsihwołkos
un pawehlejuschi kalpeem dotees tuhlin us Talseem zihnā pret dra-
guneem, neispildischanas gadijumā peedraudot ar nahwi. Abi Timmas
peedalijuschees usbrukumā draguneem kā bandas wadoni. Tahlaħ
leezineeks Jehlabsons usdod, ka abi Timmas now. beigās Wandsenes
muischā nolaupijuschī schauteni. Beidsot leezineeze Anliħse Sute
peemetinaja pee protokola, ka wina redsejusi apbrunotu bandu us
Talseem brauzam un to starpā ari atraduschees Karlis un Kristaps
Timma; Karlim Timmam bijusi schautene ar durkli.

10, 11, 12) Jahnis Feters, Jahnis Osolinsch un Wilis Berg-
manis tika apsiħmeti kā semneeku nemeeru dalibneeki: Feters pats
isteiza, ka tam bijuschas 4 schautenes, no kuzām tas weenu atdewis
Zahlbergim un tam paslaidrojis, ka eerozis buhs wajadsigs pret
melno sotnu un draguneem. Laudis no melnās fotnās wehl wairak
bijuschees, kā no draguneem, kapehž jaisdelb waj jaisdsen ne titai
melnā fotna, bet ari draguni.

Jau 1905. g. wafarā Feters tizis apzeetinats par proklamaziju
kaišischanu, tomehr pehž tam atswabinats. Skolotajs Bergmanis
kaħdā miħtinā tizis eewehlešs par weetejās revoluzionarās komitejas
preekschneeku, pee kam B. dewis solijumu sawus peenahkumus ener-
giski un pehž firšapsinas ispilbit. Bergmanis ari esot tuhlin lau-
dis uskuħdijis saweenotees ar laidseneekeem un eet kopigi zihnā pret
kara speħtu un walšts eestahdem. Jahnis Osolinsch jeb Osols no-
nehmis Zahlbergim schauteni un tam peedraudejis ar nahwi. Jeger-
manis, Meerkalns un Pirwitschs leezina, ka Osols un Feters wi-
neem un wehl ziteem laidses pagasta eemihzneekeem atnehmuschī
schautenes un teikuschi, ka tās wineem wajadsigas zihnā pret melno
sotnu un draguneem.

13 un 14) Par Ernestu Skuju un Matiju Skuju issazija leezi-
neeki Lufas, Rode, Grimbergis un Blumbergis, ka dez. saħtumā
kopā ar apbrunotu wiħru bandu teem nolaupijuschī schautenes, lai
apbrunotu eedsihwotajus pret Talsu draguneem.

15, 16, 17, 18 un 19) Wafiliju Seglinu, Indriki Zeemuleju, Waldemaru Segliu, Karli Schmihdenbergi un Juri Sprogi wairaki leezineeki usrahdija par revoluzionareem un semneeku nemeeru lihdsdalibneekem. Tee paschi leezineeki teiza, ka minetee apshuhsetee pagehrejuschi no semneekem firgus, lai bes kaweschanas brauktu us Talseem pret draguneem un ka wini fastapuschi zela us Talseem wesele baru apbrunotu wihru. Waldemars Seglinisch un Schmihdenbergis Eijuschis sadumpojuschos semneeku wadoni; ta daschas deenas eepreelisch usbrukuma draguneem Nurmuischa eeradees apbrunojees semneeku bars un gaidijis us saweem wadoneem W. Seglinu un Schmihdenbergi. Dimi deenas wehlaq ischee abi weduschis zauri Nurmuischais us Talseem apbrunotus wihrus. Wini ari noturejuschi mihtinu, kurâ lemts par monarkijas gahichanu: un republikas nodibinaschanu. Schandarmerijai, kas leetu ismelleja, tizis issneegts no Zeemulejas isdots papirs, us ka bijis rakstis: „Sukuru saimneekam. Nurmuischas pagasta iswilde komiteja ar scho peeprasa juhsu nodewas 2 rub. 97 kap. nomakst komitejai 6. dez. pagasta namâ. Menomakstaschanas gadijumâ no jums scho sumu peedsihs.“

20) Bret Augustu Klimpmâni leezina Behrsinisch un Strauchmanis, ka winsch peedalijeis tschekauscha aplaupischanâ un Kostjukewitschs faka, ka zihnas laikâ starp revoluzionareem un draguneem winsch eewainoto Klimpmâni redsejis Talsos us eelas. Dr. Blahse stahsta, ka 4. dez. pee wina flimitizâ atnahzis Klimpmânis. Tas esot bijis eewainots un atfines, ka peedalijeis tschekauscha aplaupischanâ, pee kam winam fashauta roka. Tahlat par Klimpmâni stahsta apteekars Mikutowitschs, ka winsch tam apteekâ luhdsis kawai fashautai rokai pehz apseeschanas materialeem. Schini brihdi draguni jahjuschi pa eelu garâm un Klimpmânis teizis: „Eseet gluschis meerigi, draguni wairs pee mums nelad neatgreesisees“ un esot noschehlojis, ka draguni naw jahjuschi pa Seelo eelu; Klimpmânim bijis klast revolwerz.

21, 22, 23, 24) Augusts Preedits, Fritis Osis, Indrikis Gailis un Ansis Roderts no wairakâm personâm tila apshimeti ka revoluzionari un dalibneeki usbrukumâ draguneem Talsos. Tâ leezineeks Kruhminisch faka, ka Gailis winam pats stahstijis par sawu peedalischanos usbrukumâ draguneem 3. un 4. dez; par Preedischa peedalischanos tam ziti stahstijuschis. Ansis Roderts tam stahstijis, ka schim esot bumbas, ko swedisshot us draguneem. Tahlat leezineeks Reserffis apgalwo, ka winsch redsejis brauzam us Talseem Preediti un Osi kopâ ar apbrunotu bandu. To paschu leezina Koschkins; schis wehl peemetina, ka atklasti usazinatats aisdsiht no Talseem kara spehlu, gahst misas waldibas eestahdes un eewest jaunu paschwaldibu. Leezineeks Stolzers sinaja stahstii, ka 4. dez. Indrikis Gulbis taisni no Talseem pee wina atnahzis un usdemees par sozialdemokratu. Schis winam esot paslaidrojis, ka sozialdemokratu partija Talsos buhtu warejusî misus dragunus nogalinat, bet naw gribejusî isleet til dauds afinis. Genemt Talsus esot bijusî partijâs wajadiba, lai waretu eewest jaunu paschwaldibas eekahrtu wispirms Talsos, pehz

tam wiſâ aprinkî un beidsot wiſur Kursemê. Behz leezineeka Strauchmana iſteikumeem, Anſis Roderts eſot peedaliſjees Talsu uſbrukumâ, tam hijis klaht remodelwers un ſomu naſis. Beidsot Wanags ſaſa, ſa Anſis Roderts ſchim ſtahtſijis — wiſch eſot peedaliſjees tſche- tauſcha aplaupiſchanâ.

Otrdeen 29. auguſtâ Talsu remodeluzionaru leetâ nahza ſpreedums. Paſaidu kara teeſa noteefaja ſchahdus ſemneekus :

Jndriki Steinbofu 33 gadus wezu, Karli Timmu 36 g. w., Kriſtapu Timmu 43 g. w., Waldemaru Seglinu 43 g. w., Auguſtu Klimpmani 26 g. w., Jahni Dabſi 28 g., Jndriki Daſſianu 42 g., kâ ari Talsu maſpilſoni Karli Schmihdenbergi 26 g. uſ wiſu teeſibu ſaudeſchamu un uſ nahwi zaur pakahrſchanu. Maſpilſoni Oſturu Blumbergi, 20 gadus wezu, noteefâ uſ wiſu muhſchu katorgâ, ſa- mehr turpmaſ minetâm perſonâm teeſa peespreesh noteiktus gadus pee ſpaidu darbeem katorgâ, un proti ſemneekum: Jndrikim Zeemu- lejama, 40 g. w., Anſim Dmanim 47 g. w., un Jahnim Janſonom 33 g. — katram 8 gadus, Auguſtam Preeditim 40 g., Anſim Ro- bertam 28 g., Andreſam Krolim 24 g. un Jahnim Kraſtinam 49 g. — katram 6 gadus katorgâ un beidsot Jahnim Feteram 21 g., Frizim Oſim 35 g., Jahnim Oſolinam 24 g., Waſilijam Seglinam 38 g., Matijam Skujam 20 g., Erneſtam Skujam 24 g., Teodoram Upmanim — katram 4 gadus pee ſpaidu darbeem katorgâ. Uſpuh- dſetos Jndriki Gaili, alias Sahnu, Frizi Skuju, Jahni Ribatu, Frizi Lerchi, Jahni Wilmannom un Wili Bergmani teeſa attaiſno.

N. B. Spreedumâ greeſch uſ ſewi wehribu fakts, ſa zentralkomi- tejas pilnwarotais, Talsu aprinka galwenais agitators, Teodors Up- manis (Lejneeks) ſanem maſalo ſoda mehru. Laitam ſinaja, kâ jaistu- ras. Bet ſcho ſinaſchanu tam wajadſeja paſtahttit ari ziteem. Kâ no ſpreeduma redſam, tad wiſch maſâ mehrâ to buhs darijis. Ir ſinams, ſa leelakâ dafa noteefato uſnehma ſpreedumu ar ruhgtumu ſirdi. Weena dafa no ſcha ruhgtuma, beſ ſchaubâm, kriht uſ Upmani un ziteem komitejas lozetteem. Upmanis taſ peedereja pee inizatorem, taſ privatâs ſarunâs allasch uſſwehra, ſa draguni ja- iſdſen un wezâ waldiba jagahſch, mihtinos wiſch gan wairak uſbru- ka haſniſzungeem un baroneem; ziti bij til wina gribas iſpilditaji, kâ to ari Gruſenbergis ſawâ aiſtahnweſchanas runâ uſſwehra.

Wehl kahds wahrds par Klimpmani. Daſchi paſinas winam eſot norahdijuschi, ſa paleektot ſlimnižâ wina dſihwiba war tikt ap- draudeta, tomehr wiſch ſlimnižâ palika. Waj titai kahds Klimpma- nim neapgalwoja, ſa mehſ jau juhs glahbſim un preekſch jums aiſ- runaſim? Jo Kl. taſ bij par dauds labſ kſehreens, to ar wiſeem lihdsſekkeem dereja ſaturet ſawâs rokâs! Ja jau Upmanis til labi ſinaja, taſ „labs“ un taſ „kauns“, tad par tam leelâm breeſmâm, taſ Klimpmanim draud, wajadſeja dot pehdejam nopeetnu mahjeenu. Dez. mehneſi, kad wehl ſoda ekpedizija Talsos nebija, wiſpahri ne- bija ne kareiwju, ne eerednu, Klimpmanis wareja weegli no ſlimni- zas paſuſt. To paſchu war atteezinat uſ daſchu labu no noteefa- teem.

45.
Iahjneeku dimisijas
2. brigadas
komandēers.
10. dezembri 1905. g.
Nr. 124.
Jelgavā.

Noraksts.
Tull.
Steidsofschi.

Raports

pagaidu generalgubernatoram.

Papildinot raportu no 9. dez. Nr. 119., sinoju, ka Juhšu Ekfelenze personīgi nelahdus norahdijumus preekšč mana kara spēhta nodatas nebij dewis. Juhšu Ekfelenze man teiza, ka kara spēhts jākopo un gūsteknus nenemt. Uš šcha pamata luhdsu, lai man Jelgavā isdod wismas 24 leelgabalu lahdiņus, bet šanehmu tikai 2 granatas, 6 šrapnelus un 10 kartetschas preekšč diweem leelgabaleem. Tad steidsoš ispestit kara spēhtu Talsos un Sabilē, kur baidijos par Dūkuma likteni, jo šanehmu no tureenes wairat reises ustranzoschas siņas. Ušrahwees tik no šchās idejas, es peenehmu delegatus, ko man peeraksta par leelu kluhdu.*) Pehz tam es biju nodomajis atgreetees uš Dūkumu un eepreekšč šawahzis šawās rotās wairat kara spēhta un šanehmis peesuhhtos leelgabalu lahdiņus, tad šahktu atmalkat par dragunu nogalinaschanu. Es ataizinatu pee šewim revoluzionaro pahrwaldi, kura man nu buhtu uštizejusees un ko Juhšu Ekfelenze ari sineet (wina ar luhgumu latweeschu walodā rakstītu bij atbraukusi uš Jelgawu un es uš to dewu atbildi); teem buhtu peebedrojees pašmeistars un zitas mán pašišstamas personas, winus wijuš arestetu un tad panahktu barweschu un eerotschu isdoschanu. Pehz tam bārwešchus un wifu revoluzionaru pahrwaldi ahrpus teefas un ismekleschanaš (безъ суда и слѣдствія) nosoditu un, nodibinajis pareiso kahrtibu tā pilšehtā, tā uš dselsšzela un telegrafa, gaiditu uš Juhšu Ekfelenzes turpmatām pawehlēm. Bet tahda steidšiga maina atnehma man eespehju iswest lihds galam šawu planu un šatreeza ne tikai mani, bet ari manus bijušchos ofizeerus, kureem pehz sinojuma Juhšu Ekfelenzei bija ašaras azis. Bet šchtaba preekšneeka asprahtibas juhšu klahtbuhtnē turu par nepedeenigām. Sawas kluhdas atsihstu un redsu labati par jekturu zitu, bet kluhdas nepeelaisch tikai tas, kas neka nedara. Šcho papildinajumu pee sinojuma Nr. 119. dodu tapehz, ka mineto sinojumu rakstīju loti steidšigi.

Parakstījees generalmajors Horunšenkłows.

Ar originalu šakriht. Wezalais adjutants kapitans Rudrawzewš.

Peeshme. Šchis sinojums daudš ko paskaidro. Sarakstītajš.

Telegrama 3. dezembri, 1905. g.

Dūkuma stazija uš Maštawas Wentspils dselsšzela. Generalim Horunšenkłowam, kopija kapitanam Karłowičham. Rosakeet par padoschanas noteikumu wiju eerotschu isdoschanu. Nemeet kihl-

*) Retinajums mans. T. Df.

neelus. Neispildišchanas gadījumā rihtojatees ar spēhku. Kad šho šanemeet, telegrafejeet.

Gen. Belmanis.

N. B. Loti šmariga telegrama, tik gruhti noteikt, waj ta šihmejas uš Tukumā waj Talsu leetu. Orihšaki jadamā, ka uš pehdejo, jo 3. dez. generalis atstahj Tukumū un dodas uš Stendi. War šaprašt ari tā, ka tai wišpahrejs šaturs, neatteezotees uš šahdu atšewišķu gadījumū waj weetu.

6.

Telegrama 4. dez. pul. 1 nakti.

Rigā, generalgubernatoram.

Ušsuhhtiju uš Talseem jahtneeku nodaku sem Plešlawas pulka korneta Jermolenta wadibas, lai nodotu šanemtās instrukcijas. Peejahjis pee Talseem, wišch atrada pilšehtā wišu meerā, bet kad bij noklumis lihds pilšehtas widum, to šagaidija no nameem šalpes. Pats tizis eewainots no diwām lodēm rošā, pasaudejis širgu, wišch, išleetodams tumšu, weens atnahza atpašat uš Stendi. Draguns eewainots un atgahdats šchurp. Diwi atgreesās pašchi, par diweem šinu nawa. Rā redšams pilšehtā kara spēhla nodala naw atradusees; uš kureeni išgahjuši, naw šinams. Peenem, ka ta demušees uš Tukumū, lai šetotu agrak aišgahjušchaj dragunū nodakai ar kornetu Jermolentu. Atrodos Stendē, gaidot 8. rotu un pehz tās aišsuhhtitās Plešlawas pulka dragunū nodaku. Runaju pa telefonu ar Wentšpili, ar apakšchpalkawneeku Stankewišchu; wišam 4 rotas un Smolensktas pulka estadrons. Wina kara spēhks šahw waksalē, eelenktā šahwoški, iššludinats boifots, luhds pehz palihdsibas. Peštīt laukā to newaru aiš jums šinameem eemesleem. Rihstu dodos atpašat uš Tukumū.

Generalis Horunšchenkows.

7.

Telegrama 4. dezembri.

Mašlawas Wentšpils dšelszela Stendes štazija zaur Tukumū.

Generalim Horunšchenkowam.

Nošuhhtiju uš Wentšpili telegramu inšcheneeram Goratšchlowškim ar kopiju aprinkā preešchneekam un pilšehtas galwam, leektot preešchā beš kawešchanās Stankewišcha kara spēhla nodaku atšuhhtit zaur Tukumū uš Rigū. Ja neispildis, peedraudeju bombardet no kara kugeem. Par to pašinojeet Stankewišcham, lai wišch nobod tašlat, šam wajadšigs. Ja išrahdas par wajadšigu un zekšch išlabots, peegahdajeet no Tukumā wešelu pulku. Tureet titai preešch azim eešpehju wehlat wišu išdabuht laukā no Wentšpils wešelā šahwoški.

Belmanis.

8.

Telegrama 6. dezembri pulkt. 10.

Rigā, generalgubernatoram Belmanim.

Papildinot Nr. 14. Ušsuhhtiju uš Talseem 60 šchuhhtneelus, šas atweda renteju, aprinkā kara preešchneeku un wišu pahrejo, šas telegramā bij uššlaitits. Atbraukuma apšahklus un wišu to, šas no-

itās stazijā, grūti attehlot, bet tapeh, negribedams pamest neaif-
fargatos eedsihwotajus, paliku ūhe nakti ar noluhku dot wineem ee-
spehju eekawat mantas wagonos un pašcheem isbraukt uš deewkal-
poščanu. Es ūawahzu lihds 200 eedsihwotajus, kuras ar ūawu
runu apmeerinaju un panahzu no wineu pušes pilnigu grehtu no-
ūehloščanu un ašaras, daudsi pat krita uš zekeem, butšhoja, iūa-
tot ūawu padewibu. 8. rota peeweenojās.

Gen. majors Horunūhentows.

9.

Telegrama 6. dezembri.

Tutums 2. Baltawneekam Popowam.

Leezeet generalim Horunūhentowam preeūūhā beš kaweschanas
ūapulzinat Tukumā ūawahūtās kara ūpehla datas. Pahrneemeet pagaidu
waldibu pahr wiūu Tukuma kara ūpehku; pehž tam generalim Ho-
runūhentowam jaatbrauz tuhlin uš Rigu. ūileetojeet wiūus lih-
dūeklus, lai apfahrtejus eedsihwotajus atbrunotu, lai Tukumā ap-
fahrtnē isdeldetu dumpineeku bandas un lai ukturetu pilnigu fahrtibu,
tā pilūehtā tā aptaimē uš 15--20 werstu attahūumu. ūstureet eespeh-
jamus ūakarus ar Rigu, ūelgawu un Wentūpili pa telegrafu, tele-
fonu un ihpaūcheem ūinu neūejeem. Drihšā laikā juhūu weetā eeliks
zitu ūhtaba ofizeeru.

Bekmanis.

N. B. Tā tad ūanehmis telegrafistās ūinas par Horunūhentowa
rihžibu Talsos, generalgubernators wineu uš pehdāni atžel no amata,
tā ari gaisūhi noūata wine pehžnahžejam darbības noluhūus.

10.

45.

Tult.

ūahjneeku diwiūijas

2. brigadas

komandeers.

Generalgubernatoram

8. dezembri 1905. g.

Nr. 125

Raports.

ūelgawā.

Paūinoju, ko pee wakardeenās raporta eūmu iūlaidis: kad es at-
rados Tukumā, ar Wentūpili newareju runat, jo zelsch, telefona un
telegrafa wadi lihds manai peenahūūchanai Stendes stazijā hij bojati
un es tos, wirūotees uš preeūūū, laboju; uš ūha pamata es par puš-
eūkadrona ūmolentschu likteni newareju ūinat, tā wiūpahrigi par tām
kara ūpehla dalām, kas atradās wiūpus Tukuma — kas mani wiūwai-
rak peespeeda eet uš preeūūū Talsu wirūeenā. Mani peespeeda ari
tas apstahūlis, ka Talsos atradās Pleūkawas pulka 6. eūkadrons, bet
ūabilē Wentūpils pulka 8. rota, par kuru likteni man nebija nelah-
dās ūinas.

Paūinoju, ka Tukumā 2. stazijā atrodās Talsu renteja un tani
250.000 rubli, tā ari aprinka kara preeūūneeta eerotschi.

Eskadronu komandeeerem truhšt naudas, lai pirktu barību sirgeem un zilweeem pahrtiku.

Generalmajorš Horunſchenkows.

11.

Telegrama 5. dez., plkst. 10 un 10 min. vakarā, ſanemta 6. dez., plkst. 4 un 45 m. rihā.

Rigā, generalgubernatoram Bekmanim, kopija Jelgavā generalmajoram Jevreinowam.

Bleſkawas pulka 6. eskadrons peeweenojās, eemainotu 3, beſ teem, par kureem tika ſinots. Talsī padewās pehz leelgabalu apſchaudiſchanās. Ceradās aprinkā preeſchneeks, rentmeiſtars, iſmekleſchanas teeſneſis un ziti pilſehtas preeſchſtahwji, luhdſa aiſweſt eskadronu un apgalwoja, ka pilſehta un apſahrtne uſturēs ſahrtibu un ka ſchauſchana wairs nenotiks. Bet tad turp noſuhtiju dragunus pehz palitſchām mantām un eerotscheem, ko apſolija atdot, un aprinkā kara preeſchneeka eerotscheem, ko wini bij paſpehjuſchi iſlaupit, tad pilſehtā atkal uſ draguneem tika atklatšs uguns. Tad dewos perſonigi ar kara ſpehtu, lai pilſehtu atkal bombardetu (bet iſlaida tik weenu ſchahweenu, T. Df.), atradu daſchus namus, kur dumpineeki bij nozeetinajuſchees, no draguneem aiſdedſinatus, pee ſam bij dſirdami ſprahdſeeni ſchaujāmu weelu noliktawās. Pehz bombardēſchanas dumpineeki aiſbehga, tad iſſauza aprinkā un kara preeſchneekus un rentmeiſtaru, kuri paſinoja, ka pilſehtā palikt newarot, jo wiſas waldbibas iſflidduſchas no weetejām eeſtahdēm draud breeſmas, ka pehz pawehleju aprinkā kara preeſchneekam eeſainot eerotschus un mantu, be-rentmeiſtaram wiſus papirus, naudu un grahmatas, kas atrodas wi-na ſinaſchanā, noliktā ſtundā pawehlets eerastees apſardſibas pawadibā Stendes ſtažijā manā rihzibā. Apſardſibai un eeſainoſchanai aiſtahju kara ſpehta datu.

Generalis Horunſchenkows.

N. B. Peewedu ari ſcho telegramu, lai gan tās ſaturs pilnā mehrā atſpogulojas generala galwenajā raportā; daru to ta pehz, lai laſitajs no telegramām eeguhtu wairat apweenotu eeſpaidu. Wehrā leekams tas apſtahklis, ka jau paſchas katastroſas deenas wakarā generalis gluſchi nepareiſi apgaiſmo un iſſkaidro notikumumu zehlonus. Lai to riſketu, bij latrā ſinā wjadſigi ſwarigi eemeſli.

12.

Tulk.

Protokols.

15. aprili 1906. g. Tukumā, eš, Weſcheſlows atſemiwſchā ſchandarmu korpuſa rotmiſtrš, uſ krim. li. 1035. panta pamata nopratinaju apatſchā mineto perſonu kā leezineeku un kurſch pehz eepaſiſchānās ar krim. li. 443. pantu nodewa leezibu:

Mani ſaūz par Behrſinu Jani, Wila d., eſmu 28 g. w., lutertizigš, ſaſtahwu wirsdeenatā, eskadrona apatſchofizeers Tukumā aprin-

ka kara preekšneeka komandā, dšihwes weeta Tufuma pilsehta*) Uš preekšhā zelteem jautajumeem dodu šchahdas atbildes: 4. dez. 1905. g., svehtdeenā, es un kara preekšneeka komanda atradamees pahrwalde. Pehz pusdeenas apaschtlareiwju telpās eeradās Talsu pilsehtas walbes štrihweris Klimpmanis un pasinoja, ka winsch suhtits kā delegats pee mums no kahdas komitejas (nosaukumu esmu aismiršis); Klimpmanis mums lita preekšhā padotees tautai un neisrahdit nekahdu pretestibu schautenu tschekauscha aplaupišchanas gadījumā, kas drihši notikšees, pee kam winsch teiza, ka ja no muhsu pušes jel weens schahweens atflanēs, tad pahrwaldi nodedsinās. Klimpmanis šazija, ka pilsehtā atrodas pahri par 1000 apbrunotu wihru, kuri tuhlin atnahšs nemt schautenes. Es teizu Klimpmanim, ka mehs to neklausim un schausim. Pehz tam mehs Klimpmani ishšinām lautā. No kara preekšneeka es jau agrak biju šanehmis pawehli: ja usbruzeju dauds, tad lai nebuhtu upuru, nodot wisu mantu dumpineekeem, bet ja usbruzeju mas, atšist winaus. Uš scha pamata es nepadewu sinu kara preekšneekam un Talsu garnisona kara spehtam par nodomato usbrukumu, kas pehz Klimpmana wahrdeem notiks tschekausim. Mehš bijam norunajuschi dot sinu par usbrukumu ar trim schahweeneem. Schee schahweeni palika neschauti, baidijos, ka dumpineeki nodedsinās pahrwaldi, kā to K. teiza. Pehz 10—15 min. no Klimpmana aiseešchanas pee pahrwaldes peenahza leels lauschu bars, kas bij apbrunojees ar schautenēm; weena dala eelenza pahrwaldi un nelaida muhs no tureenēs lautā, pee tam peedraudot: ja atflanēs jel weens schahweens, tad pahrwaldi nodedsinās. Bet lauschu bara otra dala eegahja pahrwaldes sehtā, eelauša schautenu tschekauscha durwis un islaupija no tureenēs schautenes un patronas, pehz kam wisi aigahja. Schautenu pahrwaldei bij wairak par 100 gabalu. Schis pašchas deenas wafarā un nahškojchās deenās schautenes atdewa atpakat, isnemot trihs, jo generalis Horunschentows teiza dumpineekeem: ja eero-tšhus nenodos, tad pilsehtu ispostis. Kara preekšneeks muhs suhtija uš latweešchu beedribu šanemt schautenes; tur mums schautenes nodewa, bet kas nodewa, nesinu. Klimpmanis bij apbrunojees ar revolweru, kad pee mums eeradās. Waj K. peedalijās usbrukumā tschekausim, to nesinu. No usbruzejeem tschekausim neweena nepasinu. Pehz schautenu nolaupišchanas draguni schahwa uš laupitaju baru, bet schis schauschanas rezultati man naw sinami.

Apaschhofizeers Janis Behrsinsch. Rotmistrs Wetscheslows.

N. B. Pahrdomajot scho protokolu, janahš pee šlehdseena, ka fakti šche sagrositi un pašlaidrojumi wilkti ais mateem, lai tilai kaut kā notikumus pamatotu; tā „ais bailēm“ nesino par usbrukumu ne preekšneezibai, ne draguneem, nedod pat neweenu schahweenu. Schehl, ka naw sinams tas, kā Kl. reageja uš scho leezibu.

Minetais rotmistrs nopratina ari kara aprinka kanzlejas wezako štrihweri Strauchmani, Arnoldu Gustawa d., kura leeziba sewiški jauna mas ko dod. War peeminet, ka Kl. teizis: atnahšshot 3000

*) 1906. g. jahkumā aprinta kara preekšneeka amatu Talsos litwideja un pahrzehla uš Tufumu.

apbruotü wihru; diwas deenas eepreelſch atnahzis kara preelſchneets un teizis, ka wiäu noſchauſchot un tapehz no mahjas neiſeeſchot, lai katrs aiſſargä un aiſſargajas, lä war; laupitaji eenahluſchi telpäs un panehmüſchi no türeenes 5 ſchautenes.

13.

Tult.

Mehs, apalſchä paraſtitiuſchees, Kurfemes gubernas Talsu aprinka Nurmuiſchas pagasta ſaimneeki, leezinam, ka pee ſcha pagasta peerakſtitee ſaimneeki, Wladimirs Andreja d. Seglinſch un Waſilijs Andreja d. Seglinſch, no maſotnes dſihwojuſchi muhsu pagastä un mums paſiſtami lä godigi zilweki, kas pee teeſas naw gahjuſchi, ar ſaimneem dſihwojuſchi ſalihdſigi un wiſi aplahrtnes eedſihwotaji uſ wi-neem ſtatijas ar zeenibu. Kriminalnoſeegumos nelad naw peedalijuſchees un ar politiſkäm leetäm naw nodarbojuſchees. Tikai pehdejä laikä ſahwäs aiſrautes no uſklihdüſcheem agitatoreem un aiſ weegl-prahrtibas tika aiſgrahbti no wiäu kaitigäm idejäm, bet kriminalnoſeegumos naw krituſchi un neweenam nelahdu launumu naw nodarijuſchi. Ja notiktos, ka Seglini turpmaſ ſahktu nodarbotees ar pretwalſtiſku agitaziju, tad mehs apnemamees tos iſdot waldbibai, bet tapehz eedroſchinamees luhgt wiäu likteni atmeeglinat, ja nebuhtu atſihts par eeſpehjamu wiäus pawiſam attaiſnot.

Nurmuiſchä, 28. janwari 1906. g.

Spirdeſeneeku mahjas ſaimneeks	Jr. Rampars.
Bulku	J. Meſchſtiba.
Meſchſtiba	P. Meſchſtibu.
Dedſchu	Kr. Klafons
Älu	J. Burmans.
Duntu	K. Sutiſ.
Reiſaru	Jr. Wehra.
Sperwilu	K. Janſons.
Tampu	G. Tambergis.
Kalnatiſchu	J. Sprogis.
Antſchu	J. Dambergis.

Nurmuiſchas pagasta eedſihwotaji: J. Stiba, G. Weſmanis, A. Puplakſis. Uſ trihs rakſtit neprateju ſaimneeku: W. Latweeſchu mahjas G. M. (neſalajami uſrakſtits, L. Dſ.) Beesaju — J. Beesbarda un Wetscheru — J. Jehlabſona luhgumu paraſtitijs L. Pluhmans.

14.

Tult.

Leeziba.

ſchi dota no mums, apalſchä paraſtitiuſchamees, Kurfemes gubernas Talsu aprinka Wandſenes pagasta lozelleem un eemihneekem par Jani Mikela d. Krastinu, Wandſenes pagasta Beltu mahjas ſaimneeku, kas politiſku leetu dehl areſtets un tagad atrodas Jelgawas zeetumä, ka wiäſch ſchini Wandſenes pagastä ar labu ſirdſapſtinu un akuratigi iſpildijis ſchahdus ſabeedriſkus amatus, lä: 1) weetneekpulla lozeklis, 2) Wandſenes pagasta teeſas wihrs un 3) magafinas uſ-raugs, ka wiäſch apſihmejams ar labu uſweſchanoſ, pateefigs un uſti-

zams zilwels. Mihtina deenâ, t. i. 10. now. 1905. g., Janis Mi-
tela d. Kraštinsch no sanahlfuscheem mihtinâ tika iswehlets par Wan-
dsenes pagaidu komitejas preešschsehdetaju, bet tã tahds wiensch neta
kaitiga natw isdarijis.

Leeziba ufrakstita Wandsenes pagasta namâ uf Jahna Kraština
seewas Marijas Kraštinas luhgumu.

30. janwari 1906. g.

G. Karlsbergis, G. Kuhkitz, K. Baumans, K. Jansons, M. Bau-
mans, A. Matewizs, K. Eglits, P. Grinbergis, J. Grineijens.

15.

Sult.

Wina Augstwehtzeenibai

Rigas un Jelgawas Arkibiskapam

Augstwehtitam Algatangelam.

Kuhzeema basnizas mahzitaja

Bahwela Ēmfina

raports.

Trihs manas draudses lozekki: 1) Wladimirs Andreja d. Seglinsch,
kas dšihwo Nurmuischas pagastã Irbenu mahjã; 2) wina brahliš
Wafilis, kas dšihwo turpat un 3) Jahnis Kristapa d. Sprogis, kas
dšihwo Nurmuischas pagastã Zaurnašchu mahjã, — 23. dez. aresteti
un tagad eeslodšiti Jelgawas zeetumã.

Ēpreešsch wispahrejas revoluzionarãs kustibas wini man bij pa-
sihtami, tã godigi un pilnigi uftizami zilweli un neta pretwalstiska
winos nemaniju. Wini ir pirmee, kas no maneem draudses lozekkeem
peenehmuschi pareistizibu un weenmehr wiseem spehkeem zentuschees
starp weetejeem laudim pareistizibu nostiprinat. Ja winaus tagad ap-
waino, tã nehmuschi dalibu kustibã, tad schahdos darbos wini buhs
peedalijuschees weenigi zaur agitatoru draudeem un atreebibu. Pir-
mais no wineem, Seglinsch, jau zeetis smagu šodu — wina mahjas
nodedšinatã. Rã Seglini, tã ari Sprogis gimenes tehwi.

Ēpreešshot pehz winau agralãs ufwešchanã, zeru, tã turpmat
wini nelãus šewi eewillt jeblahdã pretwalstiskã darbibã un winau uf-
wešchanã buhs newainojama.

Nemot wehrã angstã šazito, eedroschinos Šuhsu Augstwehtzee-
nibu pasemigi luhgt scheem maneem draudses lozekkeem Šuhsu Wirs-
gana pahrschajibu, papuhlejotees par winau wainu nolihdšinaschanu
un pelnito šodu mihtinašchanu.

Kuhzeemã, 10. februari 1906. g.

Kuhzeema Arsenija basnizas preesteris

Bahwels Ēmfinsch.

16.

Ēweetoju Slehtas pagasta ispidkomitejas lehmumus. Tãlsu tu-
walã aplahrtnes pagastos, ja tahdi lehmumi bijuschi, wehlat is-
nihzinati.

Noraksts.

Resoluzija.

Tautas ņapulzē pee Slehtas baņnizas 13. nowembrī 1905. g., kur bij ņapulzejuņņees ap 2500 Slehtas un apfahrtnes eedņihwotaju, tika weenbalņigi peerenemts un atņihēts, ka lihēņņchinejā pagastu paņņwaldiba pahrwehrsta par polizijas kaņarmu un naw ta eestahde, kura gahdatu par eedņihwotaju labklahjibu, tadeht winu nolehma boikotet, bet lai apmeerinatu pagasta nepeezeeņhamās wajaņņibas, peemehram nabagu apkopschanu, ņkolas uņtureņchanu, tika nolemts iņwehlet pagaidam pagasta pahrwalbi uņ wiņpahreju wehleschanu pamata.

1. Tadeht mehņ ņhodeen, 16. nowembrī 1905. gadā, ņapulzejuņņees Slehtas pagasta ņabeedribas lozekli, ap 1000 zilweku ņlaitā, uņ wiņpahreju wehleschanu pamata eewehlam pagaidam par pagasta pahrwalbes preeņņņtahwjeem: R. Dņolu, A. Keisarū, J. Keiti. ņhee pagasta pahrwalbes lozekli maņku nedabū.

2. Tad ņapulze nolemj ņuhtit uņ Rigu, uņ ņemneeku ņabeedribu preeņņņņtahwju kongreņu delegatus, kuri lai peedalitēs pee ņemneeku pahrwaldbibas reformas projekta ņastahdiņchanas un lai mahjās pahrbrautuschi waretu eewehē pagastā pareiņu paņņwaldibas kahtibu, kura no kongreņa tiks iņņtrahdata. ņheem delegateem no ņapulzes teek nolemts iņmaņņat iņ pagasta ņabeedribas kaņes zeka nauđu pa dņelņszelu turp un atpaņat un diwi rubli par deenu, par to laiku, ka mehē Rīgā turpinas delegatu kongreņs.

Par delegateem uņ wiņpahreju wehleschanu pamata tika eewehleti: R. Dihls, A. Koņņs, J. Sams, R. Dunnis.

2. Tad wehl eewehrojot to, ka 1) kara ņtahwollis, kaņ usliņts Kurņemes gubernai, gulstas kā ņmags ņlogs uņ ņemneeku plezeem, jo ņemneekem beņ pagasta klawņheem jaiņpilda wehl birokratijas klawņņņi; 2) kara ņpehts ar kuru pahrpilditi lauki, paņtrahdā tumņonu darbus un apdraud eedņihwotaju dņihwibu un mantu; 3) rentes un iņpiriņņanas maņkas kā nepaneņams ņlogs gulstas uņ ņemneeku plezeem: ņaimneeku mahjās ir par augņtu taņņetas; 4) mahju piriņņanas kontraktos ir eēņrausti daņchadi aprobeshojumi, kā ņabriku, boņchu, ņudmaņu eerihkoņchanai, medibu un ņwejās aiņleegņchana; 5) 17. oktobra manifeņts nenodroņchina tautas politisko brihwibu; — ņapulzejuņņees 16. nowembrī 1905. g. Slehtas pagasta lozekli nolemj nemaņņat nedņ rentes, nedņ zitas kahtas nodewas un nebraukt nekahdās ņņkuhtis, neiņpildit wairs komiņara waj generalgubernatora noņaņijumus, eekams nebuhs nodroņchinats walņti meers un kahtiba, taņ ir, ka mehē nebuhs dotas garantijas par tautas politisko brihwibu, precti, atzelta paņtiņrinatā apņardņiba un kara ņtahwollis, aiņņaukti no laukeem kaņaki un ņaldati un uņ wiņpahreju, weenlihēņņigu, teeschu un aiņņlahtu wehleschanu pamata ņaņaulta Satwerņmes ņapulze, kur lai wiņas ņhās leetas no tautas iņwehleteem preeņņņņtahwjeem tiktu notahrtotas un pareiņi iņņpreestas.

4. Ja weetejā apgabalā ņahtu rihtotees melnā ņotna, tad ņapulzes dalibneeki dibinās aiņņardņibas pulzinus, lai aiņņargatu eedņihwotaju dņihwibu un mantu.

5. Šapulzejušchees pagasta ložeki nolemj aiffargat mešču pret isnihžinaščanu.

6. Žetu taiščičanas Klausčas nolemj uslikt wišeem, kam tikai firgi un pehž stahwotka un semes leeluma.

7. Šapulzejušchees garantè par to, ka weetejai muiščai un winaš eedsihwotajeem netiks no šapulzejuščamees nekahdi tumšonu darbi padariti un tapehž kara spehks pagastâ natw wajadfiğs, par to pašifnot muiščas preeščstahwjeem.

8. Šcho rezoluziju šapulzejušchees nolemj eerakštit pagasta protokolu grahmatâ un norakštus no ščas rezoluzijas aissuhtit Wentspils aprinka komišaram, aprinka preeščšneekam un ministru komitejas preeščšneekam grašam Wittem Peterburgâ.

Apakščâ 370 parakšti.

Rezoluzija.

Tautas šapulžè pee Slehtas školas nama 5. dez. 1905. g., kurâ nolehma un peenehma šefošcho :

1. Bijuščas administrācijas ložeki uradniku muiščâ, muiščas štrihweri Teodoru Lukaschewizu un wagaru Laštigalu usaizinat atstahst Slehtas muišču. Pretejâ gadījumâ tiks peespeesti zaur streifu no muiščas strahdneekem to isdarit.

2. . . . 14 deenu laikā jaatstahj Slehtas pagasts, pretejâ gadījumâ par wina personas neaiffšaramibu neteek garantets.

3. Wagareem Sibberteem Balgâs un Kerna šewai Basnizkrogâ teek isšazits brihđinajums deht apwainošanas agitācijas, kura šweesta pret tautas brihwibas žihnitajeem un teek usaizinati labotees.

4. Mahžitajs Kupfers teek usaizinats atstahst weetejo draudsi un mahžitaja muišču 14 deenu laikā. Basnizas rulkus un kapitalus, atnem eewehletâ pagasta rihžibas komiteja 6. dez. 1905 g.

5. Rihžibas komitejâ eewehleti ložeki: 1) Krušu mahjâs — Juris Leitis, 2) Anšis Breedis — Pahlos, 3) Korta Šehninš — Kraukos, 4) Anšis Betschaks — Kruhtumos, 5) Mahrtinš Podneeks — Kalneekos. Algu nolehma ismaksat katram 3 rublus mehnesi.

6. Par teesnešcheem tika eewehleti: 1) Frijis Šalms — Piparos, 2) Šahnis Silbers — muiščâ, 3) Anšis Keisars — Rikijchos, 4) Anšis Kurmis — Ahrtmanos, 5) Andrejs Lihdaks — Branzos. Algas katram 1 rublis mehnesi.

7. Remišijas komitejâ tika eewehleti: 1) školotajs Grinbergis, 2) školotajs Graudinš, 3) Mikelis Sihwars — Šaunarajos, 4) Andrejs Koschs — Suhrâs, 5) Hermans Podneeks — Naglâs. Algu šchee ložeki nedabû.

8. Štrihwera weetu ispilda pagaidam weetejais školotajs Š. Dšols. Algu wišč nedabû.

9. Wežâ pagasta walde un teesa teek usaizinata 6. dez. nodot pagasta atšlehgas un grahmatas eewehletai rihžibas komitejai, kura tad turpinâs darbibu. Par magasiņas pahrsineem teek eewehleti lihđšchinejee: Š. Šchams — Muhlitos un Augstigu šaimneeks Bošče.

10. Par skolotajeem paleel lihdššchinejee: K. Tihls, K. Graudiasch un J. Osols, kureem matjās lihdššchinejo algu 360 rubtus gadā un J. Swinbergis, kuram ari matjat lihdššchinejo algu.

11. Par delegatu us nahlošcho kongresu Rīgā eewehleja skolotaju K. Tihlu, kuram ari jaustur jakars ar Rīgas biroju. Par kongresa laiku wiasch dabū 2 rub. deenā un zeta naudu turp un atpaka.

Selo paraksti, skaitā 238.

Protokols

Slehtas muischas kalpu šapulzei 6. dez. 1905. g.

Tautas šapulze 5. dez. 1905. g. nolehma israidit no muischas wagaru Laštigalu un neesahkt muischā darbus lihdš tam laitam, lamehr tas nebuhs ispidits.

Šhodeen, 6. dez. muischas kalpi islihgā ar mineto wagaru un abas puses apnehmās us preekschu dšiwot fatizigi. Rā soda nauda Laštigalam uslitta no kalpu puses 5 rubti, kas jaeemalšā weetejās organizazijas strahdneeku kasē.

Selo 33 paraksti.

Protokols

no Slehtas Rihzibas komitejas 6. dez. 1905.g.

Ispidot tautas šapulzes nolehmmumu no 5. dez. 1905., mehs komitejas lozekli, eeraduschees mahzitaja muischā, pasinajām tautas šapulzes nolehmmumu no tās pašas mehnešha deenas weetejam mahzitajam Kupsera Igm, us to wiasch pasinaja šeloscho :

1) Draudšes wehrtigās leetas, tā: lukturi, bikeri un zitas neesot mahjās un tās wiasch nodoschot tikai zaur basnizas teesas lehmmu.

2) Skolas kapitāla wehrtšpapirs atrodotees Wentšpils Pleškawas bankā. Nabagu kapitāls nestahwot wina, bet Slehtas muischas pahrfinā, tadeht no tā kapitāla pee wina neesot nekahda wehrtšpapira.

3) Basnizas ruku grahmatas atšakas dot, bet tās doschot tikai ar basnizas teesas atkauju.

4) Kas šihmejas us mahzitaja muischas atšahšchanu 14 deenās, tad to atšihst par neespehjamu mantas deht, kuru til ihšā laikā newarot ne pahrdot, ne ari pahrwest us zitu weetu.

Šhis protokols naw ne no weena parakstits.

17.

„Düna Zeitung“ Nr. 1., 1906.

Otto Grothusš pamahza generali Horunšentowu, kuresch „Nowoje Wremjā“ eewetojis attaišnoschanas rakstu.

„ . . . Nebija pareisi no generala Talsus eepreeksch bombardešchanas neeelenkt un no kahdas deputazijas, kas bij šastahdijusees no waldibas eeredneem un ne no Talsu pilskoneem, lautees peerunatees pirmā deenā greestees atpaka us Stendi, nenodroschinot pilšehtu turpmakam pret dumpineekeem — waj „in loco“ labaki informetos un zaur to otrreisejā bombardešchana buhtu islehgta. Šchahdi nolaidibas grehti bij generalgubernatoru pamudinajuschi generali atšaut; pasinajums laikrakstā, zil granatas bij Horunšentowa rihzibā,

ir newehlams militariskis ispaudums, kas no kareivju redses stahwol-
la naw atkaujams."

N. B. Grothufs zenschas generali nomelnot uu ufwelt uf wīnu
wīnu wainu Talsu katastrofā, bet sagroša faktus. Pehz G. wahr-
deem isnahk, ka deputazija buhtu peerunajuse generali greestes at-
pakaļ, nepabeidsot Talsu bombardeshanu. Pateesibā, tā agraf re-
dsejam, generalis pats atgreesās atpakaļ, pehz tam tikai deputazija
wīnu Stendē, uf pašča generala vreeschlikumu, apmelleja. Sawabi
issklaidro ari eemeslus bombardeshanai, kahda nemas pateesibā neno-
tifa.

20.

Talsi. D. Zeit. Nr. 13, 1906.

Sem schausmu eeswaida rakstītas rindas pagehrē isslabojumu.
Naw taisniba, ka Talsi nolihdsināti ar semi waj nodehsināti. Pa-
teeesibā nodeguichi 22 nami, tā tad leelata dala no Talseem atrodas
wezā weeta. Sadeguschas nelustinamas mantas wehrtiba, zif tahlu
ta apdroshinata, ineedsas pee 200.000 rublu. Pareisi, ka pil-
sehtinu smogs liktenis peemellejis, bet pahrsipihletas sīnas par kredi-
ta atraushanu tirdneezibai un dshīwes eerobeshoshanu. Cepreezi-
noichi jakonstatē, ka dshīwe šahk atkal eet pa agrafām fleedēm.
Gestahdes atkal darbojas, tikai renteja naw no Jelgawas atgreesu-
sees, tomehr ikdeenas to gaida atgreeschamees atpakaļ. Pateizotees
bargajam šodom, kas Talsus kehris, tee naktuschi slīktā slawā, bet
pateesibā Talsos un aplahrtne bij klusaki un meerigaki, tā zitur
Rursēmē. Talsu tuwaka aplaimē naw neweena muischa nopostita,
ne islaupita, naw notikuschi usbrukumi un sleptawibas un jatiz, ka nu
atkal eestahsees meerigs darbs un tahlata atihstiba. Javahrlabo
ihfais sīnojums 283. numurā. Tur lasam: „24. dezembri Jelgawā
eeradās no Talseem un aplahrtnes wagons ar eerotscheem, kuri ee-
guhti no revoluzionareem, imellejot wīnu dshīwoksus un idarot pee
teem apzeetinajumus.“ Šhi sīna gluschi nepareisi apgaismo leetas
stahwolli. Par scheem eerotscheem jafaka gluschi kas zits. Pehz
Talsu katastrofas 5. dez. wīšos pagastos tika islaisis usajzinajums
wīšus eerotschus isdot un ihfā laika sanahza 1000 eerotschu, starp
teem 800 schautenu un schee nu tika uf Jelgawu nosuhiti. Pat-
laban dshīwe šhe norit gluschi meerigi. Šhe atrodoshais kara
špehls gandrihs ikdeenas isdara tuwatus waj tahlatus gahjeenus
ahrupus pilsehtas un mellē (kā ari atrod) pehz wainigajeem. Ap-
draudeta no bandām ta dala, kas peesleenas Dundagas pagastam.
Ja irahdisees par pareisu, ka uf tureeni ari drihsumā issuhis kara
špehku, tad tur ari nomeerinasees.

(Rakstīts 12. janw., bet nodrukats 17. j. 1906.).

21.

Talsi. D. Z. Nr. 16, 1906.

Newaru peekrist 13. numurā nodrukata rakstam par roschaino
stahwolli Talsos un aplahrtne. Naw isprotams — waj tas pilsehti-

nas labâ waj aif ziteem eemesleem — schinis laifos leetas nolihdsinat, nolufet un tifai par „launâm sinâm“ paust. Ja ari naw nonahz'is lihds muischu dedsinaschanai, laupischanâm un nogalinaschanâm Talsu aplahrtnê, tad deef waj buhs kahda muschneezibas, mahzitaja waj meschkunga muischa, kur nebuhtu isdarits apbrunots eebrukums; apbrunotu puhku eepuhshana no plaschas aplaimes pirms soda deenas un nodomatais usbrukums draguneem — kas wareja issaukt otru Tufuma katastrofa — tas wijs rurâ par dauds gaischu walodu. Soda deena preeksch daudseem Talsos bij sahþiga, tomehr wajadsiga, lai no-wehrstu launato, jo wehl tifai mas briedis un Talsos ar aplahrtni buhtu gahis dauds sliftati, nekâ jitos sadumpojuschos Kursemes ap-widos. Naw jalaujas peemahnitees no labprahtigi nodoto eerolschu daudsuma — sliftakâ data nodota, bet labee eerotschi paslehpti un patureti — tapat par tagadejo „meermihligo“ eedshwotaju istureschanos. Ja ari tagad leelakais wairums stahw sem dseedinoschu baiku labâ eespaida, tad tomehr, ja noteel nepeederig reschima mihstina-jums, tas issauktu jaunu fazelichanos. Lihds tam laifam, kamehr Dundaga naw gluschi istihrita no revoluzionareem un minu lihdsstrehjeem un kahrtiba ar wifu stingribu naw atkal nodibinata, kas us Talsu aplahrtni, protams, ari atstahs eespaidu un saimneekem, kalpeem un wakineekem atdaris azis us laifu laikeu, — no meerigas dsihwes newar bhht ne rinas.

N. B. Schis korespodenzes interesantas tanî sinâ, ka sche ispau-schas ta laifu wahju usfati ne tifai par Talsu leetu ween, bet par revoluziju un kauschu nomeerinaschanu wispahri. Notikumi atwehra azis gan, bet ne ar tahdu skatu, kâ wahzeeschi wehlejas.

22.

Talsi. Nomeerinaschanas leetâ.

D. J. Nr. 21, 1906.

23. janwari Talsos usturoschais karaspehls isdarija gahjeenu us laufeem un nokehra Wegos un Kalitschos peezus galwenos dumpinee-lus, kuri wisâ aplahrtnê usstahjâs par wadoneem un noteizejeem. Par wiseem peezeem tuhlin notureja karateesu, kura nospreeda tos pee Kalitscheem noschaut, ko ari isdarija. Wehl weenu galwenato musina-tajaju, Kristapu Kruhminu, kas atrodas ismellešchanâ un kas schini apwidu pasihstams kâ weens no bihstamakeem revoluzionareem, wehl naw isdeweess areflet. Ari Kalitschos dsihwojoschais P. W., kas pretojees weetejam uradnikam un pagasta mezakam, atrodas us briedwâmkahjam.

Pateizotees Talsu aprinka preekschneela barona Rahdena un sche peemihstoscha karaspehla nenogurstoschaj darbiba, mehš waram zeret, ka drihfi nodibinasees kahrtiba un eestahsees meers.

Kalitschu muischa un aplahrtni bij jau wiseem pasihstama, kâ gal-wenâ sapulzes weeta.

N. B. Sche eet runa par teem pascheem peezeem nelaimigajeem, par ko stahsta papildu sinas 158 lappuse. Pat sewischkas wainas neus-flaita. Kahds stahsta, ka schee esot bijuschi weeteja muischkunga un meschkunga intrigu upuri.

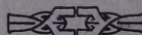
Saturs.

	Lapp.
1. Nemeeru gadījumi Talsu apvidū 19. g. fimtenī	8
2. Sabiedrība dsihwe Talsos ar aplaimi pirms revolūzijas	19
3. Sozjaldemokratu nodalās darbība Talsu apfahrtņē pirms 1905. gada	26
4. Pehz 17. oktobra	36
5. Dragunu usbrukums talpu deputateem	47
6. Melnā šotna naht!	59
7. Uj Talseem karot	73
8. Meera noslehgschano	92
9. Schausmu deena — 5. dezembriš	102
10. Pehz katastrofas	129
11. Soda ekspedizija darbā	135
12. Revolūzijas pehzslanas	148
13. Papildu šinas	157
14. Peelikumi	165

Gewehtrojamakās drukas kluhdas.

73. lapp. 6. rindā no apalschas jalasa: 2. dezembri.

108. " beigās japeeleef: 19. Letschu ahbele, kur 5 noschauti pehz kara teefas spreeduma. 20. Soda preede, kur 4 noschauti no lauku kara teefas (Strasdownskis, Majewskis, Gotscha-Freibergs un Behrsinsch no Tukuma).



[2,20]

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA



0304063524

